

T.C
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

MEHMED İZZET EFENDİ YENİ ESERLERİM
(İNCELEME-TRANSKRİPSİYONLU METİN)

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Ayşe Nur ASLAN

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Volkan KARAGÖZLÜ

Nevşehir
Kasım, 2021

T.C
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

MEHMED İZZET EFENDİ YENİ ESERLERİM
(İNCELEME-TRANSKRİPSİYONLU METİN)

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Ayşe Nur ASLAN

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Volkan KARAGÖZLÜ

Nevşehir
Kasım, 2021

TEŞEKKÜR

Uzun bir yolculuk olan eğitim yaőamımda her an desteğini hissettiğim, babam Celal Benli'ye, emeğini, fedakarlığını esirgemeyen annem Yasemin Benli'ye, her zaman yanımda olan abim Mustafa Kamil Benli, kardeőim Muhammet Haktan Benli'ye ve diğer aile üyelerine teşekkür ederim.

Lisans hayatım boyunca ilgi duyduğum alan olan Eski Türk Edebiyatı alanında ilerlemenin mutluluğu içerisindeyim. Bu alana ilgi duymama vesile olan hocam Prof. Dr. Filiz Kılıç'a emeğinden ve katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Bu çalışmada gösterdiği sabır ve ilgi için, beni bilgilendirerek yönlendirdiği için, ulaşmak istediğim zamanlarda çabucak iletişim halinde olduğum danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Volkan Karagözlü Hocama teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim boyunca her anlamda yanımda olan, yaptığım çalışmada desteğini ve yardımını bir an bile eksik etmeyen, her seferinde beni teşvik eden, bana olan inancını hiçbir zaman kaybetmeyen, her zaman başaracağıma inanan hayat arkadaşım, eşim Hasan Aslan'a teőekkürlerin en büyüğüyle teşekkür ediyorum.

**MEHMET İZZET EFENDİ YENİ ESERLERİM
(İNCELEME-TRANSKRİPSİYONLU METİN)**

Ayşe Nur ASLAN

**Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve
Edebiyatı**

Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Volkan KARAGÖZLÜ

ÖZET

Tarihi kültürümüze kaynaklık eden eserlerin Latin harflerine aktarılması geçmişle günümüz arasında köprüler kurmakta ve günümüz edebiyatını daha da zenginleştirmektedir. Bu sayede çevrilen eserlerin edebiyatımıza bir canlılık kazandırdığı görülmektedir. Geçmişin zenginliklerine günümüz toplumunun daha rahat ulaşabilmesini sağlamak için Latin harflerine aktarma çalışmalarına ilginin oldukça arttığı görülmektedir.

Bu çalışmada Mehmet İzzet Efendi'nin Yeni Eserlerim isimli yapıtı incelenmiş ve metin transkribe edilmiştir. Hicri 1304 (Miladi,1886) yılında istinsah edilmiştir. Eserde 182 başlık bulunmaktadır. Bu başlıkların her biri birer mektubu temsil etmektedir. 19.yüzyılda kaleme alınmış eserde Arapça ve Farsça ibareler dikkat çekmektedir. Müellif eserin mukaddime bölümünde zikrettiği “Hayru’l-kelam ma kalle ve delle (Sözlerin en güzeli az olsa da maksadı ifade edendir.)” ifadesiyle meramını kısa ve öz bir şekilde anlatacağını bildirmiştir. Eserin başlangıç bölümlerinde kitabetle ilgili veciz ifadeler kullanmış ve kitabetin ne denli önemli olduğunu göstermiştir. Nitekim “El-kitabetü kutbü’l edebi ve sema’ül hikmeti (Yazmak edebiyatın temeli ve hikmetin zirvesidir.)” diyerek yazmanın edebiyattaki yerine vurgu yapmış ve kitabetin diğer bütün sanatlardan farklı olduğunu her sanat için bir zekaya ihtiyaç duyulurken yalnız kitabet için iki türlü zekaya ihtiyaç olduğunu ifade etmiştir. Kitabetin önce manayı kalpte toplamak daha sonra harfleri kalemde toplamak olduğunu ve hiç şüphesiz kişinin yazısından aklının seviyesini ortaya çıkardığını ilk mektupta söylemiştir. Eserin başlangıç kısmında kitabete değinen müellif hemen sonrasında öğrenmeyi, bir genci süsleyen, konuştuğunda onu güzelleştiren bir haslet olarak belirtmiştir. Yine insanı güzelleştiren asıl şeyin ilim olduğunu söylemiştir. Kitabet ve ilimle ilgili mektuplardan sonra eserin büyük çoğunluğunu oluşturan ve yaşamış olduğu sıkıntılara çözüm arayan Mehmed İzzet Efendi'nin arzuhallerini anlattığı mektuplar gelmektedir. Bu mektuplarda hak ettiği maaşların verilmediğini, maaşlarında kesintiye gidildiğini bu kesintinin de zaruri ihtiyaçları karşılayamayacak derecede yetersiz olduğunu ifade eder. Maaş yetersizliğinden dolayı ailesinin geçim sıkıntısına düştüğünü, sokakta kaldıklarını ve tüm bu yaşananları edebi bir tarzda dile getirmiştir. Ehliyet, liyakat ve tecrübe sahibi biri olmasına rağmen kendisinden daha liyakatsiz insanların hak etmedikleri mertebelere gelmesini eleştirmiştir. Bunca yıl devlet kademesinde özveriyle yaptığı hizmetlere vefalı bir karşılık beklemiş ve yaşadığı sıkıntıların giderilmesi için defaatle arzuhaller yazmıştır. Bu arzuhallere cevap alamayınca son çare olarak sıkıntılarında

özüm bulunabilmesi için dönemin padişahı olan 2.Abdülhamid Han'a durumunu arz etmiştir. 182 mektup içerisinde dikkat çeken bir diğer nokta ise sevgiliye yazılmış mektuplardır. Sevgiliyi sürekli düşündüğünü, sevgilinin bir gamzesine bütün gönlünü verdiği, içinde bulunduğu durumu mübtela olduğu bir dert olarak gördüğünü ve derdinin şifasının olmadığını bu derde tabiblerin bile derman olamadığını üzgün bir şekilde dile getirir. Sevgiliye yazdığı mektupları neticelendirirken ona sitem eder. Sevgisine karşılık bulamadığını ve sevgilinin bu sevgiye icabet etmesini ister. Müellif eserine son verirken Kasas Suresi 77.ayette "Allah'ın sana ihsan ettiği gibi sen de insanlara ihsanda bulun", ayeti celilesiyle padişahın taleplerini karşılama lütfunda bulunmasını istemiştir. Lütfun gecikmesinin cömertliğin bir parçası olmadığını ve padişaha yakışanın da talep edilen ihtiyaçların biran evvel karşılanması noktasında gerekli emirlerin verilmesini istemiştir. Bunu da padişahı metheden ona dualar ve güzel dileklerde bulunduğu Farsça bir manzumeyle neticelendirmiştir.

Sonuç olarak bu çalışmada Mehmed İzzet Efendi'nin Yeni Eserlerim isimli kitabı transkribe edilmiştir. Dönemin siyasal, kültürel izleri eserde edebi bir dille anlatılmıştır. Dönemin dil özelliklerinden olan Arapça ve Farsça ifadeler bu eserde de görülmektedir.

Anahtar kelimeler: Mektup, Mehmed İzzet Efendi, Yeni Eserlerim

**MEHMET İZZET EFENDİ MY NEW WORKS
(REVIEW-TRANSCRIPTED TEXT)**

Ayşe Nur ASLAN

**Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Institute of Social Sciences
Department of Turkish Language and Literature, Master Thesis
Supervisor: Dr. Instructor Member of Volkan KARAGÖZLÜ**

ABSTRACT

Transferring the works that are the source of our historical culture to Latin letters builds bridges between the past and the present and enriches today's literature even more. In this way, it is seen that the translated works bring vitality to our literature. It is seen that the interest in translating into Latin letters has increased considerably in order to enable today's society to access the riches of the past more easily.

In this study, Mehmet İzzet Efendi's novel titled My New Works was analyzed and the text was transcribed. It was copied in Hijri 1304 (Gregorian, 1886). There are 182 titles in the work. Each of these titles represents a letter. Arabic and Persian phrases draw attention in the work written in the 19th century. The author stated that he would explain his meaning in a short and concise way with the expression "Hayru'l-kelam ma kalle ve delle (The most beautiful words are the ones that express the purpose even if they are few)", which he mentioned in the introduction part of the work. He used concise expressions about the epitaph in the beginning parts of the work and showed how important the inscription is. As a matter of fact, he emphasized the place of writing in literature by saying "El-kitabetü kutbü'l edebi ve sema'ül hikmeti (Writing is the foundation of literature and the pinnacle of wisdom.)" and that inscription is different from all other arts, while intelligence is needed for every art, there are only two types of intelligence for epigraphy expressed the need. He said in the first letter that the inscription first means to gather the meaning in the heart and then to collect the letters in the pen, and that it undoubtedly reveals the level of one's mind from his writing. The author, who mentioned the inscription in the beginning of the work, immediately stated that learning is a trait that adorns a young person and beautifies him when he speaks. He also said that the real thing that makes people beautiful is science. After the letters about epigraphy and science, there are letters in which Mehmed İzzet Efendi, who made up the majority of the work and sought a solution to the troubles he had experienced, describes his wishes. In these letters, he states that the salaries he deserves are not given, that his salaries are cut and that this cut is insufficient to meet the essential needs. He expressed in a literary style that his family fell into financial difficulties due to the lack of salary, they stayed on the street and all these experiences. Although he is a person with a license, merit and experience, he criticizes that people who are less qualified than him come to the levels they do not deserve. All these years, he expected a loyal response for his self-sacrificing services at the state level and repeatedly wrote petitions for the elimination of the troubles he experienced. When he could not get an answer to these requests, he presented his situation to Abdulhamid Han, who was the sultan of the period, so that he could find a solution to his problems

as a last resort. Another remarkable point among the 182 letters is the letters written to the lover. He sadly expresses that he thinks about his lover all the time, that he gives all his heart to a dimple of his lover, that he sees the situation he is in as a problem that he is obsessed with, and that there is no cure for his problem, even the doctors cannot cure it. He reproaches her while concluding the letters he wrote to his lover. He wants his love to be reciprocated and the lover to respond to this love. While ending his work, the author asked the sultan to meet the demands of the sultan with the verse “Best to people as Allah has bestowed upon you” in verse 77 of the chapter of Kasas. He asked that the delay of grace is not a part of generosity and that the necessary orders should be given to meet the needs demanded as soon as possible, which befits the sultan. He concluded this with a Persian poem in which he praised the sultan and made good wishes and prayers to him.

As a result, in this study, Mehmed İzzet Efendi's book, My New Works, transcribed. The political and cultural traces of the period are described in a literary language in the work. Arabic and Persian expressions, which were the languages of the period, are also seen in this work.

Keywords: Letter, Mehmed İzzet Efendi, My New Works

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	İİ
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK	İİİ
KABUL VE ONAY	İV
TEŞEKKÜR.....	V
ÖZET	VI
ABSTRACT.....	Vİİ
İÇİNDEKİLER	X
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	Xİİ

GİRİŞ	1
1.Mektup	1
2.Türk Edebiyatı'nda Mektup.....	2
3.Mehmet İzzet Efendi'nin Hayatı	3
4.Mehmet İzzet Efendi'nin Eserleri.....	4

BİRİNCİ BÖLÜM İNCELEME

1.1. 19.Yüzyıl Edebiyatı Genel Özellikleri	6
1.2. Yeni Eserlerim'in Dış Özellikleri	7
1.3. Konu.....	8
1.4. Dil ve Anlatım.....	8
1.5. Eserin Şekil Özellikleri	10
1.6. Mektuplardan Hareketle Dönemin Özellikleri.....	10
1.7 Mektupların İçeriği	11

İKİNCİ BÖLÜM
YENİ ESERLERİM TRANSKRİPSİYONLU METİN

2.1. Yeni Eserlerim Transkripsiyonlu Metin	32
2.2. Mektupların Tablosu	217
SONUÇ	225
KAYNAKÇA	226
ÖZ GEÇMİŞ	226

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا (ā)	a, ā	ص	ş
ا (ā)	a, e, ı, i, u, ü	ض	ž, đ
ب	b, p	ط	t
پ	p	ظ	z
ت	t	ع	‘
ث	ṯ	غ	ğ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	ķ
ح	ḥ	ك	k, g, (ñ)
خ	ḫ	ك	ñ
د	d	ل	l
ذ	z, d	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ی	y, ı, i, ī
		ء	’

Kaynakça: [<https://www.isa-sari.com/>]

GİRİŞ

1.Mektup

Mektup, sözlükte “yazmak” anlamındaki ketb kökünden türetilmiş olup “yazılan şey” demektir. Ancak Araplar bunun yerine daha çok kitāb, risāle, ahd, vasiyye ve sahîfe kelimelerini kullanmaktadır. Türkçe’de bunun yanında Farsça’dan geçen nāme kelimesiyle “ihbarnāme, temliknāme, vasiyetnāme” gibi yazılı evrak adları yapılmıştır. Mektubu yazan kişi muhatabından birtakım isteklerde bulunuyorsa bu tür mektuplara vasiyye adı verilir. Bir kimsenin ölümü halinde yakınlarına bıraktığı, mallarının paylaşımı ve tasarrufu hususundaki isteklerini içeren mektubuna da bu bakımdan “vasiyet” veya “vasiyetnāme” denilmiştir. Ayrıca mektup bir edebiyat türüdür (mektûbat, münşeat, resâil).¹

Tanzimat dönemine değin bizde mektup türü, genel olarak inşa diye adlandırılan düzyazının içindedir. Bundan dolayı da güzel bir düzyazı yazmak için öne sürülen kuralların mektup türünde de geçerli olduğu görülür.² Mektuplar ayrıca konularına göre adlandırılmaktadır: Arzuhal, tebrikname, tehniyename, taziyename, cevapname, teşekkür, takriz, davetname, niyazname, tezkire, müzekkire vb. gibi³ isimler kullanılmaktadır.

Tanzimata değin belâgatçılara göre yüksek, orta, adi diye üç çeşit üslup vardı. Mektup yazış biçimini uzun süre bu anlayış etkilemiş ve mektuplarda tumturaklı, süslü bir anlatımla yüksek üslup yaratılmaya çalışılmıştır.⁴ II. Meşrutiyetten sonra sade lisan akımıyla Türkçe yazma bilincinin uyanması; Atatürk’ün, 1932 yılında Türk Dil Kurumunu kurmasından sonra bu anlayışın güçlenmesi, yaygınlaşması mektup dilini de etkilemiştir.⁵

Yazının bulunduğu tarihe kadar çıkabilen en eski edebiyat türlerinden biri olan mektubun eldeki en eski örnekleri, MÖ XV. XIV. yüzyıllara ait, Mısır firavunlarının diplomatik mektupları ile Hitit krallarının Hattuşa (Boğazköy) arşivinde bulunan

¹ Nebi Bozkurt, Mektup- TDV İslâm Ansiklopedisi (islamansiklopedisi.org.tr), 25 Temmuz 2021

² Orhan Şaik Gökyay, Tanzimat Dönemine Değın Mektup, Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi Mektup Özel Sayısı, Sayı 274, 1974, s.17

³ Gökyay, s.20

⁴ Kemal Demiray, Tanzimattan Günümüze Değın Mektup, Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi Mektup Özel Sayısı, Sayı 274, 1974, s.88

⁵ Demiray, s.88

mektuplarıdır. Bu itibarla mektup için, en eski yazılı haberleşme, konuşma aracıdır, denilebilir.⁶

Mektuplar, genel olarak “özel” ve “resmî” olmak üzere iki kısma ayrılırlar. Resmî mektuplar, kamu veya özel sektör birimleri arasında veya kendi içlerinde yapılan yazışmalardır. Davet, taziye, kutlama gibi yazılar da daha çok şahsa hitaben yazılmış, ancak resmî mesafe ve ciddiyetin korunduğu kısa ve özlü mektuplar olarak kabul edilebilir.⁷ Özel mektuplar ise aile, eş, dost, akraba, yakın arkadaş ve meslektaşlar arasında yazılır. Bunlar tarihî, siyasî, felsefî, ahlakî, estetik, dinî, edebî... pek çok konuda kaleme alınırlar ve yazıldıkları dönemin adeta aynasıdır.⁸

2. Türk Edebiyatında Mektup

Mektup türünün Türk edebiyatında hayli uzun bir geçmişi vardır. Doğu Türkistan’da ele geçen Uygurca metinler arasında, biri yola çıkarılan kervan dolayısıyla gönderilmiş, diğeri yaşlı bir babanın kendisinden uzakta yaşayan oğluna yazdığı özel mektuplar da bulunmaktadır. Anadolu sahasında derlenmiş, eski nesrin birer örneği olan münşeat mecmualarında mektuplara da yer verilmiştir.⁹

Türk divan edebiyatı geleneğinde resmî ve özel mektuplar inşâ sanatı içinde kabul edilmiş, itinalı bir ve üslûpla yazılan mektuplar münşeat mecmualarında derlenmiş, hatta bu gibi mektupların kimlere nasıl bir tarz ve protokol üslûbuyla yazılması gerektiği hakkında didaktik mahiyette eserler kaleme alınmıştır. Bu tarzın mektup örnekleri Tanzimat’tan sonra da bir süre devam etmiştir.¹⁰

Türk dili ve edebiyatının İslamî kültür ve medeniyet dairesinin içine girmesiyle değişmeye başladığı ilk devir olan Karahanlılar devrinde, mektubun edebî vasıfların tümünü taşıyabilecek bir tür olarak kabul edilip bir eserin kurgusunu ve müellifin üslubunu tamamlayan bir parça olmak suretiyle manzum olarak yazılabilecek seviyeye getirildiği görülür. Bu şekilde mektubun, anlatılmak istenenin nakledilmesi şeklindeki

⁶ Ali Donbay, Edebiyatımızda “Mektup” Türü ile İlgili Başlıca Çalışmalar, Erdem, Sayı 61, 2011, s.84

⁷ Donbay, s.84

⁸ Donbay, s.85

⁹ Donbay, s.87

¹⁰ M.Orhan Okay, Türk Edebiyatında Mektup- TDV İslâm Ansiklopedisi (islamansiklopedisi.org.tr), 23 Ekim 2021

ortaya çıkış sebebinin ve asıl amacının dışında, edebî bir gaye ile bir eserin parçası haline getirildiği, eserdeki kurguyu teşkil eden unsurlar halinde sunulduğu görülür.¹¹

3.Mehmet İzzet Efendi'nin Hayatı

Mehmed İzzet Efendi 1251/1835-1836 yılında şimdi Bulgaristan sınırları içinde bulunan Rusçuk'ta doğdu. Arzuhallerinde kullandığı mühürde “Es-seyyid Mehmed İzzet” yazılıdır. Rusçuklu Mehmed Tevfik Efendi'nin oğludur. Memuriyete 1263/1847'te 12 yaşında mülazemetle Rusçuk Tahrirat kaleminde başladı. 1271/1855'te Tuna eyaleti meclisi başkatibi oldu. 1281/1865'te önce Tuna vilayeti Rusçuk mutasarrıflığı tahrirat müdürlüğüne, 5 ay sonra topçu mutasarrıflığı tahrirat müdürlüğüne tayin edildi. 1285/1869'da Vidin tahrirat müdürlüğüne tayin edildi. 1286/1870'de bu görevden istifa ederek İstanbul'a geldi ve aynı yıl Yanya vilayeti mektupçuluğuna ve oradan da Tuna vilayeti meclis idaresi baş kitabetine tayin edildi. 8 yıl bu görevde kaldıktan sonra emekli edildiyse de 21 Zilhicce 1298/14 Kasım 1881'de Halep mektupçuluğuna tayin edildi. 9 Muharrem 1302/29 Ekim 1884'te bu görevden azledildi ve 26 Muharrem 1304/25 Ekim 1886'da 1500 kuruş mazuliyet maaşı tahsis edildi. 21 Cemaziye'l-evvel 1309/23 Aralık 1891'de Telgraf Nezareti Meclis Azalığına tayin edildi. 2 Haziran 1328/25 Haziran 1912 Kadıköy'de Osmanağa mahallesindeki evinde vefat etti. Kabri Kadıköy Kuşdili'ndeki Mahmud Baba türbesi civarındadır.¹²

Memurluk kariyerinde Halep mektupçuluğu öne çıkmış ve bu görevi ile tanınmıştır. İzzet kaleme aldığı çok sayıdaki münşeât kitabı ile tanınmıştır. Aşağıdaki eserleri listesindeki ilk 14 eserde münşeâtı yer almaktadır. Bursalı Mehmed Tahir onu bu yönüyle “tarz-ı kadîm inşâyı andırır vâsi karîhalı munşî bir zât” olarak tanıtmaktadır. Münşeâtında yüksek bir ifade kabiliyeti kendisini göstermektedir.¹³

Canbâz Çocuk adlı eser onun tarafından yazıldığı düşünülmektedir. Eser mensur bir sergüzeşt-nâmedir. Yazar, eserin kahramanı için “ayn” harfî ve yaşadığı yer için de “hâ” harfî kısaltmasını kullanmakta ve eserde büyük bir aşk ıstırapı çeken 42 yaşındaki

¹¹ M.Turgut Berbercan, Türk Yazı Dilindeki İlk Manzum Mektup Örnekleri, Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 2, Sayı 1

¹² Cemal Bayak, İzzet Mehmed Efendi (<http://www.teis.yesevi.edu.tr>), 15 Aralık 2020

¹³ Bayak, s.1

arkadaşının yaşadıklarını, onun ısrarı üzerine kaleme aldığını anlatmaktadır. Bu kısaltmalardan ilkinin yazarın adı, diğerinin de görevli olduğu Halep şehri için kullanıldığı söylenilebilir. Bu yönüyle Bursalı Mehmed Tahir'in eseri ona atfetmesi isabetli olabilir. Eserde sergüzeştname türünün öne çıkan özelliklerinden olan sevgiliye mektup gönderme ve ıstırabını şiirle anlatma motifleri de kullanılmaktadır.¹⁴

4.Mehmet İzzet Efendi'nin Eserleri

1. *Mecmû'a-i Münşe'ât-ı İzzet*, Rusçuk: Tuna Vilayeti Matbaası, [1290/1873-1874]. 101 s.
2. *Tâlî-i Münşe'ât-ı İzzet*, Rusçuk: Tuna Vilayeti Matbaası, 1291/1874-1875. 98 s.
3. *Âsâr-ı İzzet*, İstanbul: Mihran Matbaası, 1298/1880-1881. 1. cilt. 6+112 s.
4. *Âsâr-ı İzzet*, İstanbul: Mihran Matbaası, 1298/1880-1881. 2. cilt. 6+112 s.
5. *Âsâr-ı İzzet, Cümle-i Sâlise-i Münşe'ât-ı İzzet*. (Yayın yeri ve tarihi yok). 3. cilt. 148 s.
6. *Âsar-ı Cedide-i İzzet*, İstanbul: Mihran Matbaası, 1296/1278-1279. 4. cilt. 223+1 s.
7. *Âsâr-ı İzzet*, İstanbul: Mahmud Bey Matbaası, 1297/1879-1880. 5. cilt. 128+3 s
8. *Âsâr-ı İzzet*, İstanbul: Mahmud Bey Matbaası 1297/1879-1880. 6. cilt. 189+3.
9. *Nefhatü'l-Edeb*, İstanbul: Mihran Matbaası, 1298/1800-1881. 208 s.
10. *Lâhika-i Nefhatü'l-Edeb*, İstanbul: Kantar Biraderler Matbaası, 1299/1881-1882. 209-302+1 s. (Eser *Nefhatü'l-Edeb*'in zeyli olduğu için sayfa numaraları bu eserin bittiği yerden devam ettirilmiştir. O eserdeki yazılar burada da bulunmaktadır.)
11. *Mahsûlât fî Haleb Zamîme alâ Lâhika-i Nefhatü'l-Edeb* 6+302-448 s. (Eser *Lâhika-i Nefhatü'l-Edeb*'in zeyli olduğu için sayfa numaraları bu eserin bittiği yerden devam ettirilmiştir. O eserdeki yazılar burada da bulunmaktadır.)
12. *Îlâveli Nefhatü'l-Edeb*, İstanbul: A.K. Tozlıyan Matbaası, 1303/1885-1886. 398 s. (Eser *Mahsûlât fî Haleb Zamîme alâ Lâhika-i Nefhatü'l-Edeb*'in zeylidir. O eserdeki yazılar burada da bulunmaktadır.)

¹⁴ Bayak, s.1

13. *Dürc-i Bedâyi*, İstanbul: A. Tozlıyan Matbaası, 1302/1884-1885. 1. Baskı. 288 s.
Dürc-i Bedâyi, İstanbul: A. Asaduryan Şirket-i Mürettebiye Matbaası, 1306/1888-1889. 2. Baskı. 288 s.
14. *Yeni Eserlerim*, İstanbul: Âlem Matbaası, 1304/1886-1887. 299+3 s.
15. *Canbâz Çocuk*. (Basım yeri ve tarihi yok) 51 s.¹⁵

¹⁵ Bayak, s.1

BİRİNCİ BÖLÜM

İNCELEME

1.1. 19.Yüzyıl Edebiyatı Genel Özellikleri

19. yüzyıl edebiyatı II. Mahmud döneminde yeni bir tarz kazanmıştır. Bu yüzyıl edebiyatı eski şiir anlayışını kaybetmeye başlamıştır. Artık Divan Edebiyatı gündelik dili eserlerine yansıtmaya başlamış ve halkın kullandığı kelimeler dile yansımıştır.

Bu yüzyılda dikkat çeken bir diğer özellik ise Eski Türk Edebiyatı El Kitabı'nda "... kadın şair sayısında görülen büyük artıştır. Bu asra kadar, kadın şairlerin sayısı Zeynep Hatun (ö. 1471-74), Mihrî Hatun (ö.1506-07), Ayşe Hubbâ Hatun (ö.1589-90), Tuftî Hanım (ö.16.asır), Sıdkî Hanım (1703-04), Fatma Hanım gibi birkaç şairle sınırlıyken,19.asırda yetişen kadın şairlerin sayısı 20'nin üzerine çıkmıştır. Bu zihniyet dünyasındaki değişimin bir göstergesi olarak dikkat çekicidir. Bu asırda yetişen kadın şairlerin en önemlileri Şeref Hanım, Leyla Hanım ve Adile Sultan'dır."¹⁶

19. yüzyılda önceki yüzyıllardaki gibi padişahlar eser kaleme almamışlardır. Bunun sebebi ise devlet işlerine yoğunlaştıkları için ilgilenememişlerdir. Bu yüzyılda şiirle ilgilenen iki isim geçer. Birisi II. Mahmud Adlî¹⁷ mahlasıyla diğeri ise İlhamî¹⁸ mahlasıyla III. Selim'dir.

19. yüzyılda önceki yüzyıllarda olduğu gibi dini, tasavvufi, aşk gibi konular devamlılığını korumuştur. Bu yüzyılda şairler dönemin olumsuz yanlarını ve eksiklikleri eleştiri yoluyla şiirlerinde dile getirmişlerdir. Divanlarına isim verme geleneği bu yüzyılda yaygınlık kazanmıştır. Kaside ve mesnevi türünde eski yoğunluk görülememiştir. Şairler bu türlerde eserler verse de önceki yüzyıllardaki kadar çok değildir.

19.Yüzyılda hece vezni ile şiir yazma geleneği öne çıkmıştır. Çünkü Divan şairleri eserlerine halkın kullandığı dili almış ve dolayısıyla hece vezni bu dönemde yoğunluk kazanmıştır.

¹⁶ Mustafa İsen, Osman Horata, Muhsin Macit, Filiz Kılıç, İ. Hakkı Aksoyak, Eski Türk Edebiyatı El Kitabı, 6.Baskı, Ankara: Grafiker Yayınları, 2011, s.158.

¹⁷İsen, Horata, Macit, Kılıç, Aksoyak s.158

¹⁸ İsmail Ünver, XIX.Yüzyıl Divan Şiiri, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, Cilt 32, Sayı 1.2, 1988

19.yüzyılın ikinci yarısında Batı Edebiyatı'nın etkisinde kalınarak Tanzimat Edebiyatı ortaya çıkmıştır. Bu yüzyılın ikinci yarısında artık Divan Edebiyatı ve Halk Edebiyatı etkisini kaybetmeye başlamış, Tanzimat Edebiyatı bu edebiyatların yerini almıştır. Bu dönemde bazı akımlar da edebiyatımıza girmeye başlamıştır, klasizm, romantizm, realizm, sembolizm gibi akımlar dönemin eserlerini etkilemiştir.

1.2. Yeni Eserlerim'in Dış Özellikleri

İncelenmiş olunan bu eser Mehmed İzzet Efendi tarafından 1304/1886 tarihinde kaleme alınmıştır.

Sayfa Sayısı: 314

Yazı Türü: Matbu

Kağıt Türü: İnce samani kağıt

Cilt ve Kağıt Özellikleri: Ciltli bir kitaptır. Kitaptaki başlıklar maddeler hâlinde sıralanmıştır. 182 başlık şeklinde maddelenmiştir. Her bir sayfası numaralandırılmıştır. İlk sayfada manzum bir bölüm, sonraki 12 sayfa da maddeler yazılmış, eserin geri kalan 299 sayfasında ise maddeleri detaylı bir şekilde ele alınmış ve son iki sayfada hata sevap cetveli başlığıyla metinde yanlış yazılmış olan kelimeleri düzeltecek bir cetvel verilmiş. Eser 19. Yüzyıl eseridir. Eser yıpranmış bir hâldedir.

Eserin yazarı Mehmed İzzet Efendi'dir. Hicri 1304 (Miladi,1886) yılında istinsah edilmiştir.

1.3. Konu

Konu olarak dilekçe ve mektup türü özelliği gösteren Yeni Eserlerim, İzzet Efendi'nin yaşadığı maaş sıkıntılarını, istediği ve hak ettiği mertebeyi alamadığını dile getiren 182 başlıktan oluşan bir eserdir. Durumunu dönemin padişahına arz etmeye çalışan yazar yaşadığı sıkıntılarına bir karşılık bulmak ister. Bunun dışında eserde sevgiliye ait mektuplar da bulunmaktadır.

Eserin içerisinde teşekkürnâme, tavsiyenâme, arzuhâl, memuriyet de rütbe atlamış olanlara tebrik, tezkereler, iltimasnâme, istidâlar, iştiyaknâmeler, arizâlar gibi daha birçok konuya değinilmiştir.

Eserde durumunu anlatırken İzzet Efendi Arapça ve Farsça deyimlere yer vermiştir. Eserin içerisinde bir bölümde Farsça şiir de mevcuttur.

Eserde özel isimle verilen kişiler parantez içerisinde üç nokta işaretiyle gösterilmiş “[...]” ve o kişilerin isimleri yazılmamıştır. Örneğin eserde sayfa 44’de “ sa‘âdetlü [...] bey efendi hazretleri mahlaşlarıyla [...] hazretleriniñ sâhilhânelerinde...” görüldüğü üzere özel isimler yazılmamış bey efendi veya hazretleri şeklinde devamında yazılmıştır.

1.4. Dil ve Anlatım

Eser 19.yüzyılda kaleme alınmış bir mektup, dilekçe türünde bir eserdir. Dil açısından oldukça süslü ve ağır bir dil kullanılmıştır. Bazı bölümlerde özellikle sevgiliye yazılan mektuplarda Arapça ve Farsça kelimeler kullanılmasına rağmen dili daha açık ve anlaşılırdır.

Arapça ve Farsça kelimeler kullanılmış hatta bir bölümde Farsça bir şiire de yer verilmiştir. Sayfa 265, 159. başlıkta “Ba‘zıları tazmîn ü ekşerîsi iktibâs tarîkiyle manzûm u Fârisî bir teşekkür-nâmedir.” şeklinde giriş yapılmış ve devamında Farsça manzum bir esere yer verilmiştir.

Sevgiliye yazılmış olan mektupta ise oldukça anlaşılır ve akıcı bir dil vardır. Örnek olması açısından mektubun bir bölümünü aşağıda verilmiştir. 220 ve 221.sayfadan alınan bölüm 144 numaralı başlıktadır.

“Sevgilim

‘Aşk-ı kâbil setr olmadığı cihetle dirâyetiñiz birçok hâllerimden mâfi’s-süveydâma vâkıf olduysa da bir kerede kendi tercüme-i hâlimi kendi lisânımdan işitmeñizi ârzü eyledim.

Safha-i cemâliñiz de baña görünen leţâfetleri ta‘bire kâl u kalemim de iktidâr olmadığı için o bahşeye girişmek istemem.

Qaldı ki bir dilberin yüzünü aya, kaşını yaya ve şemâ’il-i sâ’iresini de kendi mülâyimlerine teşbîh eylemek, yâhûd bil’akis (gül) tarâveti seniñ cism-i laţifiñden almış, reng-i dil-pezîri ruhsâr-ı dil-ferîbiñden çalmış, ‘ıtr-ı neşve bahşâyde kâkülleriniñ nefha-i dil-âvîzinden kapmış, demek şüretleriyle mâhiyet-i melâhatini tasvîr ü tavşîf maqşad-ı hâşıl olmuş olamaz...”

Bir başka sayfada sevgiliye yazılan mektubun dili de aynı şekilde açık ve anlaşılırdır. 239 ve 240. sayfalarda, 149. başlıkta sevgiliye şöyle seslenmiştir:

“Hani şimdiye kadar seniñ cefâlarla, benim de hülyâlarla geçirdiğimiz günler yok mu? Artık onlara bir nihâyet verip de netice-i ciddiyeñin hükümrân olacağı bir zamâna dâhil olmalıyız, tarzında ümîdli günlere yakışan sözler dañi demek olmayıp belki kara ye’siñ içine girildiği zamânlara mahşûş kelimelerden ‘ibâret olacaktır!”

Yine aynı başlıkta sayfa 247’de mektuba şu şekilde devam edilmiştir:

“Sevgilim beni diñlerseñiz geliñiz gülererek başladığımız bir muhabbeti ağlayarak bitirmeyelim! Siz beni acımazsañız bile bârî kendiñizi de acımayacak kadar kâsî’l-ğalb değılsiñiz ya!

Ama diyeceksiñiz ki, benim ne kabâhatim var da baña öyle bir cezâ vereceksiñiz!

Ne kabâhatiñiz mi var? Daha ne olsun? Beni zoruna teşhîr eyledikten sonra cevri dâ’imî ile öldürüyorsunuz, beni eziyorsunuz, benim cânımı eritiyorsunuz, yalan söylüyorsunuz, aldatıyorsunuz, bekletiyorsunuz! ...”

Bu bölümde görüldüğü üzere dil oldukça açıktır.

Sayfa 177 ve 118. başlıkta ise dilin daha süslü olduğu görülür:

“Cenâb-ı mennân hazâ’in-i elţâf-ı ilahiyesini, her an şunûf-ı ‘avâtîf ve ihsâniyle ihyâyı cihân eden veliyy-i ni‘met bî-minnetimiz şevketpenâh efendimiz hazretlerine mütevâliyen ve ebediyyen râyigân buyursun.

Sāye-i ma‘ālī vāye-i cenāb-ı şehinşāhīlerinde mutaşarrıflıkla bekām buyuruluncaya kadar medār-ı idāre-i ‘ā ile olmak üzere taḥşış kılınan ma‘zūliyyet ma‘āşına kemāl-i şükrān ile kanā‘at ve du‘āyı deymümī-i ‘ömr ü şevket-i şāhāne farīzasına müdāvemet eylemekte isem de ‘arz u beyāndan müstağnī olduğu vechle me’ mūrriyyet üzerinde sadākat-i maḥzāya ḥidmet eden bendegānīn ḥīn-i infişālde keff-i ...” görüldüğü üzere eserin bu bölümlerinde anlaşılması güç ifadeler yer almaktadır.

1.5. Eserin Şekil Özellikleri

Mehmet İzzet Efendi’nin Yeni Eserlerim isimli kitabı mektup-dilekçe türünde kaleme alınmış bir eserdir. Şekilsel açıdan 182 başlıktan oluşturulmuştur. Eser gelişi güzel bir şekilde değil de her bir mektup veya dilekçeden önce numaralandırılma yoluyla ayrılmıştır.

İçindekiler bölümünde şair her bir mektubu-dilekçeyi tek tek başlık ile göstermiştir. Ayrıca metin içerisinde de başlıklar arasındaki geçişleri şekil ile göstermiş böylece karışıklık durumunu önlemiştir.

Eserin son iki sayfasında hata sevap cetveli verilmiş ve burada yanlış yazılan kelimelerin doğru yazımları burada listelenmiştir. Bu cetvel tablo şeklinde verilmiş, hata-sevap-sayfa-satır olarak düzenlenmiştir.

1.6. Mektuplardan Hareketle Dönemin Özellikleri

İncelenen eserde dönemle ilgili aşağıdaki özelliklere ulaşılmıştır:

1-Dönemin padişahı olan Sultan II. Abdülhamit’in ilme ve alime seleflerinden daha fazla değer verdiği yazar tarafından ifade edilmiştir.

2-Haksızlığa uğradığını düşünen herhangi bir vatandaş hiyerarşiyi göz önünde bulundurarak gerekli makamlara başvurmasına rağmen haksızlığın giderilmediğini düşünecek olursa sorunun çözümü için en son makam olan padişaha halini arz edebilmektedir. Padişaha halini arz etmekle beraber kimi vatandaşlar da padişahla görüşme imkanına sahip olabilmektedirler.

3-Memuriyete atama yapılırken görevle ilgili mezuniyet belgesi talep edilmektedir.

- 4-Memurlar hastalandıklarında hava değişimi talep edebilmektedirler.
- 5-Memurlar zaruri bir sebepten dolayı görev yeri değişikliği talep edebilmektedirler.
- 6-Devlet memurlarının otuz sene içerisinde emekliliğe hak kazandıkları görölmektedir.
- 7-Devlet memurları görevleri esnasında yapmakta oldukları işlere engel olacak bir hastalığa yakalandıklarında kendilerine daha uygun bir vazife talep edebilmektedirler.
- 8-Herhangi bir şekilde işinden uzaklaşan ya da uzaklaştırılan devlet memuruna mazuliyet (işsizlik) maaşı verilmektedir. İdarenin bağladığı maaşın az olduğunu düşünen hak sahipleri itiraz edebilmektedir.
- 9-Padişah ailesinin mülkü olan bazı yerlerin memurların maaşını karşılamak için kiraya verildiği görölmektedir.
- 10-Ehliyet ve liyakat sahibi memurların haksızlığa uğramaması için üçüncü şahıslar tarafından onların hakkı olan makama ve rütbeye yükseltilebilmeleri için tavsiyemeler yazılabilmektedir.
- 11-Kâtip ve yazıcıların aylık bin kuruş maaş aldıkları görölebilmektedir.
- 12-Vefat eden memurun ailesine maaş bağlanmaktadır.
- 13-Aynı işi yapan memurlara farklı maaşlar verildiği görölebilmektedir.
- 14-Padişaha bir kişinin aynı konuyla ilgili defalarca başvuruda bulunabildiği görölmektedir.

1.7. Mektupların İeriği

Mukaddime bölümünde eserin yayımlanma sürecini hakkında bilgi verilmektedir.

Birinci mektup, yazılan eserin padişahın övgüsüne mazhar olduğu ifade edilmektedir. Bu mektupta edebiyatın diğer sanatlardan farkı ve onlardan daha üstün olduğu vurgulanmaktadır. İlmin ve ilim sahibinin kıymeti anlatılmaktadır.

İkinci mektup, padişaha övgüyle başlayan mektupta yazar emektar bir memur olarak taşralarda görev yapmanın kendisini sıkıntıya düşürdüğünü ifade etmektedir ve bu durumun çözümü için padişaha halini arz etmektedir.

Üçüncü mektup, yazar babasının ve kendisinin uzak memleketlerde büyük bir özveriyle devlete hizmet ettiklerini ifade ettikten sonra memleketine dönüp de sıkıntıya düştüğü bu süreçte kendisine uygun bir memuriyetin verilmesini istemektedir.

Dördüncü mektup, Maliye Nezaret-i Celilesi Muavinliği'ne memur olarak atanan bir kişi tebrik edilmektedir.

Beşinci mektup, yazar maaşının yetersiz olduğunu ve kirayı ödeyemeyip sokakta kaldıklarını İstanbul'a gelen bir devlet büyüğüne durumunu anlatıp ondan yardım talep etmektedir.

Altıncı mektup, maliye nazırı olarak atanan bir kişi tebrik edilmektedir.

Yedinci mektup, Süreyya Paşa Hazretleri isimindeki bir kişiye teşekkür edilmektedir. Bu teşekkürle kendisini hatırlattığı ve ondan yardım istediği görülmektedir.

Sekizinci mektup, geçmişte yapmış olduğu bir hatadan pişmanlık duyan yazar cezasını çektiğini ve affedildiğini vurgulamaktadır. En son yaptığı hatanın da affedileceğini ümit etmektedir.

Dokuzuncu mektup, padişahın huzuruna gittiğini, onunla görüşemediğini ama onunla görüşmeye mazhar olacağını ifade etmektedir.

Onuncu mektup, bir teşekkür mektubudur.

On birinci mektup, ailesine ve kendisine büyük bir zat tarafından yapılan yardım ve iyilik için yazılmış bir teşekkürdür.

On ikinci mektup, Maliye Nezareti'ne atanan bir kişiye yazılan tebrik ve temenni içerir. Bununla birlikte yazar bu zattan kendisine şefaatlerini talep etmektedir.

On üçüncü mektup, yazar içinde bulunduğu durumdan dolayı her müracaatını dönemin padişahına yapmaktadır. Yaşamış olduğu bu sıkıntılara yardım talebinde bulunmaktadır.

On dördüncü mektup, padişah tarafından kendisine hediye verilmesine sebep olan bir kişiye teşekkürdür.

On beşinci mektup, tevafuken yazarın halinden haberdar olan devlet büyüklerinden birinin yazara sorunlarıyla ilgileneceği sözü vermesine rağmen konuyla ilgilenmediği,

geçen günlerin yazarı ümitsizliğe sevk etmediği bu kişiye kendisini yeniden hatırlatan bir muhtıra kaleme aldığı görülmektedir.

On altıncı mektup, yazar tarafından önceki mektupta olduğu gibi kendisini hatırlatan bir muhtıraya yer verilmiştir.

On yedinci mektup, yazar tarafından yaşlanmanın ve mesleki yıpranmanın etkisiyle artık mesleğini icra edemeyecek hale gelmiş, bu yüzden kendisine daha uygun bir vazifenin verilmesini içeren bir muhtıra kaleme alınmıştır.

On sekizinci mektup, makamının yükselmesine, hakkettiği memuriyetin kendisine verilmesine yardımcı olan zata teşekkür eden yazar tarafından yine bu mektupta şimdiki sıkıntılı durumdan kurtulmak için aynı zattan yardım talep edilmektedir.

On dokuzuncu mektup, padişaha övgülerle başlayan mektup yazarın geçinebilmek için her şeyini sattığını, çok zor durumda olduğunu, kendisini bu zor durumdan kurtaracak bir memuriyetin verilmesine yönelik talebini ihtiva etmektedir.

Yirminci mektup, bütün eşyalarını rehin verecek kadar borçlandığını söyleyen yazar halini, hayatını, padişahın merhametli, yüce iradeli ellerine emanet ettiğini bildirmektedir.

Yirmi birinci mektup, önemli bir toplantıda bulunan devlet büyüklerinin yanında kendisinin de uzmanı olduğu alanla ilgili orada bulunmayı istediği anlatılmaktadır.

Yirmi ikinci mektup, yazar kendisinin rahatsızlıklarından dolayı vazife değişikliği talep ettiğini ve bununla ilgili idarenin kendisine söz vermesine rağmen bunun aksine bir tavır aldığını ifade ettikten sonra uzun zaman önce hakkettiği vazife değişikliğinin kendisine verilmesini talep etmektedir.

Yirmi üçüncü mektup, yazarın ailesinin rahatlamasını sağlayan bir devlet büyüğüne lütuf ve kereminden dolayı teşekkür edilmektedir.

Yirmi dördüncü mektup, yazar tarafından eserinin ketebeden yetkin bir zatın beğenmesini ihtiva eden bir müzekkire kaleme alınmıştır.

Yirmi beşinci mektup, kira köşelerinde yaşadığı sıkıntılardan kurtulmak için padişaha yazdığı bir müsveddedir.

Yirmi altıncı mektup, yazar tarafından kendisine amirlerince verilen sözlerin üzerinden uzun zaman geçmesine rağmen sözün tutulmamasının neticesinde padişahın bir arabulucu olarak soruna çözüm bulması talep edilmektedir.

Yirmi yedinci mektup, görevden ayrılmanın ve açıkta kalmanın yazarı ve ailesini çok büyük sıkıntılara düşürdüğü, bu sıkıntılardan onları kurtaracak hatta sıkıntıların üstünü örtecek ödül niteliğinde bir memuriyete atanma beklentisi anlatılmaktadır.

Yirmi sekizinci mektup, yazarın üzüntüden harap olan kalbinin ihyası için bir zattan halini etkili ve ayrıntılı bir şekilde padişaha anlatması talep edilmektedir.

Yirmi dokuzuncu mektup, yazar mazuliyeti neticesinde geçim sıkıntısı çektiğini, borçlandığını ifade ettikten sonra sadık hizmetlerinin ve ailesinin kalabalık olmasının da göz önünde tutularak kendisine işten ayrılışından itibaren bir maaşın tahsis edilmesini istemektedir.

Otuzuncu mektup, yazarın kararname-i alide kendisine tahsis edilecek maaşın miktarını padişahın belirleyeceğini öğrenmesinden sonra kendisine hakettiğini düşündüğü yarım maaşın bağlanmasını padişahın beklediği anlatılmaktadır.

Otuz birinci mektup, yüce bir makama yazılmış teşekkür nameyi içermektedir.

Otuz ikinci mektup, yazar uzun süredir kendisi ve ailesinin içinden çıkılmaz bir durumda olduğunu ve bu halinin sonlandırılması adına vezirlik makamına yazdığı bir dilekçeyi içermektedir.

Otuz üçüncü mektup, yaşlandığı için önceki mesleğini icra edemeyen yazarın Aksaray'daki Kayınvalide Sultan Cami Şerifi'nde kendisine bir türbedarlık ya da hırka-i saadette bir memuriyet talep etmesi anlatılmaktadır.

Otuz dördüncü mektup, yazar içinde bulunduğu durumdan kurtulmak için kendisine önceden ümit veren padişahın sözünü bir an evvel yerine getirmesinin ölmüş kalbini yeniden ihya etmek anlamına geleceğini ifade eden bir hatırlatma kaleme almıştır.

Otuz beşinci mektup, padişaha şükranlarını bildiren yazar ondan kendisine bulunacağı ihsanlarını beklediğini ve kaleme almış olduğu eseri takdim ettiğini bildiren bir müzekkiredir.

Otuz altıncı mektup, yazar bir zatın ehliyet ve liyakat sahibi olmasına rağmen hak ettiği makamlara gelemediğini en azından bu zata ilk rütbe olarak ikinci derece bir memuriyetin verilmesi gerektiğini ifade eden bir müzekkiredir.

Otuz yedinci mektup, kendisine lütuflarından dolayı yazarın yüce bir makama yazdığı teşekkürnamedir.

Otuz sekizinci mektup, bir kişinin daha fazla maaşa ihtiyacı olduğu için yaşadığı bölgenin valisine yazdığı memuriyet değişikliğini talep ettiği bir dilekçedir.

Otuz dokuzuncu mektup, bir öğrencinin hocasına olan muhabbetini, hocasını diğer öğrencilerden kıskandığını, kendisinin hocası nezdinde özel bir yerinin olması gerektiğini ifade eden bir mektuptur.

Kırkıncı mektup, özel meziyetleri olan bir zatın bakanlıklara tavsiyenameleler yazdığını, bu kişinin ilgili olduğu konularla vereceği fikirlerin kıymetli olduğunu ve dikkate alınması gerektiğini ifade eden bir tavsiyenameledir.

Kırk birinci mektup, çektiği sıkıntıların da etkisiyle psikolojik olarak yıpranan yazarın kendisini dinlemek üzere huzuruna alan bir makam sahibine istemeden yapmış olduğu kusurdan dolayı özrünü ifade eden bir mektuptur.

Kırk ikinci mektup, kırk yıldan daha fazla hizmet eden bir zatın uzun süredir yaşadığı hastalıkların kendisini maddi olarak yıpratmış ve geçim sıkıntısına düşürdüğünü bu sıkıntılardan kurtulmak için maaşında talep ettiği artışı ifade eden bir müzekkiredir.

Kırk üçüncü mektup, bir zatın sevdiği ama hizmetinde bulunamadığı bir valiye hukuki olarak hakkı olan meblağın tespiti ve kendisine edası için yazdığı bir dilekçedir.

Kırk dördüncü mektup, iki kardeşin ortak malları olan bir çiftlikten dolayı aralarında uzun süredir devam eden davanın hak ve adalete uygun bir şekilde olayı daha fazla uzatacak yollara girilmeden halledilmesini ifade eden bir tezkiredir.

Kırk beşinci mektup, bir memurun kendisine yönelik yalan ve iftiralarla şikayet edilmesi ve bu şikayete yönelik bir incelemenin başlatılmasını haber alması üzerine şikayete ilgili incelemenin adil bir şekilde sonuçlandırılmasını ifade eden bir arizadır.

Kırk altıncı mektup, maliye nezaretine atanan bir zata yazılan tebriknamedir. Atamanın aslı olmadığı nedeniyle gönderilmeyen bu tebrikname, o kişinin daha sonra bu makama atanmasıyla tekraren özet bir şekilde kaleme alınıp gönderilmiştir.

Kırk yedinci mektup, maliye sarfiyat memuriyeti gibi önemli bir makama atanan değerli ve adil bir kişiye yönelik övgü ve tebrikten bahsedilmektedir.

Kırk sekizinci mektup, önceden yazılan bir dilekçeye cevap alınmayınca yeni bir dilekçe yazılmış, bu dilekçede önceki dilekçeye cevap verilmemesinin sebebinin dilekçenin kaybedilmiş olabileceği ifade edilmiştir. Bunun üzerine yeni dilekçe önceden yazılan dilekçeye eklenerek takdim edilmiştir.

Kırk dokuzuncu mektup, işten azledilmesi sebebiyle uzun süredir sıkıntıya düştüğünü ifade eden yazar bu sıkıntının sebebinin utanma duygusundan kaynaklandığını söyledikten sonra bu halin sonlandırılması için insaf ve şefkat sahibi olan bir zattan yardım istemektedir.

Ellinci mektup, yazarın yaşadığı sıkıntıların çözülmesi için kendisine söz veren bir zata şükranlarını bildirdiği ve kendisine verilen sözün bir an evvel yaşadığı sıkıntılara çözüm sağlayacak bir icraatla hayata geçirilmesini talep ettiği bir müzekkiredir.

Elli birinci mektup, bir zat kendi halef ve seleflerinin matbaadan maaş almasına karşın maaşının haksız bir şekilde kesildiğini, bu konuyla ilgisi olmamasına rağmen yazmış olduğu romanın haklarının da bu konuya ilhak edilip mağdur edilmesine itirazını ve gerek matbaadaki gerekse mahalli memuriyetlerdeki haklarının teslimini talep etmektedir.

Elli ikinci mektup, ikinci kez Maliye Nzarati'ne gelen bir kişiye yazılmış tebriktir.

Elli üçüncü mektup, yazar tarafından sevgisine karşılık vermeyen sevgiliye yazılmış bir tezkiredir.

Elli dördüncü mektup, harp esnasında kullanılmaya müsait buluşlardan bahsedilmektedir.

Elli beşinci mektup, yazar kendisinden liyakat ve hizmet olarak çok daha kıdemli olup da sıkıntılar çeken bir zata hakkettiğini düşündüğü daha yüksek bir makamın verilmesi düşüncesini iletmektedir.

Elli altıncı mektup, kendi bulunduğu mahalden uzak bir belde memuriyet verilmesinden korkan yazar mutasarrıfların yer değişikliği yapılması halinde kendisine uygun bir makam istemektedir.

Elli yedinci mektup, yazarın işten ayrılan bir zattan boşalan makama kendisinin yerleştirilmesi hususundaki talebini içermektedir.

Elli sekizinci mektup, yazarın önceden beri istediği bir daire azalığına atanma dileğini eğer bu kader tarafından mümkün değilse rahatlık içinde yaşayabileceği güzel bir vilayete memuriyetinin verilmesini talep etmektedir.

Elli dokuzuncu mektup, yazar teşekkürle başlayıp hakkettiği önceki maaşlarının ödenmesini, kendisine yeni bir memuriyet verilene kadar bir maaş bağlanmasını talep etmektedir.

Altmışınca mektup, bir bölgede valilik yaptığı esnada liyakat sahibi bir kimsenin yapmış olduğu çalışmalarından, başarılarından dolayı bu kişi üzerinden yazılmış tavsiyenameidir.

Altmış birinci mektup, padişah etrafında bulunan kimseleri ilmi anlamda desteklediğini bundan cesaret alan yazarınsa kaleme aldığı eserlerinden bazılarını padişaha takdim ettiğini anlatan bir arzuhalidir.

Altmış ikinci mektup, yazar padişahın da liyakatine şahit olduğunu ifade ettikten sonra görevden uzun süre ayrı kalmasının kendisini sıkıntıya düşürdüğünü ve bu sıkıntının padişahın kendisine lütuf edeceği bir memuriyetle sonlandırılmasını talep etmektedir.

Altmış üçüncü mektup, yazar Tuna Matbaası ve İstanbul'da çalıştıktan sonra boşta kalmış ve bu onu ailesiyle beraber büyük sıkıntılara düşürmüştü, sıkıntılardan kurtulmak için kendisine matbaada münasip bir iş istemektedir.

Altmış dördüncü mektup, uzun süre aynı işi yapan yazar mesleki rahatsızlıklarından dolayı işine devam edemediğini ve mağduriyet yaşadığını, vefalı hizmetlerine karşılık olarak mağduriyetinin giderilip kendisine uygun bir memuriyetin tahsisini talep etmektedir.

Altmış beşinci mektup, yazar bir valiye sekiz ay önce iş konusunda verilen sözün tutulmasına yönelik talebini bildirmektedir.

Altmış altıncı mektup, yazar kendisine yardımcı bulunan kerim bir zata teşekkürünü bildirmektedir.

Altmış yedinci mektup, yazar uzun süredir yaptığı işten hakkettiği ücretlerin kendisine ödenmediğini, daha liyakat ve kıdemli olmasına rağmen öğrencilerinden bile aşağı

mertebede olmaktan üzüntü duyduğunu ifade ettikten sonra bu sorunların çözülmesiyle ilgili bir müzekkire kaleme almıştır.

Altmış sekizinci mektup, girişte padişahı öven yazar ona saygı ve şükranını ifade ettikten sonra kendi matbaasından bir eseri ona takdim etmeyi istemektedir.

Altmış dokuzuncu mektup, yazar bir sadrazam-zadeyi övdükten sonra kendisinin daha üst bir makama tayini konusunda yardım talebini ifade etmektedir.

Yetmişinci mektup, yazar uzun süre yaptığı hizmetlerin karşılığı olarak hakkettiği meblağın kendisine ödenmemesinden dolayı ailecek çok büyük sıkıntıya düştüğünü, bu sıkıntıdan kurtulmak için de ısrarlı bir şekilde memuriyet talebinde bulunduğunu anlatmaktadır.

Yetmiş birinci mektup, çok sözle az mana ifade etmektense az sözle çok mana ifade edeceğini yazdığı eserin mukaddime bölümünde söyleyen yazar bu eserin yayımlanmasında başarıya ulaştığını söylemekte ve eserin çoğaltılması için padişahın yardım talep etmektedir.

Yetmiş ikinci mektup, çok uzun süredir işinden ayrı kalan yazar kendisine acınarak acilen içinde bulunduğu mağduriyetin giderilmesini talep etmektedir.

Yetmiş üçüncü mektup, kendisine padişah tarafından merhamet edilerek içinde bulunduğu sıkıntıdan kurtarılmayı beklemektedir.

Yetmiş dördüncü mektup, başvurduğu yerlerden istediği neticeyi alamayan yazar gidebileceği son makamın padişah olduğunu bu yüzden onu istirahatinde rahatsız ettiğini ifade ettikten sonra kendisinin memuriyette daha üst bir makam verilerek mağduriyetinin giderilmesini istemektedir.

Yetmiş beşinci mektup, yazar Bulgaristan'da kendisine miras olarak kalan mülkün kendisine iadesi noktasında düşmanca tavırlar gördüğünü, memuriyetten uzaklaştırılmasının da kendisini çaresiz bıraktığını bu yüzden sığınacak en yüce makam olan padişah hazretlerinin yardımını beklemektedir.

Yetmiş altıncı mektup, Maliye Nezareti'nce kendisine söz verildiğini hatırlatan yazar işten ayrılışının doğurduğu mağduriyeti ortadan kaldıracak bir çözüm beklediğini ve kendisinin yaptığı hatanın cezasını hem pişmanlıkla hem de memuriyetten uzak kalmakla ödediğini ve bu durumun bir an evvel çözülmesini talep etmektedir.

Yetmiş yedinci mektup, yazar padişahın kendisine olan lütuf ve ikramlarından bahsettikten sonra uzun süredir yazı işleriyle uğraşmış kendisinde mesleki yorgunluklar ve fiziki engeller ortaya çıktığı için padişahın uygun bir mutasarrıflık talep etmiş ve kendisinin yazdığı eseri padişaha takdim etme isteğini dile getirmektedir.

Yetmiş sekizinci mektup, yazar sürekli aynı sorunla padişahı rahatsız edip usandırmak istemediğini, padişahın kendisine uygun bir memuriyetin verilmesi için yetkililere etkili bir tavsiyede bulunması talebini iletmektedir.

Yetmiş dokuzuncu mektup, bir vali tarafından yazara boş bir memuriyet olduğunda atamasının yapılması sözü verilmiş ve yazar da bu sözün yerine getirilmesini talep etmektedir.

Sekseninci mektup, imameci esnafından birinin büyüklerden bir kişideki alacağını istifa ettiği sırada yazdırdığı bir teşekkürdür.

Seksen birinci mektup, yazar uzun süre devlete hizmet etmiş liyakat sahibi bir zatın işten ayrılışından sonra kendisine bağlanan maaşla geçinemeyip zor durumda kaldığını mümkünse bu kişinin sicil kalemi başkitabeti mevkinde getirilmesini şayet bu mevkiye atanması mümkün değilse de taşra senedatı kalemlerinden birine memur olarak atanmasını tavsiye etmektedir.

Seksen ikinci mektup, bir zatın diyanette görev yapmış Hafız Behram Ağa'ya vefatından sonra yazdığı mektuptur.

Seksen üçüncü mektup, yazar makam sahibi birine yazdığı mektupta kendisinin yanlış anlaşıldığını, kastının haddi aşmak olmadığını bu yüzden de oradaki hatasından dolayı özür dilediğini beyan eden bir mektuptur.

Seksen dördüncü mektup, yazar bulunduğu mevkiden asabi hareketleri neticesinde daha düşük bir mevkide memuriyete atandığını, maaşının düştüğünü, 93 Harbi'nden dolayı maaşında kesintiye gidildiğini bundan dolayı maddi olarak sıkıntıya düştüğünü ifade ediyor. Yazar 27 sene hizmet ettiğini buna ilaveten emekli olabilmek için 3 sene daha başka bir memuriyette çalıştığını ve maluliyetinin de göz önünde bulundurularak şimdiye kadar yaptığı hizmetleri yeni çıkan emeklilik yasasına göre değerlendirilmesini ve kendisine hakkettiği maaşın bağlanmasını talep etmektedir.

Seksen beşinci mektup, yazar ayrı kaldığı sevgilisine duyduğu özlemi anlatmaktadır.

Seksen altıncı mektup, yazarın içinde bulunduğu durumun çözümlenmesine yönelik kendisine verilen sözün bir an önce tutulmasını talep ettiği bir müzekkiredir.

Seksen yedinci mektup, yazar padişah ailesinin mülkü olan bir evin bir zata kiralandığını ve bunun ücretinin kendisine tahsis edildiğini fakat daha sonra kiranın düşürüldüğünü bu halde ailesinin yeni tayin edilen ücret ile geçinebilmesinin mümkün olmadığını, maddi sıkıntılar yaşadıklarını bu yüzden kira ücretinin yeniden önceki miktara yükseltilmesini talep etmektedir.

Seksen sekizinci mektup, yazarın padişahın bir yakınıni kaybetmesinden dolayı başsağlığı dileklerini içermektedir.

Seksen dokuzuncu mektup, yazar uzun bir süre devlet hizmetinde bulunduktan sonra hayli zamandır işsiz olduğunu ve kendisine uygun bir memuriyetin verilmesini padişahıtan talep etmektedir.

Doksanıncı mektup, otuz seneden beri hizmet ettikten sonra yazar açıkta kalmasının kendisinin ve ailesini maddi olarak yıprattığını, yaptığı hizmetler de göz önünde bulundurularak emsalleri gibi bir makamın kendisine verilmesini talep etmektedir.

Doksan birinci mektup, yazar bir zatın vesilesiyle kendisine bir memuriyet müjdesinin verildiğini fakat bu müjdenin gerçekleşmediğini görmüş, zaten maddi sıkıntılar içerisinde olan yazar bu haberden dolayı üzüntüye kapılmış ve sıkıntıların giderilmesi için en azından küçük bir idare azalığında da olsa kendisine uygun bir görev verilmesini istemektedir.

Doksan ikinci mektup, yazar yaşadığı iş sıkıntısından dolayı kendisini çok aciz ve çaresiz hissettiğini bu sorunun kendi müracaatlarıyla sonuçlanmayacağını anladığını bu yüzden sıklıkla bir paşaya halini arz etmek zorunda kaldığını ifade ettikten sonra paşanın vesilesiyle kendisine uygun bir makamın verilmesini istemektedir.

Doksan üçüncü mektup, yazar kendisine verilen iş sözünden dolayı teşekkür ettikten sonra mağduriyetini giderecek bu sözün bir an önce yerine getirilmesini istemektedir.

Doksan dördüncü mektup, yazar mektupçuluk işinden ayrılmasının başına gelen musibetlerin emeklilik maaşını alamamasının kendisini sıkıntıya düşürdüğünü en azından içinde buldukları Ramazan Ayı'nın ihtiyaçlarını giderebilmek için geçen seneden kalan iki aylık maaşının kendisine ödenmesini talep etmektedir.

Doksan beşinci mektup, yazar içinde bulunduğu sıkıntının üzerinden tam olarak bir yılın geçtiğini ve artık tükenme noktasına geldiğini bu yüzden idari amirinden kendisini mutlu edecek bir haber beklediğini ifade etmektedir.

Doksan altıncı mektup, yazar Rusçuk Sancağı Defter-i Hakani Başkatipliği'nde çalışırken arazi ve emlak defterinin kayıtlarını tuttuğunu ve yazdığı tapu senetlerinden dolayı beş on kuruş ilave ücret kazandığını ifade etmektedir. Yazar Edirne'de tahrir-i emlak memuriyetine atanmış, bu görevi ifadan sonra Bursa'ya geçmiş Bursa'da kendisinin yaptığı işin bilinmemesinden dolayı uygun bir memuriyet tayin edilmemiş ve Edirne'ye geri dönmüştür, Edirne'ye döndüğünde boşta kalan yazar, kendisine tapu senetleri yazım işinin verilmesini ve bu yolla geçimini sağlamak istediğini ifade etmektedir.

Doksan yedinci mektup, yazar işten ayrı kaldığı süre zarfında kendisine tayin edilen mazuliyet maaşında kesintiye gidildiğini buna rağmen bu maaşı alamadığını ve sıkıntısının bir an önce çözülmesi talebini iletmektedir.

Doksan sekizinci mektup, yazar şiddetli ihtiyaçlarının giderilmesi için başvurduğu maliye memurlarından olumlu bir sonuç alamadığını bunun çözülebilmesi için padişahın etkili bir işareti muhtaç olduğunu ifade etmektedir.

Doksan dokuzuncu mektup, yazar mazuliyet maaşının bir an önce neticeye bağlanmasını talep etmektedir.

Yüzüncü mektup, yazar dört aydan beri maddi sıkıntılar içinde olduğunu, çok az olmasına rağmen hala emeklilik maaşını alamadığını bunun kendisini çok derin sıkıntılara düşürdüğünü olayın çözülmesinin de uzun zaman alacağını bu yüzden sorunun daha hızlı çözülebilmesi için padişaha olan talebini ifade etmektedir.

Yüz birinci mektup, yazar kendisine Konya merkez mutasarrıflığında yer olmamasından dolayı uygun bir mektupçuluk mevki istiyor, bu talebinin yerine getirilememesi halinde meclis-i idare-i maarif azalığında bir memuriyet talebini bildirmektedir.

Yüz ikinci mektup, yazar sıkıntılarla mücadele ettiğini, bu durumu padişaha bildirdiğini, hayatının son günlerinde padişah tarafından isteklerinin yerine getirileceği umidinde olduğunu, uzun yıllardır devlet kademelerinde verdiği emeklerinin karşılığını alamamanın ve öğrencilerinden bile aşağı mertebede olmanın üzüntüsü

içerisinde bulunduğunu anlatan yazar kendisine verilen sözlerin yerine getirilmediğini, ailesinin geçimini sağlayamadığı için ızdırab içinde olduğunu bildirmektedir. Verdiği emeklerin karşılığının bu olmaması gerektiğini, liyakat sahibi hiç kimsenin böyle bir durumla karşılaşmasının mümkün olmadığını söyleyen yazar padişahın bu durum karşısında kayıtsız kalmayacağını kendisine yardımda bulunacağını beklemektedir.

Yüz üçüncü mektup, tercüme kaleminde görevli bir zatın liyakatsiz olmasından dolayı yerine başka birinin tayin edilmesi istenmektedir.

Yüz dördüncü mektup, yazar maddi olarak sıkıntı içinde bulunduğunu önceki mektuplarda belirttiği gibi öğrencilerinden bile alt makamda olduğunu bu sebepten büyük üzüntü yaşadığını ve kendisine padişah tarafından verilen memuriyet sözünün bir an önce gerçekleşmesini beklemektedir.

Yüz beşinci mektup, bu dönemde her zamandan ziyade ilim ve marifetin önem kazandığını, padişahın bu konuya çok değer verdiğini ifade eden yazar kendi eserinin onuncu nüshasında bulunan bir kıtalık bölümü padişaha takdim etme cesaretinde bulunduğunu anlatmaktadır.

Yüz altıncı mektup, yazar dededen babaya devlet hizmetinde bulunan bir ailenin mensubu olduğunu, büyüklerinin vefatının kendisini manevi olarak çok yıprattığını bunun üstesinden gelebilmek için manevi anlamda kendini rahatlatacak dini işler yaptığını ama uzun süredir içinde bulunduğu maddi sıkıntıları giderebilmek için elinden bir şey gelmediğini bu sorunun çözülebilmesi için padişahın yardımını beklediğini ifade etmektedir.

Yüz yedinci mektup, yazar görev yaptığı memuriyette bir miktar zararının olduğunu bu zararı ödeyebilmek için elindeki tüm servetini feda ettiğini buna rağmen zararın karşılanamayıp bir miktar daha borcunun olduğunu ve en azından borcun kalan kısmının kendisi ve kefiller tarafından ödenmesinin imkansız olmasından dolayı silinmesini talep etmektedir.

Yüz sekizinci mektup, yazar bir makama yazdığı iltimasnamenin gereği olarak isteklerinin yerine getirilmesini istemektedir.

Yüz dokuzuncu mektup, yazar kendisine önceden ihşanda bulunan bir yöneticiye samimi duygularını ifade ettikten sonra kendisinin ödemesi gereken bir borcunun

olduğunu bu borcu ödeyebilecek bir işe ve bir maaşa ihtiyacı olduğunu, bu isteğinin de ilgili kişi tarafından yerine getirilmesini istemektedir.

Yüz onuncu mektup, yazar görev yaptığı kurumda kendi emsallerinden daha az maaş aldığını, önceki görevinden kalan otuz dört aylık maaşının da kendisine ödenmediğini ve içeride kalan maaşının verilmesini talep etmektedir.

Yüz on birinci mektup, yazar yaşadığı mağduriyetin çözülebilmesi için hakkettiği maaşın bir an önce bağlanmasını talep etmektedir.

Yüz on ikinci mektup, yazar mağduriyetinin giderilmesi için yaptığı başvuruların olumlu sonuçlanmadığını ve yapacağı başvuruların da bu işi sonuçlandırmayacağını yaşadığı tecrübelerle tespit ettiğini bu yüzden padişahın bu mağduriyetin giderilmesi noktasında kendisine verdiği sözün bir an önce hayata geçmesini beklediğini ifade etmektedir.

Yüz on üçüncü mektup, yazar otuz senelik bir hizmetinin olduğunu, buna rağmen kendisinden liyakatsiz kişilerden çok daha düşük makamlarda çalışmak durumunda olduğunu, bir seneden uzun süre işsiz kaldığını, çalıştığı süre zarfında hakkettiği maaşın hala kendisine ödenmediğini bunların da kendisini çok büyük sıkıntılara sevk ettiğini ve bu mağduriyetlerin ortadan kalkması için padişahın yardımına başvurmaktadır.

Yüz on dördüncü mektup, yazar yazdığı mektuba verilen cevabın mektupta anlatılan konularla ilgisinin olmadığını, mektupta kendisinin başka bir şeyden bahsettiğini bu yüzden mektubun bir kez daha dikkate alınıp cevaplandırılmasını istemektedir.

Yüz on beşinci mektup, yazar padişahı kendisinin uygun bir mahale memur olarak atanmasını talep etmektedir.

Yüz on altıncı mektup, yazar tarafından padişaha kaybettiği annesinden dolayı bir taziyename kaleme alınmıştır.

Yüz on yedinci mektup, yazar padişahı rüyasında gördüğünü, rüyanın teviline baktığında istediği şeyin olacağını ifade ettiğini ve padişahın kendisine verdiği sözün uygun bir mahalde verilecek memuriyetle gerçekleşmesini beklediğini ifade etmektedir.

Yüz on sekizinci mektup, yazar kendisine uygun bir memuriyet verilene kadar işsizlik maaşının bağlandığını buna şükran ve minnetlerini sunduğunu ifade ettikten sonra bu maaşın ihtiyaçlarını karşılamaya yetmediğini ve kendisine acınarak uygun bir miktara yükseltilmesi için padişahın ilgili makamlara bildirmesini istemektedir.

Yüz on dokuzuncu mektup, yazar kendisinin süsleyip nakşettiği bir tuğrayı hümayunu padişaha takdim etmeyi istediğini ifade etmektedir.

Yüz yirminci mektup, yazar belli bir süre için kendisine bağlanan işsizlik maaşının geçinmesine yetmediğini, düzenli bir şekilde ödenmemesinin kendisini sıkıntıya düşürdüğünü, bir an önce bu sıkıntıdan kurtaracak bir iş ve maaşın beklentisi içerisinde olduğunu padişaha bildirmektedir.

Yüz yirmi birinci mektup, yazar İstanbul'da kendisine verilmesini istediği bir memuriyeti beklediğini bu uzun bekleyişinin maddi olarak kendisini sıkıntıya düşürdüğünü, memleketi olan Bulgaristan'a dönmeyi düşündüğünü ama son bir umut padişahın kendisine kaymakamlık ya da şehbenderlik gibi bir makamın verilmesini bu mümkün değilse otuz senelik emeğinin karşılığı olarak mazuliyet maaşı verilmesini talep etmektedir.

Yüz yirmi ikinci mektup, bir kadının askeriyede görev yapan kocasının vefatından sonra dört aydır maaş alamadığını bu sebeple sıkıntı içine düştüğünü, kocasının emaneti olan ailesinin geçimini sürdürebilmesi için gerekli olan maaşın aralarındaki akrabalık bağlarından dolayı kendisine bağlanması talebini içermektedir.

Yüz yirmi üçüncü mektup, yazar Karabaş Mahallesi'nde alim bir zatın vefatından sonra kendisine tahsis edilen iki odanın boş kaldığını bunu esnafların zapt ettiğini, bu iki odanın kendisine verilmesini istemektedir.

Yüz yirmi dördüncü mektup, yazar üç buçuk seneden beri mazuliyet içinde bulunduğunu, otuz sene hizmet eden biri olarak yetiştirdiği birçok öğrencisinden daha aşağı bir mertebede görev yaptığını, bu durumun kendisini maddi olarak yıpratmış ve bu halin bitmesi için kendisine verilen sözlerin tutulacağı günü gözlediğini ifade ettikten sonra uygun bir mevkinin ya da azalığının verilmesini talep etmektedir.

Yüz yirmi beşinci mektup, bir kadının asker olan eşi vefat ettikten sonra kendilerine tahsis edilen 125 kuruşluk maaşın ancak kiraya yeteceğini diğer asli ihtiyaçlarını karşılayamayacaklarını bunca yıl cepheden cepheye savaşan ve görev esnasında

yakalandığı bir hastalık neticesinde hayatını kaybeden Lyon Joseph Efendi'nin ailesinin mağduriyetinin giderilmesi için maaşın yeterli miktara yükseltme talebini içermektedir.

Yüz yirmi altıncı mektup, bir aşğın kendisine yazıldığını düşündüğü beyitlerin umum için yazıldığına şahit olması üzerine büyük bir üzüntü duyduğunu ifade etmektedir.

Yüz yirmi yedinci mektup, yazar kendisine tahsis edilen maaşın yetersiz olduğunu mümkünse kendisine bir memuriyetin verilmesini bu mümkün değilse de maaşın yeterli seviyeye yükseltilmesini istemektedir.

Yüz yirmi sekizinci mektup, en son kaymakam olarak görev yapan yazar bu görevden ayrıldıktan sonra beş buçuk seneyi aşkın süredir boşta kaldığını, Bulgaristan'daki mülkünün de harap olduğunu, çaresiz kaldığını bu yüzden kendisine uygun bir memuriyet verilmesini istemektedir.

Yüz yirmi dokuzuncu mektup, yazar kendisi ve akrabasının yerleşim yerlerinin olmayıp ortada kaldıklarını, Pekmezli Köyü'nde boşalan beş yüz dönüm arazinin kendilerine iskân ve tatvin yeri olarak verilmesini istemektedir.

Yüz otuzuncu mektup, yazar kendisine bağlanan mazuliyyet maaşının az olmasına rağmen aylardır eline geçmediğini bir an önce maaşın bağlanmasını ve ihtiyaçlarını karşılayabilecek seviyeye çıkarılmasını istemektedir.

Yüz otuz birinci mektup, bir kişi tarafından Derviş Muhammed Efendi'nin içinde bulunduğu sıkıntılardan dolayı kendisine merhamet edilmesini ve her türlü kural ve usulden istisna tutularak acilen ihtiyaçlarının giderilmesini anlatan bir tavsiyenameidir.

Yüz otuz ikinci mektup, bir kişi tarafından Derviş Muhammed Efendi'nin içinde bulunduğu sıkıntılardan dolayı kendisine merhamet edilmesini ve istediği şeylerin olağanüstü şeyler olmadığını, acilen ihtiyaçlarının giderilmesi için gerekli adımların atılmasını anlatan bir tavsiyenameidir.

Yüz otuz üçüncü mektup, yazar mezun olduğu muhasebe bölümüyle ilgili bir mevkiye tayin edildiğini, bu vazifeyi icra ederken rahatsızlandığını, doktor raporlarının mevcut olduğunu bir müddet hava değişimine ayrıldığını ve hava değişiminin bitmesiyle yeniden işine dönmek istediğini anlatmaktadır.

Yüz otuz dördüncü mektup, yazar padişaha halini arz eden kısa bir şiirle giriş yaptıktan sonra kendisinin şimdiye kadar durumunu anlatması gereken tüm yerlere başvurduğunu ama bunların hiçbirinden bir sonuç alamadığını, başvuracak son makamın, sıkıntılarını çözecek tek mercinin padişah olduğunu söyleyip gereğinin yapılmasını istemektedir.

Yüz otuz beşinci mektup, yazar görev yaptığı esnada çalıştığı matbaada tüm masraflarını karşılayarak bir hikâye kitabı bastırıldığını, bu kitap basımından dolayı kendisine yüklü bir borç çıkarıldığını, kendisinin matbaada çalışmadığı gibi asılsız iddiaların kötü niyetli insanlar tarafından dile getirildiğini, üç buçuk senedir 34 aylık maaşının içeride kaldığını dile getiriyor ve ödeme yapılmadan kapatılan hesabının tarafına ödenmesini istemektedir. Matbaa idaresinin kendisine çıkardığı borcun sebebini bildiren bir tebliğle gerekli işlemin yapılmasını talep etmektedir.

Yüz otuz altıncı mektup, yazarın yaşamış olduğu sıkıntılardan dolayı hava değişimi için izin talebini içeren bir mektuptur.

Yüz otuz yedinci mektup, yazar kendisinin hakkettiğini düşündüğü memuriyet için uygun bir makama bir an önce yerleştirilmeyi istemektedir.

Yüz otuz sekizinci mektup, yazar işten ayrı kalmasından dolayı kendisine bağlanan maaşın yetersiz olduğunu, bunun daha sonra azaltıldığını ve azaltılmasına rağmen maaşı alamadığını bu durumun kendisini sıkıntıya düşürdüğünü ifade ettikten sonra maaşının önceki miktara yükseltilmesini devamında da yeterli bir hale gelmesini istiyor ve en yakın zamanda da uygun bir memuriyetin kendisine verilmesini talep etmektedir.

Yüz otuz dokuzuncu mektup, yazar bir zatın matbaa sandıklarında kalan parasının yaptığı hizmetin karşılığı olacak nitelikte olmadığını, bu zatın maaşının emsallerine göre bir miktara yükseltilmesi tavsiyesinde bulunmaktadır.

Yüz kırkıncı mektup, yazar Derviş Muhammed Efendi'nin Bursa'da görevlendirildiğini fakat bu göreve gidebilmek için elinde yeterli miktarda paranın olmadığını, kendisine bu noktada yardım edilmesi tavsiyesini bildirmektedir.

Yüz kırk birinci mektup, yazar ayağında bir sıkıntının meydana geldiğini ve bu hastalığın tedavisi için yardım talep etmektedir.

Yüz kırk ikinci mektup, yazar kendisini sıkıntılarında kurtaracak memuriyet talebini birçok merciye iletmesine rağmen sonuç alamadığını bu yüzden padişahla görüşmek istediğini ama bunun da mümkün olmadığını ve halini arz edecek başka makam olmadığı için padişahın başını ağrıttığını söylemekte ve kendisine uygun bir memuriyet talebinin en yakın zamanda gerçekleştirilmesini ümit etmektedir.

Yüz kırk üçüncü mektup, yazar devlet hizmetinde elli yılı aşkın süre samimi hizmeti bulunduğunu, elli yıllık birikiminin Kadıköy’de meydana gelen yangında yok olup gittiğini ve sıkıntılara düştüğünü şimdiki maaşının yetersiz olduğunu bu durumların göz önünde bulundurularak maaşının kendisi ve ailesini rahatlatacak bir miktara yükseltilmesini istemektedir.

Yüz kırk dördüncü mektup, yazar aşk derdine düştüğünü, aşkına küçükte olsa sevgiliden bir karşılık beklediğini anlatmaktadır.

Yüz kırk beşinci mektup, yazar kendisinin yazmış olduğu eserlere sevgilisinin göstermiş olduğu ilgiden dolayı bir mutluluk yaşadığını daha sonra bu ilgiyi kıskandığını ifade etmektedir.

Yüz kırk altıncı mektup, sevgilisinin kendisine cevap vermesiyle gönlünün karanlıklardan aydınlığa kavuştuğunu ifade eden yazar bu halin verdiği mutlulukla artık eserlerini kıskanmaktan vazgeçtiğini bildirmektedir.

Yüz kırk yedinci mektup, yazar aşkıdan dolayı ölüp bittiğini, sevgilisinden kendisine hayat verecek bir karşılık beklediğini, sevgilisinin mektubuna verdiği cevapta ‘ben sana maşuk olamam’ ifadesinin kendisini hüzne, kedere boğduğunu ifade etmektedir.

Yüz kırk sekizinci mektup, yazar her hareketiyle sevgilisinin kendisine ümit verdiğini fakat verilen ümitlerin karşılığını göremediğini ve sevgilisinden duygularına karşılık vermesini beklemektedir.

Yüz kırk dokuzuncu mektup, yazar kendisine her haliyle ümit verdiğini düşündüğü sevgilisinin olumlu bir karşılık vermemesi üzerine onu eleştirmekte, kandırıldığı düşünmekte ve artık bugün sevgilisinden net bir cevap beklediğini cevabın olumsuz olması durumunda ise kendisinin romanında sevgilisinden pek de güzel bahsetmeyeceğini, kalem ehlinin eline düşmenin istenecek bir durum olmadığını ifade etmektedir.

Yüz ellinci mektup, yazar Hidayetü'l-Ümem adlı eserin çevrilmesinden sonra basım ve yayımıyla ilgili olarak masrafın üçte ikisinin çeviriyi yapanlara üçte birinin matbaacıya ait olacak şekilde sözleşme yapılarak kitabın bastırılması konusunda yardım talep etmektedir.

Yüz elli birinci mektup, yazar görev yaptığı esnada hastalandığını, hastalığından dolayı görev yeri değişikliği talep ettiğini bunu padişaha bildirmek için huzuruna çıktığını ama padişahın müsait olmamasından dolayı onunla görüşemediğini, görev yaptığı dairede bazı kötü niyetli insanların iftirasına maruz kaldığını ve kendisine atılan iftiralarla herhangi bir ilgisinin olmadığını söyledikten sonra memuriyet değişikliği talebini yinelemektedir.

Yüz elli ikinci mektup, yazar kendisini istediği mevkiye yerleştirme sözü verilmesinden sonra bu sözün yerine getirilmemesi üzerine sözün bir an önce gerçekleşmesi için talepte bulunmaktadır.

Yüz elli üçüncü mektup, hafızlığını tamamlamış olan bir talebenin hafızlık töreninde giymek için ihtiyaç duyduğu yeni bir cübbeyi alma imkanının olmadığını kendisine bu konuda yardım edilmesini ifade eden bir arzuhalidir.

Yüz elli dördüncü mektup, bir kadın ölen eşiyle beraber almış olduğu üç odalı bir mülkün yarısının beytülmale kaldığını bu kalan kısmı kendisinin alabileceği imkanının olmadığını, başkalarına satılması halinde ise mülkün iki kişi tarafından paylaşımının mümkün olmadığını bu sebeplerden dolayı eşinden kalan hakkın kendisine verilmesini talep etmektedir.

Yüz elli beşinci mektup, görevinde üst mevkiye gelmiş bir kişiye yazılan tebriknamedir.

Yüz elli altıncı mektup, bir kişi kendisine verilen memuriyetten dolayı yardımcı olan zata ailecek sürekli minnet ve şükranlarını bildirmekte bununla birlikte altı senedir aynı rütbede görev yaptığını ve rütbe değişikliğini hakkettiğini ifade ederek gereğinin yapılmasını istemektedir.

Yüz elli yedinci mektup, bir kişinin görevlendirildiği mevkiye gidip işe başladığını bildiren bir mektuptur.

Yüz elli sekizinci mektup, liyakatinden daha üstün bir makama atanan bir kişinin atandığı memuriyete gidip işe başladığını ve teşekkürlerini içeren bir mektuptur.

Yüz elli dokuzuncu mektup, padişahın yardımcı olduğu bir kişi tarafından kendisine Farsça yazılmış bir teşekkürnamedir.

Yüz altmışıncı mektup, yazar hastalığından dolayı kendisine maaş bağlayan eski Maliye Bakanı Mahmud Paşa'ya teşekkür edemediğini, geç de olsa bu maaş için teşekkürlerini sunmakta daha sonra uzun süre işsiz kalmasının neticesinde kendisine bağlanan bu maaşın yetmediğini yeterli bir miktara yükseltilmesini talep etmektedir.

Yüz altmış birinci mektup, bir kişi defalarca birine yazdığı mektuba cevap alamadığını, gönderdiği mektupların istediği makama ulaşmasına rağmen cevap vermeye tenezzül edilmediğini, karşı tarafa gönderilen evrakın ve eşyanın teslim edildiğini gösteren belgenin elinde olduğunu ifade edip gönderdiği eşyanın parasının ödenmesini, yazısına karşılık verilmesini aksi takdirde ise muhatabını aleme ifşa edeceğini söylemektedir.

Yüz altmış ikinci mektup, yazar boşta kalmanın kendisini maddi ve manevi yönden sıkıntıya düşürdüğünü, kendisine tayin edilen maaşın yetmediğini, haline acınarak bu maaşın yeterli bir miktara yükseltilmesini istemektedir.

Yüz altmış üçüncü mektup, kabul edilen bir dilekçenin üzerinden kırk gün geçmesine rağmen ilgili makama sunulmadığı bu konuyla ilgili gereğinin yapılması istenmektedir.

Yüz altmış üçüncü mektup, yeni bir makama atanan birine yazılmış tebriknamedir.

Yüz altmış dördüncü mektup, liyakatiyle meşhur olmuş birinin idari işlerini yapmayı unutarak sonuçlandırmayan birine hikâye edilerek yazılan tariznamedir.

Yüz altmış beşinci mektup, yazar kendisine kırk gün önce bağlanan maaşın on kişilik ailenin geçinmesine yetmediğini, bu konuyu ilgili kişilerle görüştüğünü ve kendisine söylenen işlemleri takip etmesine rağmen maaşın artırılması yönünde kendisine açık bir belge verilmediği için maaşta herhangi bir değişikliğin yapılamadığını bu konuyla ilgili olarak eksikliklerin giderilmesi noktasında yardım talep etmektedir.

Yüz altmış altıncı mektup, ehliyet ve liyakat sahibi bir kişinin başmüdürlük makamı için tavsiye edildiğini ifade eden mektuptur.

Yüz altmış yedinci mektup, erdem ve makam arttıkça ahlaki olgunluğun da arttığını ifade ederek başlayan ve devamında Bursa Kaplıcaları'na gidecek birinin ihtiyaç duyduğu paranın kendisine gönderilmesini içeren bir mektuptur.

Yüz altmış sekizinci mektup, birinin kendisine yapılan iltifatlardan ve selamlardan dolayı teşekkürleriyle başlayıp tavsiyesiyle biten bir mektuptur.

Yüz altmış dokuzuncu mektup, yazarın boşta kalmasının etkisiyle çaresizlik ve sıkıntı içerisinde geçen hayatının düzelebilmesi için kendisini mutlu edecek, sıkıntılarını giderecek bir yardım beklentisini anlattığı mektuptur.

Yüz yetmişinci mektup, yazar hayatındaki varsa hayat denilecek günlerin padişahın kendisine lütuf ve ikramlarını sunduğu günler olduğunu söylemekte ve olgunluk, üstünlük, cömertlik, merhamet konusunda alemde eşi benzeri bulunmayan padişaha bağlılığını ifade etmektedir.

Yüz yetmiş birinci mektup, bir zatın uzun zamandan beri haberleşme noktasında sıkıntı yaşandığını bu durumun şikâyete sebep olduğunu ifade ettikten sonra yazdığı mektubun biraderine bir an önce gönderilmesini ifade eden bir mektuptur.

Yüz yetmiş ikinci mektup, uzun süre devlet hizmetinde bulunmuş ketebeden bir zatın dört senedir küçük çocuklarıyla beraber sefalet içinde yaşadığını ve mevkisinin yükseltilerek ona lütufta bulunulduğu anlatılmakta ve falan mahalde bulunan padişahın mülklerinden iki odalı bir yerin bu ihtiyaç sahibi aileye tahsisi tavsiyesini içermektedir.

Yüz yetmiş üçüncü mektup, geçmişte sadık ve samimi bir şekilde devlet hizmetlerinde çalışan ve yetmiş yaşına ulaşan bir memurun içinde bulunduğu sıkıntılardan kurtulmak için padişaha yardım talebini ifade eden bir mektuptur.

Yüz yetmiş dördüncü mektup, yazar halini arz etmek için yazdığı bir dilekçeyi şahsen padişaha ulaştırmak istediye de padişahın yoğunluğundan dolayı bu imkana sahip olamadığını ve hiçbir zaman da bu imkana sahip olamayacağını da anladığını ifade etmektedir. Yazar yazdığı bu dilekçeye olumlu karşılık verildiğini, dileklerinin yerine getirileceğinin ifade edildiğini ancak bu sözün fiiliyata dökülmediğini ifade etmekte ve bu konuyla ilgili verilen sözün bir an önce hayata geçirilmesini talep etmektedir.

Yüz yetmiş beşinci mektup, Münir isminde bir zatın Maliye Nezareti Celilesi'ne memur olarak nakledilmesi üzerine yazılan bir tebriknamedir.

Yüz yetmiş altıncı mektup, yazar içinde bulunduğu sıkıntıları duygusal bir insanı etkileyebilecek üslupla ele aldığını; izzet, ikram ve merhamet sahibi olarak tanınan bir şahsa iletildiğini ancak buna olumlu karşılık bulamadığını söylemektedir. Kendisini bu hasletlerle tanıtır ve bunlara uygun davranmamanın pek uygun bir durum olmadığını ifade etmektedir.

Yüz yetmiş yedinci mektup, insani duygulara sahip bir zatın sıkıntılarını giderecek kaynak olarak ifade edilmekte ve kimsesizliğinden dolayı derdine deva bulamayan yazarın bu zatın kendisine bir an önce yardım etmesini beklemektedir.

Yüz yetmiş sekizinci mektup, ailesiyle beraber çaresizlik ve muhtaçlığın perişan ettiği bir kişinin içinde bulunduğu sıkıntıların giderilmesi adına yardım istediğini ifade eden bir mektuptur.

Yüz yetmiş dokuzuncu mektup, yazar kendisine istediği makamın verilmesine aracılık eden padişaha şükranlarını sunmak için huzuruna çıkmak istediğini ancak bunun mümkün olmadığını ömrü vefa ederse görüşmek istediğini bildirmektedir.

Yüz sekseninci mektup, bir valinin maiyetinde mutasarrıflık görevine getirilmeyi talep eden bir kişinin validen beklentisini içeren bir dilekçedir.

Yüz seksen birinci mektup, yazar olgunluk ve insanlık açısından temayüz etmiş olan padişahı sürekli rahatsız etmesinin padişahın karakterinden kaynaklandığını, onun merhamet ve anlayışından cesaret alarak bir kez daha içinde bulunduğu sıkıntıların çözümü için padişahın yardımına ihtiyaç duyduğunu anlatmaktadır.

Yüz seksen ikinci mektup, yazar tarafından kaleme alınan bu eserin bir örneğinin Maarif Nezareti'ne takdimini içeren bir mektuptur.

İKİNCİ BÖLÜM

YENİ ESERLERİM TRANSKRİPSİYONLU METİN

2.1. Yeni Eserlerim Transkripsiyonlu Metin

Bākī Bey muḳaddese-i uḫuvvetini naḳīl ile kesb-i faḫr ederim.

Birtaḳım mu'āhezāt ve mübāḫaḫāt-ı edebiyeyi ḫāmil olan enāmīl-i ibtihācī tezyīn eyleyen falan tarīḫlī meḳtūb-ı nevāziḫ üslūbunuzu oḫudum.

(Fihris-i Mündericāt-ı Kitāb)

Müsveddāt Numaraları

‘Aded

1- Bir meḫḫ ḫūreti.

2- ‘Atabe-i seniyyeye bir ‘arz-ı ḫāl.

3- Bu daḫi.

4- Mālīyye nezāret-i celīlesi mu‘āvinliğine me’mūr olan bir zāta tebrīk.

5- Bir devlet dūḫkünü ḫarafından (İstanbul’a gelen bir büyük zāta) yazılan bir isti‘ḫāf-nāmedir.

6- Mālīyye nāzırı olan bir zāta tebrīktir.

7- Mābeyn-i ḫümāyūn başkātibi Süreyya Paḫa Hazretlerine bir teḫekkūr-nāmedir, bunun mündericātı miyānındaki (nām-ı semāvī) ta‘bīrinden maḫḫad müḫārū’n-ileyhiḫ kendi ismine telmīḫdir.

8- Ma‘iyyetinden ayrıldığı bir zātın bir mā-sabaḫdan dolayı raḫmen tevḫīf edip de ba‘zı mütevassıḫların iltimāsları üzerine daḫi vermek istemediḫi bir ḫaḫḫımı temennī ve istid‘ā yolunda āḫiren kendi ḫarafımdan yazdığım bir ‘arīzaniḫ ḫūretidir.

9- Bir tezkere-i müsta‘ḫifānedir.

10- Bir teḫekkūr-nāmedir.

[B]

11- Bu daḫi.

12- Ğıyābī bir ‘ubdiyyet-i müktesebeden baħiş bir muħaddimedden soħra mālīyye nezāretine gelmelerinden dolayı teyemmün ü tehanniyeti ve netīcesinde de temennī-i delālet ü şefā‘ati mutazammın bir zāta ‘arīzadır.

13- Ma‘āşa müte‘allık bir istid‘āyı ħāvī müzekkiredir.

14- Bir ‘aṭıyye-i seniyyeye nā’iliyyetime delāletinden dolayı bir zāta teşekkürdür bunun mündericātı miyānındaki (iltifāt-ı dīde-i bedr-i münīr) ta‘bīrinde ma‘rūzun lehiñ ismine telmīħ vardır.

15- Temennī-i şefā‘ati ħāvī bir zāta yazılmış muħtıradır.

16- Bu da öyle bir maħşadı mutazammın bir müzekkiredir.

17- Bu daħi.

18- Bir nev‘i teşekkürle başlayıp yine temenni-i delāleti mutazammın bir ħātime ile ħitām bulur bir müzekkiredir.

19- Bu daħi oña mu‘ādil bir müzekkiredir.

20- Ricā-yı ‘aṭıfeti mutazammın bir müzekkiredir.

21- Bir tavsiye-nāmedir.

22- Ba‘zı ta‘rīzāt ile başlayıp temennī-i mürüvveti mutazammın bir ħātime ile netīce-pezīr olur bir müzekkiredir.

23- Bir teşekkür-nāmedir.

24- Bir eşer-i ‘acizānemi taħdim zımnında bir zāta yazdığım bir tezkeredir.

[C]

25- Müraca‘at üzerine ‘atebe-i seniyyeye olarak ħaleme aldığım bir müsveddedir.

26- Ricā-yı tavassuṭu mutazammın bir tezkeredir.

27- İsti‘ṭāfi ħāvī bir müzekkiredir.

28- Bir delālet temennīsini ħāvīdir.

29- Ma‘zūliyyet ma‘āşı istid‘āsına dā’irdir.

30- ‘Atebe-i seniyyeye teşekkürü ħāvī bir ‘arż-ı ħāl.

31- Bir delālet ricāsını ħāvīdir.

32- Maḳām-ı şadārete bir istid‘ā-nāmedir.

33- ‘Atebe-i seniyyeye bir ‘arz-ı ḥāldir.

34- Muḳaddimesi teşekkürle başlayarak tesrī‘-i mesrūriyet temennīsini ḥāvī bir müzekkiredir.

35- Bu da oña mu‘ādil bir müzekkiredir.

36- Birisi ḥaḳḳında rütbe istid‘āsına dā’ir bir inhādır.

37- Cülūs-ı hümayūn gününde olarak ‘atebe-i seniyyeye bir teşekkür ‘arz-ı ḥālimiñ ‘arz u taḳdīmini müsted‘ā başkitābet-i celīleye yazılmıştır.

38- Bir ḥidmete celb olunmasını müsted‘ā bir efendi tarafından bir vāliyedir.

39- Bir şākird tarafından ḥocasına olarak ḳaleme alınmıştır.

40- Bir tavşiye tezkeresidir.

[D]

41- Ziyāret ḥusūsunda vuḳū‘ bulan ḳuşurdan dolayı i‘tizārı ḥāvīdir.

42- Tesviye-i maḥlūbātını müsted‘ā birisi tarafından bir müzekkiredir.

43- Muḳaddimesi ḡā’ibāne bir ‘ubūdiyyet temhīdinden soñra bir alacaḡıñ tesviye ettirilmesini müsted‘ā bir vāliyedir.

44- İki birāder beyninde vāḳi‘ bir da‘vāniñ şulḥen tesviyesine delāleti mültemes bir tezkeredir.

45- ‘Aleyhinde vuḳū‘ bulmuş olan şikāyātın tedḳiḳiyle netīce-i ḥāşılasına göre icāb-ı ma‘deletin icrāsını müsted‘ā bir me’mūr tarafından mensūb olduḡu maḳāma bir ‘arīzadır.

46- Bir zātın māliyye nezāretine vuḳū‘-ı me’mūriyetine dā’ir bir rivāyet alınıpta derḥāl bir tebrīk ‘arīzası yazılarak gönderileceḡi şırada rivāyetin aşlı olmadığı anlaşılmaması üzerine ‘arīza-i mezkūre müşārü’n-ileyhiñ mensūblarından birine verilip kendisine irā’e ettirildikten birkaç gün soñra me’mūriyet-i mezkūre-i fi’le gelmesine mebnī evvelki ‘arīzaya ‘atfen yazılan diḡer teşekkür-nāmedir.

47- Māliyyece şarfıyyāt me’mūriyetine gelen bir zāta tebrīk.

48- Bir ‘arīza-i müteḳaddimeniñ cevābı alınamamasından dolayı onuñ bir şūreti leffiyle tekrār yazılan bir ‘arīzadır.

49- Şefḳatī isminde bir zāta yazılmıştır.

[HE]

50- Bi’l-vāsıta alınan bir va‘diñ teşekkürle tesrī‘-i incāzını müsted‘ā bir müzekkiredir.

51- Bir ma‘āş mes’alesi ḥaḳḳında bir i‘tirāz-nāmedir.

52- Def‘a-i sāniye olarak māliyye nezāretine gelen bir zāta tebrīk.

53- Bir ma‘şūḳaya tezkere.

54- Eşnāyı ḥarbde ḳābil-i isti‘māl ba‘zı ihtirā‘atından bāhis birāderim tarafından maḳām-ı şadārete müzekkiredir.

55- Bir iltimas-nāmedir.

56- Yok

57- Bir müzekkiredir.

58- Bir ‘arīzadır.

59- Bir müzekkiredir.

60- Bir tavşiyeye-nāmedir.

61- ‘Atebe-i seniyyeye bir ‘arz-ı ḥāl.

62- Bu daḳi.

63- Bir iltimas-nāmedir.

64- Bir müzekkiredir.

65- Vülātdan bir zāta ‘arīza.

66- Bir teşekkür-nāmedir.

67- Bir müzekkiredir.

68- ‘Atebe-i seniyyeye bir ‘ubūdiyyet-nāmedir.

[V]

69- Muḳaddimesi tezkīr-i evṣāf-ı ‘āliyyesiyle başlayıp netīcesi bir delālet temennīsine müntehī olmak üzere bir ṣadr-ı ā‘zam-zādeye yazılmış bir varāḳpāredir.

70- Temennī-i delāleti ḥāvī bir müzekkiredir.

71- Bir kitāp muḳaddimesi olmak üzere mürāca‘at-ı vāḳı‘aya mebnī ḳaleme alınmıştır.

72- Ḥuṣūsī bir müzekkiredir.

73- ‘Atebe-i seniyyeye bir ‘arz-ı ḥāl.

74- Ṣadāretten munfaṣıl bir zāta yazılmıştır.

75- Bu daḫi ‘atebe-i seniyyeye bir ‘arz-ı ḥāl.

76- Māliye nezāretine bir müzekkire.

77- Mābeyn-i hümāyūn başkitābetinde bulunan bir zāta.

78- Kezālik.

79- Vālilerden bir zāta yazılmıştır.

80- İmāmece eṣnāfindan biriniñ büyüklerden bir zāttaki alacaḡı istifā ettiḡi sırada yazdırıldığı bir teşekkürdür.

81- Bir tavṣiye-nāmedir.

82- Birinden müteveffā Ḥāfız Behram Aḡa’yadır.

83- Ma‘zereti ḥāvī bir arīzadır.

84- Bir istid‘adır.

[Z]

85- Bir iṣtiyāḡ-nāmedir. Bunuñ beşinci fıḳrasındaki güzeller panayırı ta‘bīri Ramażān içinde yazılmış olmasına mebnīdir.

86- Mev‘ūd olan bir delāletin tesrī‘-i ifāsını müsted‘ā bir müzekkire.

87- ‘Atebe-i seniyyeye bir ‘arz-ı ḥāldir.

88- Bir ta‘ziyet-nāme.

89- ‘Atebe-i seniyyeye bir ‘arz-ı ḥāldir.

90- Bu daḫi.

91- Bir istid'ā-nāme.

92- Bu daḥi.

93- Bir va'de muḳābil muḳaddimesi teşekkürle başlayıp neticesi o va'din tesrī' hūkmünü müsted'ā bir müzekkire.

94- Bu da bir istid'ā-nāme.

95- Bu daḥi.

96- Bu daḥi.

97- Bu da bir istid'ā.

98- Bu daḥi.

99- Bir muḥṭıra.

100- Bu da bir muḥṭıra.

101- Bir istid'ā-nāmedir.

102- Hūlūş u ilticāyı mutażammın bir 'arīza.

103- Māddī bir 'arīza.

[H]

104- Bir müzekkire.

105- 'Atebe-i seniyyeye bir eşer-i kemterī taḳdīmini ḥāvī 'arż-ı ḥāl.

106- Bu da 'atebe-i seniyyeye bir 'arż-ı ḥāl.

107- Mābeyn-i hümāyūn başkitābet-i celīlesine bir telḡraf.

108- Bir mektūp.

109- Muḳaddimesi hulūşdan başlayıp ḥātimesi bir istid'āyı mutażammın bir 'arīza.

110- Māddī bir müzekkire.

111- İhtisās-ı ḳadīmden bahis bir istid'ā.

112- Bir müzekkire.

113- Bu da bir müzekkire.

114- Ta'rīzli bir mektūp.

115- İstid'āyı hāvī bir müzekkire.

116- Bir ta'ziyet-nāme.

117- Temennī-i delāleti hāvī bir 'arīza.

118- Ma'āş huşūsuna dā'ir bir müzekkire.

119- Bir tuğrayı hümāyūn taqđimine dā'ir 'atebe-i seniyyeye bir 'arz-ı hāl.

120- Bir müzekkire.

121- Bir istid'ā.

122- Bu daḥi.

123- Bu daḥi.

[T]

124- Temennī-i delāleti hāvī bir müzekkiredir.

125- Müşir doktor (...) paşaya yazılmış bir istid'adır, bunuñ mündericātı kırmızı mürekkeble yazıldığı için hūnīn gözyaşlarına teşbīh olunmuştur.

126- Bir niyāz-nāme-i 'aşıkāne.

127- Bir müzekkire.

128- 'Atebe-i seniyyeye bir 'arz-ı hāldir.

129- Bu daḥi.

130- Bir müzekkiredir.

131- Bir tavşiyet-nāme.

132- Bu daḥi.

133- Bir müzekkiredir.

134- Bir muḥṭıradır.

135- Māddī bir istid'ā.

136- Bir mektüp.

137- Bir 'arīzadır.

138- Bir müzekkire.

139- Bir tavşiyе-nāmedir.

140- Bir tavşiyе-nāmedir.

141- Bir müzekkiredir.

142- Bir müzekkiredir.

[Y]

143- ‘Atebe-i seniyyeye bir ‘arz-ı hāl.

144- Bir iştiyāk-nāmedir.

145- Bu da oña qarīb bir şeydir.

146- Bu daḥi.

147- Bu daḥi.

148- Bu daḥi.

149- Bu da ‘aşk ve iştiyāk yolunda ta‘rīzli ve mu’āhezeli bir tezkere.

150- Bir mektūp.

151- Bir müzekkire.

152- Bir ilticā-nāme.

153- ‘Atebe-i seniyyeye bir ‘arz-ı hāl.

154- Bu daḥi.

155- Bir rütbe tebrīk-nāmesi.

156- Muḳaddimesi bir teşekkürle başlayıp netīcesi terfī-i rütbe istid‘asıyla hitām bulur bir müzekkire.

157- Mevḳı‘-i me’ mūrīyyete vuşūl ile işe mübāşeret olunduğunu hāvī bir ‘arīza.

158- Bu daḥi o yolda bir ‘arīza.

159- Fārisī ve manzūm bir teşekkür-nāme (tercümesiyle berāberdir).

160- Mālīye nāzırını sābıḳ devletlü Maḥmūd Paşa Hāzretlerine olarak

[YA]

muḳaddimesi bir teŧekkürle baŧlayıp ğāyesi istid‘āyı ‘āḩifetle ḩitām bulur bir müzeḳkire.

161- Ta‘rīzi ḩāvī bir meḳtūp.

162- Bu da bir müzeḳkire.

163- Bir müzeḳkire-i melfūfeniñ taḩdīmini müsted‘ā bir teḩkere.

163- Muḩadimesi ma‘ārife-i müteḩaŧŧılayı taḩdīŧden ŧoñra netīcesi tebrīki mutaḩammın bir ‘arīza.

164- Bir delālet vāḩı‘asınıñ netīcesini istiḩŧāl etmemiŧ olan bir zāta muḩakemeli bir ta‘rīz-nāme.

165- Bir delālet temennīsini ḩāvī.

166- Bir tavŧiye-nāme.

167- Faḩilet ve menzilet teraḩḩī ettikçe meḩārim-i aḩlāḩıñ daḩi teraḩḩī edeceği baḩŧinden baŧlayarak bir maḩlūbuñ irsāli ricāsıyla nihāyet bulur bir meḳtūp.

168- Mesbūḩ olan iltifātlarından ve gelmekte bulunan selāmlarından ḩolayı teŧekkürle baŧlayarak biriniñ tavŧiyesiyle ḩitām-peḩīr olur bir ‘arīza.

169- Temennī-i delāleti ḩāvī bir muḩḩıra.

170- Bir ḩulūŧ-nāme.

171- Çoḩtan beri muḩāberenin arḩası kesilmesinden ŧikāyetle idāme-i mūḩātebeyi müsted‘ā birinden kendi birāderine meḳtūp.

[YB]

172- Bir bîçâre hakkında tavsiye.

173- 'Atebe-i seniyyeye bir 'arz-ı hâl.

174- Bir muhtıra.

175- Münîr nâmında bir zâtın def'a-i şânîye olarak mâliye nezâret-i celîlesine nakl-i me'mûriyet ettiği rivâyeti üzerine tebrîken kaleme alınmış bir 'arîzadır.

176- Bir mu'âheze-nâmedir.

177- Şân-ı mürüvvetinden bâhs bir muqaddimeden sonra (temennî-i is'âf-ı mes'ûli) hâvî bir müzekkire.

178- Pek şıkmış bir bîçâre tarafından bir isti'âneye dâ'ir.

179- Bir muvâşalat-nâmeye cevâptır.

180- Ma'iyyetine celb eylesini müsted'â bir vâliye 'arîza.

181- Tekerrür-i taşdî'attan usanmamak (mürüvvetin) şânından bulunduğundan bahşle bir müzekkire taqdîmine delâleti müsted'â bir tezkere.

182- İşbu kitâptan bir nüshanın 'atebe-i seniyyeye taqdîmini müsted'â ma'ârif nezâret-i celîlesine müzekkire.

[1]

YENİ EŞERLERİM

Menşe-i Āşār

Halep Mektûpçusu Esbak Sa‘âdetlü ‘İzzet Efendi

Ma‘arif Nezâret-i Celîlesiniñ 940 Numaralı ve 10 Kânûn-i Şânî Sene 303

Tārîhli Ruḥsat-nâmesiyle Tab‘ Olunmuştur

Dersa‘âdet

‘Alem Maṭba‘ası- Çiçek Pazarında Numara 2

1304

[2]

(MUḲADDİME)

(Ḥayru’l-Kelâm Ma Ḳalle ve Delle)¹⁹

Fi’l-ḥaḳîḳa nazar-ı ‘irfâna göre (Az sözle ma‘nayı maḳşûda delâlet-i kāfiyeyi îfâ eden maḳâle) ne hoş ne laṭîfdir. İnsanı külfе-i müṭala‘asıyla uşandırmaksızın gâye-i maḳşadı îfâ ve tebyîn etmekle berâber miski’l-ḥitâm olur gider.

Bu ârzüya mebnîdir ki ser-levḥamızı tezyîn eden kelâm-ı ‘âlîyi bedreḳa-i makâl-i ittiḥaz ederek zâten ‘umûm ḳalplerde cilveger olan tevsî‘-i ma‘ârif muḥabbetini bir ḳat daha tehyic için taḳdir-i ḳıymet ‘ilm ü hünere müte‘allik mesâ’il-i ‘amîḳa temhîdiyle muḳaddimeyi uzatmak ‘azminde bulunmayıp hemân kütüb ü resâ’ilde dîbâce teşḳiliniñ bādî-i aşliyesi olan ḥamd-i ḥüdâ ve taşliye-i resûl-i müctebâdan şoñra du‘â-yı bi’l-ḥayr ḥalîfe-i zamân için bir medḥal açmağla iktifâ etmek ḳararındayım.

Evvelki eşerlerimi tab‘ u neşr ettirdiğim zamânlar ma‘ârifiniñ «‘Alâ ḳadri’l istiṭâ‘a»²⁰ anlayabildiğim fevâ’id ü muḥassenâtına ve ‘aşr-ı [3] celîl ḥazret-i şehriyâriniñ gerek bu yolda ve gerek ‘umrân ve medeniyete müte‘allik sâ’ir cihetlerde müselle-i enâm

¹⁹ Sözlerin en güzeli az olsa da maksadı ifade edendir.

²⁰ Gücü yettiği kadar, elden geldiği kadar.

olan envā'î teraqqiyâtına dā'ir muqaddime tarzında haylî sözler yazmağa maḥal ve imkân bulmuş idim.

Lakin bugünkü günde eş'a-i asār-ı bāri'alarıyla 'ālem-i edebiyātın her cihetinde afāk-ı cedīde açan kalemler en revnaqdār edille ve berāhin ile mesā'il-i mebhūş-ı 'anhāyı o kadar vuzūh u 'ayāna çıkardılar ki artık o mebhūş-ı 'āliye üzerinde daha şaşalı ta'bīrāt ile tenvīr-i ḥaḳīkat taşavvurları dā'ire-i ihtimālīn ḥāricinde kalmış ve ma' hazā mesā'il-i mezkūreden bahşse ise bugün hiç kimseniñ de ihtiyācı kalmamıştır.

Bināberīn burada ḥulāşa-i kelāmımız bir beyān-ı bālā ḡāye-i maḳşad olmak üzere kemāl-i ihlāş ile durūd-ı efzāyiş 'ömr ü şevket-i şāhāneyi tezkīrden 'ibāret olmağa, ḥā'iz o reng-i ḥilāfet oldukları günden beri kişver-i 'adālette nūşirevānıñ nāmını ḥükümsüz bırakan – ve 'umde-i efkār-ı 'āliye şehriyārānesi mütevāliyyen 'ālem-i İslāmiyet içinde tervīc-i ma'ālī ve terfiye-i şunūf-ı ahālī maḳāşid-ı memdūhasına maşrūf ve ma'tūf olan meslek-i güzīn ḥülefāyı rāşidīn ve binā'en 'aleyh her teşebbüsünde mazhar yāverīyi rūḥ'ül-emīn, şevketlü kudretlü, 'azametlü, veliyy-i ni'met bī-minnetimiz pādīşāhımız (Ġāzī Sultān 'Abdülḥamīd Ḥān-ı Şānī) Efendimiz ḥazretleriniñ eyyām-ı 'ömr ü 'āfiyet ve saltanat-ı ḥüsrevāneleri tenāhīden maşūn olduğu ḥâlde bi-luḫfihi [4] te'ālā devr-i iḳbāl dil-pezīri dā'ire-i şevket-i 'Oşmāniyeyi günden güne tevsī' ve āvāze-i 'adl ü dād cihāngīri bütün ehl-i zemīni cānib-i ma'ālī menāḳīb-ı ḥilāfet-i muḳaddeseye meclüb ve muḫtī' eylemek temenniyātıyla maḳāle-i 'ubūdiyete ḥüsn-i ḥitām verilerek āşār-ı 'ācizānemiñ işbu yeñi parçası daḡi sābıḳlarına terdīfen mevḳī'î intişāre çıkarıldı.

[5]

(YEÑİ EŞERLERİM)

1

Taşvīr-i Efkar ve maḳāşide medār müstaḳil olan fen kitābetiñ icmālen beyān-ı māhiyet ve meziyyetini ḥāvī bir maḳāleden mürekkebe olmak üzere taraf-ı sitāyişkāriden bir meşḳ-i iltimāsını mutaḳammın mebhūş tezkereñiz vaşl-ı dest ḳabūlüm oldu.

Fenn-i mezkūr ḥaḳḳında öteden beri erbāb-ı iḳtidār taraflarından yazıyla gelen ḥuḫbelere nihāyet olmadığı gibi bu bābda ba'zı āşār-ı senā-verīde daḡi müte'addid maḳāleler mevcūd bulunmasıyla onlardan birisi bilḥāşşa siziñ için diğere ḳalıba ifrāğ olunarak bir vech-i ātī temhīd kılındı.

(EL-KİTĀBETÜ KUTBÜ'L-EDEBİ VE SEMĀÜ'L-HİKMETİ)²¹

Bu hükme göre ('Ulüm-ı Edebbiyye) nihâyetsiz bir 'âlem-i fazilet olup fenn-i kitâbet o 'âlemin medâr-ı müstakîl devrânı demek olan Kutb-ı A'zamı meşâbesinde bulunduğu gibi «hikmet» daği keزالık bir 'âlem-i bî-pâyân ma'rifet olduğu halde fenn-i kitâbet anında semâ-i muhîti mevqı'inde olmasına nisbetle bu fenniñ 'ulüm-ı külliyyede ne kadar medhali bulunduğu anlaşılmağ lâzım gelir.

[6]

(EL-EKLĀMÜ ESĀS'ÜL EKĀLİMİ)²²

Eklâmü zevi'l-bâbi ekâlîmi 'âlimin esâsı olmağ üzere taşvîr eyleyen bu kelâmdaki mecâz-ı mürselden murâd ekâlîm-i mevcûdeniñ gerek zâten teşkil ve i'mârâtına ve gerek elyevm ve ilâ ğayri'n-nihâye tanzîm-i ahvâl ve idâre-i siyâsiyyâtına müte'alliğ ahkâm ve tedbîriñ zamâ-ir-i 'uğâlâ ve fuzâlâdan kalemlere ve onlardan da şafahât-i evrağa tereşsuğ ve intikâli 'alâkasınca meşâlih-i 'âlimiñ şûret-i idâre ve temşiyetini aklamak cevelânına 'atf u ircâ'dan 'ibârettir.

El-Kitâbetü Lisânün Nâtiğun Bi'l-Fazli

Ve Mizânü Yedüllü 'alâ Rûçhâni'l-'akli²³

Bu yeñi cümle-i belîğaniñ mefhûmları da kitâbetiñ feşahatle nâtiğ bir lisân olduğunu ve erbâbınıñ rûçhân 'aql ü zekâlarına dâl bir mîzân hükmünde bulunduğunu söylemektedir.

²¹ Yazmak edebiyatın temeli ve hikmetin zirvesidir.

²² Kalemler iklimlerin temelidir.

²³ Yazmak faziletle konuşan bir dildir. Ve mizan aklın üstünlüğüne delalet eder.

(EL-EDEBÜ HULELÜN MÜCEDDİDETÜN)²⁴

Bu cümle-i mücmeleniñ me'âlinde ekşeriyetle fenn-i kitâbette tedâvül eden şunûf-ı edebiyât kendilerini hâ'iz olanlarıñ üzerinde müstemirren müteceddid hulleler tarzında gösteriliyor.

(EL-EDEBÜ MÂLÜN VE İSTİ'MÂLÜHÜ KEMÂLÜN)²⁵

Bu 'ibâreniñ hulâşası fenn-i edebi tükenmez bir mâl meşâbesinde [7] taşvîr ve îrâddan soñra şüret-i isti'mâli 'ayn-ı kemâl olduğunu veyâhüd huşûl-i terakkîsi bir sermâyenîñ ticârette kullanılması gibi hüsni isti'mâline menûf bulunduğunu haber veriyor.

Küllü Şanâ'atin Tahtâcü İlâ Zekâin Vâhidin

El-Kitâbetü Feinneha Tahtâcü İlâ Zekâeyni

Cem'ul-Me'ânî Bi'l-ğalbi Ve'l-Hurûfi Bi'l-ğalemi

Velâ Şekkün Ennehu Ya'rifü Miğdâru 'Ağlü'r-raculi Bikitâbetihi²⁶

Bu mağâleniñ mefhûmu ise 'alim de kâffe-i şanâyi' yalnız bir zekâyâ muhtâc olduğu hâlde kitâbetiñ muṭlakâ iki zekâyâ mütevaḳḳıf bulunduğunu ve onların biri çaleme alınacak şey' iñ ma'ânî-i müte'alliğasını çalb ü fikr ile cem' ü istiḫzâr etmek ve diğeri de o ma'ânîyi vücûha mütenâsibe tahtında hurûf u kelimât ile taşvîr eylemek cihetlerine 'â'id olduğunu iḥbâr ü îzâḥ ve insânîñ mertebe-i 'aql ü dirâyetine derece-i kitâbeti medâr muvâzene olacağını beyân ü ifşâh ediyor.

(ETTA'ALLÜMÜ Fİ'Ş-ŞİĞARİ KE'N-NAĞŞİ 'ALE'L ḤACERİ)²⁷

Bu cümleñiñ maẓmûnunda da 'ilm ü edebiñ eñ mühim zamân-ı kâbiliyyet ü isti'dâd olan gençlik 'aleminde ta'allüm ü taḫşili mücib-i şebât-ı [8] beğâsı olacağına telmîhen taş üzerine ḥakk u nağş edilen ḫaṭlar mişâl îrâd olunuyor.

Ta'allüm Fe-inne'l-İlme Ezyene Lilfetâ

Mine'l Ḥaleti'l-Ḥüsna-i 'İnde't-Tekellümi²⁸

²⁴ Edebiyat yeni elbiselerdir.

²⁵ Edebiyat maldır ve onun kullanılması kemaldır.

²⁶ Yazmak hariç her sanat bir zekaya ihtiyaç duyarken şüphesiz yazmak ise iki zekaya ihtiyaç duyar: kalpte manaları toplamak ve kalemle harfleri toplamak ve şüphe yoktur ki muhakkak kişinin aklının miktarı yazısıyla bilinir.

²⁷ Küçükken öğretmek taşta nakış yapmak gibidir.

²⁸ Öğrenmek; şüphesiz ilim konuştuğunda bir genci süsleyen güzel elbiselerdendir.

Bu beytiñ hulāşa-i mü'eddāsı – Ey Kābil istifāde olan t̄alib - taḥṣil-i 'ilm ü kitābet ile ki insān için ṣa'ṣa'alı zīnet budur. Ḥatta o kadar güzel bir zīnettir ki kendisini ḥā'iz olan kimseyi ḥin-i tekellümde (elbise-i fāhire ile ḥusn ü ānene bir ḳat daha revnaḳ vermiş olan bir nigār-ı dil-pesendiñ) o ārāyiş-i melāḥat füzūdundan ziyāde tezyīn ve revnaḳdār eder diyor.

(CEMĀLÜ'L-MER'İ Fİ'L-İLMİ)²⁹

Bu cümle-i vecīze daḥi zükür için eñ parlaḳ velā yetegayyer güzellik 'ilm ü ma'rifetle ḥāşıl olan melāḥat-ı ma'neviye olup cismānī güzelliḡiñ ḥükmü ve beḳāsı olmadığını beyān eyliyor ki kemāl-i isti'dād çağında bulunup da zekā vü iz'ānede mālīk olan heveskārān-ı hüner ü ma'rifet yuḳarıdan beri temhīd ? insān veşāyāyı ḥikmet intimāya tevfiḳ ḥareketle ehl-i kemāl olmak için ne kadar ḡayret lāzım ise o kadar çalışmalıdırlar.

[9]

2

Cenāb-ı Ḥaḳ her sā'ati 'ālem-i İslāmiyet'in tecelligāh-ı fevz ü sa'ādeti olan eyyām-ı 'ömr ü iclāl ve a'vām-ı feyz ü fütūḥ-ı bī-hümāl şāhānelerini mütezāyid ve eفزün buyursun.

Ḥalīfe-i server enām olan veliyy-i ni'met bī-minnetimiz şevket me'āb şefḳat nişāb – efendimiz ḥazretleriniñ nā-mütenāhi bir menba'-ı feyzden gelen 'avāṭif-ı bī-pāyān zıllullāhīleri cümle-i cemīle ve celīlesinden olarak (...) ile bekām buyrulmaḳlıḡım ḥaḳḳında geçende re'sen irāde-i maḥşūşa-i cenāb-ı tācdārīleri şeref ārāyı sünūḥ u şudūr buyrulmuştu.

Bu sāniḥa-i seniyyenin edā-yı ḥaḳḳ-ı teşekkürü emrindeki 'ac-z-i küllī' -i memlūkānemi mevki'-i baḥş ü i'tirāfa ḳoymaḡa ḥācet bile olmayıp hemān vird-i dā'imī-i dil ü cānımız olan ve ḥabībe-i müteḥattimeyi tekrār ile tezyīn-i lisān-ı ḥāl ü ḳalden soñra şu ḥātıra-i 'ubeydānemi 'arz etmek isterimki iḥsān-ı maḥz-ı şehriyāri olan bugünkü ma'āş-ı bendegāneme luṭfen bir zamīme-i münāsibe icrāsıyla buraca ḥāl-i kemterīye ḳesbān bir me'mūriyyete ta'yīn buyrulup da sāye-i merāḥim vāye-i cenāb-ı pādīşāhīde artık ṫaşralarda gezmek mecbūriyyetinden vāreste ḳalmaq ciheti ḳullarına göre daha büyük

²⁹ Kişinin güzelliḡi ilmindedir.

birer ciħan ile mcib-i Őkrn olacağından ve ħalb-i hmayun-ı ma‘l meŐhn zıllullhleri menba‘ı merħim  elaf olan veliyy-i ni‘met-i ‘alem, ħudvend-i fazl [10] u kerem- efendimiz ħzretleriniŐ Őefħat  mrvvet ħayr-ı mtenhiyye-i ŐehinŐhlari bi‘l-ħŐŐa ‘atabe-i felek mertebe-i cenb-ı ħilfet-penhlerinden başka melce-i ve penh olmayan bu emekdr ħullarından yle bir lufu ‘lyi dirĝ buyurmayacağı da meczmttan bulunduğundan lutfen o yolda bir irde-i maħŐŐse-i cenb-ı ħilfet-penh ile ħerĝ u iħy buyrulmaħlıđıma dellet  ‘ıynet ‘aliye-i aŐafnelerini niyz u istirħm eylerim ol bbda.

3

Cenb-ı Ħaħħ, cevher-i zt b-hemtsı perver-i Őiyafte pertev-i horŐd hd olan veliyy-i ni‘met b-minnetimiz pdiŐh-ı ‘lem-penh efendimiz ħzretlerini ħayr-ı mtenh ‘mr  ‘fiyet ve aħŐ’l ħaye’i kemle mnteh ferv-i icll ve Şevketle serr-i ry ħilfet  salanat buyursun.

Ħulları cennetmekn Sultn Maħmd ve Sultn Mecd Ħn Tb-ı Ser Hm ĦzertiniŐ eyym-ı salanatlarında aŐdıħy bendegn devlet-i ‘llerinden bulunup da her nev‘i-ı ħidemat-ı mhimmeden ibraz-ı keml Őıdħ u reviiyyet ve birħoħ seneler Cez’ir baħr-i sefidde istikrr-ı syiŐe ve Yunanistan’ın hengm-ı fetretinde de oraca zab u rab memlekete ħsn-i ħidmet eden ve bunlara zamme olarak Midilli Ağasında mte‘addid gemiler inŐsyla tersne-i ‘mireye terk  taħdm eyleyen ve bin’en ‘l zalik ħudvendigrn mŐr’n-ileyhm ħzertiniŐ taħdrt ve talft-ı celle-i hmynlarına mazħar olmuş bulunan (...) zde [11] (...) Paşa merħmuŐ oğlu olup sinn-i temyze vaŐıl olduğum gnden beri ‘nŐr-ı aşliye-i ‘ubeydnemi teŐkl  tenmiye etmiş olan nn u ni‘met-i pdiŐhyi nazr-ı taħdr alarak meslek-i pedere ittib’en devlet-i mu‘azzamanıŐ uğurunda fedy cnı cna minnet bilmek Őretiyle tfy ħidemat-ı ‘ubdiyetskraneye vaħf-ı ħayt ile (...) senesinden (...) trħine ħadar (...) gibi me’ mriyyetlerde ibraz-ı melike-i Őadkat  istikamet eyledikten Őonra ve vcdca bir ‘rzaya ibtil sebebiyle bi‘l-isti‘f vaan-ı ‘cizneme ħekilmiŐ olduğum ħlde ħasbe’l-ħader bu aralık memleketħe medr-ı ma‘ŐŐet-i ħkerneme tr olan sekte ve ħalel ilcsına ve bi-taħŐŐŐ ħulları gibi aŐdıħ v aŐdıħ-i zdegn salanat seneleri ħħlarındaki elaf  ‘inyet celle-i cenb-ı ŐehriyrleriniŐ mebzliyyet-i msellemesine ibtin’en yine ħidmet-i fħire-i devlet-i ‘liyeleri Şerefine mrca‘atı rz ederek derbr-ı Şevket ħarr mlknelerine iltic eylemiş olduğum rehn-i ‘ilm-

i cihân-ı ârâyı cenâb-ı şehinşâhîleri buyurulduĝta hâl-i bendegâneme çesbân bir ĥidmetle ez ser nev-i çeraĝ ve ihyâ buyurulmaĝıĝım ĥaĝķında irâde-i merâhim ifâde-i ĥazret-i ĥilâfet-penâhîleri erzân buyurulmaĝ bâbında ve herĥâlde emr ü fermân ve iĥsân-ı bî-pâyân, Şevketlü ĥudretlü merĥametlü pâdişâh-ı ĥudsî câh efendimiz ĥazretleriniñdir.

[12]

4

Müstecmi' kemâlât-ı ĝayr-ı mütenâhiye olan zât-ı ĥazret-i nezâret penâhî gibi bir ehliyet Őinâs-ı zîŐân tarafından mu'âvinlik câh-ı vâlâsına müsellemler olan istihâl bir kemâl-i 'alîleri gibi bir liyâķat-i Őâĥîĥânîñ intihâb buyurulması «Ve min aĥseni'l umûri yevmen izâ etet min ehlihâ ilâ ehlihâ fî maĥallihâ»³⁰ me'âlîne tamâmıyla mâŐadaĝ olduĝundan 'âlemde yalnız bugün deĝil cemî' zamânda ĥuyûd-ı müctemi'asıyla berâber bi'l-fi'l Őübût ĥükmü pek nâdir görülen bu maźmûn-ı ĥikmet ĥarîniñ lehü'l-ĥamd Őu tevcîh-i vecîh üzerinde her bir ĥayd-ı Őarîĥini câmi' olarak cilve-i vuķû'-ı mes'adet iŐtimâlini görmekten dolayı kemâl-i Őükrân ile i'lân-ı mebâĥât eder ve bugün raĥatsızlık mâni'asıyla bizzat gelip 'arż-ı tehniyet ü maĥmedet edemediĝimiñ 'afvını niyâz eylerim bâķî.

5

Bugün pek çok lisânlar için ('İddet yâ 'ıydü ileynâ merĥaben ne'am mâ revĥat yâ rîĥü'Ő-Őabâ)³¹ zemzeme-i meserret-perverânesi pîrâye-i maĥâl ittiĥâzına lâyıķtır ki vicdân-ı 'âlîsi meķârim-i insâniyye ĥazînesi olan zât-ı ma'âlî Şıfat-ı âşafâneleri gibi naĥîrsiz mürüvvet-i me'âb ĥudûm-i meymenet-i melzûmeyle memleketimizi Őerefyâb eyledi.

Hele ĥâlce Şedâ'id-i rûzgârîñ mertebe'i ĥaŐvâsına varmıŐ [13] olan 'abd-i 'âcizlerine göre ise işbu tecellî-i mes'adet intimânîñ ĥükmü ('Inde tenâĥî'Ő-Őiddetü tenzilü'r-raĥmetü)³² ĥaĥîķatini bi'l-fi'l mevķı'-i vuzûĥa ķodu.

Ma'raż-ı ilticâya gelince çâķerleri min ĝayri liyâķatin falân maĥâl ĥânedânından bulunduĝum ĥâlde ĥasbe'l-ķader terk-i vaţan-ı aŐlî ile buraya naĥl ü tavaĥţunumuzun

³⁰Bir gün bir işin yerinde ve ehlinden ehline gelmesi iŐlerin güzelliklerindedir.

³¹ Ey bayram bize merhaba diyerek dön, evet ey saba ruzĝarı bizi rahatlat.

³² Sıkıntı bittiĝinde rahmet yaĝar(iner).

vuķū'ı üzerine oraca hāmīsiz kalan emlāk u eşyāyı kemterānemiz tamāmıyla mahv u nābūd olarak Őimdiye kadar naŐılsa üzerimizde bulunanlarla inti'āŐa çalıŐmıŐ isek de artık eldeki üstdeki bi'l-küllıye tükenmekle müste'ciri bulunduğumuz hāneniñ kirasını veremediğımızden dolayı Őāhibi tarafından çıkarılarak Őağır ü Őağire beŐ altı nüfusu hāvī 'ā ile ile zuķāk ortalarında kalınması üzerine duvarları delik deŐik ve Őakf u pūŐidesi ise fevkā'l-'āde perīŐān ve gedik bir 'arabalık içine ilticāya mecbūr olduğumuz cihetle bu mü'eŐŐer zemherī Őoğukları – ve münhemir yağmur Őuları içinde kemāl-i ıztırāb ile titremekte ve kendimize müte'allık hiçbir mu'ayyen luřkārımız olmamasından nāŐı me'yūsāne bir hāl ile ağlayıp sızlamakta bulunduğumuz hālde lehü'l-hamd teŐrif-i 'ālī'i dāverīleri vuķū'a gelmekle bunu cenāb-ı haķķıñ bize bir meded-i ma'nevīsı hükmünde telaķķī ederek yevm-i kudūm mes'adet-i melzūm mün'imānelerini 'indimizde bir 'ıyd-i meserret-i ittiḥāz ile 'uhde'i 'ubūdiyyetimize müteḥattim olan Őükr-i ḥudāvend-i müte'āle terdifen du'āyı efzāyiŐ 'ömr [14] ü 'āfiyet-i āŐafānelerini tezkāra ḥaŐr-ı enfās ihlāŐ-i istīnās eylemiŐ olduğumuzu beyān ve bütün ehl-i taķdīr nezdinde müselleme ve muḥterem olan ḥaŐy-i 'āliye'i rā' fet ü mürüvvet devletleriniñ ('alem-i iķbālden münkalib bulunan) Őu hāl-i pür-melāl 'ācizānemizden bi't-te'eŐŐür üzerimizdeki 'usreti eñ küçük bir eŐer-i semāḥatle yūsrete taḥvīl buyuracaklarında ise kaḥ'an iŐtibāhımız olmadığını 'arz u ityān ile ḥāŐŐaten 'ulv-i Őān-ı celīl ve sümüv tab'-ı bī-'adīl dāverīlerine deḥālet eylediğımız rehīn-i 'ilm-i ma'ālī iŐtimāl keremkārīleri buyurulduķta emr ü fermān.

6

Meziyyāt-ı nādire-i āŐafāneleriniñ taķdīs ü iclālī yolunda Őöz Őöylemek iķtidārınıñ cümleden ziyāde 'acz ü iftikāre mensüb olan kāl ü kalemimden beklenilmeyeceğini bildiğim miŐüllü medār-ı a'zam Őevket-i devlet olan kuvve-i mālīyeniñ birçoķ inzāre göre müte'azzir görünen tevāzün tarafını imkānını bulmaķ gibi bir emr-i mühim üzerinde 'aql-ı müstefād-ı maḥŐūŐātından olmaķ üzere ibrāz buyrulan muvaffākiyet-i 'azīmeniñ taķdīrine kalkıŐmaķ ise zāten temenni-i muḥāl hükmünde olduğundan bu noktada Őükrāne olarak mücmel bir kelāma muḥal taŐavvur olunur ise o da Őundan 'ibāret olmaķ ḥabī'idir ki me'āŐir-i celīle-i [15] 'ilm ü ḥikmetiñ eñ parlaķ menābi'-i tecelliyāt-ı feyz-i gāyātı olan fikr ü re'y ü kalemine 'alemi pesend hā'n ettiği kadar devlet ve memleket haķķında bi'l-cümle menābi' servet ü sāmānī keŐf ile hāle muķābil Őerefli bir istikbāl te'mīni emrinde de cümleye meserret resān olacağında Őüphe

edilemeyen böyle bir iktidār-ı ‘ālū’l-‘ālīñ bugün o kuvve-i mu‘azzam üzerinde cilveger olması muṭlaqā hazine-i celīle için yeñi bir feyz ü fütūh devriniñ hūlūli demek olmasıyla bu tecellī-i sa‘ādetten vaṭan içinde müteḥaṣṣıl u münteşir olan şādī-i ‘azīmi yalnız aşḥāb-ı ma‘aşıñ değıl, her cihete şümūli ṭabī‘ī olan füyūzāt ‘amīmesinden dolayı bütün ḥayr-ı ḥā’ḥān vaṭanıñ ḳalpleri mütesāviyen ḥiss eylediklerinde şüphe olmadığı cihetle hemān işbu temīnāt ve temenniyāt-ı ḳalbiyye-i ‘umūmiyenīñ (miftāh-ı künūz-ı me‘ālī olan) ḥüsn-i tedbīr-i işābet pezīr-i āṣāfāneleri cānib-i ‘āliyesinden tecelli-i āṣār-ı fi‘liyesini müşāhede ile cümleñiñ ḳarīrū’l-‘ayni mübāḥāt olması du‘asıyla maḳale-i ‘ubūdiyyete ḥüsn-i ḥitām verildi bāḳī emr ü fermān.

7

Mürüvvetle faziletiñ nokṭa-i ictimā‘ı olan bir tab‘-ı kerīme mürāca‘attan ye‘s ile ‘avdet-i müteṣavvir olmadığına zāten ‘ilme’l-yāḳīn mertebesinde bir i‘tikād ile mu‘teḳid idiysem bugün o i‘tikād-ı ‘ācizānem ḥaḳḳa’l-yāḳīn [16] derecesini bulmağıla evvel bi-evvel bu maḫhariyyet yüzünden ‘arz-ı sipās ü şükrān eylerim.

Odur evvel ṭab‘-ı kerīm ‘ulvī nejad ki māhiyet-i muḳaddesiniñ kāffe-i ḥaṣāyişini ḥā’iz olduğu gibi lisān-ı tazarru‘dan añlayan bir sāmi‘a-i rikḳatle de müteḥallik bulunduğu için müsted‘ā-i merḥamet olan isti‘ṭāfātımı luṭfen o kuvve-i fā’ika-i rahīmānesiyle işiterek ḥazīz-i ye’sden ref’ ü aḳdarım ḥaḳḳında istiḥṣāl-i irāde-i seniyyeye bezl-i kerem buyurdu.

Taşdī‘den ihtirāzen bu bābdaki sürürümüñ tefsīrini pek çok atnābları düşürmeksizin hemān göñlümüñ içinde «Fezāyı lā-hütten ḥareketle ezhār-ı cenān üzerinden aḳıp gelen bir şabāyı cān fezāniñ ḳalplere irāş edeceği ḥāl ne ise» bilḥāṣṣa onu ḥiss eylemekte bulunduğuma ‘arz ile iktifā ederim.

Vazife-i müteḥattimeye gelince zāten meftūr buyurulduğu şunūf-ı meḥāsin-i mümtāzeden fazla ḥamiyyetiñ kıymetten, ehliyetiñ rağbetten maḫrūmiyetini tecvīz edememek gibi bir ḥaṣīşa-i nādire ile de imtiyāz-ı ‘ālisi müteḥaḳḳik olan o tab‘-ı zībālīñ mālik-i zīşānını (nām-ı semāvīsiniñ) delāleti ḳadar ‘ulvī bir māhiyet-i fazıla olmak üzere bi’t-taḳdīs ilā ḡayri’n-nihāye imtidād-ı ‘ömr ü ‘āfiyet ü iḳbāl-i sāmisiyle āsitān-ı mürüvveti müstemirren bī-keslere penāh-ı müşfik olmak şeref-i ‘ālū’l ‘ālenī muḥāfaza vü iḥtişāş için selāmet ü sa‘ādet-i dā’ime ile pāydār ḳalması [17] du‘āsına ḥāllen ve ḳāllen ḥaṣr-ı kelām ve her kelām şıḳḳ-ı ittisāmı ise zāten ehem-i vazā’if olduğu ḳadar

mülâbis bulunduğu da‘avât-ı hâlişeyi de müste‘id-i icâbet eden durûd-ı hâş-ı cenâb-ı hilâfetpenâhı ile miski’l-heitâm eylerim.

Mütene‘miñ şükranına muķâbil mün‘im-i kerîmiñ tevsî‘-i luţf u ihsâna meyl-i tabî‘isi muhakķakâttan bulunduğu gibi hâşşaten şemere-i ‘inâyet-i celîle-i âşafâneleri bulunan işbu irâde-i seniyyeniñ hükmi münîfinden ihtiyâc-ı ‘âcil-i müstemendânemle mütenâsib bir zamân-ı karîb de istifâdeye muvaffakiyet-i kemterânemiñ dağı yine taraf-ı sâmi-i mün‘imânelerinden luţfen tefakķud-ı fi‘liyât yolunda hâmiyâne ve mürüvvet pervâne bir te’sîr-i belîğ ‘ilâvesine tevķifi tabî‘î, ve bir hastayı ihyâya teşebbüs eden hekimîñ gâye-i maķsadı ta’ķıbtan diriğ-i himmet etmeyeceği ise zâten bedîhi olmağla herhâlde emr ü fermân.

8

Haķķ-ı çâkerânemde celb-i merhâmet-i celîle-i faĥîmânelerine tavassuţ eden ba‘zı zevâtîñ cevâben alıp taraf-ı kemterîye teblîğ eyledikleri irâdât-ı sâmiyye-i müşîrâneleri her ne kadar mesrûriyyet-i ‘ubeydânemi istilzâm edecek yolda değilse de cevher-i aşâlet-i âşafânelerine ‘â’id bir mülâhaza-i kemâkân gönîlü mü ye’s-i küllîden muhafaza eyliyor.

[18]

Günâhıma muķâbil ta’zîbte yerden göđe kadar haķķ-ı devletleri derkâr ise de necâbet tarafından idâre olunan bir fikr-i ‘âlîde ‘uķde-i tağayyürüñ ilâ gayrû’n-nihâye devâm edip gitmeyeceğini kavîyyen ümîd ederim.

Huşûşiyile beşerîyyetimiñ işlediği o haţada rûĥâniyyetimiñ ittifâkı olmadığını mâlik-i irfân-ı ‘azîm olan kalb-i sâmi-i feĥîmâneleri daha o zamân anlayarak ‘afv u ihsân-ı ‘âlîsini bî-dirîğ buyurduğunu da unutamam .

Haķıķaten o semâhat-ı fevkâ’l-‘âdeleri bir necîbü’l cevherîñ ne kadar deryâdil olabileceğini işbâtta delâlet-i kâfiyyeyi ifâ eylemiş idi.

Ķaldı ki bir ‘âciziñ nezd-i ‘ulviyyette ehemmiyetsiz haţası fezâyı lâmütenâhîye mu‘âdil olan râ’fet-i necîbâne gibi vâsi‘ bir ümîd Ķapısını külliyen Ķapatacađına ve baĥr-i zehĥâre ‘adîl şayılan mürüvvet-i aşîlâne gibi nâfi‘ bir ĥayat menba‘ını büsbütün Ķurutacađına ise Ķaţ’an ihtimâl veremem.

Bu haqikatlerle beraber beşeriyyete ‘arız olan bir hiss-i infî‘âl şâyed kâffe-i kuvvetini muhafaza-i tehevvue sarf eyleyecek olsa bile mâhiyette aşılan ve eñ kuvvetlileri cevher-i necâbette bulunan şefkatîñ hükmü: Mürüvvetiñ müktezâsı: ‘Ulu cenâbîñ sevğ-i tabî‘isi: Fıtrat-ı ‘adiye erbâbınıñ hiss ü idrâk edemeyecekleri kadar ‘âlî ve mühim şeyler olduğundan herhâlde şeref-i galebe bunlarda kalacağına câzimâne bir itikâd ile mu‘tekidim.

[19]

Ma‘mâfih haşamîñ cezâsını ne kadar vakitten beri çekmekte bulunduğum daği ma‘lûm-ı ‘âlî olup kânûn-ı mürüvvette ise cezâdan sonra ‘afv u merhamet ve ‘afv u merhametten sonra da mükâfât geleceğini elbette efendimiz haşretleri herkesten ziyâde te‘emmül buyururlar.

Bunca müddetiñ içinde me‘al-iztirâb muhafaza-i istikamete itinâ eden bir nâdim tevbekâr artık dest-i keremi uzatmak zamânınıñ geldiği lütfen hâtır-ı ‘âtır ‘âtıfetperverîye alınacağı ümidinden ayrılamam.

Her şeyden ve her cümleden fazla da rikât-i kalb ü nezâket-i tab‘-ı fağimâneleri birçok sarîhiñ tağassürüyle gözyaşı dökülmesine bundan daha ziyâde tağammül edemeyeğini daği cezm eylerim.

El-hâşıl nâdimâne ve tâ’ibâne tazarru‘atîñ nûr-ı semâhat ve zîver-i necâbetle münevver ü mütehallî olan kulüb-ı ‘âlîyede bir başka te’sîr-i hâşıl edeceği haqikat-i müsellemesine mütevessilen itikâd ederim ki ‘ulû tab‘-ı zîşânları tekerrümân işbu ilticâ ve isti‘tâf-ı ‘acizânemi artık pûziş pezîrâne bir hiss-i cemîl ile bi’t-telağkî icâb-ı aşâlet ü ‘ulviyyet ne ise onu icrâya bezl-i ‘inâyet ü ‘âtıfet buyururlar bâkî emr ü fermân.

9

Tekrîr-i ziyâret ve te’yîd-i ‘ubûdiyyet mağsadıyla her bâr-ı âsitân-ı ihsânlarına kadar gelmekte isem de hasbe’l-kader ihrâz-ı şeref-i [20] mülâkâta muvaffak olamıyorum, fakat vecîbe-i ‘uhde-i ‘ubûdiyyet olan du‘âyı bi’l-hayr devletlerine muvâzebette kuşur etmiyorum.

Cenâb-ı hağkîñ mâhiyet-i celîle-i âşafânelerinde cem‘ eylemiş olduğu, fazîlet, mürüvvet, şefkat gibi ‘anâşır-ı insâniyyetden istifâde ümidinde bulunanlara elbette o haşâ’il-i kerîme ile mu‘âmele buyurulduğunda şüphem olmadığı gibi iyiliklerden hoşnûd olan hudâvend-i bî-çünüñ rızâyı şamedânîsini müstelzem esbâbında hiçbirini

nazar-ı ehemmiyetten dūr tutmak o ‘anāşır-ı müstehzebeniñ teşkîl ettiği kalb-i selimiñ şânından olmadığını bildiğim cihetle herhâlde enîn-i ye’simi şadâyı şükrâna taḥvîl edecek bir eşer-i mürüvvetlerine mazhariyyet ümîdini ḥüsn-i muḥâfazada bir devâm bulunduğumu ‘arz u ifâdeye cür’et eylerim bâkî fermân.

10

Evvel bi-evvel luṭf u iḥsân-ı bî-imtinân-ı faḥîmâneleriniñ iḥyâ-kerde-i ebedîsi olan gönlümüñ şu faḥr-ı ‘azîmini i’tirâfa mecbûrum ki daha doğduğum günden beri tâli‘me ta‘arruz etmiş bulunan idbârîñ zevâle yüz tuttuğunu aḥîren şüret-i maḥsûşa da olarak merḥamet-i müselleme-i aşâfanelerine ‘arz-ı deḥâlet ettiğim gün nazar-ı ibtişâr u ibtihâc ile görmüş bulunduğum mişüllü oña bedel-i iḳbâlin üzerime teveccühü âşârını da yine o yevm-i mes‘ûddan i’tibâren müşâhedeye [21] başlamış idim ki ḥamd olsun ḡâye-i maḳşadı intâca kadar devâm etmek üzere o eşerleriñ kemâl-i yümn ile teselsül edip gitmekte olduklarını görmekteyim.

Binâ’en ‘aleyh gerek evvelki ve gerek bu def’a ki elṭâf-ı celîle-i faḥîmâneleri delâletiyile ḥaḳîqâten şöhret-i bâliḡa-i cihân ârâsı kadar câmi‘-i cemî‘-i meḥâsin, bir vicdân-ı muḥsin olduğunu aḥlâmış bulunduğum kalb-i sâmi-i faḥîmâneleriniñ taḳdîs-i şân-ı ‘âlîsi şadedindeki mâfi’z-zamîr ‘ubeydânemi tefsîr için hiçbir kelimedede kuvve-i kâfiyye göremediğim gibi ḥaşâ-il-i ‘ulviyye ve fazâ’il-i ḥaḳîkiyye ikmâl eden şîme-i mürüvvette zâten yegâne-i zamân olmak şîfat-ı celîlesiyle inzâr-ı ‘âlemde işbât-ı mâhiyet buyurmuş olan ṭab‘-ı sâmi-i keremkârîleriniñ ḥaḳḳ-ı tavşîf ü iclâlini ifâ edebilmek daḡı hiçbir vaḳitte ḳâl ü ḳalem-i kemterânem gibi ‘âcz ü ḳâşırarîñ kârî olamayacağından hemân şu bedî‘a-i luṭf u iḥsân ile bütün bir ‘â-ileyi iḥyâ eylemiş olmaḳtan dolayı « Mâhiyet-i muḳaddesiniñ kâffe-i ḥaşâyîş-i ‘âliyesini ḥâ’iz bulunan » o kalb-i lâhûtiye ne kadar envâr-ı tefahḫur-ı lâylıḡ olsa cedîr ü sezâvâr idüğünü bi’t-teslîm meḥaş-ı şükrân ve maḥmedette, ve ḥuşûşiyile mükâfât-ı müteḳabile-i ilahiyeyi temennî vü da‘vetde vücûhla muvâfiḳ-ı ḡâl u maḳâm olan (Ez ḥüdâyâbî cezâhâ ey şerîf ḳuvvet-i şekert nedâred in zaîf) meşnevîsini lisân-ı ibtihâl ile arz u tezkâr u cemî‘ [22] zamânda vazîfe-i mektûpe-i ḥâş u ‘âm olan du‘âyı beḳâyı ‘ömr ü şevket-i şâhâneyi ise her nefeste tekrâr eylerim Bâkî fermân.

Bugün semere-i mürüvvet bî-hemtâlarıyla tâze hayât bulan gönlümün nâm-ı ‘âlî-i edibânelerine olarak lisân hâlinde geçen mezâyâyâya min vech-i tercüme olmak üzere:

«Besi pâydar ey dıraht-ı hüner. Geh hem meyvedârî ve hem sâyeveer gam ez gerdeş rûzgâret mebâd. Vez endîşe ber dil gâbâret mebâd ber ü mend bâdet nihâl ümîd. Sert sebz u ruyet ber himmet sepîd maẓmûnlarını iktibâsen ‘arz eylerim.

Hakîkaten şöhet-i bâliğa-i cihân ârâsı kadar câmi‘-i cemî‘-i mehâsin bir vicdân-ı muhsin olduğunda zerrece tereddüdüm kalmayan kalb-i necîb-i şefkat perverîleriniñ taqdis-i şân-ı ‘âlîsi şadedindeki mâfi‘z-zamîrimi tefsîr için hiçbir kelimedede kuvve-i kâfiye göremediğim mişüllü haşâ‘il-i ‘ulviyye ve fazâ‘il-i hakîkiyeyi ikmâl eden şîme-i mürüvvette zâten yegâne-i zamân olduğunu herkese tanıttırmiş olan tab‘-ı sâmi-i aşâlet-mendâneleriniñ edâyı hakq-ı taqdîr ve iclâli daği hiçbir vakitte kâl u kalem-i kemterânem gibi ‘âcizleriñ kârî olamayağından hemân kuvve-i muharrike-i fazl u ‘irfânlarınıñ vücûda getirdiği şu bedî‘a-i luṭf u ‘âtafetle bütün bir ‘âileyi ihyâ eylemiş olmaktan dolayı melekât-ı [23] müstehzebeniñ merkez-i ‘umûmîsi olan o kalb-i ‘âlîye ne kadar envâr-ı tafahhür lâyiḥ olsa cedîr ü sezâvâr idüğünü bi’t-teslîm mebhas-ı şükrân ve maḥmedette. Ve huşuşiyle mükâfât-ı müteḳâbile-i ilahiyeyi temennî ve da‘vette vücûhla muvâfiq-ı hâl u maḳâm olan:

«Ez hüdâyâbî cezâhâ ey şerîf. Kuvvet-i şekert nedâr-ı dâyen za‘îf» meşnevîsini lisân-ı ibtihâl ile tezkâr u ba‘demâ daği o mürüvvet-i yegâneniñ âşâr-ı mekâriminden devr tutulmamaklıgımı niyâza ictisâr eylerim bâkî. Emr ü ihsân. Ebrûyı fazl u ‘irfân efendimiz hazretleriniñdir.

Temîna-i mebdâ-i kelâmı şu fahrî şükrâne ile tevşîḥe cür‘et eylerim ki luṭf-ı hakq ile kudret u şevket-i ‘Osmâniyeniñ dilh‘âh-ı ‘âlî dâ‘iresinde terakkî ve i‘tilâsına ‘â‘id ümîd-i istikbâli nazarlarda bir kat daha te‘mîn eyleyen ahvâlden olmak üzere kuvve-i mâliyenîñ bugün tevsî‘-i şervet-i devlet-i tedâbîriniñ hazine-i yegânesi olan bir haşâfet-i kâmileyi muḳârratını bi‘l-vücûh o nokta-i fâhireye teveccûh ve iktirân için çoktan beri beklediğine mazhariyeti demek olmasıyla bu tevcîh-i vecḥîhiñ şeref-i vuḳû‘unu vaṭanımızda maḳşadı mezkûre müte‘allik bir muḳaddime-i tevfiḳ-i bârî ‘add etmeyen ferd-i âferîde müteşavvir değıldir.

Bināberīn berekāt-ı eḥāsīn-i tevcihāt Ḥāzret-i Şehriyārī ile mefātihi'l [24] künüz muvaffakiyātın dest-i ictihād-ı asafānelerine tevdi'i ināyetini bārgāh-ı ḥudāvend-i kerīmden temennī eylemek vazīfesi her bir bende-i devlet ü ḥayr-ı ḥā'ḥ saltanat üzerine müteḥattim bulunduğundan çākerleri de bu bābdaki ḥaşşa-i ṭabī'iyemi ifāya kemāl-i ihlāş ile muvāzebem.

Kendimi ḥuzūr-ı devletlerine taḫdīm için 'arz u ta'rīf-i nefse gelince daha (...) da bulunduğum zamān idi ki fevka'l külli bir mürüvvet-i zātiyye-i 'ālīcenābāne ile ittişaf-ı sāmī-i asefānelerini işiterek o ḥaşşa-i fazileniñ cāzibe-i dil-āvīzine meclūben iḥrāz-ı şeref-i 'ubūdiyetlerine ḳalbī bir şevḳ-i 'azīm ḥāşıl etmiş ve o şevḳ ile aḥvāl-i mevḳi'iyeye müte'alliḳ ba'zı ifādātı ḥāvī bir 'arīza-i maḥşūsa daḥi ba's u taḫdīmüne mütecāsir olmuş idim.

Muḳābeleten yine orada nā'il olduğum selām-ı iltifāt ittisām-ı vezīrāneleriniñ ḥükm-i 'ālīsi nām-ı kemterānemiñ luṭfen dāḥil-i defter-i ḥuşūşiyet buyurulduğunu işrāb u tebşīr eylemesiyle bundan ḥāşıl ettiğim mufahḥarat-ı 'azīmeniñ bütün ḥavāss-ı çākerānemi inbisāta getiren neş'esi elyevm cilve-i te'sīrāt-ı dilārāsını icrāda bir devāmdır.

İşte şu ḳarīne-i bāhire ile nefsi-i 'ācizānemi o zamāndan beri şeref-i ḥüsn-i ḳabūl-i āsafānelerine mazḥar tanıdığım ḥālde dersa'ādete geleli resm-i 'ubūdiyeti ḡiyāb derecesinden vicāh-ı mertebesine naḳl için ḥuzūr-ı devletlerine yüz sürmek vecṭbesini ifā ḥuşūşundaki te'eḥḥür-i çākerānem büsbütün 'adem-i tevessülde münba'is [25] olmayıp kirāren maḳām-ı devletlerine gelip de efendimizi bulamadığımdan neş'et eylemesine göre ḥükm-i ṭālī' o da' bīn ifāsına muvaffakiyet-i kemterānemi bu rüz-ı firūze ta'alliḳ eylemiş demek oluyor. Gerçi bu te'eḥḥürüñ imtidādı «Mekārim-i inşāniye ḥazīnesi olmak şayyit-i 'ālem-i şumūliyle şöretgīr olan» mürüvvet-i sāmīye-i āşāfanelerinden istifāde-i 'ācizānemi şimdiye ḳadar geri bıraḳdıysa da o civānmerd ḥaşşanıñ cemī' zamānda icrāyı şīve-i semāḥate müteheyyi' bulunduğu müsellemtandır.

Binā'en 'aleyh falān maḥalden birlikte infişāl edip de aḥīren sāye-i ma'ālī vāye-i cenāb-ı şehinşāhīde birer birer telāfī-i māfāt eden maḥal-i mezkūr-ı erkān-ı me'mūrīn sabıḳası içinde ḥasbe'l-ḳader eñ geri ḳalmış olan bu bende-i nāçiz daḥi bugün «Cidden 'ālemde pek ḳoklarını baḥtiyār etmeye kāfī bir vüs'atte bulunduğu 'umūm-ı lisānlarda

söylenilen» o kenz-i mekârimden ya'nî şîme-i mürüvvet-i devletlerinden haşsa-i istifâdeme mürâca'at şadedinde bulunuyorum.

Şüret-i ilticâyı müstemendânem hadd-i zatında maķâm nisbetiyle olmayıp ancak hadd-i iş'âr bir hudâvend 'âzamiñ lütfkâr bir muķarreb-i güzîninden ne ümîd olunur ise haşşeten o fikr ü taşavvura mübtenî demek olacağı baķşî tab'an vâreste-i 'arz u işrâbdır.

Qaldı ki mürüvvet haşşası bir 'âlî himmetiñ kalbinde cilveger [26] bulununca her hâcetmendiñ işine yarayacağı da zâten âzâde-i şekk ü irtiyâbdır.

İşte muhtâc-ı baķş değildir ki kuluñuzda o mürüvveti kendine melce' tutmaķ istiyorum.

Baķş-i isti'tâfa naql-i kelâm edilince (...) den yeñi geldiğim zamân derece-i mağdürîyyeti 'âcizânem lütfen bi't-taķdîr onu ta'mîr yolunda mükereren i'tâyî te' mînât buyurulup da naşılsa eşer-i fi'liyesiniñ görülememesi baķşden kaķ'î nazarla ancak şu ciheti dermiyân edeyim ki bundan şu kadar ay evvel (...) nezâret-i celîlesinden (...) cenâb-ı 'âlisine taķdîm kılınan edebî bir eşer-i kemterânem üzerine gerek buña ve gerek hîdemât-ı mühhimme-i devlet üzerinde (...) seneye bâliğ olan kıdem ve emeğime muķâbil (...) gibi bir 'âtıfet-i seniyye ile taltîf-i 'âcizânem karârgîr olduğu hâlde naşılsa şimdiye kadar bunuñ hükümde hayz-ı fi'le gelemeyerek yalnız geçende ma'lümü'l-miķdâr-ı ma'aş ile te' mîn-i inti'aşîma bezl-i 'inâyet buyuruldu.

Bundan ihtiyâc-ı 'âcizânem nisbetinde müstefid olabilmekliğim şüret-i muntazamada tesviye ve ifâsına menût olup bu ise yukardan beri şeref-i taķdîsiyle lisân-ı hâme-i ibtihâli lezzet-yâb edegeldiğim mürüvvet-i müselleme-i âşafânelerine maķşûş el'tâf-i 'âlicenâbânededen bir lütf-ı maķzîñ ta'alluķ u in'itâfına vâbeste bulunduğu gibi hîsn-i fiṭrat-ı sâ'îķasıyla mütevâliyen âşâr-ı mekârimini teksîrden lezzet alan o mürüvvet-i [27] necîbâne haşşası şâyed bir şirasını düşürüp de zıkr olunan karârîñ daği mevķî'-ı fi'le işâline bezl-i kerem buyuracaķ olurlar ise artık me'al-'âile kendileriniñ minnetdâr-ı ebedîleri olup kalacağımız bedîhiyattan ve herhâlde her nev'î meḥâsin-i 'âliyenîñ haşran şîme-i mürüvveti ta'alluķu ise vâzîhâttan olmağın bâķî emr ü fermân.

13

Meziyyât-ı 'âliyede fevķa'l-küllî olan vicdân-ı 'âlî-i âşafâneleri metbû'iyetiñ şânı üzerinde zümre-i bendegân için naşıl bir vâzîfe-i necîbe-i mürüvvet olduğunu taķdîr-i

faziletine cümleden ziyāde mālîk bulduklarından dolayıdır ki her bir müraca‘tını hāşşaten huzūr-ı sāmī-i faḥīmānelerine ‘arz etmek cesāretinde bulunuyorum.

Kaldı ki ‘ulū cenāb-ı āsafāneleri kendi şemere-i ‘ināyetleriniñ dūcār-ı naḳısa olmasını ise kaṭ‘an tecvīz buyurmayacağında şüphe edemem.

Bināberīn o cihete müte‘allîk bir meseleyi taḥt-ı ıttılā‘-ı raḥīmānelerine ‘arz u temhīde cūr’et eyliyorum.

Sāye-i luṭfū vāye-i cenāb-ı nezāret penāhīlerinde nā’ il olduğum ma‘zūliyyet ma‘aşınıñ (...) ğuruşu cihet-i ma‘lūmeye muḳābil tenzīl edildikten ve yüzde beş tevḳīfātı da çıkdıktan soñra baḳıyesi ancak (...) ğuruşdan ‘ibāret ḳalıyor.

[28]

Zāten şu ma‘āş tāriḥ-i infīşālimden mu‘teber olmamak mülābisesiyle (...) seneye bālîğ olan müddet-i ma‘zūliyyet-i ‘ācizānemiñ evveliyātını ta‘mīre ḥidmet edemeyeceğine muḳābil bārī kemmiyyetce bugünkü ihtiyācına kāfī bir derecede bulunması (meziyyet-i maḥşūşa ile mümtāz ve müstesnā olan) şīme-i inşāf-ı devletleri cānib-i sāmīsinden ārzū buyurulacağında rayb u tereddüdüm olmadığı mişüllü ilhām-ı ‘ilm ü ḥikmetle vazā’if-i mürüvvetini bi-ḥaḳḳın iltizām eylemiş bir ṭab‘-ı ‘ālī üzerinde tazarru‘āt-ı muḥaḳḳanıñ derḥāl te’şīrāt-ı maṭlūbeyi vücūda getireceği de cümle-i muḥaḳḳakattan bulunduğundan zāten ḥükmü olmayan bir şey’e muḳābil ma‘āş-ı mezḳūrdan tenzīl edilen miḳdārın luṭfen i‘ādesi cihetine ‘aṭf u ‘ināyet buyurulmasını kemāl-i ibtihāl ile o şīme-i fāzileden istirḥām ederim.

Şāyed bu şüret ḳābil olamadığı taḳdīrde ise ḥaḳḳ-ı ‘ācizānemdeki irāde-i seniyyeniñ buraca bir ‘āzālîk cihetine şarf u taḥvīlî şuretiyle infāz u icrāsına ‘ināyet buyurulmasını ricāya mecbūrum.

Hulāşa-i isti‘ṭāfim ye’ siñ ḥarāb ettiği bir ḳalbi ihyā nokṭasına ‘ā’ id bulunmasına göre ‘alā kile’t-taḳdīrīn hangi şürete bezl-i himmet buyurulacak olur ise muvāfiḳ-ı maḳşad-ı ḡāyet olacağını ‘arz ile ḥatm-i maḳāl eylerim herḥālde emr ü fermān.

Menba‘-ı mekârim ü eltâf olan o kalb-i zîşânı gerçekten cemî‘ [29] havâss-ı memlûkânemle taqdîs ederim ki hayâtıñ memât ile muhal mücâdelesini olan ye’s içindeki hâlîme iktisâb vukûf edince derhâl rûh-ı revân kabîlinden bir ‘âtıfet-i maḥşûşa-i rahîmânesiyle hayâtımı tecdîden i‘âde. Ve istikbâlim hakkında da lutfen mürüvvet-i ‘ulviyeleriniñ ifâyı feyz-i hâşiyet eylemesine müsâ‘ade buyurdu.

Zaten ‘avâtıfıñ hazîne-i yegânesi olan. Ve ‘âlemde ferd-i âferîdeniñ ızdırabını revâ görmeyen şefkat-i haḳıkiyye ḥaşletiyile cins-i fazâ’ ilîñ hulâşasından ‘ibâret bir meleke-i celîle-i hükmiyye, ‘ulvî cevher bir vicdânda birleşmiş bulunur ise artık oña mu‘âdil bir menba‘ı kerem taşavvur olunamayacağına dâ’ir birçok aḥkâm-ı mu‘tebereden almış bulunduğum itikâdı haḳıqâten bu eser-i ‘azîmiñ müşâhede-i dilârâsı bir kat daha takviye eyledi.

Zulmet-i ye’si nûr-ı sürûra taḥvîl ḥuşûsunda bir ḥâşşa-i fazîle-i i‘câzkârâne gösteren bu ‘âtıfet-i celîle üzerine gönlümün kesb ettiği hâl-i inşirâhı taşvîr yolunda icmâl-i maḳâl için yalnız «İltifât-ı dîde-i bedr-i münîr olan» bir şeb-i târîkin sûret-i infilâkı mışâl getirmekle iktifâ eylerim.

Vazîfe bahşine gelince bunda da ancak şu kadar bir telmîh derecesine ḥaşr-ı kelâm ederim ki eser-i merḥamet-i celîle-i faḥîmâneleri olan ‘atıyye-i seniyyeyi dest-i istifâdeye aldığım zamân ruḥumdan çıkan [30] bir şadâyı şükrân evc-i i‘lâya kadar şu‘ud ile şân-ı ‘âlî-i keremkârîlerini mele’i ‘alîyeniñ taqdîsâtına ‘arz eylemiştir.

Mâdâme’l-ömr lisân-ı hâl u kalemîñ evrâd-ı leyl ü nehârı ise farîza-i ‘âmme olan du‘âyı ḥazret-i şehriyâriye terdîfen nuḳûd-ı eyyâm ‘ömr ü ‘âfiyet ü iclâl-i asafâneleriniñ tezyîdi maḳşad-ı mühimmine de ḥâdim olmaḳ üzere ḥazâ’in-i eltâf-ı ilahiyeniñ ḥaḳḳ-ı sâmi-i veliyy-i ni‘metlerinde meftûhiyyet-i dâ’imesi derûd-ı maḥşûşuna münḥaşır kalacağı muḥtâc-ı te’min değıldir bâkî fermân.

Şöhret-i bâligası bütün âfâkı muḥit olan meziyyât-ı nâdire-i müşîrâneleri hakkında baş-ı evşâf-ı lâyıḳaya imkân-ı mutasavvir olmadığı cihetle hemân kalben şân-ı celîl-i şafderânelerini taqdîs şerefiyle ‘arz-ı mefḥaret eyledikten sonra müsâ‘ade-i sâmiye-i faḥîmânelerine müsteniden sebep-i ilticâ olan maḳşada naḳl-i kelâm eylerim.

Bâ'îş-i hüzn-i vicdân olan mağdûriyetimiñ mûcib-i minn ü şükrân olacak bir mes'ûdiyete tahvîli 'inâyetini falân zâtın niyâz eylediğim zamân ni'me't-teşâdüf-i zât-ı me'âlî şîfat-ı haydarâneleri dahi hazır bulunarak zâten fitrat-ı necîbânede haksızlık 'aleyhine ne kadar şiddet mevcûd ise hâkkaniyet cihetine de o mertebe-i memâyât mevcûd olduğu için hâkk-ı çâkerânemde hâşşaten o fitrat-ı celîleden münba'îş olmak [31]üzere birkaç kelime daği taraf-ı sâmi-i keremkârîlerinden 'ilâve ve ihsân buyurulmuştu.

Müşârü'n-ileyh hâzretleri tarafından ricâyı 'âcizânemiñ hüsn-i kabûliyle şüret-i maşşûşa da olarak lâzım gelen zevâta icrâyı teblîgât buyurulacağına dâ'ir aldığım va'de istinâden huşûl-ı mesrûriyyet-i 'âcizânemi muqarrer bilmekte elyevm bir devâm isem de aradan ziyâdece vakit geçtiği cihetle tabî'î bir tereddüde dūçâr olduğumu geçende şeref-i ziyâret-i müşîrâneleriyle teşerrüf ettiğim zamân 'arz ettiğimiñ üzerine lutfen müşârü'n-ileyh hâzretlerine o yolda bir tavassu't-ı şefî'âne daha îfâsı va'd u te'mîn buyurulduğu için ümîdim yeñiden iktisâb-ı kuvvet eylemiş idi.

Gerçi o zamândan beri de haylî vakit geçerek henüz bir eşer-i meserret-i cilve-nümâ olamadıysa da zât-ı devletleri gibi necîbü't-tab' bir aşîl-i zîşânîñ mürüvvetine ilticâ eyleyenleri bahtiyâr etmek kendi zevk-i maşşûşu bulunduğunu bildiğim cihetle ümîdimi mürûr-ı eyyâma kıptırmayarak kemâkân-ı vüşûk-ı tam ile nokta-i terâkkuub u intizârda pâydar bulunduğumuñ 'arz u beyânını te'yîd-i râbîta-i 'ubûdiyete vesîleyi ittihâz eylerim herhâlde.

17

Sâ'ika-i mecbûriyetten gelen taşdî'âtıñ 'inde'l-kirâm 'afva şâyân [32] görüleceği i'tikâdı cemî' zamânda medâr-ı cür'etim bulunduğu gibi bugün daği o hâkîkate müsteniden huzûr-ı sâmîlerine bir iki söz yazmağa mütecâsir oluyorum.

Eşer-i himmet-i devletleri olarak tâli'me teveccüh eden iqbâlîñ henüz fi'liyât 'âleminde îkâ' vü ibrâz-ı hüküm edememesi yine o himmet-i mü'essire tarafından ta'kıbe olan ihtiyâcından neş'et etmekte olduğunu ba'zı qarâ'in-i tabî'iyeye-i nazar-ı istidlâlimiñ önünde ta'yîn eyliyor.

Ma'mâfih burada şurasını da 'arz etmek isterim ki eğer evliyâyı umûruñ taşavvurları kemâkân mesleğim üzerinde kalmağılıma 'â'id bulunur ise işte buña muvâfaqatım müte'azzirdir.

Çünkü kuluñuzu tebdil-i tarik arzüsuna sevki eden şey münhasırân meyl-i terakkî olmayıp ancak (...) seneden beri mütevâliyen yazıya bakmaktan artık bâşiremiñ tâb u ferî ve binâ'en 'aleyh kemākān bu işle işğāl u itti'āba gözlerimiñ hāl u iktidārı kalmamasından münba'is oluyor.

İş böyle olunca yine meslek-i mezkūrda terk edilmekliğime 'acebā hangi inşāf-ı insānî kâ'il olabileceğini taşavvurdan 'acizim.

Mā-ḥaşal iş cidden añladığım gibi olupta muṭlakā istediğim verilmeyecek ise o hālde bārî geçen gün işrāb ettiğim yolda ḥuşul-i mes'ūdiyetime (luṭfen ve 'alem-i fiṭrata gelmekten gāye-i maḳşad [33] olan taḥşil-i rızāyı yezdāne rağbeten) delālet-i seniyyeleriniñ bî-dirîğ buyurulmasını ricā ederim bākî.

18

Muḳtezāyı mübāhāt olarak her bār-ı 'arz u taḥdīs edegeldiğim vechle ḥā'iz-i feyz-i ihlāş-ı mün'imāneleri olan gönlümü hiçbir zamān terk etmeyen bir i'tikād ile mütelezzizim ki o da 'ālemde benim için nā'il-i merām olmak muḳadder ise o sa'ādeti ḥāşşaten naşir-i münferidim bulunan ḥüsn-i teveccüh-i sāmî-i aşāfāneleri sāyesinde bulabileceğimi fikr ü vicdānıma te'min eyleyen cezm-i şādık-ı çākerānemdir.

Bu i'tikād-ı şevk āveri naşıl cān içinde şaklamam ki esāsen baña lāyık olduğum şerefi veren, vesā'ir-i e'āzım-i erkān-ı devlet nazarlarında da o şerefle muttaşif tanıttıran ancak o ḥüsn-i teveccüh oldu.

Qaldı ki terfî-i mevķı' ubūdiyetim için eñ soñra istiḥşāl-i irāde-i seniyyeye kadar sevki 'ulū himmet fażiletini de kemāl-i lüṭfundan olarak yine o teveccüh-i 'ālî gösterdi.

Bugün nā'il olmuş bulunduğum (...) ma'āşınıñ eñ büyük medār-ı teyessürü daḥi maḥāfil-i e'ālīde şarf-ı kuvvet buyurmuş olan himem-i sāmiye-i raḥimānelerinden 'ibāret bulunduğu ma'lūm u müsellemlen olamağla artık minnetdārlığım o dereceyi bulmuştur ki ḥaḳḳ tercümesini cemū's-sene-i [34] mevcūdeniñ bedi' vü beyānına intisāb etmiş bir qarīḥa vü kalem daḥi kāfil olamaz.

Hemān telezzūzen. Şīme-i merḥamet ḳalb-i kerīmine. Ḥāşşa-i mürüvvet ṭab'ı selīmine. Feyz-i ḥikmet 'aḳl-ı müstefādına. Sırr-ı ma'rifet levḥ-i fevādına. 'Ulu himmet ise bu cümleñiñ pertev-i ḥayātı olan fikr-i 'ālu'l 'āline ihtişāş eylemiş bir ḥekīm-i yegāne-i zamāniñ sāye-i himāyet-i keremkārānesine mazhariyyet ni'metini bu 'acize naşib

eyleyen cenāb u hāb-ı müte‘ālīn bārgāh-ı ma‘nevīsine nev-be-nev ‘arz-ı şükran bī-pāyān ve bunun muqābilinde ise «Feinne’ş-şākira yesteḥikḳul mezīd»³³ mantığını tecell-i hükmüne taṭmīn-i dil ü cān eylerim.

Kendi sā’ika-i fażl u keremiyle taḥt-ı sa‘ādeti intimāsına aldığı müstemendlerin fark-ı iftiḥārları üzerinde ḥaḳīqaten zıllü hümā ḥaşşasını cilveger eyleyen o sāye-i mükeremet-i pīrāyeniñ bir vech-i ma’rūz cümle-i şemerāt-ı meşküresinden bulunan bugünkü istifāde-i ‘ācizānemiñ muṭarriden cereyānı müyesser olacaḳ olsa başka bir şey’e ihtiyāc kalmayacaḳ, ya’nī bunuñla gerek kendi ‘ā’ilemiñ ve gerek (āmiri tarafından istirkāben ḥaḳḳında revā görülen taḥḳīrāt-ı dā’ime-i taḥammül fersā te’sīrātıyla ḳalbinden ḥastalanıp bir seneden beri tedāvī yolunda kendi ma‘āş-ı ḳalīli ücret-i eṭibbāya bile kifāyet etmemekte bulunmasından nāşī ṭab‘an i‘āne-i kemterīye muḥtāc ḳalan) birāder bendeleriniñ familyasınıñ idārelerine ḳalıñılacaḳ ise de ḥasbe’l-ḥāl o itrādīn [35] imkānsızlığı hükmünce artıḳ bunca ihtiyācāt içinde ḥālimiñ ne şuret kesb edeceğini (bahşē koymaḳtan daha ma‘ḳūl görünen) muvāzene-i muñşifāneye bıraḳarak aşıl işiñ içinde ḥayret-i ‘ācizānemi istilzām eyleyen noktaya naḳl-i kelām etmek isterim ki o da ḥadd-i zātında mukteşebāt-ı nazariyesini ‘ameliyāt mektebi demek olan mühimm ü mütenevvi‘ me’mūriyetler üzerinde fi‘liyat ile cem‘ ü mezc ederek uşūl-i idārece meleke-i kāfiye ḳazanmış ve hiçbir zamān vazā’ifi üzerinde şā’ibe-i ‘acz ü kuşūr daḫi göstermemiş olan bir me’mūruñ bugün şu şüretle ‘aṭālet ‘āleminde terk olunmaḳ istenilmesi ḥikmetini istinbāttan ‘āciz bulunduğumu i’tirāftan ‘ibārettir.

Bu ḥālīn ba‘zen nazār-ı ‘ācizānemde ye’sē ḳadar müncer olan hükmünü şu mülāḥaza-i şā’ibe ile selebe muvaffaḳ olmaḳtayım ki bütün ‘ālemiñ müselleme olan ṭıynet-i merdāne ve sīret-i ḥekīmāneleri iḳtizāsınca dā’imā mantıḳ-ı mürüvvet ḳıyāsānına taṭbīḳ-i mu‘āmelāt eden o tab‘-ı ‘ālī mādem ki arzūmuñ muḳaddimesini vaz‘a bezl-i himmet eyledi elbette netīcesinde vücūda getirmek mecbūriyyetini ḥiss eyleyeceği gibi nefse’l-emirde tamāmiyle ḥaḳḳ-ı liyāḳāt hükmünü ḥā’iz olamasa bile emşāle nisbetle bir dereceye ḳadar istiḥḳāḳ rengini alabilmesi mümkün görünen şu mes’ele üzerinde ne ḳadar mu‘āvenāt icrā buyurulacaḳ olsa «Naşratü’l-ḥaḳḳi şerefün»³⁴ hükmünden

³³ Muhakkak şükreden zāmı hak eder.

³⁴ Hakkın yardımı şereftir.

pekte ba'îd düşmeyeceğini [36] mülâhazadan devr tutmamak 'inâyeti daği mu'lağa o tab'-ı 'âlîcenâbîñ cümle-i haşâyîş-i 'âliyesinden olacağına câzîmâne ümîd eylerim..

El-hâşıl şüphe edemem ki artık gayret-i hakîmâne soñ hükümünü bi'l-iltizâm mağdûriyetimiñ 'aleyhine bir feth ü zafer huşule getirmek 'inâyetini lutfen ibzâl buyururlar bâkî.

19

Hiçbir kelâm taşavvur edemiyorum ki kemâl-i mağz olan şân-ı âsafâneleri haqqında. Ve mağz-ı kemâl olan vicdân-ı hakîmâneleri şânında kalbimiñ taqdîsâtını tefsîre şâlih olsun. Yalnız şu haqîkatı tezkâr ile tecdîd-i lezzet ü vicdân ederim ki 'âlemde tab'îñiz gibi kerîm tabî'at, fazlîñiz gibi 'azîm fazilet, ruhuñuz kadar laţîf rûh, kalbiñize mu'âdil kalb-i vâsi'il-fütûh. Müteşavvir olmadığına kâ' ilim.

Fıtrat efendimize o kadar laţîf bir tabî'at vermiş. Hikmet daği o tabî'atı o mertebe faziletlerle tezyîn eylemiş ki insân onu cânîşin rûh, bir cânândan da ziyâde sevmek mümkün değildir.

İşte bu hâşşaniñ eşeridir ki huşûr-ı devletlerine geldikçe muqaddes bir şevk ile hiss etmekte olduğum inbisât-ı kalb ü inşirâh-ı şadr-ı lezzetlerini hiçbir teşbîh ü isti'âre ile ta'rîfe imkân bulamam.

Lutfen bu ma'rûzâtımı zevâ' idden ma'dûd tutmamañızı ricâ ederim.[37] Çünkü insân zevk-i ta'aşşuquyla mütelezziz olduğu leţâfetleriñ, faziletleriñ yad-ı cemîlinden de bir başka lezzet bulduğı için o yoldaki ihsâsât-ı kalbiyyesini söylemekten geri duramamağta ma'zûrdur.

Şüpheye mağal yoktur ki 'aşrımızda bu haşâ-il-i 'âliyenîñ –bu 'anâşır-ı insâniyyeniñ yalnız bir şimesi olsun başkalarında daği bulunması muqadder olsa idi bugün şîfat-ı lâzime-i terakkiyâtı hâ'iz bulunup da tali'inden şikâyet edenlere teşâdüf olunmayacağı.

Ha'iz olduğü fikr-i hikmet ve şîme-i mürüvvetiñ sevkiyle şâyân-ı merhamet olanları iltizâm u ikdâra haşr-ı mâhiyet eden o tab'-ı zîşânîñ kendi lutf-ı mağz-ı eşeri olarak bâre-i çâkerânem de huşule getirdiğı muqaddime-i mes'ûdiyyetiñ pek çok zamân neticesiz kalmasına bi't-tab' râzî olamayacağını bildiğim gibi imtidâd-ı zamân sebebiyle hâl-i hâzır-ı kemterânemiñ ne râddelere geldiğı de menâbi'î istifâdâtımiñ eñ mühimmine varıncaya kadar şatmak mecbûriyyetini almağlığımdan istidlâl

buyurulacağı vāzihāttan bulunduğuna göre o bahış üzerinde taraf-ı çākerānemden bir şey temhīdine lüzūm görmeyerek yalnız şu aralık münhal olmuş bulunan (...) mevķı'niñ 'uhde-i kemterīye teveccühü 'ināyetini temennī ile hatm-i maķāl ederim bāķī.

20

Hā'iz-i ihlāş-ı haķīķīyye-i faķīmāneleri olan vicdān-ı 'ubeydānemi [38] şā'ibe-i ye's-i hazīnden taḥhīr ile meserretīñ fevķinde bir ibtihāc-ı dil-nişīn ümīd-i perverāneye mazhar eden mevā'id-i mūkerere-i cenāb-ı nezāret penāhīleri ḥūkm-i 'ālisi elbette bir gün eşer-i fi'lisi ile de bu 'ācizi kāmķār eyleyeceğinde şūphe edilemezse de 'arza ḥācet yoktur ki zāten (...) den büyük bir mağdūriyyet ḥāliyle geldikten soñra iki seneden beri de ḥadd-i ta'rīften bīrūn ıztırablara mūlābis olarak imtidād eden ma'zūliyyet 'āleminde i'āşe-i 'ā'ileye ancak bende ḥāneleriniñ terhīnine muķābil istikrāzāt sāyesinde imkān bulabilip de artık müstekrāzāt-ı vāķı'aniñ yekunu bedel-i merhūnu doldurmasından dolayı bugünkü gün (muķraz) para vermekten keff-i yed eylemesi üzerine bi't-tab' medārim-i külliyyen maḥv olmuş demek olduğunu « Bi-ḥaķķ-ı evşāf-ı 'āliye-i meşķüresiniñ mevşūf-ı şādıķı bulunan » şīme-i muķaddise-i nişfet ü mürüvvet-i celīle-i āşafānelerine 'arz ile artık ḥālimi,ḥayātımı bi'l-ḥāşşa yed-i irādet-i 'āliye-i raḥīmānelerine tefvīz eyliyorum bāķī.

21

'Ubūdiyyet-nāmemi taķdīm eden rif'atlı (...) Efendi bendeleri Hālep'in eşrāfindan ve 'Arab'ın şu'arāyı benāmından olup Hālep'de izzetli (...) Efendi bendeleriyle her bir ictimā'mızda bu zāt daḥi birlikte bulunmağla 'ale't-tevālī meclis-i muşāḥabemiziñ eñ lezzetli mübāḥaşını teşķil eden evşāf-ı 'āliye'-i keremķārīlerini işittikçe 'ani'l-ğiyāb efendimize [39] vicdānī bir incizāb ḥāşıl eylemesine binā'en bu keredir sa'ādete vürüdü üzerine o incizāb-ı şāmīme-i gā'ibānesini vicāhī bir 'ubūdiyyet-i fāḥirāneye ifrāğ için ḥuzur-ı 'ālī-i kerīmānelerine yüz sürmek emelinde bulunduğunu söylediğinden ḥasbe'l-ḥuķūķ tevessülüne medār olmak üzere 'arz-ı tavassuḫa müsāberet ve bu zerī'a zımmında müfteḥiren kendi ihtişās-ı 'ācizānemi de te'yīde ḥidmet eylerim bāķī emr ü fermān.

22

Nezd-i ‘ālilerinde muhtāc-ı ‘arz u ityān değildir ki dūçār-ı tezelzül olmuş bir fikr ile ne üslub-ı icāza, ne de tenāsüb-i elfāza ri‘āyet kâbildir.

Onuñ için bu ‘arızamı o kayıtlardan āzāde ve faķat ‘aynen tercüme-i hāl ü vicdān olmak üzere açık ve sāde olarak yazmaķlıđıma merħameten müsā‘ade buyuruñuz.

Efendimiz! Cidden biliñiz. Allah için inaniñiz ki, geķen gñnkü emriñiz zāten ye’s içinde cān ķekişmekte olan ķalbimi (ħayātıñ medār-ı a‘zamı bulunan ümıdden bi’l-külliyeye mehcür etmek şüretiyle) büsbütün öldürdü.

Bundan neş’et eylemiş idi ki mevā‘id-i sābıķa ile taṭbıķ kabül etmeyen bu emriniziñ sebep-i ĥaķıķısini istizāħ yolunda hiçbir kelime bile [40] irādına mecālīm kalmayıp da hemān müte’essiren ĥuzuruñuzda yerlere serilmemek için ķekilip gitmeye lüzüm gördüm.

Ĥattā elyevm ķorķmaķtayım ki bu ķalbı memāt şāyed refte refte cismānı ĥayātıma da intikāl etmesin.

Ma‘māfıh şu ĥātıra-i müdhişe daħi efkār-ı ķākerānemi taħdış etmektedir ki kendi kendime helāktan geri ķalsam bile bu ye’s-i ‘azım bākı kaldıķça ķuluñuzu şunı bir (...) ķadar sevķ edebilmesi de mülāħazadan ba‘id görünmüyor, zırā ĥuşuşı bir şürette muķarrerü’l-vuķū‘ ĥükmünü almış ve yār u ađyāra ķarşı şāyi‘ olmuş bir mes‘üdiyyetiñ bi’l-āħire reng-i ma‘kūs kesb etmesi ĥasbe’l-beşeriyye taħammül kabül eder şey olmaķtan fazla inzār-ı ađyārda gülünç olmaķ gibi bir ‘ār ise elbette her bir insān için ölümünden beterdir.

Bināberın şu iki nev‘-i helāktan biriniñ meczūmiyyeti vuķū‘u bi’t-ṭab‘ şimdiden bütün ‘ā‘ilemi ađlatmađa başlamışır.

Ķuluñuz ise o günden beri külliyyen ekl ü şırbden kesildim, nevm ü rāħattan ķaldım. Efendimiz bilirlir ki helākı intāc etmek kuvvetinde bulunan müfrid bir te’essürüñ eñ evvel yapacağı şey bu şüretle esbāb-ı ĥayātı ķaṭ‘a başlamaķtır.

Emriñiziñ içinde ehliyet ü iķtidār cihetine «Bir şüreti sālībānede [41] olarak» ta‘alluķ eden bir kelāmıñız daħi süveydāyı ķalbe ķadar ışāl-i esef etmekten geri ķalmadı.

Ķünkü ‘usretler içinde imrārı ‘ibāreler arasında tezkārı ķadar kolay olmayan şu ķadar sene zarfında ve pek mühim ve nāzik ve gā‘ileli ĥidemāt-ı mütenevvi‘ada nazarı ve ‘amelı āşār-ı kifāyet gösterip de taķdīrāt-ı fevķā’l-‘ādelerini celb ettiği birçok zevāt-ı

kirāmiñ şahādātı resmiyye ve huşūsiyyeleriyle ve daha sā'ir türlü şuver-i yakīniyye ve delā'il-i fi'liyye ve mantıkiyye ile s̄abit bulunan bir iktidārıñ bugün şu şüret-i zımmiyye ile hiç hükmünde tutulduğunu görmek vicdāna ne kadar t̄akatsiz bir elem irās ettiğini burada şerh ü beyāna imkān yoktur.

(...) kelime-i cāmi'asınıñ delālet ettiği hey'et içinde her bir tebeddülün vuķū'u üzerine küçüklerce yeñiden fi'liyāt ile işbāt-ı liyākat lāzım gelmeyip de o maṭlabı terācim-i aḥvālden ve şehādāt-ı mevşūqadan istinbāt k̄ā'idesi cārī olduğu taķdīrde tercüme-i ḥāliple zevāt-ı müşārü'n-ileyhimden ez-cümle (...) ḥazretleriniñ hużūr-ı sāmīlerine mükerreren ma'ruż-ı şehādette yazdıkları tezākir-i maḥşūşanıñ mündericātı s̄übüt-ı müdde'aya kāfī görüleceği i'tikādında bulunarak cihāt-ı sā'ireden bahşē lüzüm görmem.

Hülāşa rehīn-i 'ilm-i 'ālī buyurulmak emelindeyim ki bendeñizi o şehādāt-ı mu'tebereye mażhar eden şey yalnız bırakılmaktan 'ibāret [42] olmayıp ma'iyetlerinde bulunduğum zevātıñ gerek aylarca ğıyāblarında ve gerek bizzāt nazarları altında umūr-ı külliye-i idārece kendilerini hiç bile a'māl-i efkāra muḥtāc etmeyecek şüretlerle re'yen ve kalem vüçūh-ı muvaffakiyyāt-ı kemterānemi görüp de sā'ika-i inşāf-ı zātī ile taķdīr ü teslīme meyl-i ṭabī'ilerinden münba'is̄ olmuş idi.

Qaldı ki bundan az vaķit evvelce efendimiz ḥazretlerinden de vicāhī ve ğıyābī taķdīr āmīz sözler işitilmiş, va'adler alınmış iken şimdi onlardan nükül şüretini evvel bi-evvel şān-ı 'ālīleriniñ kabūl edemeyeceğinde şüpheden vāresteyim.

Onlara munzam olarak şu ye'sli güne kadar her bir mişül-i 'ācizānemde de te'mīn-i mes'ūdiyete ḥādīm iltifātlı mu'amelāt-ı keremkārīleri nādir değil idi.

Bu cümlelerden başka dermiyān buyurulan ba'zı ma'zeretlere karşı daḥi irād edecek sözlerim olsa bile te'eddüben onları terk ile ümīd-i mürüvvette şebāt u istikrārı iltizām eylerim.

El-ḥāşıl bendeñiz hem imtidādlı bir emek ve hem de bunca edille ve şühūdu ḥā'iz bir ḥaķķ ile zāten müteraķķib-i mükāfāt bulunduğuma zamīmeten bir de (...) nā'il olmuş iken böyle ye's-i āmīz bir cevāb ile dilḥūn edilip bırakılmaķlığım muvāfiķ-ı inşāf u mürüvvet olamayacağımı elbette efendimiz daḥi luṭfen mülāḥaza vü i'tirāf buyururlar i'tikādındayım.

Müsâ'ade-i devletleriyle şurasını da 'arz u telmîh edeyim ki [43] esâsen kuluñuza şu 'arz etmiş olduğum ârzüyu ilķâ eden şey muṭlakâ terakķi emelinden 'ibâret olmayıp bunca seneler yazı ile uğraşmaktan artık bâşiramıñ ferî ve kemâkân bu yolda itti'âbât-ı dâ'imeye mecâl ü iktidârı kalmamasından nâşî bi'z-zarûre tahvîl-i nev'-i meşğûliyyete mecbûriyyet görmekliğim keyfiyyetidir, yoksa kıyâs u nisbet i'tibârıyla kuluñuz istediğim şey'in istihķâkını ihrâz edip geçeli birçok zamânlar bile mürûr eylemiş bulunduğuşu muṭaddimât-ı mebsûta üzerine lutfen inşâfa mürâca'atla şâyân-ı taşdıķ görüleceğinde tereddüd etmem.

Artık bu temhîdât üzerine is'âf-ı mes'ûlüme bezl-i 'inâyet buyurulacak olur ise şâyeste-i şân-ı mürüvvet olacağı rehîn-i rütbe-i bedâhet ü netîce-i tazarru'ât daħi bundan 'ibâret bulunmağla ol bâbda.

23

Vücûh-ı 'ulviyâtı câmi' bir vücûd-ı ekmeliñ zıll-i bî-'adîli demek olan sâye-i ma'âlî vâye-i cenâb-ı vekâletpenâhîlerinde min ğayri liyâķatin nâ'il olduğum eser-i 'âṭıfet-i seniyye (ma'raż-ı şükrân u maḥmedetinde lisân-ı hâl ü kâlden mâ'adâ cemî'-i 'ibârâtı daħi 'âcz ü hükümsüz biraķacak kadar 'âlî ve ğayr-ı kıyâsi) me'âşir-i eltâf-ı 'azîmeden olmasıyla bu bâbdaki kendi hayret-i bâhire-i çâkerânemden bahşē hâcet görmeksizin hemân işbu ni'met-i [44] nâdireniñ bütün 'â ile-i kemterânem efrâdına îrâş ettiği hayâtperver bir şâdî-i 'azîm içinde farîza-i da'vât-ı dâ'ime-i cenâb-ı veliyy-i ni'mete terdîfen imtidâd-ı eyyâm-ı 'ömr ü iclâl hazret-i şadâret penâhîleri derûd-ı maḥşûşunu mütteḥiden ref'-i icabetğâh-ı menân ve bu muṭaddime-i sa'adetiñ yine o sâye-i me'âlî pîrâyede ḥuşûle gelecek olan netîce-i fâ'ikası mübâhâtime de şimdiden istihzâr-ı vicdân eylemiş olduğumuzuñ 'arz u beyânına cür'et eylerim bâķî.

24

'Älemde ḥesâb-ı 'âcizâneme olarak ümîd etmek cesâretinde bulunamayacağım şereflerden biri de 'ale'l-ıtlâķ (mâlâya'nî) mecâmi'î olan âşâr-ı nâçîz-i kemterânemiñ efendimiz gibi bir edîb-i kâmil nazarında mazhar-ı iltifât olabilmesi değil ḥattâ nev'-i kelâmdan bile ma'dûd görülebilmesi idi.

Geçen gün şehr-i Emânet celîlesi idâre meclisi re'isi sa'adetlü (...) bey efendi hazretleri maḥlaşlarıyla (...) hazretleriniñ sâhilhânelerinde vuķû' bulan mülâķâtımızda sevķ-i kelâm ile (o pestenkerânelerden biri) bir aralık mazhar-ı nigâh-ı devletleri olup

da aşıl hakkı bulunan istihkâra bedel-i tevâzu‘an istihsân buyurulmuş olduğuna dâ’ir verdikleri haberden istifâde-i cür’etle bugün o nükâyîş [45] ü haṭî’ât-ı mecma‘larından birini kemâl-i pîçtâb-ı hicâb ile huzûr-ı sâmi-i ma‘ârif-perverilerine ‘arz u taḳdîme müşâberet edebildim.

Vücûh-ı edebiyâttan eñ ‘adî bir lehâzaya bile deñecek yüzü olmayan böyle bir eşere rivâyet-i vechle ‘atf-ı nazar-ı iltifât buyurulmuş olması ḥaşıṣa-i fâzıla-i tevâzu‘da rüsûh-ı ‘azîmlerini işbâttan başka edebiyât ‘âleminiñ selâṭîn-i kirâmından buldukları ḥayṣiyyetle eşeriñ kendisini de (her ‘ayıp ki sultân-ı bipesended hünerest) mazmûnu tahtına alıp da artık i‘tirâf-ı me‘âyibî üzerinde taraf-ı kemterîden irâd-ı kelâma maḥal bırakmamış olduğunu ‘arz ile hemân her varaḳ pâresi bir veşîka-i maḥşûsa-i ‘ubûdiyetim olmak üzere tenezzülen ḥüsn-i qabûl şerefine mazhar buyurulması niyâzına ḥaşr-ı maḳâl eylerim bâkî.

25

Cenâb-ı ḥaḳḳ şevketlü pâdişâhımızîñ her daḳîka-i mes‘ûdesini dîn ü devletiñ ḥayâtına ḥayât katmak emr-i mühimmine maşrûf buyurmakta oldukları ‘ömr ü ‘âfiyet-i şâhânelerini tenâhîden maşûn buyursun.

‘Uḳûlûñ ḥâricinde bulunan bunca şu‘unât-ı müşkileye karşı şevket-i İslâmiye’niñ muḥâfaza vü te’mîni emrinde (zılliyyet) şıfat-ı muḳaddesesinden münba‘iş iḳtidâr-ı muḥayyerü’l-‘uḳûlünü inzâr-ı yâr u aḡyârda işbât buyuran veliyy-i ni‘met bî-minnetimiz şevket penâh efendimiziñ vücûd-ı per sevd-i hümâyûnları gibi bir ni‘met-i fevḳâ’l-‘âdeye mazhariyyet mübâhâtiñîñ şükrân-ı ‘azîmindeki [46] ‘aciz-i ‘umûmiye zâten müşârik bulunduğumdan başka şahṣî olarak min ḡayr-i liyâḳâtin nâ’il olduğum ‘avâṭıf u ‘inâyet lâ tuḥşâyı cenâb-ı ḥilâfet-penâhîleriniñ ise biñde birine muḳâbil ‘arz-ı maḥmedet-i lâyıḳadan büsbütün ‘âciz bulunduğumdan hemân köşe-i ‘ubûdiyette ḳatıbe-i ‘alâyıḳtan tecrîd ḥissiyâtı ile medâr-ı telezzüz maḥşûşu ancak du‘âyı bi’l-ḥayr şehriyârîlerine münḥaşır ḳalmış olan ḳalb-i şâdıḳ-ı memlûkânemi kemâkân ‘ömrüm olduğça bu vecîbe-i mühimme ile işḡâlden ḥâlî ḳalmayacağımı nezd-i ma‘âlî vefd-i hümâyûnlarında daḡi ‘arz u te’mînden müstaḡnî bilmekle bi’l-küllîye kesb-i faḥr eylerim.

Bir minvâl-ı ma‘rûz-ı sâye-i iḥsânât vâye-i cenâb-ı ḥilâfet-penâhîlerinde vücûh-ı mazhariyyât-ı ‘ubeydânemden eñ küçüğünün bile edâyı ḥaḳḳ-ı teşekküründen farṭ-ı ‘aciz ile ‘âciz iken artık başka bir isti‘ṭâfta daha bulunmaḡa cesâretim olamamak lâzım

gelirse de ma‘māfih bütün ‘ālemi ihyāya kifāyet edecek kadar vüs‘at-i ğayr-i mütenāhiyeyi hā’iz olan ‘avāṭif-ı seniyye-i cenāb-ı şehinšāhīlerini taht-ı te‘emmüle aldıkça o baħr-i zehhār lütf u keremden iġtirāf huşūşunda tereddüde maħal olmadığımı görerek ve zāten gerek keşret-i ‘ā’ileden ve gerek bīvāyelik sebebiyle ‘ālemde bir dāri’s-süknāya bile mālīk olamayıp da zārūrī kira köşelerinde iķāmetten neş’et eden maşārif-i zā’ide içinde dūĉār olduğum hāl-i iztīrābīñ devāmını merāħim-i nā-mütenāhiye-i cenāb-ı şehriyārīleri tecvīz edemeyeceğini de cezm eyleyerek luţfen ve ‘āṭifeten [47] ma‘āş-ı bendegāneme tensīb buyurulacak şey’iñ zımmına ‘ināyet ü ihsān buyurulması niyāz-ı maħşūşuna ma‘a’l-ħicāb ictisār eylediğim ĩarīn-i ‘ālem-i cihān-ı ārāyı cenāb-ı ĩilāfet-penāhīleri buyurulduķta ĩatbe-i aħvālde emr ü fermān u leţāf-ı bī-yāyān ĩazret-i veliyyü’l-emr efendimiziñdir.

26

Müsellemdir ki şīme-i mürüvvetiñ eñ fazılı ma‘rifet-i nefse mālīk olan kemlīnde bulunur, bugün dünya üzerinde o sınıf-ı zīşānıñ eñ mümtāzı ise efendimizden ‘ibāret bulunduğu cümle ‘indinde müberhen ü muşaddaktır.

Binā’en ‘alā zalik o ĩaşışa-i muķaddese-i ğayr-ı mütenāhīlerini noķta-i istinād tutarak ve ĩaraf-ı zī-şeref-i semīhānelerine olan nisbet-i maħşūşa-i ‘ubūdiyyetimi de kuvvetü’l-zuhr-i tevessül-i ittiħāz eyleyerek ĩaķķ-ı ‘ācizānemde o şīme-i ‘āliyyeyi bir müzāherat ifāsına da‘vet cesāretinde bulunuyorum.

Şöyle ki luţf u tevfiķ ĩaķķ ile sinīn-i vefireden beri her yerde müsābaķa-i emşāl şıfatını iħrāz eden ĩidemāt-ı mesbūķa-i ‘ubeydānemiñ mükāfāta mazħariyyeti ĩaķķındaki va‘dleriñ vuķū‘undan beri birçoķ aylar geĉtiđi hālde henüz fi‘liyatı rehīn-i huşul olamadığından ve bendeñiziñ ise artık şu intizār üzerinde bulunmağa tāb [48] u tüvānım ĩalmadığından luţfen bir şırası geldiği zamān bu bābda iħtārāt-ı mü’essire-i raħīmāneleriniñ icrāsını o ‘ālicenāb-ı mürüvvetten temennī eylerim bāķī.

Zāten ne yolda infişāl etmiş ve ne kadar vakıttan beri ma‘zūliyyet ‘āleminde unutulup kalmış olduğum nezd-i ‘ālī-i faḥīmānelerinde muḥtāc-ı ‘arz u beyān değildir.

Gerek o cihetten ve gerek imtidād-ı ma‘zūliyyetten dolayı ta‘rīfi imkānsız bir dereceye gelen ḥāl-i ḥāzır-ı çākerānem eğer tamāmiyle rehīn-i ‘ilm-i ‘ālī-i āşafāneleri buyurulacak olsa muḥlakā merḥamet-i celīle-i dāverīleri artık bir gün bile te’ḥīr-i me’ mūrīyyetimi tecvīz buyurmayacağında iştibāh edemem.

Şürekāyı felāketimiñ her biri kaṭ’an bekletilmeksizin sāye-i şāhānede o yoldaki maḡdūrīyyetlerine muḡābil mükāfāt yerini tutabilecek daha güzel mevḳı‘ vü me’ mūrīyyetlerle bekām buyurulup da yalnız ḡuluñuzuñ elyevm şu mażīḳ-i ye’s ü ıztırāpta metrūk-ı müte’essif ḡalışımı şīme-i mu‘addelet ü nişfetle muvāzeneye ‘ināyet-i ‘aliye-i faḥīmāneleri bī-dirīḡ ü sezāvār buyurulmasını temennī vü niyāz ile berāber evvel ü āḥir her bir isti‘ṫāfımda dermiyān ettiḡim vechle kendimi min ḡayri liyāḡatin ḡüsn-i nażar-ı ma‘ālī eḡer-i cenāb-ı keremkārīlerine mażhar bildiḡim için [49] luṫfen tesrīḡ-i mesrūrīyyet-i ‘ubeydāneme müsā‘ade-i sāmiye-i dāverā efḡamīlerini ez ser nev-i istirḡām eylerim ol bābda.

(Mürüvvet) insāniñ mertebe-i kemāli olduğunu (el-mürüvvetü kemāli’l-mer-i)³⁵ me’ālī ḡaber verdiḡi gibi bu şīmeniñ bi’l-ḡāşşa ḡüsn-i sīmā erbābında aranılmasını da «Uṫlūbü’l-mürüvveti ‘inde ḡisāni’l-vücūhi»³⁶ mañṫıḳ-ı celīli tavşīye eylediḡi cihetle efendimize daha ilk mürāca‘ımda kemāl-i iṫmi’nān ile bu noḡta-i nażardan cür’et almış idim.

Ma’māfih fażā’il-i aḡlāḳıñ eñ büyük mu‘allimi ‘ulūm-ı edebīyye olup da o fażā’iliñ içinde her nev‘iniñ ve ḡuşūşīyle hem sınıfınıñ alāmine ḡarşı lāḡayd duramamak ḡaşşasıyla meftūr bir şīme-i şefḳat ü nişfet daḡı münderic bulunacağına göre şu imtidād-ı ma‘zūliyyetten dolayı ṫabī‘ī olan ıztırabım elbette nezd-i sāmī-i kerīmānelerinde herkesten ziyāde şāyān-ı te’emmül ü inşāf görüleceḡinde şüphem yoktur.

³⁵ Mürüvvet kişinin olgunluḡudur.

³⁶ Yüzünün güzelleşmesi için mürüvvet talip ol.

Mā-ḥaşal müsellemler olan mürüvvet-i fâ'ika-i keremkârîlerini artık ye'siñ ḥarâb ettiği bir ḳalbi ihyâya da'vetle işbu müzekkire-i melfûfe-i 'âcizânemiñ lutfen 'ilâve-i kelimât-ı mü'essere ile bir şüret-i maḥşûşada zât-ı ḥazret-i şadâret penâhiye taḳdîmi ḥuşûşuna 'inâyet-i 'aliyelerini temennî eylerim bâḳî.

[50]

29

Sâye-i 'âlî-i cenâb-ı nazâret penâhîlerinde nâ'il olduğum 'aṭiyye-i seniyye iki seneden beri, mu'aserâne-i i'âşe-i 'â' ile yolunda żarûrî'l-vuḳû' olan düyün-ı müterakime-i 'âcizâneme serpiştirilmek şüretiyle bir dereceye ḳadar taḥfîf-i ıztırâb-ı çâkerîye medâr olduysa da muḥtâc-ı 'arz değildir ki bedel-i ma-yeteḥallel ihtiyâcı dâ'imî bir şey olup da mevḳûf-ı 'aleyhi ğayr-i mütevâlî bulunur ise o ḥâlde ıztırâptan selâmet-i ṭab'an müte'azzir olmasına göre bugün yine eski ḥâl-i miḥnet-i iştimâl içinde müte'ellim ü müteḥayyir bulunduğumu i'tirâfa mecbûrum.

Vüs'at ü 'ulviyyeti ḥaḳḳındaki i'tikâd-ı 'âcizânemi nâ'il olduğum eṣer-i celîl-i fi'lîsi 'ilme'l-yaḳîn derecesinden ḥaḳḳa'l-yaḳîn mertebesine intikâl ettiren ḥaşîşa-i fâzıla-i merḥamet ü mürüvvet-i âşafâneleri cenâb-ı sâmîsinden unutulmayacağımı câzim isem de ḥasbe'l-ḥâl lutf u 'aṭîfet-i seniyyeye şiddet-i ihtiyâc-ı bendegânem mülâbisesiyle sâye-i faḥîmânelerinde ḥuşûl-i me'mûriyyet-i 'âcizâneme ḳadar şadâka-i şâhâne olmak üzere ḳarâr-nâme-i 'âlî aḥkâmına tevfiḳen gerek (...) sene żarfında bir güne gelinmeksizin şarf-ı memdûhiyetle cereyân eden ḥidemât-ı şadıḳaneme ve gerek efrâdı keşîreyi câmi' bulunan 'â' ile-i bendegâneme nazaran münâsib miḳdâr (...) ma'âşî taḥşîş ü iḥsânıyla terfiye ḥâl-i ḥâzır-ı 'ubeydâneme 'inâyet ü sâlifü'l-'arz müddet-i medîde-i ma'zûliyyet sebebiyle müterakim olan düyün-ı żarûriyye-i [51] çâkerânemiñ baḳiyye-i külliyesini de tesviyye medâr olmak için mebd'e'-i taḥşîşiniñ lutfen ve teraḥḥumen târîḥ-i infişâl-i 'ubeydânemden mu'teber ṭutulmasına faẓl u mürüvvet-i 'aliye-i cenâb-ı nezâret penâhîleri bî-dirîğ ü şâyân buyurulması niyâzına cür'et eylerim ol bâbda emr ü fermân.

30

Eṣer-i maḥz-ı mürüvvetleri olan tezkere-i samiyeye dâḥiliye nezâret-i celîlesinden yazılacak cevâpta da (...) ma'âşî taḥşîşi ṭarafına gidilecek ise de bunda miḳdâr gösterilmeyip orası re'yi 'âlîye bırakılacağına muṭṭali' oldum. Bu ḥâlde kifâyetli bir

kemmiyyet ta'yîni huşuşunca yine efendimiziñ mu'avenet-i maşûşa-i keremkârîlerine ihtiyâc u istinâdım derkârdır.

Cezm ederim ki ricâlarımıñ tekerrürü menba'-ı mürüvvet olan tab'-ı sâmiyelerini meftûr eylemez, zîrâ mürâca'atlardan fütûr getirecek olsa idi zâten (elmeşrabü'l 'azbü müzdehimün)³⁷ hükmi-i tabî'isine karşı o kadar tatlı bir meşreb olmak şüretini ihtiyâr etmeyeceği derkâr idi, binâberîn i'tikâdımda işâbetimden eminim.

Karâr-nâme-i 'âlî de nısf-ı ma'aşa istihkâk için münderic olan şıfatları lehü'l-hamd hâ'iz bulunduğuma göre o nisbette tekkârür-i mesrûriyyetime luţfen delâlet ü şefâ'at-i 'aliye-i kerîmâneleri bî-dirîğ buyurulacağı i'tikâdındayım.

[52]

Müsâ'ade-i kerîmâneleriyle şunu da 'arz etmek isterim ki tezkere-i sâmiyeniñ bir fıkrasında yine me'mûriyyet-i sâbıka-i 'acizâneme mu'âdil bir hîdmete ta'yînim şüreti dermiyân buyurulup da haqq-ı çâkerîde ki (...) cihetine dâ'ir hiçbir söz ityân buyurulmaması şâyed o yüzden büsbütün kat'-ı ümîd etmekliğimi istilzâm ediyor ise o hâlde bâri öyle bir mevkı'îñ buraca ihsân buyurulması huşuşunda dañi başkaca şefâ'at-i 'aliye-i keremkârîlerine 'arz-ı ihtiyâc eylerim «İnnemâ yehmilü'l külli 'ala ehli'l fazli»³⁸ bâkî luţf u himem efendimiñdir.

31

Cenâb-ı haqq dünya üzerinde kendi zılliyet-i celîlesi mevkı'-i 'âlî'l 'âlenî zât-ı şevket-i simâtlarına taşşîş buyurduğu mülûk-ı 'izâm-ı 'Osmâniyeniñ daha (bezm-i ezelde) cevher-i 'ulvîlerini o maqâmıñ şerefi nisbetinde fazâ'il-i ahlâk-ı ilahiyeye ve mehâsin-i şıfat-ı şamedâniyesiyle tenvîr buyurmuş olduğu müsellemler olup bu meziyyât-ı muqaddese-i mevhubeniñ eñ mühimleri ise bugün o mevkı'-i zîbâli tezyîn eyleyen veliyy-i ni'met bî-minnetimiz şevketlü pâdişâhımız, Pâdişâh Ahmedî Essîr ve Şehinşâh-ı 'Abkârî'l Cevher Efendimiz hazretlerinde görülmektedir ki fevķâ'l-'âdelik cihetiyle bunlarıñ her biri aqsâm-ı kemâlât-ı 'ulviyye ve envâ'-ı melekât-ı 'akliyye için birer müntehâyı derece olduğu hâlde şu şüretle cânib-i celîl-i ulûhiyyetten 'âlem-i İslâmiyet'îñ [53] bu eñ ehemmiyetli 'aşrınıñ eñ himmetli pâdişâh-ı kıdsî câhına taşşîş

³⁷ Tatlı huy kalabalıktır.

³⁸ Şüphesiz her şey fazilet ehli tarafından taşınır.

ü ihsân buyurulmuş olmasındaki muvâzenet-i tāmme-yi ‘ālemde taq̄dīr ü taq̄dīs etmeyecek ādem taşavvur olunamaz.

Seyyidü’l mülūk efendimiz hazretleriniñ vaşfi imkānsız bir şu‘le-i lāhūtiye olan cevher-i ‘aql-ı müstefād ve ondan mütevellid ‘ulū ‘azm ü ictihād-ı hümāyūnlarınıñ bunca şu‘ūnāt-ı müşkileye qarşı bu mülk ü milleti hemān memāttan hayāta i‘āde derecesinde ehemmiyetli bir şūret-i i‘cāzkārāne de ihyā eden mād̄dī ve ma‘nevī şunūf-ı me‘āşir-i ğayr-ı mütenāhiyelerinden baħse imkān olmadığı gibi menba‘-ı lāyetenāhīsi hazīnetü’l-ğayb-i rahmānī olan şefkat ü merħamet-i celīle-i cenāb-ı zıllullāhīleriniñ bütün cihāna ta‘mīm-i ‘āşār-ı mekārīm ü elťāf eylemek huşuşundaki şān-ı bī-pāyānı da q̄ābil-i taq̄dīr ü tavşīf olmayıp hattā o (cihān-ı pīrā ‘adimü’l-intihā) şefkat ü merħamet-i fazıla ve şāmileniñ iki eşer-i celīl-i ‘ulviyyet-i delīli de geçende bu ‘abd-i memlūkelerine işābet eylemiştir ki onlara nā’il olduğum hīnde kemāl-i ihlāş u ibtihāc ile ruħumdan çıkan bir şadāyı şükrān-ı evc-i a‘lāya kadar şu‘ūd ile nām-ı nāme-i hümāyūnlarını mele-i ‘uliyeniñ taq̄dīsātına ‘arz eylediği mişüllü bütün ‘ā’ilece her bār-ı lisān-ı hāl u q̄alimiziñ evrād-ı leyl ü nehārı daħi zıllı celīl-i yezdān ü faħr-i ‘ālem fazl u ihsân efendimiziñ muħayyer-i ‘uq̄ul olan vücuh-ı muvaffaqiyāt u muħassenāt-ı dā’ime-i tācdārileri mefāhir-i ‘azīmesi içinde [54] tenāhīden maşūn bir ‘ömr ü ‘āfiyet ve sa‘ādetle ihrāz-ı akşa’l-ġāye-i imkāna kadar tevsī‘-i şevket ü şān eylemekten hālī q̄almamaları da‘vāt-ı hālīşasına münħaşır buluñduğunu ‘arz ile maqām-ı teşekkür ü maħmedette hāk-ı ‘atebe-i felek mertebe-i cenāb-ı zıllullāhīlerine ferş-i cebhe-i ‘ubūdiyyet ü ibtihāl eylerim herhālde.

32

Daha müsned-i celīl şadāret-i ‘azmi muqārenet-i zāt-ı ma‘ālī simāt-ı faħīmāneleriyle yeñi teşerrüf eylediği günleriñ birinde idi ki min ğayri liyāqatin kendimi mazhar bildiğim hüsni nazar mekārīm-i eşer hıdīv-i a‘zamīlerinden müstefād bir cür’et-i fāhirāne ile taq̄dīmüne mütecāsım olduğum isti‘tāf-nāme-i kemterī üzerine qarīben tesrīr ü ikdām-ı çākerānem haq̄qında va‘d-ı sāmī-i vekāletpenāhīleri şeref-sāniħ olması ve geçende nām-ı ‘ubeydāneme olarak bir irāde-i seniyye daħi ‘ātifet-i efzāyı sünüh u şudūr buyurulmuş idi.

Zāten (...) den mağdūr olarak geldiğimiñ üzerine elyevm müddet-i ma‘zūliyyet-i ‘ācizānem de iki seneye bālīğ olduğu cihetle artık hālīm pek taħammül-i küdāz bir dereceye geldiğinden ve şürekāyı felāketimiñ ise her biri bundan birçoq zamānlar

evvel birer şüret-i fâ'ika ile bekâm buyurulup da şunda çâkerlerinden başka o cümleden olarak hazîz sefâlette sürünür kimse kalmadığından lütfen sâlifü'l-'arz-ı va'd-ı 'âlî-i [55] dâver-i faḥîmanelerini incâzen tesrî'-i meserret-i 'ubeydâneme müsâ'ade-i sâmiye-i faḥîmâneleri bî-dirîğ buyurulması niyâzına cür'et eyledim.

33

Cenâb-ı haḥḥ eyyâm-ı 'ömr ü 'âfiyet ve a'vâm-ı 'izz ü salḥanat-ı seniyyelerini rûz-ı efzûn buyursun, şu denli kudretli merḥametli veliyy-i ni'met-i 'âlem pâdişâhımız efendimiz hazretleriniñ hâ'iz oldukları zılliyyet-i ilahiye şıfat-ı muḥaddesiniñ kâffe-i ḥaşâyîş-i fâzıla vü fazâ'il-i kâmilelerini müstecmi' bir ḥalîfe-i zîşân oldukları cümle 'indinde müsellemler bulunduḡu cihetle nâm-ı nâme-i cenâb-ı şehriyârîlerine çeşbân-ı medîḥa yazmaḡ 'âlemde eñ mâhir süḥanverleriñ daḡı kârı olmadığı şunûf-ı i'tirâfât u vücûh-ı yakîniyyât ile müşbettir.

Binâberîn o maḡdûr-ı beşer olmayan bahşet taşaddî etmeksizin yalnız ihyâyı mülk ü millet yolunda muḥayyer-i 'uḡûl olan şunûf-ı me'âşir-i mütetâbi'a-i tâcdârîleriniñ bütün aḡvâm-ı 'Oşmâniyeyi şirîngâm etmekte bulunan lezâyiz-i tabî'iyyesinden kemâl-i ibtihâc ile bu 'abd-i dâ'ileri de ḥişsemend ü beher-dâr ve o ḥalâvetle başkaca derûd-ı tezâyüd muvaffaḡiyyât-ı cenâb-ı şehinşâhîlerine muvâzebetkâr bir du'âḡü-yi şadâḡat-i şî'âr-i ḥudâvendîleri bulunduḡumu 'arz ile câmî'-i cemî'-i meḥâsin ü ma'âlî olan şân-ı 'ulviyyet-i nişân-ı hümâyûnlarını ez cân u dil taḡdîs eyledikten sonra bâ'îş-i 'arz-ı 'ubûdiyyet olan maḡsada [56] ledeyye'l-intiḡâl 'abd-i dâ'ileri Aḡsaray'da Kâ'invâlîde Sultân Câmî' Şerîfi mü'ezzinlerinden olduḡum ḥâlde buña zımmiyyeten ḡalb-i dâ'iyânem bir sâ'ika-i iştîyâḡ ile meşelâ ḡırḡa-i sa'âdet veyâ Türbe-i Hazret-i Ḥâlid gibi maḡâmât-ı mübârekeden birinde bir ḡidmet-i fi'liyyeye mazhariyyet ârzüsünde bulunduḡundan cihân u cihânyânî tenvîr ü minnetdâr eden 'avâḡif u 'inâyât-ı cenâb-ı ḡilâfet-penâhîleri cümle-i cemîle ve celîlesinden bir eşer-i 'âḡıfet ü 'inâyat olmak üzere bir veche ma'rûz ya ḡırḡa-i sa'âdetce bi'l-fi'li ifâ olunacaḡ bir ḡidmet-i mes'ûde ile veyâḡûd maḡâm-ı muḡaddes-i cenâb-ı ḡâlîdde bir türbedârlıḡ ile çerâḡ ü ihyâ buyurulmaḡlıḡım ḡuşuşuna müsâ'ade-i merâḡim-i 'âde-i hazret-i zıllullâhîleri erzân u şâyân buyurulması bâbında emr ü fermân u elḡâf-ı bî-pâyân şevketlü kudretlü merḡametli pâdişâh-ı vâsî'ü'l-iḡsân, ḡudâvend-i 'azîmü's-şân efendimiz hazretleriñdir.

Bir mutasarrıflıkla talîf-i çakerânem hakkındaki irâde-i seniyyeniñ şüret-i istihsâline lütfen sezâvâr buyurulan 'inâyet-i 'aliye-i keremkârilerinden dolayı cemî'-i havâss-ı memlûkânemiñ nâm u alây-ı âşafânelerine olarak naşıl bir şükrân-ı 'azîm üzerinde ittiḥâd eylediklerini «Ḥasbe'l-kader mülâkât şerefine mazhariyyetle şifâhen ifâde edemediğimin üzerine» bir sipâs-nâme-i mahşûş ile 'arz eylemişim.

[57]

Tecdîd-i telezzüz maqsadıyla tekrîr-i i'tirâfa mecbûrum ki şânında işitilen medḥiyelere lâyıḳ raḥmânî bir ḳalbe ve mekârim-i inşâniyyeniñ menba'-ı 'umûmiyyesi denilmeğe müsteḥaḳ nûrânî bir ṭab'a ḥaḳîḳaten mâlik olduğunu o eṣer-i 'âlî-i mürüvvet perverânesiyle bir ḳat daha işbât eden bir veliyy-i ni'mete bende olmak şerefine mazhariyyet-i 'ubeydânemiñ ḳadr-i celîlini ez cân u dil taḳdîr eylemekteyim.

Gerçekten ḳalb ü ḳalîb müstemendânemi memâttan ḥayâta i'âde derecesinde ehemmiyetli bir neş'eye mazhar eyleyen o (mürüvvet-i insâniyye-i âb-ı ḥayâtı) elbette cereyân-ı 'âlîsini bir şemere-i fi'liyyeniñ ḥusûlüne ve ḥattâ da o şemereniñ ilâ ḡayri'n-nihâye âsîb-i rûzgârdan muḥâfazasına ḳadar temdîd edeceğinde şüpheye mahal yoksa da daha pek çok zamân açıḳta ḳalmağa ḥâl-i 'âcizânem müsâ'id olmadığından ve bir 'âcizi ihyâya teşebbüs eden bir 'âlîcenâbîñ o yolda vaż' ettiği muḳaddimeyi neticesiz bırakmayacağı ise zâten ma'lûm idüğünden mecbûrriyyet-i şaḥîḥadan neş'et eden taşdî'miñ 'afvını ma'a't-temennî tesrî'-i mesrûriyyetime 'inâyet-i celîle-i bende perverîlerini ricâ eylerim bâḳî.

35

Fazâ'ilden, ḥaşâ'ilden, vücûh-ı meziyyât-ı celîle-i faḥîmânelerini tezyîn eyleyen şîme-i mürüvvetiñ mekârim-i ṭabî'iyyesinden olarak [58] is'âf-ı mes'ûl-i 'ubeydâneme müsâ'ade-i sâmiye-i cenâb-ı nezâret penâhîleri bî-dirîğ buyurulacağıı aḥîren ḥâk-pây-i 'âlîye yüz sürdüğüm zamân nâm-ı kemterânemiñ dâḥil-i defter edildiğine dâ'ir şerefşadir olan fermân-ı 'âṭîfet-i beyân-ı âşafânelerinden istinbâṭ u istifhâm ile taşvîr u tavşîfi ḡayr-i ḳâbil bir faḥr-i 'azîm iktisâb eylediğimi müte'âḳib « Nûr ber nûr 'anber ber 'anber » ḳabîlinden olmak üzere bu yolda ḡâ'ibâne daḥî bir va'd-ı celîl merḥamet-i delîl-i keremkârileriniñ cilve-i sünûḥunu iki lisân-ı vâşıḳtan vuzûḥ-ı tām u sürûr-ı

mālākelām ile istibşār ettiğimiñ üzerine müdāvimi bulunduğum du‘āyı efzāyiş-i ‘ömr ü ‘āfiyet ve iclāl-i faḥīmānelerine bir kat daha tezyīd-i şevḳ-i derūn eylemişim.

Bu ma‘rūz-ı müteşekkiraneden maḳşad-ı kemterī vādī-i isti‘āfta tekrīr-i taşdı‘ değil ancak ḥuşūl-i mes‘ūdiyyet-i ‘ubeydānemi şu günlerde ki ba‘zı müşfikāne delālāt-ı āşāriyenin telāhikine i‘timāttan ziyāde ḥaşşaten merci‘-i muḳaddesim, ḥudāvend-i fażl u kerem, efendimiz ḥazretlerinin kendi va‘d ü iḥsānlarından beklediğimi ‘arz u ifādeye münḥaşır ve temsīl-i s̄nāi olarak yeñi çıkan bir eşer-i nāçīz-i kemterānemiñ taḳdīmi de maḥzā te‘yīd-i kitābe-i ‘ubūdiyyet emeline müstenid bulunmağla ol bābda ve herḥâlde.

[59]

36

Gerek şadāḳat ve dirāyetce ve gerek fażl u ma‘rifetce vilāyet-i şāhāne içinde emşāl-i nādir bulunan, bugünkü günde meleke-i ḳalemiyyesi bütün (...) vilāyet-i cesīmesiniñ mā bihi’l-iftihārı olan (...) efendi bendeleriniñ ḳıyās u nisbet ḳā‘idesince mevḳı‘an emşālinden birkaç derece fā’iḳ bir rütbe ile mümtāz olması lāzım geleceğine muḳābil naşılse henüz ḥaḳḳ-ı liyāḳatiniñ muḳaddimesine bile nā’il olamamış idüğünden ḥasbe’l-uşūl muḳaddimeten bir rütbe-i evvelī sınıf-ı s̄nāisiyle talṭif buyurulmasını mükerreren ba‘zı yerlere yazmış isem de müşmir olamayıp ma‘a-hazā mūmā-ileyhiñ küll-i yevm-i müşāhede-i āşār-ı memdūḥasıyla telezzüz olunan liyāḳat-ı fevkā’l-‘ādesi ise her vaḳit çākerlerini ḥuşūl-i mes‘ūdiyyet ve mesrūriyyeti ārzūsuna şiddetle sevḳ eylemekte olduğundan ve böyle bir ehl-i hüner ve istiḳāmetiñ sāye-i ‘avār-ı fevāye-i cenāb-ı zıllullāhīde bir vech-i ma‘rūz bugün emşālī derecelerinde daḥi bir mükāfāta mazhar olamaması bi’l-ḥāşşa zāt-ı ma‘ālī simāt-ı faḥīmāneleriniñ şīme-i fāzıla-i ehil perverāneleri nezd-i ‘ālisinde tecvīz buyurulmayacağında iştibāhım olmadığından hem işbu mahāret ü şadāḳat müsellemesine ve hemde zāten kendisiniñ efendimize ḥāşıl etmiş olduğu rıḳḳıyyet maḥşūşasına ḥürmeten bir veche ma‘rūz (...) ile talṭifi emrinde [60] i‘nāyet-i celīle-i keremkārīleri bī-dirīg buyurulmasını ḥaşşaten niyāz eylerim.

37

Maḥzā eşer-i delālet ü semere-i ‘ināyet-i ‘aliye-i āşafāneleri olarak nā’il olduğum ‘avātīf-ı seniyyeniñ teşekkürünü ḥāvī ‘atebe-i felek mertebe-i cenāb-ı zıllullāhiye olmak üzere min ḡayr-i ḥaddin ve liyāḳatin tanzīm ü leffen ḥuzūr-ı sāmī-i keremkārīlerine taḳdīm eylediğim ‘ubūdiyyet-nāme-i ‘ubeydānemiñ luṭfen ve sevābıḳ-

ı elṭāf-ı seniyye-i keremkārilerine ‘ilāveten (bu mes‘ūd u fāḥir günde) ferş-i ḥāk-pāy-ı ma‘ālī ihtivāyı cenāb-ı şehriyāri buyurulması niyāz-ı maḥşūşunu (māhiyete nazarla muḥtemelli değil āşār-ı fi‘liyesini müşāhede ile mevcūd-ı ḥüküm ma‘nāsında olmak üzere cidden bī-‘adīl bulunan) şīme-i mürüvvet ü merḥamet-i āşafānelerine ‘arza cür’ et eylerim.

38

Nevādir-i meziyyātı ḥā’iz olan şān-ı ‘ālī-i müşīrānelerinde mediḥa-i lāyıkā-i temhīdi ḥadd ü iktidār-ı çākerānemiñ fevķinde bulunduğu gibi zāten ‘arz u i‘tirāftan müstağni olan mes’ele-i ‘ubūdiyyet üzerinde de taşaddī-i kelāma ṭabī‘ī ḥācet olmadığından yalnız şu ḥaķıķate tevciḥ-i maķāl etmek için müsā‘ade isterim ki ḥaşāyiş-i ‘ulviyyeniñ mecma‘-ı ‘umūmiyyesi olan ṭab‘-ı sāmī-i āşafānelerinden bir kere [61] elakķī-i lezzet-i iltifāt eden bir ḳalb bir daha onuñ leṭāfetini unutamayıp her bār-ı tekerrürünü ārzūdan ḥālī ḳalmıyor.

Ḥāşşaten ve ḥāşiiyeten zevk-i selīm için mücedded-i ḥayāt olan o lezzet-i ‘āliyeden (muḳaddimece me’mūriyyet-i ma‘lūme ile zīr-i cenāḥ-ı ‘āṭifetlerinde bulunduęum zamān) kemāl-i telezzüzle çāşnīyāb-ı ibtihāc olmuş bulunan vicdān-ı ‘ubeydānem lā-yeteęayyer bir ḥulūş ile o tekerrürü müsted‘iyyen ‘ale’t-tevālī ḥāk-pāy-ı ‘āliye tecdid-i rümālī-i ‘ubūdiyyet için zerī‘a cu olmaḳtan āzāde deęildir.

Bu ārzūyu ḳavī vicdān içinde ḥudūd-ı istilāsını tevsī‘ eyledikçe oña muḳāvemmet imkānı bi’t-ṭab‘ kesb-i za‘f edegeldięi gibi ‘ubūdiyyetime muḳābil efendimiziñ de ḥaķķ-ı çākerāneme ‘ā’id ḥüsn-i nazār-ı sāmī-i dāverīleriniñ bir şüret-i maḥşūşa-i teveccühkārīde in‘iṭāf-ı ‘ālīsini görmüş olmaḳla müfteḥirim.

İşbu sā’iķā-i ma‘rūza-i ḳalbīyyeden başķa buraca yalnız me’mūriyyet-i ḥāzıra-i kemterī ma‘āşıyla īfāsı ğayr-ı ḳābil bir borcuñ te’diyesine medār olmak için muvaḳķat bir zamīme-i me’mūriyyete daḥi ihtiyāc ḥālinde bulunduęuma ve şu aralıķ a‘şār nezāretleriniñ laęvī mülābisesiyle (...) idāresi üzerinde muḳaddem ü dilḥāḥ-ı devletleri vecihle ‘azimperver bir me’mūr bulundurmak ārzūsunda bulunacaķları melḥūz idüęüne binā’en bir veche ma‘rūz hem ḥāk-pāy-ı āşafānelerine yüz sürmek ve hem de sāye-i ma‘ālī vāye-i [62] mün‘imānelerinde buradaki ma‘āşımdan fazla bir istifādeye mazḥar olmak üzere bir şüret-i muvaḳķatada o iş için taleb buyurulmaķlığıma luṭf-ı ‘ālī-i cenāb-ı keremkārīleri bī-dirīę ü şāyān buyurulacak olur ise i‘tirāfa ḥācet yoktur ki ḳullarını yeñiden iḥyā vü bekām ve cemī‘ zamānda

mütehattim-i zimmet-i ‘ubūdiyyetim olan du‘āyı izdiyād -ı‘ömr ü ‘āfiyet ü iclāl-i faḥīmāneleri vazīfe-i mühimmesi için kuvve-i dil ü cānda tezyīd-i şevḳ ü ğarām buyurmuş olacaḳları bedīhiyyāttan olmağın ol bābda.

39

Hocam Efendim

İşitiyorum ki biz yalıya ‘azīmet ettikten soñra size yeñi bir şākird intisāb eylemiş imiş, ‘acebā muḳārin-i şihḥat midir?

Ḥüdā bilir bu rivāyeti aldığım zamān merākımın şiddetinden bütün yalı üzerime düştü.

Çünkü ḳuluñuz öyle isterdim ki baña öğrettiğiniz o kıymetli ma‘lūmātları başkaları bilmesin de bin aḳrānım beyninde mümtāz ḳalıp sāyeñizde iftiḥār edeyim.

Doğrusu ya gönlüm pek kışkançtır, zāt-ı mu‘allimānelerini daḫi diğēr şākirdlerden kışkanırım, siz isterseñiz ḳuluñuza kadın mizāclı diyiniz, gönlüm böyle bir ma‘nānıñ ḫaḳkımda vārid olabileceğini taşavvurla ḳaṭ‘an ṭabī‘at-ı fitriyyesinden vazgeçemez. [63]

Ḳaldı ki bir aḳşam o ‘ālicenāb ḳalbiñiz beni şüretim için değıl sīretim için muḳaddes bir muḫabbetle sevdiğini her bir sözünde rūḥ-ı ḫaḳīḳat-ı cilveger olan tercümān-ı meşkin beyānına söylettirmemiş miydi?

Bu tatlı söz ḳuluñuzu o ḳadar sevindirmiş idi ki yalnız benim ḫocam olup başkalarını benim üzerime tercīḫ etmeyeceğini vicdānıma te‘mīn eylemekle ruḫum bir büyük meserret içinde ‘ādetā büyümüş idi.

Şimdi fikrime öyle bir zann u tevehhüm düştü ki o şākird-i cedīdiñiz benden ziyāde (...) ise muṭlaḳā onu benim yerime ḳoyup da ḳuluñuzu gönülden çıkarmayasınız, ḫüdānekerde bu ihtimāl ile ‘aḳlım yerinden oynuyor.

Tekrār ederim ki yüreğim pek kışkançtır, gerek sevilmede gerek istifād ḫuşuşunda olsun!!! El-ḫāşıl siziñ gibi bir edīb-i ekmeli başkalarına teslīm edip de ḳarşıdan bakmağa gönlüm mümkün değıl rāzı olamaz.

Bir gün maḫşūsen ḳalkıp nezd-i ‘ālīñize gelmek ve yeñi şākirdiñizi okutur iken görmek istiyor isem de şāyed fikr ü vicdānımcı kendime maḫşūş zann edip de müfteḫir olduğum o iltifātlı sözleriñizi başkalarına da şarf buyurduğunuza kendi gözümle

gördüğüm ve kulağımla işittiğim vakit kıskançlık damarlarım daha ziyâde oynayıp da bir hastalığa dūçār olurum diye korkuyorum.

[64]

Ƙuluñuza lutfen va‘d buyuruñuz ki bārī bendeñiz orada iken başkalarına çokluk iltifāt göstermeyesiniz? Her ne kadar Ƙuluñuzuñ bu teklifi ‘arz etmege istihkākım olmasa bile yeñi Ƙırağıñızın başı için olsun bu ‘ināyeti benden dirīg buyurmamañızı ricā ediyorum.

İmdi o ma‘ārifle memlū olan muƘaddes Ƙalbiñiz tecvīz ederim ki benim gibi hūcasını rūzgārlardan bile Ƙışkanan bir şādık Ƙırağıñız siziñ uğruñuza hūstalansın?

Ƙaldı ki o hālde (la‘l-i renk) ta‘biriyle her bār alƘışladığıñız ruhsārım solmayacak mıdır? İşte bu ricāma muƘabele-i lāzımeyi īfā edecek tarzda kerem-nāmeñizi beklerim ol bābda.

40

Ƙudemāyı bendegān-ı salṭanat-ı seniyyeden (...) efendi hāzretleri nezd-i hey’et-i devlette meziyyāt-ı maḥşūşa ile ma‘rūf u muḥterem ve binā’ en ‘aleyh teshīl-i umūru mültezim bulunmasından nāşī hāƘƘında evvel ü āhir-i maƘāmat-ı ‘āliyeden nezārete tavsiye-nāmeler yazıldığı mişüllü derkār olan meslek ‘alāƘasınca ihvān-ı kirām taraflarından dañi şūret-i maḥşūşada mazhar-ı ihtirām u mu‘āvenet buyurulması şi‘ār-ı mürüvveti mükteziyyātından bulunduğundan muvāfık uşūl olan mürāca‘āt vāƘı‘asının hūsn-i telaƘƘī [65] ve teshīli hūşūşuna himem-i ‘aliye-i kerīmāneleri ibzāl buyurulması ḥasbe’l-ihvāniyye hāşşeten ricā olunur ol bābda.

41

Tevfīk-i hāƘƘ ile dāhil-i silk-i bendegān-ı tefeyyüz-i iktirāni olmuş bulunduğum āsitān-ı iḥsānlarına ḥaylī vaƘitler yüz sürmek vazīfe-i ‘ubūdiyyetkārānesini īfāya muvaffaƘ olmadığımdan dolayı min vech-i hūsn-i teveccüh-i ‘ālī-i faḥīmānelerinden dūr düşmüş olduğumu geçende me’mūriyyet-i cedīde-i āşafāneleri üzerine ‘arz-ı tehniyet ü maḥmedet zımnında hūzūr-ı ‘ālīye Rūmāl olduğum gece vicdānī bir ḥiss ile añlayarak ‘ālemde şeref-i ‘ālī’l-‘āline Ƙıymet taƘdīri imkānīñ hāricinde bulunan o teveccüh-i zībāl-i mekārīm-i iştimalden sūkūtumuñ īrās eylediği te’essūr-i şamīmīyyi i‘lāyı ‘aliyyinden hāzīz-i hāke düşmekten de fāci‘ ü mü’ellim bulunduğum cihetle vūs‘at-i bī-pāyānını o ḥadsiz ve nihāyetsiz fazā’ il ü kemālāt-ı bī-hemtālarından istidlāl

ettiğim şīme-i merḥamet-i celīle-i āşafāneleri ḥuzur-ı sāmisine ḥālīmī ‘arz eylediğim taḳdīrde luḫfen mazḥar-ı ‘afv u ‘āṭıfet buyurulacağı mı cezm ile taşdı‘a cūr’et ediyorum.

Şöyle ki falān me’ mūrīyyetten ‘azlīm ḥuşūşunda muḡāyir-i rızāyı ‘ālī olarak ḥuşūşī bir ḡaraz-ı şahşıyye fedā edildikten başka öteden beri liyākat-i kemterānemiñ fevḳinde birçok taḳdīrlere mazḥariyyetime [66] muḳābil senelerce de açıḳta bırakılıp da sefāletim teşdıd olunmasından nāşī vicdān-ı beşerde (ḳaṭbe-i aḥvāle şāmil olmak üzere) sā’iḳa-i temāyülāt olan neş’e-i ṭabī‘iyyeyi bi’l-küllīye ḡā’ib ettiğim mişüllü böyle bir ḥāl-i maḡdūrīyyet ve me’yūsīyyet içinde insān nereye gitse vurūdī muṭlaḳā bir taşdı‘a ḥaml olunacağı tevehhümüne maḡlūben şıḳılıp ezilmekten de bir türlü fikr ü vicdānını ḳurtarmaḡa muḳtedir olamadıḡı için ḥükm-i ḳadere mütevekkilen büsbütün kūşe-i ‘uzlete çekilip hemān hiç de bendeḡānelerinden çıḳmamakta gibi bulunduḡum ḥālde meziyet-i müselleme-i āşafānelerinden kināye olmak üzere āfitāb-ı yegāne-i evc-i kemālīñ bu kere (...) ‘ālemine neşr ettiḡi envār-ı füyūzāt dan gönlüme düşen şa’şa-ı meserretiñ şevḳ ü sevḳiyle o müzlim ye’sden ziyādār bir ümīde intıḳāl ettiḡimiñ üzerine artık ‘uzlet-i me’yūsīyyetkārāneyi terk ile īfāyı vecībe-i maḡmedet için derḥāl ḥuzūr-ı sāmī-i āşafālerine yüz sürmek şerefini iḫrāza cān atmış idim.

Binā’en ‘alā zalik ḳuluñuzca ma’zeret-i şahīḡa ḥükmünde bulunan o ḥāl-i bāhirü’l-melāl şāyed ḥadd-i zātında bir ḳuşūr-ı ‘azīm mevḳı‘ini ḥā’iz bulunsa bile nā-maḡdūd olan kemālāt-ı rāsiḡa-i faḡīmāneleriyle mütenāsib olacağında iştibāha maḡal görülemeyen merāḡim-i ḡayr-i mütenāhiye-i cenāb-ı neḡrīrāneleri cānib-i ‘ālīsinden ‘afv u imḡā buyurulacağı emrinde (El-‘afvü ‘inde’l-i’tizāri men ‘ulū’l-iḳtidāri)³⁹ [67] me’ālinden müstefīden rayb ü tereddüdden āzāde bulunduḡum gibi i’tıḳādımıñ ḡaḳıḳate muḳārenet-i tāmmesi meserretini bi-minhu te‘ālā tekrīren ḡaḳpāy-ı ‘ālī-i dāverīlerine yüz sürdüḡümde bi’l-fi’l müşāhede ile bir ḳat daha ḳarīrū’l-‘ayn-ı ibtihāc olmak cezm-i ḳavīsinde bulunduḡumda ‘arz u ifādeye mücāseret ve ḡulāşa-i ma’rūzātı ise aḳşāyı maḳāşıd olan beḳāyı eḡāsin inzār-ı füyūzāt-ı āşār-ı cenāb-ı nazāriyet-penāhīleri niyāz-ı maḡşūşıyla pezīrāy-ı ḡüsn-i ḡāyet eylerim bāḳī.

42

Bir bende-i kerem-i dīde için ‘ālemde eñ ziyāde i’tināya şāyān olan şey ḡaḳḳ-ı ni‘metle mütenāsib edāyı vecībe-i şükrān hiçbir vaḳitte kābil-i imkān olmadıḡını bilip de bu

³⁹ Özur dilendiḡinde affetmek iktidarın yüceliḡindendir.

noçtada hemān veliyy-i ni‘metiñ du‘āyı ‘ömr ü ‘āfiyetini ve zā’if pencgāne üzerine zımm u ‘ilāve ile bi-hulūsu’l-bāl oña haşr-ı lisān-ı hāl u kāl eylemek vazīfe-i mühimmesinden ‘ibāret bulunduğuna göre çākerleri de öteden beri bu mütehattimeyi kemāl-i ehemmiyetle bi’t-taқdīr kırk seneye bāliğ olan müddet-i medīde-i ‘ubūdiyyetiñ hiçbir gününü nām-ı nāme-i āşafānelerine ‘ā’id vazīfe-i maḥşūşadan ḥālī olarak geçirdiğim yoktur.

Binā’ en alā zalik gerek bu nisbet-i kadīme-i bendegānemden ve gerek aḥīren şerefyāb olduğum mücāveret-i devletleri ‘alākasından münba‘is mes‘ūdiyyet-i ‘azīmemle müfteḥir ve mütelezziz isem de sā’iқа-i ihtiyāc-ı gāh u bīgāh [68] ba‘zı taşdı‘ata daḥi cür’et ü mecbūriyyet vermekten geri қalmadığından bugün o nev‘den bir sā’iқа-i muқāvemet söze mağlūben merḥamet-i celīle-i nezāret penāhilerine mürāca‘at ü ilticā eyliyorum.

Şöyle ki bir taraftan mażāyıқа-i zātiyye ilcāsı ve diğеr taraftan da bende-ḥānelerince imtidād eden ba‘zı hastalıklarıñ bi’t-ḥab‘ ḥesāb ḥāricinde zā’id maşraflara meydān açması artık kuluñuzu pek muzdar bırақdığına ve ma‘a-hazā ‘ālemde zāt-ı devletleri gibi mürüvvette yegāne ve her meziyyette de bī-bahāne bir veliyy-i ni‘met-i zīşāna mensūbiyetle baḥtiyār iken şu ızdırāb-ı ‘azīm içinde ezilip gitmekliğim rızāyı ‘ālī-i āşafānelerine muvāfiқ düşmeyeceğі vāzihāttan göründüğüne mebnī luḥfen müterākim bulunan maḥlūbāt-ı ‘ācizānemiñ def‘aten tesviyesine bezl-i ‘ināyetle bütün ḥānümānımı vāyemend-i ḥayāt-ı cāvid buyurmaları niyāzına mücāseret ederim ol bābda

43

Ḥaşā’ilden, fażā’ilden her nev‘-i meḥāsin-i insāniyyeyi kendi ḥayātı kadar seven gönlüm çoktan beri gā’ibāne olarak nām-ı nāme-i āşafānelerine bir rābıta-i ḥaқиkiyye ḥāşıl etmiştir ki māhiyyetini ‘arz u ta’rīf edemem.

Yalnız şu kadar ḥaber vereyim ki şıfat-ı kemāliyyeden her bir meziyyet-i celīlede ḥā’iz mevқı‘-i a‘lā olduklarını o yolda elsine-i ḥürmet ü icbālden [69] kemāl-i telezzüzle telaққı edegeldiğim o şıfat-ı ‘āliye-i āşafānelerinden añlayarak vicdānımda öyle bir emr-i şāmimi cilve nümāy ḥuşūl olmuştur.

Ḥattā bunuñ sevқ-i ḥabī‘isiyle buradan ḥareket-i ‘aliye-i faḥimānelerinden evvelce bi’d-defa‘āt āsitān-ı bülend-i ‘unvān-ı dāverilerine rümāl olmuş isem de ḥasbe’l-қader zāt-ı devletlerini bulamadığım cihetle ‘arz-ı ‘ubūdiyyete muvaffaқ olamadım.

Ma'a-hazā yukarıda dediğim sāviķa-i ķalbiyye ile üzerime vecibe ittiķāz etmiş olduğum du'āyı bi'l-ķayr āsafānelerine muvāzebet ķuķuķunda ķuķurum olmadığına ve olmayacağına her vakit birāder-i 'ālī kehr-i āsafāneleri 'atūfetli bey efendi ķazretleriniñ beyān-ı ķahādet buyuracaklarında iķtibāhım olmadığı miķüllü oradaki huķūk -ı ķarīķha-i bendegāneme dā'ir aķiren yazılan emir-nāme-i sāmī ile daha evvelki iķ'ārāt-ı 'āliyye melfūf müzekkirelerim luķfen birleķtirilip de 'umūmunuñ mündericātı nefse'l-emr ile taķbīķ ü muvāzene buyurulunca bi't-ķab' ta'yīn edecek ķaķķ u ķaķķīķatiñ īcāb-ı ķabī' ve ķānūnīsini icrāda ķaraf-ı sāmī-i ma'delet perverīlerinden dirīg 'ināyet buyurulmayacağı ķaķķında daķi ķekk ü tereddūdüm olmadığını 'arz u enbā ve řu mes'eleniñ bādī-i evvelini bulunan zāt ile aķiren buraca miyānede izāle-i ķūkm-i māmazā edildiđi cihetle bugūn oñlar daķi vaktiyle kendilerini öyle bir ķaķsızlıđa sevk ü iđrā etmiş olanlara nefrīn oķumaktan dirīg-i himmet buyurmamakta olduķlarını da istiķrāden derc ü īmāya ictisār [70] ve gāye-i maķşad oķmak üzere ise ķaķķ-ı 'ācizānemde isti'ķāf-ı eķāsin-i teveccūhāt-ı ma'ālī gāyāt faķīmāneleriyle ķatm-i güftār eylerim herķāilde emr ü fermān.

44

Aķ ayak ķiftliđiñden dolayı (...) bey birāderimizle olan iliķkimiz elyevm tesviye pezīr olamayarak vādī-i sūrūncemede sūrūnup gitmekte ve nezd-i ķulūķ-ı verīde ise artık bu iķiñ bir netīce-i ķaseneye rabķı mes'elesi lüzūm derecesinden vücūb mertebesine peyveste olduğuna va ma'a-hazā 'alāķa-i uķuvvet iķtizāsınca bu netīceniñ ķūķūmet-i ma'rifetiyle īķā'ī ārzū olunmayıp ķūķm-i mūnīf 'adl ü ķaķķaniyyete vāķıf ve kemāl-i 'akl u 'īrfān ile 'āķil ü 'ārif bir maķlah-ı ma'delet-i ķi'ārīñ tavassuķı taķtında maķremāne olarak dađdađa sizce ķayz-ı ķuķūle īķāli emel edilmekte bulunduđuna binā'en böyle bir ķūret-i tesviyeniñ imķānını bulacak evķāf-ı mebsūķayı ķā'is bir ķāķib-i ķūsn-i tedbīr-i taķavvur eylediđim ķırada bi'l-ķāķķa zāt-ı 'ālīleri vārid-ı ķāķır olduķlarından ve pek ķoķ ķelām-ı kibār ve aķvāl-ı ķūkemāyı zevī'l-ibtiķār ile ķābittir ki büyüklük sin ü sāl vicāh ü menāl ile ķāķıl olmayıp ancak yukarıda temhīd edilen ķıfat-ı 'āliye ve meziyyāt-ı insāniyye ile ittiķāfa maķķūķ olmasına ve o ķıfatlarıñ cūmleside zāt-ı necābet-i simāt-ı [71] ķerīmānelerinde müctemi' bulunmasına göre bi-ķaķķın ķānūmānımıñ büyüđü ķayılamak mevķi'ni ķā'iz bulunduķlarından luķfen bir delālet-i maķķūķha-i tavassuķķārāne ile bir vech-i muķarrer ķūķūmete mūrāca'at iķtiyācına

maḥal kalmayacak vechle bir şüret-i muḥıkkâne ve ‘ādilâne faşl u tesviye-i maşlahata himem-i ‘aliye-i kerīmāneleri ibzāl buyurulmasını ricā ve iltimās eylerim ol bābda.

45

Erbāb-ı aḡrāz tarafından ‘aleyhimde ba‘zı tezvīrātı ḡāvī varakalar tanzīm ü taḡdīm kılındığına kesb-i ıtla‘ eyledim.

Medḡalim olmayan isnādātıñ bi’t-ḡab‘-ı māhiyetlerini bilemez isem de ma‘māfih dilḡāh-ı ‘ālī derecesinde ḡıfz-ı ḡuḡūḡ ve men‘-i mezālīm ḡuḡūşlarına verdiğim ehemmiyete nazaran müştetiler muḡlakā (insānlarıñ zā’ıḡalarını kendi isti‘dādlarına göre çāşīniyāb etmek ḡāşşasında bulunan) ḡaḡḡ u ‘adilden telḡ-kām olanlar demek olacağını cezm eylerim.

Binā’en ‘aleyh sür‘at-i mümkünē ile icrāsı emelinde bulunduḡum taḡḡikāt-ı müşikāfāne ve muḡākeme-i muḡıkkāneniñ netīcesine göre ‘umde-i mezāyāyı ḡikmet ü nuḡbe-i vazā’if-i ḡükümet olan ‘adliñ ḡükm-i ḡabī’isi ḡāngi ḡarafa teveccüh eder ise bi-ḡaḡḡıñ ifāsını şimdiden ricā vü ḡaleb eylerim bāḡī emr ü fermān.

[72]

46

‘Umūma şümülü olan işbu mecellī-i sa‘ādetiñ vecībe-i şükrānını ḡuluñuz daha vuḡ‘undan ḡaylī vaḡit evvel bi’l vāsıḡa ‘arz eylemiştim lehü’l-ḡamd bugün o taḡaddüm şerefiyle bendegān arasında kesb-i faḡr eylerim.

Ya’nī ‘abd-i memlūkları vazīfe-i ‘ubūdiyyetimi bu feyz ü fütūḡ-ı ḡālī’niñ ‘ālem-i ‘Osmānīyye teveccüh-i ‘ālisi daha ilk keşf olunduḡu zamān (...) bey bendeleri yedinde mazḡar-ı nigāh-ı devletleri buyurulmuş olan bir varakpāreyi rıḡkıyyet beyānımıñ mündericātı içinde ifā eylemiş olduğumdan şu ḡālde bugün yalnız o ma‘rūzātımıñ ḡulāşası ve ḡāye-i maḡşad-ı ḡaḡıḡisi bulunan du‘āyı ḡüsn-i muvaffakiyyāt-ı āşafānelerini tekrīr ü cemī‘ zamānında da bu vecībede tecvīz-i ḡuşūr etmeyeceḡimi te’mīn ile iktifā eylerim bāḡī emr ü fermān.

47

Zāten hem-ḡadr-i naḡd-i ḡayāt olan ‘ilm ü ‘ırfān gibi ma‘neviyāt-ı gencīneleriniñ mālik-i zīşānı bulduḡları mişüllü bugün işbu mevḡı‘-i mühim üzerinde de ‘ālem-i idāreniñ āb-ı ḡayātı ḡükümünde olan māddiyyāt-i ḡazīneleriniñ muḡassem-i ‘ādil-i vālā

‘unvānı olmaları cihet-i cāmi‘ası cevher-i ƣadr-i sāmīlerini taƣdīr edenlerce müstelzem-i minn ü mübāhāt olduğundan öteden beri o cümleden bulunmaƣ şıfatıyla müftehīr [73] bulunan maħlaş-ı müteħaşşışları daħi iħrāz-ı farı-ı sürūr ederek ‘uhde-i iħlāş-ı merşūşuma terettüb eden du‘āyı ħüsn-i muvaffaƣiyet ü temennī-i i‘tilāyı ƣadr ü meziyyetleriyle tezyīn-i lisān-ı ħāl ü ƣāl eylediğimiñ ifāde vü beyānını te’yīd-i rābıta-ı iħtişāş u istizāde-i teveccüh-i ħāşşa’l-ħāş maksadlarına vesīle ittihāz ederim bāƣī.

48

‘Ubūdiyyetime muƣābil bāb-ı mürüvvetlerini cemī‘ zamānda mürāca‘atlarıma meftūħ tanıdığım mişüllü tab‘-ı sāmī‘i āsafāneleriniñ ħuƣūƣperverlik şīme-i muƣaddesesindeki rūsūħ-ı ‘aẓīmını de zāten eñ şā’ibesiz bir bilişle bildiğim cihetle bu sā’iƣalarıñ sevƣi üzerine bundan kırƣ elli gün ƣadar evvel bir ‘arīza-i müstemendānemle bi’l-ħāşşa o tab‘-ı zībāl-i nādirü’l-emşālīñ ‘ulu cenābından bir mürüvvet-i ‘aẓīme temennīsinde bulunmuş idim.

Bu ƣadar günler geçip de ħiçbir cevāb-ı iħsān-ı me’āb-ı keremkārīlerine bile nā’il olamayışımı nūr-ı iħlāşıñızla ziyādār olan ƣalb-i ‘ācizānemiñ mantıƣ-ı istintācātı ħāricinde bir ma’nāya değil muṭlaƣā ‘arīzamiñ ‘adem-i vuşūli imkānına vererek iħtiyāten zıkr olunan ‘arīza-i sābıƣa-i müstemendānemiñ bir şüretini de bu kere leffen taƣdīm ile şemere-i hayāt-ı efzāsına intizār noƣtası üzerinde ƣalıyorum.

[74]

49

İlk mekteb istifādem olmaƣ üzere vaƣtiyle ma‘iyyet-i ‘āliye-i kerīmānelerinde bulunmaƣ gibi bir nisbet-i ƣadīmeye mübtenī bulunan ‘ubūdiyyetimiñ verebileceğ i cür’etden ziyāde efendimizi kendi ism-i ‘ālīleriniñ müsemməyı ħaƣıƣısi bilmekten ya’nī (şefƣat-i ħaƣıƣī ile muttaşıf) tanımaƣtan gelen bir şevƣ-i şamīmī ile o ism-i laṭīfīñ ħükm-i lāzımiyyesine mürāca‘at eyliyorum.

Müsellemdir ki müstemendlere mededkār olmaƣ için vicdānda müctemi‘ bulunması lāzım gelen ħaşāyiş-i ‘āliyenīñ eñ mühimmi şefƣat-i ƣalbiyye şīmesidir.

Binā’en ‘aleyh gönlümün bu bābda ki teveccüh ü tevessülü ancak o ħāşşa-i fāzılāya münħaşırdır.

Bugünkü haqq-ı civāriyyetten de başkaca bir kuvvet alışım şüret-i tevessülümü te'yîd eden ahvâldendir.

Taşvîr-i merām üzerinde sözü uzatmaksızın şu icmāle haşr-ı maḳāl ederim ki keşret-i 'ā' ileye muḳābil elde hiçbir medārim bulunmadığı cihetle mazāyıkā içinde dūḳār olduğum ıztırāb-ı 'azīm hadd-i ta'rîften hāricdir der isem nazār-ı 'irfān önünde haḳīḳat hāli 'ayniyle 'arz eylemiş olurum.

Sā' iḳa-i ḥamiyyete ittibā'dan başka hiçbir sebebi olmayan hāl-i ma'zūliyyetimiñ bu kadara kadar da uzamasını şīme-i inşāf ü merḥamet-i tecvīz edemeyeceğine muḳābil naşilsa bu taḥammül-fersā imtidād şimdiye [75] deĝin hiçbir hā' ile teşādūf etmemek sebebiyle ḥükümrān olup gitmiştir.

Esāsen emşālim içinde (bütün hey' etiñ bildiği haqq-ı kadememe menāfi olarak) eñ geri kalan yalnız bendeñiz bulunduğum cihetle bu hālden müteḥassıl esef-i derūnum bahşini bertaraf ederek hemān şu sebepsiz infişālimiñ ta'miri irāde-i munşifānesiyle evvel ü āḫir lāzım gelen maḳāmlardan mükereren telāḳḳī eylemiş olduğum va'dlere müsteniden müteraḳḳıb zuhūru bulunduğum bir me' mūriyyete tesrī'-i mazhariyyet-i 'ācizānem haḳḳında ciddī ve mü' eṣsir bir delālet-i maḥşūşa-i şefḳatkārāne ile tecdīd-i ḥayātıma müsā'ade-i 'aliye-i keremkārīlerini temennīye ictisār ve ḫālī'sizlere edilen 'ināyetiñ ḳadr ü şerefi naşıl dev bālā olacağı bahşinde ise mecma'-ı şunūf-ı ḥaḳāyık-ı ḥükm olan ḥuzūr-ı sāmīlerine ḳarşı te' eddüben ḫayy-i güftār eylerim bāḳī.

50

Tesrī'-i mesrūriyyet-i 'ācizānem haḳḳında şerefsünūḫ buyurulmuş olan va'd-ı sāmī-i keremkārīleri mübeşşiresini faẓīletli (...) efendi dā'ileri ḫarafından telāḳḳī eylediğim anda eṣer-i fi'liyesiniñ taḥaḳḳuḳ-ı vuḳū'unda iştibāḫ ḳabūl etmeyen göñlüm zulmet-i ye'sden ḳurtularaḳ kemāl-i şükrān ve ḫulūş-ı bī-pāyān ile du'āyı bi'l-ḫayr-ı mün'imānelerini tekrāra meşĝül oldu.

[76]

Bu va'd-ı 'ālī-i faḫīmāneleri haḳīḳaten aşāletiniñ faẓīletiyle ictimā'ından gelen secāyāyı kerīmeniñ 'ulviyyet ü leḫāfetlerine hadd ü pāyān taḳdīr olunamayacağı haḳḳındaki 'aḳlı ve naḳlı kelāmılarına 'ā'id olan ıttılā'-ı 'ācizānemi 'ilme'l-yaḳīn derecesinden haḳḳa'l-yaḳīn mertebesine i'lā etmekle bunuñ için daḫi başkaca 'arz-ı sipās u maḫmedete mecbūrum.

Bu yakīn-i haḳīkiyyeniñ bā'ış-i tecellīsi olan o va'd-ı 'ālī geçen ramazān-ı şerīf içinde bi'l-vāsıta āsitān-ı ihsānlarına ref' olunup da naşılca maḫzar-ı nigāh-ı sāmī-i faḫīmāneleri olamamış bulunan istirḫām-nāme-i aḫīr-i 'ubeydānemin mūmā-ileyh dā'ileri cānibinden nūşha-i sāniyesi taḳdīm kılındığı zamān cilveger olmuş bulunduğunu da mücerred-i medār-ı taḫaṭtur olmak için 'arz u telmīḫe cūr' et eylerim.

Var olsun o aşālet, vūs'at bulsun o faẓilet ki cemī' zamānda kendilerinden tevellüd eden mekārīm-i aḫlāḳ-ı insāniyye zemīn üzerinde ki 'acze-i müstemendāne mededkār olduktan sonra şemīm-i 'abīr gibi rūḫ-ı efzā olan nefāḫāt-ı ma'neviyyeleriyle mele-i 'ılliyyīnī daḫi şīrīngām ederler.

Bu muḫassenāt-ı şāmīle ile bi-ḫaḳḳın memdūḫ-ı enfes ü āfāk olan o secāyāyī 'āliyyeye ez dil ü cān 'arz u taḳdīsāt-ı bī-pāyāndan sonra şu netīce-i mücmele üzerinde ḫatm-i kelām eylerim ki gāyet ḫazīn bir ye's içinde gelip imdādıma yetişen o mübeşşire-i mevşūḳaya göre artık sāye-i merāḫim vāye-i mūn'imānelerinde mes'ūdiyyet-i 'ubeydānemiñ taḳarrūr vuḳū'unda şüphem ḳalmadıysa da gerek [77] ma'zūliyyetimiñ pek ziyāde uzamasından ve gerek zāten ta'rīf ḳabūl etmeyecek derecede olan za'f-ı ḫālīmden nāşī idāre-i 'ā' ile ḫuşūşundaki iztīrābım cidden ḫudūd-ı ta'bīrātīñ ḫāricinde bulunduḡu cihetle şefḳāt ü mürüvvet-i ḡayr-ı mütēnāhīleri eşer-i celīliniñ biran evvel mevḳı'-i fi'le işāli ḫuşūşuna müsā'ade-i sāmīye-i keremkārīlerini merātīb-i tazarru'ātīñ mūntehāyī derecesiyle niyāz ü istirḫām ederim bāḳī.

51

(...) vilāyeti māl ü maṭba'a şandıklarında mevḳūf ḳalan ma'lūmü'l-miḳdār ma'aşāt-ı 'ācizāneme dā'ir sebḳ eden iş'ārāt-ı 'āliye üzerine cevāben gelip ṫaraf-ı kemterīye teblīḡ buyurulan fī 26 şubat sene 1303 tārīḫli ve 157 numaralı taḫrīrāt-ı maḫalliyyeniñ ḫulāşa-i mü'eddāsı me'mūriyyet ma'aşından maṭlūbum olan paraniñ (...) nāmına olarak havāyī bir ḫesāba ḳapatıldığını beyāndan ve maṭba'adan ma'aş aramaḡa ise zāten ḫaḳḳım olamayacağını serd ü ityāndan 'ibāret oluyor.

Reviş ifādeden mūnfehīm olmaḡtadır ki bu cevāb-ı müzekkire-i melfūfe-i çākerānemiñ taḫt-ı mütāla'aya alınmasına ḫācet görülmeksizin yazılmış bir şeydir.

Çünkü esāsen ḫaḳḳ-ı 'ācizānemiñ ne sebepten mūnba'ış bir sā'ıḳa ile tevḳīf edildiḡi me'āl-i istid'āyī kemterīde nazar-ı istidlāl için ḫuşūl-i yakīne kifāyet edecek şüretle īmā edilmiş idi.

[78]

Bu cihet o zamānıñ erkān-ı me'mūrıninden birçoklarınıñ taht-ı ıttılā'larında bulunmasıyla 'inde'l-ḥāce taşdıķ-i mācera edecekleri şüpheşiz olmaķtan fazla muḥāsebe-i vilāyetten verilip mahfūz bulunan bir 'ilm ü haberde daḡı ḡukūķ-ı 'ācizānemiñ ne yolda ve ne günā sebeb-i tahtında verilmediği muşarraḡ bulunmuştur.

Şadediñ ḡāricinde olarak maḡba'a lisānından söylenen siyāk u sibākına göre fikr-i sābıķı muḡāfazaya ḡayretten başka bir ma'nāya mahmūl olamayan diğer birtaķım sözlere cevāb vermek yine şadediñ ḡāricinde ḡalacađı cihetle o baḡse taşaddı lüzūmunu görmem.

Yalnız şurasını iḡtār ile ḡaķıķat-i mes'eleyi setre çalışan temhīdāt-ı maḡalliyeñiñ cihet-i temāyülünü göstermiş olurum ki mektūpçularınıñ maḡba'adan ma'aş almaları ve aramaları ḡayr-ı cā'iz bulunduğunu bir ḡükm-i ḡaḡ'ı tarzında me'al-i cevāb-nāmeye derc etmiş olan ḡalem bu bābda vilāyāt-ı sā'ireden delīl ü mişāl getirilmeye ḡacet biraķmayacaķ vechle yine orada gerek bendeñizden evvel eslāfımın ve gerek elyevm ḡalefimiñ maḡba'a-i mezkūreden aḡz edegeldikleri ma'aşātı ḡaḡ'an taht-ı te'emmüle almamıştır, işiñ bu ciheti maḡba'a defterlerine mūrāca'atla derḡāl ta'yīn edeceğinde iştibāha maḡal taşavvur olunamaz.

Orada iken ḡaleme almış bulunduğum muḡayyel bir romanıñ ba'zı fıķralarına ma'ārifce ilişilip de neşri tensīb olunmaması māddesinden ḡalaḡ olan bir baḡşıñ bu alacaķ verecek işine hiçbir ta'alluķ [79] ve münāsebeti olmadığı ḡāilde onuñ da buraya şıķıştırılması (ḡaşv-ı zā'id) olup ma'māfih ḡazeteye ḡidmetim sebķat edip etmediği mes'elesi ise o zamānıñ ḡazeteleri müsveddātına mūrāca'atla ta'yīn edeceğinden müdāfa'aca muḡtāc-ı iḡnāb değildir.

ḡaldı ki mektūpçular ḡazeteleri muḡlaķā kendi ḡalemleriyle yazmaķ mecbūriyyetinde de bulunmayıp ma'ıyyetlerindeki efendilerden birine maḡba'adan aldıkları ma'aşıñ bir miķdārını ifrāz ü i'tā ederek kendi nezāret ve ışlāḡāt ḡalemiyeleri altında olmaķ üzere idāre-i maslaḡat ederler ki ḡalepce'de bi't-ḡab' bu yolda cereyān eylemek de idi faķaḡ çākerleri bu ma'aştan yalnız muḡarririñ ḡaşsasını tesviye ettirip kendime 'ā'id olan miķdārını maḡba'aniñ se'a-i ḡāline ta'līķen tedāḡüle biraķmaķtaydım ki işte ḡīn-i infişāl ü infikāķında māni' mücbiriñ men'ıyle verilemeyip maḡba'a üzerinde ḡalan ḡukūķum bu terāķümātıñ yekūnudur.

Cevāb-nāme-i mezkūruñ soñ fıkrasında me' mürıyyet ma'āşından (...) maṭlūbu nāmına kapatıldığı gösterilen haqqım için (...) 'aleyhine ikāme-i da'vā etmecliğim teklif olunuyorsa da bu pek yañlıştır.

Çünkü çākerleri bu parayı matba'adan aramayıp mevķūf bırakmış olduğum mal şandığından talep etmekte bulunduğum cihetle şandıq-ı mezkūr kendisinde emānet olan böyle bir haqq-ı [80] şarīhi ḥadd-i zātında (münker ü ğayr-ı müşbet) bir ḥesāb-ı maşna' nāmına hiçbir maḥkemeniñ ḥükm ü i'lāmı tahtında olmayarak veremeyeceğine göre hemān meblağ-ı mezkūru nām-ı kemterāneme olarak te' diye vü irsāl eylemesi lüzümü ṭabī' olduğu gibi maṭba'a-i maḥalliyeniñ de ṭaraf-ı 'ācizānemden cidden bir aradığı var ise nizāmi dā' iresinde ikāme-i da'vā ve işbāt-ı müdde'ā ile başkaca aramağ üzere bir vech-i ma'rūz gerek oraca ve gerek vilāyāt-ı sā' irece muvāfiğ-ı emsāl olan ma'āşāt-ı mütedāhile-i çākerānemi tesviyeye mecbūr ṭutulması ma'delet-i seniyye iktizāsından görünüp el-ḥāşıl işbu iki cihetce de ḥuķūğ-ı muḥağğa-i bendegānem şer'an ve kānūnen hiçbir söz getirir. Ve hiç de bir safsaṭa ile müdāfa'a kabūl eder şeylerden olmadığından me' mürıyyet ma'āşından olan haqqımıñ sür'at-i mümkinine ile isbāli ḥuşūşunuñ maḥallī mal me' mürıyyetine ve maṭba'a-i mahalliyedeki ma'āşāt-ı 'ācizānem māddesiniñ daḥi vilāyet-i müşārü'n-ileyhāya emr ü iş'ar buyurulması babında.

52

Mevķı'-i temhīd ü tezkārında kendi bedāhet-i zātiyyesi lisān-ı kāl u kalemi kelām kuvvetine mürāca'attan müstağnī eden ciddiyāt-ı maḥzādan olmağ üzere bugün kuvve-i mu'azzama-i māliyenin mefāṭih-i künūz-ı muvaffağiyāt olan tedābir-i şā'ibe-i āşafānelerine ez ser nev-i muķāreneti şerefiyle bütün 'āleme karşı tecdīd ü te'mīn kaḍr ü i'tibār eylesmesinden dolayı muķaddes [81] bir hiss-i ṭabī' vaṭanperverī ile mütelezziz ü müteheyyic olan ḳalplerden biri de bu vicdān-ı kemterīdir ki kendisinde işbu ibtihāc-ı 'azīm ü 'amīme müşāreket ḥāşşasını uyandıran kuvve-i muḥarrike (evşāf-ı celīlesi elsine-i ḥürmet ü icbālde devrān etmekte bulunan) vücūh-ı meziyyāt-i 'āliye-i nezāret penāhīlerine şamīmī bir meclūbiyyet-i ḥālişa-i 'ubūdiyetkārāne ḥāşıl eylemesi każiyyesi olduğu cihetle şu muķārenet-i mes'ūdeniñ luṭf-ı haqq ile dāḥil vaṭanda zevāl-i 'usret ve kemāl-i ḳudrete delālet vāzıḥasından gelen bir şevğ-i 'azīm ile ḳaṭbe-i teşebbüsāt-ı nāfi'a üzerinde ḥazā'in-i tevfiķāt-ı şamedāniyenin sermāye-i re'y-i rezīn ḥikmet ḳarīn faḥīmāneleri olması du'āyı icābet intimāsına muvāzebet ḥidmetini

müftehiren deruhde-i hamıyyet edenler zümresinde dāhıl olduğumu bihulüsi'l-bāl 'arz-ı hużūr 'āle'l-āl ederek luţfen nām-ı rıkkıyyet ittisāmımın defter-i 'ubüdiyyete hüsn-i kabülüne müsā'ade-i sāmıye-i āşafānelerini istid'ā ve hadd-i zātında şāyān-ı müţāla'a bir eşer olmak şıfatıyla değil maĥzā nezd-i 'āl-i keremkārilerinde bir veşīka-i ihtişāşım bulunmak ārzūyu maĥşūsuyla maĥşūlāt-ı kalemıyye-i 'ācizānemi ĥāvī nesh-i maţbū'adan bir kıt'asını da min ġayri liyākatin nazargāh-ı sāmī-i āşafānelerine ref' ü taĥdīme ictirā eylerim herĥâlde.

53

Bir ħalbin meyl ü muĥabbetini celb etmek 'acebā onu cevri ü cefālarla [82] ezip, üzüp helāle çevirmek için midir? Ma'a-hazā öyle eriyip bitmiş olan bir ħalpte artık ne mecāl ħalabilir ki bir daha işe yarasın? Nazlım o ħadar ĥaşın olma, nāzik ve lāţif ol, muĥabbetime teslīmiyyet göster, nezāket bundadır, yoksa nopranlıktan ne çıkar?

Sevdā denilen şey sevilenin rūĥāniyyeti sevenin ħalbine girip de müteġallibāne mekān tutması demek olmasına göre bir sevgili kendi rūĥāniyyetinin mekānını cevri ü cefālarla taĥrīb edecek olur ise kimiñ mülkünü yıkmış olur?

Güzel kıız! İnsān kendi muĥabbetini ĥā'iz olan ħalbe ĥürmet etmelidir, onu memnūn eylemelidir, zīrā o ħalb kendisini sevmekle ħadrini i'zāz eylemiş demek oluyor, kişi kendini, mu'azzez tutana 'aynı mu'āmele ile muĥābele göstermeye taḅ'an ve insāniyyeten mā'il ü mecbūr deđil midir?

Ķaldı ki seven kalbin şāhibi erbāb-ı fażl u kemālden olur ise oña daha ziyāde ĥürmet eylemek lāzım gelmez mi? Bir fāzılın ħalbi bir cāhiliñ ħalbi ile ħaḅ'an müsāvī olamayacağını fehm ü iz'ān edemez misiñiz?

Ma'āriften biraz behremend olmuş bir güzel kıız, fāzıl bir adama « Eğer siziñ bir cāriyeñiz olmak şerefini iĥrāz etmekliğime [83] müsā'ade gösterecek olursanız beni büyük bir meĥaretle baĥtiyār etmiş olursunuz » dediğini bu muĥibbiñiz kendi ħulağıyla işitmiş bir üftādeñizdir ħuzum!

Eđer bir fikr-i selīm ve 'aĥl-ı müstaĥīm ile düşünecek olursanız sözlerimiñ mezāyāsını bi-ĥaĥkın i'tirāf u taşdıke yanaşırsanız zann ederim, bil'akis 'inād ve mekābire üzerinde ısrār edip giderseñiz insāniyyet ħānūnu bu bābda vereceği ĥükmü pek a'lā bilir 'azīzem!

54

Müntesib olduğum fenn-i telğrafça tettebbu'at-ı mütevâliye-i çâkerânemiñ netâyicinden olarak eşnâyı harbde berren ve bahren ordu ve donanmayı hümâyünlarca ittiḥâz u isti'mâle şâyân olmak üzere bulup bi'd-defa'at maḳâmât-ı 'âliyye 'arz eylemiş olduğum birkaç nev'-i vesâ'it-i muḥâbereden ba'zıları bir aralık bâb-ı ser 'askerice tecrübe ve taḳdîr olunmuş idiyse de mevḳı'-i fi'l ü icrâya vazı'ları 'uḳde-i te'eḥḥürde ḳalmasıyla velehü'l-ḥamd te'yîd-i şevket-i İslâmiyye'ye müte'allıḳ her bir vesîle-i nâfi'adan istifâde ḥikmetine ri'âyetkâr bir pâdişâh-ı zîşâna mazhar olan şu 'aşr-ı mes'ûd içinde bu vesâ'it-i müfidenin de ḥüsn-i raġbet ü tervîc görmesi ve şüret-i iḥtirâ'ına bezl-i fikret ü ġayret eden bende-i şadıḳıñ da esâsen sebepsiz bir sū'i nazâr-ı beliyyesi olarak düçâr [84] olmuş bulunduğu maġdûriyyettir ki senden luḳfen bir mesrûriyyet-i lâyıḳa mertebesine ref' ü iḳdâr buyurulması melḥûzât-ı ḳaviyyeden görünmesiyle vesâ'it-i mezkûreden derḥâl tecrübeleri 'arz olunabilecek olanlarla numûneleriniñ i'mâli irâde-i seniyyeye tevakkuf eden kısımlarınıñ aḥvâlini ḥâkî 'atebe-i felek meretebe-i cenâb-ı ḥilâfet-penâhîye ref' ü taḳdîmine mütecâsir olmuş olduğum lâyıḳa-i kemteriniñ bir nüşâ-i şâniyesi merbuṭân 'arz-ı ḥuzûr-ı sâmi-i ḥazret-i şadâret-penâhîleri ḳılınmaġla luḳfen mazhar-ı iltifât-ı faḥîmâneleri buyurulacak olan mündericâtına göre icrâyı icâb-ı ḥâle bezl-i 'inâyetle bi'l-vücûh-ı devlet ve vaṭanımiñ menâfi'ne ifâyı ḥidemât-ı müfideye ne râddelere ḳadar ḥâ'iz istiṭâ'at ve ârzü bulunduğumu (ġadîriñ keşîre delâleti) derecesinde olarak irâ'eye kâfi olan şu iḥtirâ'at u te'lifât-ı çâkerânemiñ ta'alluḳ eyledikleri meslek-i me'lûfum üzerinde bir me'mûriyyet-i münâsebe ile iḳdâr u tesrîr-i bendegâneme müsâ'ade-i celîle-i cenâb-ı şadâret-penâhîleri şâyân buyurulmaḳ bâbında.

55

(...) Efendiniñ sîret ü liyâḳatça her bir ḥâline vuḳûf-ı sâmilere bendeñizden eski olduğundan o cihetlerden bahşer girişmem.

Faḳat emşâlinde ziyâde müsteḥâḳ olduğu teraḳḳiyâta naşılse bugüne ḳadar nâ'il olamamasından dolayı ḥasbe'l-ḥuḳûḳ ḳalb-i 'âlilerinde [85] vücûdu meczûm bulunan esef-i ṭabî'yye mütesâviyen iştirâk-ı maḥşûşumu dermiyân eylerim.

Gerçi mevḳı'-i me'mûriyyette bulunduğum zamân ḥaḳḳında şefâ'at-i mütevâliyeden geri ḳalmadıysam da mevâni'-i müte'âḳıbeniñ ta'arruz u ḥaylûletiyile fi'len istiḥşâl-i mesrûyyeti müyesser olamamıştı.

(Kız kocadığı vakit gayret-i dāyīye düştüğüne göre) mūmā-ileyhiñ vilāyet-i celīlelerince mūnāsib bir mutaşarrıflığa istenilmesi gibi bir ‘ināyet-i maḥşūşa-i-ḥuḳūḳ perverāne ile iḳdārı şūretini daha burada iken zāt-ı ‘ālīlerine açmak ārzūsunda idiysen de naşılse muvaffaḳ olamadım.

Ma‘a-hazā bīçāreniñ bugünkü ḥālī ise cāñhırāşāne bir yaşamaḳtan ‘ibāret olduğundan burası da bendeñize başkaca te’essürü mūcib oluyor.

Şu ḥālde mūmā-ileyh için o yolda bir mürüvvet-i ‘ālīcenābāne īfāsına raġbet buyurulacak olur ise bendeñiz her ne kadar ‘ālem-i ferāġda bulunuyorsam da ḥusūşī bir şūrette olarak inhāyı devletlerini tervīce taraf-ı ‘ācizānemden daḫī çalışılacağını te’мін ü du‘āyı ḥüsn-i muvaffaḳiyāt ‘aleyhlerini nev be nev ref‘-i bārgāh rabb-i mu‘īn eylerim bākī.

56

Necābetiñ icābı ve ḥikmetiñ irşādı ile mūrā‘āt-ı ḥuḳūḳ [86] emrinde mādđī ve ma‘nevī hiçbir fark ve tefāvüte maġlūb olmayan bir ṭab‘-ı selīmiñ mālīk-i zīşānı bulduḳları ḥaḳkındaki i‘tiḳād-ı ‘ācizānemiñ merkez-i aşliyesinde bir ḳarār bulunduğunu muḳaddimeten ‘arz etmekten maḳşad-ı çākerānem vücūh-ı meziyyātı cāmi‘ olan şān-ı ‘ālī āşafānelerinde eñ benām ḳalemleriñ daḫī ḳarı olmayan medīḥa perdāzāne bir cümle teşḳilī hevesine mūbtenī deġil maḥzā o ḥaḳıḳatten mūnba‘iş olan telezzüz-i derūnumu tecdīd emelinden ‘ibārettir.

İḳtidārıñ ihtiyāca ‘ā’id olan vazīfesini ise ḳātibe-i ḥikemmiyāttan ziyāde şāriḥ-i sırr-ı Ḳur’an olan ḳalem-i bari‘leri kemāl-i vuzūḥ ile şebt-i şaḫāyif-i ‘ayān eylemiştir.

Bu ḥālde ḥāme-i isti‘ṭāfımıñ ‘uhdesine terettüb eden söz o şaḫāyif-i ġarradan iḳtibās olunan aḥḳāmı kendi menba‘ına i‘ādeten ‘arz u irā’e ṭarzında iḳāme-i ḥacet demek olmayıp mūnḫaşırān bādī-i mūrāca‘atı baş u ityāndan ‘ibārettir ki oda geçende ma‘ārif nezāret-i celīlesi ma‘arifetiyle ‘atebe-i seniyyeye teḳdīm ḳılınan ba‘zı āşār-ı kemterī üzerine mūnāsib bir mutaşarrıflıkla iḳdār-ı ‘ācizānem ḥaḳkında irāde-i maḥşūşa-i cenāb-ı şehriyārī şeref-sānih olmuş ise de şāyed mesāfe ve hevāce vücūd-ı ‘ubeydānemiñ müteḥammil olamayacağı bir maḥalle sevḳ olunmaḳ ḳorḳusuyla şimdiden bir tedbīre teşebbüsü ma‘ḳūl gördüğümden şu aralık vilāyet-i cedīde-i āşafānelerince ba‘zı mutaşarrıflarıñ tebdīline lüzūm görülecek olur ise lūtfen ḥālīme

çesbân bir mevkı‘ [87] için taleb buyurulmağlıgımı niyâz u temennî cihetine ‘â’id olmağla bâkî emr ü ferman.

57

Sāye-i ma‘ālî vāye-i cenāb-ı şadāret penāhīlerinde na’il olduğum ma‘zūliyyet ma‘āşî zāten bir me’mūriyyet-i münāsibe zuhūruna kadar devām etmek kaydıyla muqayyed bulunduğū mişūllü cemī‘ zamānda huşūl-i mes‘ūdiyyet-i çākerānemi (şāmil āfāk olan) eltāf-ı celīle-i cenāb-ı vekālet-penāhīlerinden beklemekte olduğuma ve bu kere (...) emānet-i celīlesi idāre-i meclisi a‘zāsından (...) efendiniñ tahvīl-i me’mūriyyeti vukū‘uyla yeri münhal kaldığına mebnī min ğayri liyākatin haqq-ı ‘ubeydānemde şāyān buyurulan eḥāsini inzār merāḥimi āşār-ı cenāb-ı faḥīmānelerine istināden mevkı‘-i mezkūre icrāyı me’mūriyyet-i bendegāneme müsā‘ade-i celīle-i ḥidīv-i efhamilerini istirḥām eylerim herḥālde.

58

Veliyy-i ni‘metiñ kendi üzerindeki ḥüsn-i teveccüh ‘ālīsince vicdānında iṭmi’ nān-ı kavī taşıyan mütevekkil bir bendeniñ esāsen o maqşad-ı ğāye-i sa‘ādeti müntec olmuş bulunan қазиyye-i mūcibe-i ‘ubūdiyyetine müte‘allik muqaddimāt-ı müste’nife temhīdine kaṭ’an ḥācet görmeksizin hemān [88] telezzūzen o i’tikād-ı şamīmīsinden gelen faḥr-ı ‘azīmini tezkāra ḥaşr-ı maqāl eylemesi üslūb-ı edebīsini bi’l-intiḥāb ḥaqqīkaten fikr ü vicdān-ı ‘ubeydānemiñ o mes‘ūdiyyet-i muqarrere üzerindeki ‘uqde-i şahīḥa-i fāḥiresiniñ ‘ādetā ‘ilm-i ḥuzūru kadar şekk ü irtiyābtan ‘ārī bulunduğunu ‘arz u i’tirāfa ḥaşr-ı fezleke-i beyān ve bu ḥiss-i dilārāniñ lāzıme-i müterettibesi olmağ üzere nām-ı nāme-i cenāb-ı faḥīmānelerine taḥşīşen (tezyīd ü temdīd-i ‘ömr ü ‘āfiyet ü iclāl gibi) eltāf-ı mütevāliye-i ilahiyyeyi nev be nev temennī ve isti’tāfa sevḳ-i dil ü cān eyledikten sonra reşādetli (...) dā‘īleriniñ ifādāt u izāḥāt-ı şifāhiyelerinden qarīn ‘ilm-i sāmī-i veliyy-i ni‘metleri buyurulacağ olan esbāb-ı mücbireye binā’en öteden beri niyāz edegeldiğim bir küçük dā’ire a‘zālığına celbim haqqında şāyed yine (zālīm felek) müsā‘ade etmeyecek olur ise o ḥālde bārī serāḥ-ı kalp ile yaşayabileceğim (meşelā falān maḥal gibi) qadırşinās bir vilāyet ma‘iyyetine naql-i me’mūriyyet-i bendegāneme raḥīmāne bir ‘azm-i celīl ile şefā‘at ü delālet-i maḥşūşa-i veliyy-i ni‘metleri bī-dirīğ buyurulması istirḥāmına cūr’et eylerim bâkî .

59

İstihşāl-i mesrūriyyet-i kemterī maḳṣad-ı ‘ālisiyle evvel ü āḫir ibzāl buyurulan elṭāf u ināyāt-ı celīle-i āṣafāneleriniñ o ḳadar minnetdār u müfteḫiriyim ki vicdān-ı beṣer-i bi'l-fi‘il baḫtiyārılığın eñ ‘ālī [89] ṭabaḳasına mazḫariyetle de ancak bu ḳadar minnet ü meḫaret hiss edebilir.

Beṣeriyetiñ ḳābil-i muḳāvemem olmayan mübrem ihtiyācından neṣ’etle bugün ṣoñ derecede bir ıztırāba dūçār olmasaydım bu faḫr-i ‘azīmiñ lezzet-i ḫayātperverine ḳanā‘atle daha birçok vaḳit taṣdī‘den ictināb ṣadedinde ṣebāt eyleyecek idiysem de ne çāre ki taḫammül-i fersā bir meṣaḳḳate ṣabr ile muḳābele mümkün olmadığından tekrīr-i mürāca‘attan dolayı yüzümü ḫūn-i dilimle hem-renk edecek ḳadar āteṣīn bir maḫcūbiyyete müstağriḳ olduğum ḫālde bu cesāreti göze aldırıyorum.

Efendimize olan ‘ubūdiyyetimiñ henüz bir nisbet-i ḳadīme ḫükmünü alacak ḳadar zamāna muḳterin olmadığı ḫaḳḳındaki mülāḫaza-i çākerānemde (zāten mürüvvetiñ sezāvār-ı ṣefkat olan düşkünlere dest-i keremi uzatmak için nispete ihtiyācı olmadığı) ḫaḳḳatiyle cevāb vererek ḫamd olsun fikr ü vicdān-ı ‘ubeydānemi ‘azm ü tevessülü üzerinde taḳviye ve te’ mīne muvaffaḳ oluyorum.

Efdal-i ḫaṣāyiṣ-i insāniyye olan o seciye-i kerīme āṣār-ı meḳārimini bezl ü iṣār için uzun ve sūznāk ricāllere muḫtāc olmadığından ma‘raḫ-ı istirḫāmda yalnız ṣu cümle ityān etmek isterim ki taḫt-ı ıttılā‘-ı devletlerinde bulunan ḫāl-i ḫāzır ‘acizānem elbette naḫar-ı merḫamet-i āṣafānelerini celbe kifāyet edeceğinde ṣüphem yoktur.

Ma‘māfih ḳarīben ḫükm-i irāde-i seniyyeye muvāfiḳ bir me’ mūriyyetle ḳayrılmaḳ [90] üzere muvaḳḳatan taḫṣīṣ buyurulan ma‘āṣiñ edāyı ḫaḳḳ-ı ṣükrānı emrindeki ‘acizimi de bahṣe ḳoymağa lüzüm görmem.

Ancaḳ revīṣ-i ḫālden istidlāl olunduğuna göre daha pek çok zamān küṣe-i nisyānda ḳalmaḳlıgımı intāc edecek gibi görünen bu ma‘āṣa merbūtiyyet-i dā’ime ḫālinde ḳalmaḳ ārzūsunda bulunamayacağımı ‘arz u tenmīḳa mecbūrum.

Binā’ en ‘ala ḫalik ḳarār-ı vāḳi‘nın aḫīren kesb-i taḫayyür ettiğine ḳāni‘ olmadıḳça ḫükmünü ta‘ḳīpten geri ḳalamamaḳlıgım ṭabī‘i bulunduğuy cihetle bu bābda her bār-ı mercī‘-i lāzımiyye mürāca‘atta ḳuṣūr etmiyorsam da aldığım cevāblar ḳuluñuza göre ṣaḫīḫ-i sükūt ifāde eder ṣeyler değıldir.

Ma‘a-hazā kuvāyi zihniyye ve nūr-ı bāṣireyi taḫrīb edecek ḳadar gā’ileli ḫidemāt-ı mühimme üzerinde bunca senelik bir emeğiniñ mükāfatına nā’il olamamaḳtan gelen

te'essürât-ı tabî'iyeden başka nâm-ı kemterânem olarak yâr u ağıyâr arasında şâyî' olan bir emr-i muqarrere muqâbil kemâkân ye's ü nevmîdîde qalıp gitmekliğimi bedhâ'lıklarımın birçok su'î ma'nâlara haml edebilecekleri mülâhazası da bi't-ıtab' gönlümü üzmetten hâli kalmadığından ve müsellemler olan mürüvvet-i celîle-i âşafâneleri gibi zâtî bir seciyye-i 'âliye ise başlamış olduğu bir eşer-i insâniyyeti neticesiz bırakmak istemeyeceği meczûm idüğünden şu hâlde vücûh-ı te'essürât ile hayâtından bîzâr kalmış bir me'yûsu [91] yeñiden canlandıracağı bir eşer-i 'atıfet-i rahîmâne îfâsına o seciyye-i fâzılayı da'vet eylerim bâkî.

60

(...) Mektûpçusu sâbık sa'âdetlü (...) efendi bendelerini (...) vâlîliğinde bulunduğum zamândan beri tanıırım, fikr ü qalemîniñ umûr-ı külliyyede gösterdiği meleke-i râ'îka ve mahâret-i fâ'îkâsını tavşîf yolunda itnâbâta gitmeye elyevm eyâdî-i istifâdât-ı 'umûmiyye de mütedâvil olan ciltlerle âşâr maṭbû'ası bi't-ıtab' hâcet bırakmaz.

Ḳuvve-i iktidâr ve vüs'at-i efkârca mevķı'-i mütehayyizânesi haķîqâten şâyân-ı taķdîr olduğı gibi ḥüsn-i sîret ü farṭ-ı ğayretle de ittişâf-ı zâtîsi cümle 'inde müsellemdir.

Otuz seneden beri bulunduğı me'mûriyyetleriñ envâ' vü derecâtı ise sicil-i me'mûrîñ komisyonunda muşaddâkan muqayyed olup aḥîren (...) mektûpçuluğuna vukû' me'mûriyyeti de tabî'î o cümleye munzam olmuştur.

Ḥulâşa mûmâ-ileyh bendelerini haķîqâten nâdir teşâdüf ettiğim liyâķat-mendân ve şadâķat perverân-ı me'mûrînden olmak üzere ḥuzûr-ı sâmî-i âşafânelerine 'arz eylerim ol bâbda.

61

Cenâb-ı haķķ her ḥaşletini bir nûr-ı lâhûtîden yaratmış olduğu [92] veliyy-i ni'met bî-minnetimiz şevketlü pâdişâhımız efendimiz ḥâzretleriñ eyyâm-ı 'ömr ü 'âfiyet ü iclâl-i şâhânelerini bî-pâyân buyursun.

'Âlemde her biri bir pâdişâhıñ 'aşrını tezyîne kifâyet edecek kadar ehemm ü efḍal olan şunûf-ı muḥassenât-ı celîle-i hümâyûnlarını ta'dâda imkân yoktur.

O muḥassenâttan biri de kâffe-i sa'âdât-ı beşeriyyeniñ menâbi'î bulunan fûnûn u ma'ârifet cemî' zamânlardan ziyâde baḥş ettikleri kadar ve şereftir ki bu hâl-i bi't-ıtab' erbâbını neşre ve herkesi de taḥşîl ü iktisâba o kadar lezzetli bir şevķ ile teşvîķ

eylemektedir ki sāye-i ma‘ālī vāye-i cenāb-ı hilāfet-penāhīlerinde memālik-i maḥrūse-i ṣāhāneleriniñ her noktası günden güne envār-ı ma‘ārifle pürnūr olmaktadır.

Hattā eñ az sermāyeli olan bu ‘abd-i memlūkları bile min ğayri liyākatin o şeref-i ‘āle’l-‘ālden bir şevk-i maḥşūş alarak maḥzā ‘aşr-ı hümāyūn-ı ma‘ālī meşḥūn-ı cenāb-ı tācdārilerine bir ḥidmet-i nāçizāne ifāsında bulunmuş olmak ārzusuyla ba‘zı āsār-ı kalemiyye-i kemterānemi ṭab‘ u neşre devām eylemekte olduğum cihetle bunlardan şu aralık mevkı‘-i intişāre çıkan onuncu cildiñ bir nüshasını kemāl-i ‘aciz u ibtihāl ile ḥāk-ı ‘atebe-i felek mertebe-i cenāb-ı zıllullāhīlerine ‘arz u taḫdīme ictisār eyliyorum.

Bu cür’et-i memlūkānem hāşā bunuñ nazar-ı ‘ālīye şāyān bir şey olması taşavvuruna müstenid olmayıp mücerred ḳulları da şu ḳadarcık [93] bir ḥidmetle olsun meslek-i bihīn-i rızā cüyāna da mūrāna hareket eden bir ‘abd-i aḥḳarları bulunduğumu ‘arz eylemek maḳşadına münḥaşır olduğum bi-minhu te‘ālā rehīn-i ‘ilm-i ‘ālemşümül cenāb-ı hilāfet-penāhīleri buyurulduḳta kātbe-i aḥvālde.

62

Cenāb-ı mennān, şān-ı bī-‘adīli imkān-ı tavşiftten ‘ālī olan ve feyz-i ezeliñiñ vermiş olduğum sunūf-ı ḥaşāyiş-i lāhūtiye ile Aḥmedī es-Sīr bir ḥalife-i ḳudsī cevher olmak üzere ‘umūm-ı ḳalplerde taḫdīs ḳılınan şevketlü veliyy-i ni‘met-i ‘ālem, ḥudāvend-i fażl u kerem pādīşāhımız efendimiz ḥazretleriniñ eyyām-ı ‘ömr ü ‘āfiyet ve salṭanat-ı seniyyelerini bī-pāyān ve mülk ü devlet için beḳāyı te’mīn eden muvaffāḳiyāt-ı müceddidānelerini firāvān buyursun.

Zāt-ı mülk-i simāt-ı hümāyūnları ṭab‘an ḳudret-i bī-nihāyeleri ḳadar mürüvvet me‘āb, ve şadāḳat ü ehliyetiniñ mükāfātını dirēg buyurmamak ḥuşūşunda da cidden ‘ulu şān-ı bī-pāyānları nispetinde ‘ālīcenāb oldukları cihetle herḥālde ‘atebe-i felek mertebe-i cenāb-ı tācdārilerine mūrāca‘at ve ilticāniñ sa‘ādet-i muḥaḳḳaḳasını taḫt-ı nazar-ı ibtihāle alarak (...) seneden beri mütevāliyen ḥidemāt-ı mühimme-i devlet-i ‘aleyhlerinde bulunup da fiṭrī bir māye-i şadāḳatiñ ve nazariyyāt u taṭbīḳātıñ ictima‘ından müteḥaşşıl kesbī bir ḳuvve-i liyākatiñ āsār-ı fi‘liyesini cemī‘ [94] zamānda göstermiş ve bunları taḫdīren birçok ‘avātīf-ı seniyye-i cenāb-ı hilāfet-penāhīleriyle de talṭīf buyurulmuş bir ‘abd-i memlūkları olduğum ḥālde ḥasbe’l-ḳader ḥaylī zamāndan beri açıḳta bulunduğumdan (...) nezdinde de muşaddaḳ olan kadem ü istihḳāḳ-ı memlūkāneme muḳābil emşālīm mişüllü bir (...) ile sür‘at-i iḳdār-ı

bendegānem hakkında irāde-i seniyye-i cenāb-ı hilāfet-penāhileriniñ erzān u şāyān buyurulması istirhāmına ictisār eyledim kātbe-i ahvāle emr ü fermān.

63

Müsā'ade buyurulur ise şu fıkra ile söze girmek isterim ki hevāyı nesimiyyeniñ içinde insānlarıñ kuvāyı aşabiyeleriyle münāsebetli bir bahār-ı laṭif bulunup da o bahār vāsıtasıyla meşelā karşıñıza çıkan bir ādamıñ kalbindeki sürūr u keder haşşalarından her biriniñ sizde de te'sirāt göstermesi muḥakkak ise o hālde bendeñiz de fikr ü vicdānıñızı kendi ıztırābımıñ in'ikāsiyla müte'eşşir etmemek tarafını bi'l-iltizām hużuruñuza mehmā-emken inşirāhlı bir kalp ile çıkabilmek için maḥarr-ı ālām olan hālime ağlamak huşuşundaki i'tiyādımı bugün eyyām-ı sā'ireden daha vüs'atli bir derecede icrā ile lüzümü kadar ta'dil-i māfi'l-bāl edildikten sonra mürüvvetiñize tevessül zımnında hużuruñuza mürāca'at ediyorum.

Çünkü hikmet şinās olanlar bilirler ki ağlamak ğamnāk [95] yürekleriñ medār-ı inşirāhdır, şaded-i ilticāya gelince 'ācizleri ḥasbe'l-ḳader pedersiz büyümüş bir bedbaht olduğundan dolayı vaktiyle taḥşil-i hüner ü ma'rifete muvaffak olamayarak yalnız Tuna Maṭba'asınca ba'zı ḥidemāt-ı münāsebede bulunmak şüretiyle o mesleğe me'luf olmuş ve ba'de'l-mes'ele İstanbul'a gelip de (...) maṭba'asınıñ teşkili üzerine ḥayli müddet orada da istiḥdām olunmuş isem de bu aralık boşta ve hāl-i zarürette ḳaldığımdan şu hālde maṭba'añız da bir ḥidmetle nā'il-i ma'ṣet edilmekliğimi istirhām eyliyorum.

(Lā taḳūli lā fe mektüp 'alā vechike'l-meşriki bi'n-nūri ne'am)⁴⁰ maẓmūnunu şānıñızda şādık i'tikād eyleyerek muṭlaḳā ricāma redd ile muḳābele buyurulmayacağını ümīd ederim.

Ḳaldı ki maṭba'añızca ādama lüzüm olmayıp da ḳayırılmaḳlığım biraz müşkilce görünecek olsa bile o hālde daḫi (ahsenü'l mekārimi mā kāne 'an 'usretin)⁴¹ faẓiletini işitilmekte olan şimeñizden ba'īd göremem.

Ma'māfiḥ bir vālidemle bugünkü gün ne ḳadar fāci' bir miḥnet içinde ḳalmış olduğumuza vuḳūf-ı ḥāşıl edecek olsañız gerçekten şime-i insāniyyeñiz mesmū'm vechle faẓilet-i ḥaḳīkiyye mertebesini ḥā'iz bulunduğuy taḳdīrde muṭlaḳā şu

⁴⁰ Evet bana ışıyla gün yüzünü aydınlatacak bir mektubun olmadığını söyleme.

⁴¹ İyiliklerin en güzeli zorluk anında yapılıdır.

mürāca‘atıma cevāb-ı ye’s ile muḳābele etmek (ḥattā) eliñizden de gelmeyeceği cezm olunur.

Zīrā ḥakīm olanlar insānlarıñ üzerinde devrān eden aḥvāl-i mü’ellimeniñ derecātını bi’l-muvāzene taḳdīre muḳtedir olduklarından bizim gibi [96] ḡāyetü’l-ḡāye şıḳılmışlara muşādif olduklarında ‘ādetā onlarla berāber ağlamağa ḳadar bile raḡbet etmek ḥaşletindedirler bākī.

64

Kişver-i kemālātıñ maḳarr-ı şevketi olan bāb-ı iḥsānları zīr-i destānından bulunmaḳ mübāhātiniñ hiçbir vaḳitte hiçbir ye’s ü keder-i maḥzūniyyetiyle ‘ālem-i dilde ḳābil-i imtizāc olmadığı muḥlaḳā vicdān-ı sāmī-i veliyy-i ni‘metleriniñ taşavvur u taḳdīrden dirīḡ ‘ināyet buyurmayacakları i’tikādı zāten eḥşş-ı mu‘teḳidāt-ı ‘ubeydānemdir.

Bināberīn māhiyet-i muḳaddese-i ḥakīmānelerini teşkīl eden fazā’ il-i aḥlāḳ miyānında bir mevḳı‘-i imtiyāz tutmaḳta olan bende perverlik ḥaşlet-i ‘ulviyyesinden elbette bugün maḡdūriyyet-i ‘ācizānem nisbetinde bir vūs‘atle istifādeme müsā‘ade-i sāmīye-i mün‘imāneleri şāyān buyurulacağında iştibāhdan maşūn bulunup da muḥlaḳā o ḥaşlet-i ‘ulviyye ḫaraf-ı eşreften kendi kendine tecellī eyleyecek luḫf u ‘āḫıfete intizāren şavb-ı kemterīden hiçbir istirḫām temhīdine ḥācet görmemekte isem de aralıḳta işbāt-ı vücūd için mürāca‘at eylemekte olduğum merci‘-i resmīden hiçbir va‘d-ı meserret telaḳḳī edememekte bulunduğuma göre medār-ı münferid fevz ü iḳbālīm olan ḫimāye-i füyūzāt-ı ḡāye-i mün‘imāneleri taḫt-ı iclālinde bulunduğuma o maḳāmıñ daḫi āḡāḫ edilmesi lüzūmunu ḳaviyyen cezm eylemekte bulunduğumuñ [97] ve ma‘māfīḫ falān maḫalce uğranılan birḫaḳım müsāderāt netīcesi olmaḳ üzere artık emr-i ma‘īšet üzerinde de pek zā’iḳa şiken bir mażāyīḳa acısı ḫissetmeye başladığımuñ ‘arz u telmīḫine (ḫāşşeten yine o ḥaşlet-i ‘ulviyyeniñ vūs‘at-i meḳārimini taşavvur yüzünden aldığım bir cesāretle) mütecāsir oluyorum.

Müsellem olan inşāf u mürüvvet-i vesī‘a-i faḫīmānelerini kemāl-i ḫürmetle nazār-ı te’emmüle alaraḳ şu noktayı da ‘arz u ifādeye mecbūrum ki otuz seneden ziyāde bir āmed-i medīd içinde mütevāliyen şırf yazı işleriyle tevaḡguldan artık ḫab‘a melāl. ‘Ayine kelāl gelmemek maḫāl idüğüne nazaran bu def‘a ki luḫf u iḥsān-ı mün‘imāneleriniñ emşāl-i çākerānemden ḳat‘-ı nazār ḫattā ba‘zı şāḳirdān-ı kemterānemiñ bile nā’ il oldukları vechle bir (...) ile bekām buyurulmaḳlıḡım bābında cilveger-i sāhe-i sūnūḫ u şudūr olması niyāz-ı maḫşūşunda bulunurum herḫālde.

Māhiyet-i celīle-i insāniyyeniñ ‘unşur-ı a‘zamı olup hadd-i zātında (el‘taffü mevcūdün fi’l-vücūd)⁴² denildiği kadar da el‘taf olan ve efendimizdeki mükemmeliyeti ise hemān e‘āzım-ı ‘aşrıñ hiçbirinde görülmeyen mürüvvet şīmesinden neş’etle geçende nām-ı kemterāneme olarak istār u ihsān buyurulan tavşiyе-nāmeleri nasıl bir hiss-i şükrān [98] ile dest-i iğtināma alıp da ne kadar vāşık bir ümīd ile yerlerine vermiş olduğumu bi-ħaqqın ‘arz u ta‘rīf edemem.

Bunlardan (...) nāzarī ħazretlerine olanını bizzāt taqdīm ettiğim sırada (işte ... paşa ħazretleri sizi seviyorlar oraya istesinler de gönderelim) buyurmalarına muķābil zemīn ü zamāniñ istilzām ettiği yolda idāre-i lisān olunduktan soñra min vech-i ümīd getirir bir netīce üzerinde kalınmış idiye de aradan sekiz ay geçip de henüz bir şemere-i fi‘liye müşāhede edilemediği mişüllü müşārü’n-ileyh ħazretleriniñ dedikleri yolda ħuşūşī bir taleb vuķū‘ bulmadıkça yine de yakın günlerde ħuşūl-i maṭlaba imkān görememekte olduğumdan ve dünya üzerinde benim için merci‘-i münferid ise ħaķīkaten o mükemmel mürüvvetten ‘ibāret bulunduğundan (menba‘-ı kerīmi derece-i şarfiyātı nisbetinde feyezān bulan) o nazīresiz mürüvvetе mürāca‘atımı tekrīr ile ṭab‘an her nev‘-i te’eddübāta ġālib gelen sevķ-i ihtiyāc üzerine ez ser nev-i taşdı‘ cesāretinde bulunuyorum bāķī fermān.

Şıfat-ı ‘āliyyeyi dev bālā eden mürüvvetiñ ṭab‘-ı kerīmleri üzerinde nazar-ı ibtihācına gösterdiği ‘ulviyyeti taķdīrden ‘ācizim.

O mürüvvetiñ ki küçük bir ḥasb-i ḥālim üzerine derḥāl kendi [99] sāniḥāt-ı ṭabī‘iyyesinden olarak ħaķķ-ı ‘ācizānemde celb-i nazar-ı re’fet-i āşafīyi mutażzamın şādır olan va‘d-ı laṭīf-i necībānesi āb-ı ḥayātta taşavvur olunan ḥāşşayı ḥükmen gönlüme ifāza eylemiştir.

Ḥayātıñ taḥammülsüz bir ıztırāb içinde memāt rengini alacağına muķābil o cānperver ḥāşşanıñ telāḥuķ-ı ḥüküm ü taḥdīşi keyfiyyeti ṭab‘ān şuracıkta nasıl bir ‘ayn-ı ħaķīkat mevķı‘ni tutacağı bahşе cāy-ı iltibās deġildir.

⁴² Daha hoş şeyler varlıkla beraber var olur.

Bu makāmda şu da sezāvār i'tirāftır ki 'ilm-i ahlāk-ı mebhāşından olmak üzere insān ıztırābını mürüvvetli bir albe (attā hikāye tarzında bile) 'arz edecek olur ise hemān fi'len onuñ def'i aresine tevessül eylemiş adar müstefid olacağı ađđındaki mebhāşın hükümünü bu sānia-i 'āliyye nazar-ı 'ācizānemde cidden mevı'-i şübūta oymuştur.

Gerçekten 'ulu firatıñ efdal-i 'alāyimi olan ve keremkārlıta cemī'-i sevā'ı-i abī'iyyeden ziyāde 'azimperver bulunan o aşlet-i kerīmeye 'ā'id tadīsāt u teşekküratımı 'arz ile berāber bunca zamāndan beri taht-ı mevā'id-i 'āliyede bulunup da ālī' tarafından dirīđ oluna gelen mes'üdiyyetimi tereddüdsüz bir ümīd ile aşşeten onuñ şefā'at-i maşūşa-i necībānesinden beklemek şüretini iltizām eylemiş olduğumu ve ma'māfih cevher-i vālāsı bu meziyyette ve te'sir-i dilārāsı da add-i [100] kifāyette bulunan bir mürüvvet-i firiyye mulakā mamīsiniñ ālī'ce olan noşānını bile kendi uvve-i mevāni' bir endāzeyle bālā kemāl herhālde müteveccih olduğu maşad-ı ğāyeyi istişālden 'āciz almayacağı ađđıatine de zāten mu'tekid bulunduğumu ifāde vü işrāb ve nefice-i kelāmı ise nām u nāmeleri maşūş ciddī ve rāsi bir ulūş ile tenvīr-i dil ü cān eylemiş bir bende-i müteaşşışları almaq şerefini müstemirren medār-ı ā'zam iftiār eylemek 'azminde bulunduđumuñ beyān-ı fāriyle zīnetyāb eylerim ol bābda.

67

Yirmi beş seneden beri laif bir hiss-i mübāhāt ile anırım ki fazā'il-i külliyyeyi muhte vī olan vicdān-ı devletleri (ikmet-i ahlākın māhiyet-i insāniyyeye tavşie ettiği ümmü'l- meāsini nām-ı şīme-i mürüvveti ciddī bir tadīr ile abül eylemiş) 'ālī vü necīb alplerdendir.

Bu i'tirāf ile söze girmekten maşad-ı 'ācizānem insān-ı keremkārlıta cemī' aşāyişden ziyāde 'azimperver olan o muaddes aşşa ile zīnetyāb bir alpten istimdād edecek olur ise mulakā mes'üdiyyetiniñ uşülünden emīn alabileceđi ađđındaki i'tiād-ı 'ācizānemi göstermektir.

Müfteiren şu medār-ı tevessülümü temhīdden soñra baş-ı ilticāya gelince nazar-ı ađđıatte bā'ış-ı mükāfāt görülebilecek bir vazīfe-i amiyyet ifāsına [101] muābil beklenilmez bir şürette mağdüren (...) den infişāl edeli bir seneden ziyāde müddet geipte zāten (...) nezdinde müselleme utulana istiā-ı akerīye muābil sāye-i şāhānede (...) ile terfiye vü idārım uşūşī taht-ı mevā'id-i 'āliye de iken bil'akis henüz

hiçbir şey'e nâ'il olamamak sebebiyle keşret-i 'â ile içinde bî-vâyeliğın ĩcâb-ı tabî'isi olarak pek fâci' bir ıztırâbta kaldım.

Keşret-i vazâ'if ve ehemmiyet-i mevâki'le muttasıf pek çok hidemât-ı devlet üzerinde sebkat eden emeklerime ve bunların zımnında münderic birçok da me'âşir-i şadâkât ü mefâhir-i gayretime karşı nihâyetsiz emsâlimden kaç'-ı nazarla hattâ içlerinde bugün (...) dereceleri kadar da terakkî eylemiş olanları bulunan kendi şakirdlerimin bile mertebe-i hâzıralarından dün bir mertebede kalmaktan dolayı kalben hiss eylemekte olduğum esefnâk zilleti elbette 'irfân-ı sâmi-i âşafâneleri ta'akkul buyuracaklardır.

Gerçi bu hâli eñ ziyâde tâli'sizlikten bilecek olsam bile tabâyi'-i 'ulviyyeye mâlik bulunan e'âzım-ı kirâmın bi-hakkın şadâkat u liyâkatleri meşhûd bendegânın tâli'ce olan noşânlarını kendi mürüvvet-i zâtiyeleriyle bâlâ kemâl herhâlde sa'âdet hâllerini istihsâlden 'aciz kalmayacakları haqîkatini de hatırdan dūr tutamamaqlığım tabî'dir.

Binâberin o munşif u 'âlîcenâb mürüvvet benim şu mürâca'attan sonra dağı bu hâlde kalmamaqlığıma muflakâ cevâz gösteremeyeceğinden [102] emîn olduğum gibi tâli'sizlere edilen 'inâyetiñ kadr ü şerefi de ne kadar dev bâlâ olacağını derhâl muvâzene vü taqdîr buyuracaklarında iştibâhım yoktur.

Şu hâlde nefice-i ma'rûzât-ı çâkerânem yâ huşûr-ı ma'âlî mevfûr-ı cenâb-ı hilâfet-penâhiye bu bâbda bir 'arz-ı hâl-i kemterîniñ taqdîmi şüretini teshîl veyâhûd diğeri bir tarîk-i münâsible ikdâr-ı 'acizânemi tesrî' şıklardan hangisi luţfen ihtiyâr buyurulur ise o yüzden ihyâyı kemterîye bezl-i 'ârifet buyurulmak niyâzına münhasırdır bâkî.

68

Cümle 'indinde müsellemler bulunan bir haqîkat-ı 'azîmeniñ ma'ğâyetü'l ihtişâr tercümesi olmak üzere 'âlemiñ medâr-ı 'azam-ı sa'âdeti 'ilm ü ma'rifetten 'ibâret olduğunu itkân u taqdîr fazîletinde (merkez-i muhîţ-i kemâlât olan) veliyy-i ni'met bî-minnetimiz şevketlü pâdişâhımız efendimiz hazretlerine 'adîl taşavvuru farz-ı muhâl olduğunun min gayr-i hadd-i i'tirâfından maşşad-ı kemterânem 'ulûm u fûnûnün vesâ'it-i terakkîyatını istikmâle ma'tûf olan şunûf-ı 'inâyat-ı seniyye-i cenâb-ı şehriyârileri cümle-i celîlesinden olarak bu yolda az çok hizmet edebilenleri de taltîfât-ı bî-nihâye-i cenâb-ı şehinşâhîlerine iğrâk ile zamâ'ir-i ehl-i biđâ'ada efkâr-ı muhteri'ânevi şevke getirmek emrindeki luţf-ı 'azîm-i 'adîmi'n-nazîrlerini taqdîse bir medâr-ı tevessül teşkîlinden 'ibâret olup yoksa kalb-i [103] hümâyûnlarını tenvîr eden

lāhūtī bir hikmetle mülk ü devlet ve millet için beḳāyı te'mīn eden ve bi'n-nisbe her biri bir pādīshāhīn 'aşrını tezyīne kifāyet edecek kadar mühim olan bunca muvaffakiyāt-ı mu'azzama ve fevḳā'l-'ādelerinden bahṣe zāten bir ḳalemde ḳudret ne de bu mevḳı'de vech-i münāsebet vardır.

Mā-ḥaṣel bugünkü gün 'ulūm u ma'āriften ne ḳadar me'āşir-i nāfi'a şūret-pezīr ḥuşūl olmaḳta ise cümlesi o yoldaki ārzūyu 'āliyenin teşvīḳāt-ı ṭabī'iyyesinden münba'is olduḡu mişūllü 'abd-i memlūkları da ma'a'l-'aciz o cihet-i muḳaddeseden bir şevḳ-i maḥşūş iḳtibāsıyla noḳşān-ı biḍā'at ve fiḳdān-ı istiṭā'ata baḳmayarak maḥzā ol pādīshāh-ı memdūh-ı sīret ü şehinşāh-ı 'ulvī fikretin 'aşr-ı celīl-i bī-hemtālarına mūrāne bir ḥidmet-i nāçizānede bulunmuş olmaḳ ārzusuyla mebdē'-i muḥassenāt-ı külliye olan rūz-ı cülūs-ı meyāmin-i me'nūs cenāb-ı zıllullāhīden beri edebī ba'zı maḥşūlāt-ı ḳalemiyye-i çākerānemden mürekkeb āşār neşrine müdāvemet eylediḡimden ḥadd-i zātındaki deḡersizliḡinden ḳaṭ'-ı nazarla şū ḳadarcıḳ olsun bir ḥidmet-i fāhire-i nāçizānede bulunmaḳ şerefine mazhariyet-i memlūkānem bir vech-i ma'rūz-ı teraḳḳī-i ma'ārifte 'ā'id maḳşad-ı 'ālīden muḳtebes bir şevḳ-i ḥaḳīḳiden geldiḡi için melce-i i'lāyı enām olan 'atebe-i felek mertebe-i cenāb-ı zıllullāhīye kemāl-i ḥuzū' u ibtihāl ile bu bābdaki şūkrān u ta'zīm 'ubūdiyetkārānemi 'arz u telḥiṣ mevḳı'inde olmaḳ üzere maṭbū'āt-ı kemterānemden [104] bir nūshānīn ref' ü taḳdīmi emel ü istirḥāmında bulunduḡum cihetle luṭfen buña delālet-i sāmiye-i āşafāneleri bī-dirīḡ buyurulması niyāzına ictisār eyledim ol bābda.

69

Mürüvvet-i ḥāşşasını (ruḥtan ḳalbe, ḳalpten sīmāya çıkıp görünen bir nūr-ı laṭīf) olmaḳ üzere taşvīr eyleyen cümle-i edebiyye cidden ḥaḳīḳat-i mahza imiş ki işte bu ḥaḳīḳatin 'alāyimini her bir çeşm-i rūşen-i kemāl-i rūşenāyī ile nāşīye-i sa'ādetlerinde müşāhede eylemek lezzetiyle mütelezziz oluyor.

Mevḳı'-i iltifāta lisān-ı 'azbe'l-beyānlardan aḳan āb-ı ḥayātı zevḳ-i vicdāna alanlar daḡi muṭlaḳā ṭab'-ı necībleriniñ bir menba'-ı kevşerīn-i leṭāfet olduḡuna ḥükm vermekte tereddüd etmezler, feṭānet, mekānet, faẓl u ma'rifet gibi meziyyāt-ı 'āliyeleri ise zāten ḳayd-ı tezkārdan āzādedir.

Bu ḥāşşāların cevher-i vāḥidde ictimā'ı nevādir-i fiṭrattan olduḡu için işbu mazhariyyet-i necībāneleri gerçekten şāyān-ı taḳdīstir.

Zāt-ı nebālet simātlarını tanıdığım günden beri bu leṭāfetli meziyetlerine ciddī bir incizāb ile meclūb olmuş bulunduğum mişüllü muḳābeleten ṭaraf-ı [105] sāmīlerinden de ḥaḳḳ-ı ‘ācizāneme ‘ā’ id bir ḥüsn-i teveccühün meyelān-ı ‘ālīsini her bir mülākātta vicdānen bi’l-iḥtisās müfteḥir olmaḳtayım.

Zāten o nūktedān feṭānete karşı hiç bile tizāḥa lüzüm yoktur ki şu hissetmekte olduğum ‘ālī ve sağlam teveccühten bugün gönlüm büyük bir istifāde emelinden ḥālī olamayacağı gibi muṭlaḳā o teveccüh-i ‘ālīniñ kendi feyz-i ṭabī’isi de bu temāyül-i ‘ālīcenābānede bulunacağında iṣtibāhım olmayıp şu kadar ki işbu (‘azīm-i su‘ātīñ) kendi derecesiyle mütenāsib ḡā’ileleri olması ṭabī’i idüğünden o ḡā’ileler arasında ḥüdānekerde unutulmaḳ ḳorḳusuna maḡlūben nām-ı ‘ācizānemi iḥṭāra ḥidmet için işbu varaḳpāre-i müstemendāneyi yazmağa mecbūr oldum.

Yukarıda ta’bīr-i āḥirle ‘arz ettiğim gibi her ne kadar o zamā’ir-i āṣinā feṭānetten bu ümīdimiñ ‘adem-i mestūriyyetini bilir isem de ḳalbiñ içinde ‘ādetā ḥayāt merkezini zabṭ eden bir ümīd-i ṣarāḥaten i’tirāf olunmadıḳça bir türlü iḥtizāzāt-ı ṭabī’iyyesini terk edemediğinden bu ḥāl daḥi bi’ṭ-ṭab’ insānı başḳa bir hevesle taṣdī’a sevk ediyor.

Ḥulāṣa ṣimdiye kadar ciddī bir kuvve-i muḥarrikeye teṣādūf edememekten nāṣī baṭā’et-i ṭabī’iyyesi üzerinde muṣırr olup ḳalan ṭālī’miñ artık bugünden soñra ṭarīḳ-i teraḳḳiye meyl eylemesi zımnında ṭaraf-ı sāmī-i kerīmānelerinden bir sevk-i maḥṣūṣ göreceğine mu’tekid bulunduğum mişüllü cenāb-ı ḥaḳḳiñ fevḳa’l-küll olmaḳ istihḳāḳına maḫhar eylediği zevātı her nev’-i faḫiletlerle tezyīn buyurduğu [106] sırada sāye-i ‘āṭifetlerine ilticā eyleyecek olanlara ṣarf etmek için de mekārım ü elṭāf-i ḥazīnesi olan mürüvvet ḥaṣletini nihād-ı ‘ulvīlerine vaż’ u ilkā eylemiş olduğuna dā’ir ṣamīm dilde ṣaḳlamaḳta bulunduğum bir i’tikādı ise cümleden ziyāde peder paṣa ḥazretleriniñ ṣān-ı ‘ulvīlerinde (ṣāyān-ı temessük) bir medār-ı cezīl-i isti’tāf-ı ittiḫāz eylerim ol bābda.

70

Vāḳı‘ān taṣdī‘ātı ziyādece uzattımsa da ne çāre ki mecbūrum ḥattā o kadar mecbūrum ki mürāca‘atlarımiñ müntec-i tekdīr bile olacağımi bilsem yine dāmen-i mürüvvetten el çekmek elimden gelmeyecektir, zirā bugünkü gün i‘āṣe-i ‘ā’ ile için ḳaṭ‘ān medārım ḳalmamıştır.

Ma'a-hazā ümīd ediyorum ki bu taşdı'im artık şonuñcu def'a olsun, ya'nī (Ve erķabü mine'l-kerīmi va'den leyse yaħlifihu. Lābūdde lil kerīmi min incāzi va'den)⁴³ medlülünce va'd-ı sāmīleri elbette hükümünü bi'l-icrā bir daha taşdı'miñ tekerrürüne maħal bırakmaz i'tikādındayım.

Ṭab'-ı vālāyı rūfānelerini cidden keremkār tanıyan bir ķalbiñ hük-m-i şādıkı bundan başka olamayacağı derkārdir.

Ḳaldı ki mürüvvette zamāniñ dāstānı olmuş bir hüsn-i şayyitiñ merci'ni ta'ķīben gelip āsitān-ı iħsāniñıza deħālet ü ilticā eyleyen [107] bir müstemendiñ ric'at-ı me'yūsāne ile 'avdetini ise elbette tecvīz buyurmazsınız, şüphesizdir ki o hüsn-i şayyitiñ muķtezāyı şanı da budur.

Hadd-i zātında vaķtiyle inzār-ı taķdīrden epeyce taħsīnler almış ve müddet-i medīde-i cereyānını (...) seneye bālīg olmuş bulunan şunūf-ı hidemātım bugün zerre kadar nazār-ı iltifāta anmayıp da onuñ için nef-s-i 'ācizāneme hiçbir istiħķāk verilmeyecek olsa bile bārī 'uhde-i kemterānemde ki hayşiyet-i resmiyeniñ olsun zillet ü sefāletten muħāfazası lāzım gelir i'tikādındayım.

Ma'māfih hiçbir sebep-i şer'ī ve nizāmīye müstenid olmayarak (...) da mevķūf tutulan (...) ğuruş kadar ma'āşlarımā destres olabilse idim tesrī'-i me'mūriyyet için bu derecelere kadar da taşdı'āta münhemiñ olmazdım.

Lakin ne çare ki bu huķūķ-ı şarīħamıñ istiħşāline hiçbir kuvvet-i delāletle muvaffak olamadığım için bi't-ṭab'-ı muşırrāne ve 'ale'l-emşāl teraķķī-i cūyāna bir mevķı' talebine mecbūriyyet hāşıl oluyor.

Hulāşa evvel ü āħir 'arz ettiğim vechle 'āleme şāyi' olmuş bulunan hüsn-i şayyit-i 'ālīleriniñ ṭab'-ı vālāyı kerīmānelerinden ümīd-i mürüvvet için göñlüme verdiği haķķı bi'l-isti'māl işbu mürāca'atlara mütecāsir oluyorum.

Cezm ederim ki cemī' zamānda fazā'il-i bī-nihāyesini tanıyanlara fażl u keremiyle mu'āmele eden cenāb-ı haķķiñ 'ādet-i celīlesine ittibā' şerefini [108] muħāfazaten bi'l-ħāşşa mürüvvet-i 'aliyeleriniñ vūs'atine i'tikād eden ķalb-i 'ācizānemi şu 'aķīde-i şaħīhası yüzünden de mu'āmele görmek meserretine mazħar buyurursunuz.

⁴³ Cömertlerden olan biri verdiği söze muhalefet etmez. Cömert insanın sözünü yerine getirmesi gerekir.

Bu bābda ki sened-i itmi' nānım da (Ve mā ḥābe men i'temedē 'alel'l-kerīm)⁴⁴ kavlı-i şādıkı olduğunu 'arz ile ḥatm-i kelām eylerim ol bābda.

71

Maḫşadı elfāza boğup da çok söz içinde az ma'nā ifāde etmekten ise az sözle çok ma'nāya yol açmak tarzı elbette daha evlā olduğundan muḫaddimimizi o üslūb üzere tarḥ ediyoruz.

İmdi 'umūma ma'lūm olmuştur ki mağbūt-ı a'sār-ı sālīfe olan 'aşr-ı celīl 'Abdülḥamīd Ḥān'ı da vaṭanımız o kadar bedī'ü-l āşār bir kütübḥāne-i ma'ārif ḥükmünü ḥā'iz oldu ki her an bir eṣer-i nevīn-i ma'rifet izḥārıyla bütün fażā' il-i mümküneye menba' olmak isti'dādını göstermektedir.

İtnāba lüzūm taşavvur olunamaz ki bugün her şāḥib-i kalemde neşr-i āşār-ı ārzūlarını vücūda getiren ḥāşşa ancak ol pādīşāh-ı gerdūn-ı penāḥiñ taşvīr-i meḥāsin-i ḡayr-ı mütenāhiyesi yolunda, eñ 'ālī ḥayālleri, eñ muḫtedir kalemeleri 'āciz biraқан (fażl u 'irfān-ı bī-pāyānları sā'ika-i celīlesiyle) bütün erbāb-ı dāniş ü ma'rifete bezl [109] ü iḥsān buyurmakta oldukları eḥāsin-i inzār-ı ma'ālī āşār-ı cenāb-ı şehriyārileriyle ḡadr-i zātilerine verdikleri şeref 'āle'l-'ālden 'ibārettir.

Bu şeref cihān-ı ḡadriñ teşvīk-i ṭabī'iyyesinden münba'is olmak üzere 'aşḡ gibi laṭif bir şevḡ-i lāḥūtī ile herkeste (nev'-i beşer için 'ālem-i imkānın sa'ādet-i bī-nihāyesini keşf eyleyen) 'ulūm u ma'ārifeye raḡbet ü muḥabbet arttıkça esbāb-ı intişārını tevsī' ārzūları da erbābı 'indinde mebsūten tezāyüd eylemektedir.

Ḥadd-i zātında kitāpçılık tarīkiniñ de min vech bu intişāre delāleti ḥükmünce (cümle 'ālem ḡālīb ü cānist-i 'ilm) maẓmūn-ı 'ibret nümünene ḡöre 'umūmī bir ḥayāt-ı rūḥāniyye ḥidmet demek olmasından nāşī altı seneden beri bu 'āciz daḡi şu füyūzāt-ı rūḥāniyeden aldığım bir şa'sa'a-i ibtihāc ile bu yoluñ nef'-i mādīsinden ziyāde zevḡ-i ma'nevīsini severek birçok fedākārlıklara muḡābil ḡaddimce erbāb-ı müṭāla'aya bir dereceye kadar ḡidmette bulunmak i'tikādıyla müfteḡir olduğum gibi ḡönül bu ḡadarla da ḡanā'at edemeyerek her ne ḡadar kendim ḡiçbir fenne mensūb deḡilsem de fūnūnuñ kāffesine ta'alluḡu olan bu tarīke ya'nī kitābçılıḡa nisbetim mülābisesiyle hem şınıfımdan ba'zıları gibi ma'ārifmendān-ı 'aşriñ āşār-ı kalemiyelerinden mürekkeb olmak üzere (kütübḥāne-i 'aşr) nāmı altında bir risāle-i mevḡūta ḡıḡarmak ḡidmet-i

⁴⁴ Cömetliḡine ḡüvenen kişi ḡayal kırıklıḡına uğramıyor.

[110] fāhiresini ārzū edip luṭf-ı hāḡḡ ile iṣbu birinci nüshasını mevḡı'-i intiṣāre ḡoymaḡa muvaffaḡ oldum.

Biminhu te'ālā sāye-i ma'ālī vāye-i cenāb-ı ḡilāfet-penāhīde peyderpey nesh-i āniyesini daḡı ḡıḡarmāḡ muvaffaḡiyetini cenāb-ı hāḡḡıñ elṡāf-ı 'amīmesinden ümīd eylerim.

72

Aḡīren sa'ādetlü (...) bey efendi ḡazretleri bendeleriniñ vesātetlerine tevdi' ettiḡim ḡuṣūṣī bir isti'tāf-nāme-i müstemendāne-i kemterī ṣāyed (her bir teṣebbūṣ-i 'ācizānemi urmaḡtan geri ḡalmayan ṡālī'im ṡarafından) mehāmm-ı umūr arasına teṣādūf ettirilmeyip de (emek ve ḡıdem ḡadri bilen) ṡab'-ı celīl-i faḡīmāneleriniñ inṣāf-ı 'ālīsine ma'rūz ba'zı hāḡāyıḡı mutaṡammın olan mündericātı tamāmıyla maḡzar-ı nigāh-ı faḡīmāneleri olabilse idi artık bu def'a tervīc-i mes'ülümün emrī bir ṣūret-i ḡaṡ'aya da i'tā buyurulacaḡında ṣūphem yoḡ idi.

ḡasbe'l-ḡader bunuñ da sābıḡı gibi ḡıḡbir (ādāt-ı te'kīdi) ḡā'iz olmaḡsızın mercı'ne ḡitmesinden aldıḡım nefīce yine cevāb-ı evvelīniñ 'aynı olmaḡtan baṣka bir ṣey deḡil ise de ma'māfih i'tiḡād-ı ḡākerānem cemī' zamānda ṣu noḡtaniñ üzerinde ṣābittir ki ṡālī'im ne ḡadar mübāyin ḡitse oña muḡābil eñ küḡük bir naḡar-ı 'ālī-i faḡīmāneleri celb-i mes'ūdiyyetime kifāyet edeceḡı gibi ḡaṣā'il-i 'āliye ile faḡā'il-i ḡikemiyyeyi [111] māhiyet-i mümtāzesinde cem' etmiṣ olan vicdān-ı sāmī-i keremkārileri de hāḡḡ-ı 'abīdānemde eñ mürüvvet ṣi'ār bir veliyy-i ni'met olmaḡ ṣānına māliktir.

ṡulū-i ṣabāḡū'l-ḡayr-ı feḡāmet ü iclāl-i āṣafāneleriyle berāber ḡöñlüme doḡmuş olan ümīd daḡı ḡāṣṣaten bu idi.

Binā'en 'alā zalik ṣān-ı celīl-i faḡīmāneleri gibi faḡā' ile müstaḡriḡ bir ṣān-ı 'āliye ta'alluḡ eden ümīdiñ artık ye'se inḡılāb ḡāline tenezzül edememesi ṡabī'ı olduḡu gibi 'ālemde ḡıḡbir sā'ati 'aṡālet veyāḡūd (ḡiffet-i vazā'iften münba'is) bir istirāḡat ile geḡmeyip de 'ale't-tevālī geceleri bile ḡidemāt-ı mühimme içinde mürūr etmiṣ olan tam otuz senelik bir emeḡiñ ḡüdānekerde zamān-ı mes'adet-i niṣān-ı cenāb-ı āṣāfileri gibi bir revācḡāh-ı hāḡḡāniyyette de mükāfāt-ı müteḡābilesini bulamamasına muṡlaḡā vicdān-ı 'ālī-i ḡıdīv-i efḡāmīleri kā'il olamayacaḡı meczümāttandır.

Bu cihetleriñ cümlesine de fā'ıḡ bir medār-ı tevaḡḡı'-i sa'ādet olmaḡ üzere ḡalbimi ḡüsn-i teveccūh-i sāmī-i cenāb-ı feḡāmet-penāhīlerine maḡhariyyet i'tiḡādına ḡoyacaḡ

ba'zı tebşirât dañı almış bulduğuma göre herhâlde is'âf-ı mes'ûl-i 'ubeydânemi doğrudan doğruya el'tâf-ı 'âliye-i bende perverîlerinden beklemek 'azminde bulunduğumu ifâde ile berâber imtidâd-ı ma'zûliyyet cihetiyle artık hâl-i hâzır-ı çâkerânemiñ cidden şâyân-ı terâhhum bir şûret aldığımı bi'l-hâşşa nazar-ı 'âtıfet-i celîle-i âşafânelerine 'arz eylerim.

[112]

73

Cenâb-ı hâkk şevketlü kudretlü merhâmetlü veliyy-i ni'met-i 'âlem, menba'ı i'lâyı lutf u kerem pâdişâhımız efendimiz hâzretlerini kemâl-i fer ü iclâl ve devâm-ı 'ömr ü 'âfiyet-i bî- zevâl ile taht-ı 'âlî baht-ı saltanat-ı seniyyelerinde ebed-i karar buyursun.

Sâbık (...) bende-i şehriyârîleri mañdûmum (...) kulları zâten cevri-ı dehriñ ekşeriyet üzere erbâb-ı şıdk u istikâmete teveccüh ü ihtişâşını ve oña muqâbil ise rızâ cüyâna şabr u tevekkülümün netîce-i münciyesini bildiği için cemî' zamânda ağver-i meyâmin-i mevfü-ı cenâb-ı hilâfet-penâhîlerinde fedâyı cân etmeye sâ'ik bir şadâkat-ı râsiha ile muttaşif bulunan kalbine şu hâl ibtilâsından dolayı hiçbir gâbâr-ı te'essür kondurmağsızın yevmen mine'l eyyâm bir ilhâm-ı Rabbânî tecellîsiyle doğrudan doğruya merâhim-i bî-pâyân-ı şehriyârîleri cânib-i 'âlisinden mazhar-ı merhâmet ü 'âtıfet buyurulacağını cezm eyleyerek (intizârü'l ferc-i bi's-şabr-ı 'ibâdetün)⁴⁵ vâdîlerinde münhâşırân o tecellî-i qudsî eşeriñ zühûruna müterâkıben ve du'âyı bi'l-hayr-ı şâhânelerine muvâzaben meşâkk-ı ğurbet ü mazâyıka-i ma'îşete 'azimperverâne bir şabr u sükün ile bi't-tahammül hodbêhod taşdı'-i ser-i qudsî efser-i cenâb-ı zıllullâhîlerine taşaddî edememek tarafında bulunduğu siyâk-ı iş'ârât vâkı'asından anlaşıyor ise de derece-i müfritası 'irfân-ı halîfe-i resûlullâha mestür olmayan rikkat-ı mâderâne sâ'ikasıyla bu messene ve bî-mecâl câriyelerinde artık elem-i firâka ka'tân tâb u tüvân [113] ve kendisini nisyâna ise hiçbir vechle imkân-ı mutaşavvir olmadığı ecelden efdal-i ahlâk-ı mülük olan 'afv u 'atâ mu'âmele-i bir güzîdesiniñ lutfen ve hâl-i bâhirü'l-belbâl-i müstemendâneme terâhhumen biran evvel mümâ-ileyh kulları hakkında bî-dirîğ ü erzân buyurulmasını bi'l-hâşşa kendi taraf-ı caryânemden temennî vü istirhâma cür'et mecbûriyyetini almış olduğum biminhu te'âlâ rehîn-i 'ilm-i 'âlemşümül hâzret-i şehriyârîleri buyurulduğa herhâlde emr ü fermân ve lutf u 'âtıfet-

⁴⁵ Sabırla ferahlığı beklemek ibadettir.

i firāvān şevketlü kıdretlü merĥametlü cenāb-ı ĥilāfet me'āb efendimiz ĥazretleriniñdir.

74

İztırābım dayanılmaz bir dereceyi bulmasıydı efendimiziñ şu birķāç günlük ferāğ u istirāhatleri arasında da gelip ser-i devletlerini tasdī'a cesāretim műmkűn olamazdı, bedāheten añlaşılır ki artık pek ķāresiz ķalıp da bu yolsuzluğu iĥtiyāre mecbűr oluyorum.

Yegāne maşirim olmak űzere 'ulu cenābına rabt-ı ķalb etmiş olduğum műrűvvet-i celile-i faĥimāneleri ise cemī' zamānda kendi 'avātıfet-i bī-pāyānına műrāca'at edebilmek cűr'etini gűnlűme ilķā edeli pek çok zamānlar geķmiştir.

Ĥamiyetten gā'ib ettiğimi ĥimāyetten bulacağıma dā'ir kemāl-i cezm ile ķabűl etmiş olduğum bir i'tikād daĥi zāten efendimiziñ 'adl u nişfetlerine műbtenī bulunduğ u ĥalde bugün o i'tikād da ķalmaq [114] isti'dādını bi'z-zarűre zāyi' ettiğimi i'tirāfa mecbűrum.

Ĥűnkű műrāca'at ettiğim yerlerce o şıfatıñ lāyık olduğ u ĥimāyeyi cidden iltizām u İfāya ĥiķbir tenezzűl emāresi gűremiyorum.

Gāye-i maķşattan evvel ş u cűmleyi de yazmaķlığ ıma műsā'ade buyurulmaq temennīsindeyim ki her ne kadar tārīĥ-i infişālimden beri daĥi ĥayāt-ı mağműmānemiñ ĥiķbir sā'ati iztırāptan ĥālī değ il idiyse de iĥtiyār-ı manş a-i istirāhat buyurulduğ u zamāna kadar geķen gűnlerim mevā'id-i 'āliyeden műteĥaşşıl serāĥlı bir űmīd ile geķtiklerinden o műddetiñ te'sīri ş imdiki gibi műcib feryād olacaq kadar fāci' değ il, olsa olsa ba'zen a'sāb űzerinden gelip geķen tatlı bir ağrı ķabűlinden idi diyebilirim, zīrā műsellemdir ki űmīd iķinde geķirilen ālām, nevmīdāne ķekilen elemlere ķaķ'an mu'ādil olamaz.

Cānĥırāşāne bir yaş ayıştan 'ibāret olan bugűnkű ĥāl-i inti'āşımı nezd-i sāmī-i faĥimānelerinde kayd-ı tezkārdan āzāde bildiğ im iķin hemān bugűnkű gűn daĥi ĥuş űl-i mesrűriyyetimi (ezmine-i ş űlűseniñ her birinde ārzű buyurduğ unu iĥyā etmek iķtidārında bulunan luţf u 'ātıfet-i műn'imānelerine műrāca'atta gűrdűğ űmű 'arz ile iķtifā eylerim.

Min ĥayri liyāķatin kendimi mażhar bildiğ im ĥűsn-i nażar-ı sāmī-i faĥimāneleri feyzinden gelip de cemī'-i ĥavāss-ı kemterānemi zabt etmiş bulunan ş ābit ű ĥayr-ı műteğ ayyir bir 'ulu himmet iķtizāsınca artık bu maĥdűd [115] meslek iķinde ve bu

derece de almaĐa da rāzı olamayıp herhālde teraqqı ārzūsundan vazgeçemeyeceğimi dağı (yine o feyzin sevkiyle) iřrāb u telmıhe ictisār eylerim.

Gerçi hiçbir vağitte bir veyā bira za'ıf mum āyāzından istifāde edemeyeceği müsellemler olan bütin āfāk ile berāber alb-i 'ubeydānemiñ kemāl-i itmi'nān ile muntazır-ı t'al'at-ı mütearribesi bulunduğu neyyir-i a'zamın kendi ziyāyı 'ālem arasından bi'l-fi'ıl istifāza-i muaqqakamı beklemekte Őebāt göstermek ister isem de bir vech-i ma'rūz Őoñ dereceyi bulan ızırāb-ı Őedidin ta'cili üzerine bu taşdı'a mücāseret emrindeki ma'zūriyyet-i akerānemiñ luftin tadīr buyurulacağı ümidinden teselliyāb olmağta bulunduğum hālde artık teraqqımen sür'at-i idārımın lāzım gelen mağalle tavŐıye vü irāde buyurulması niyāzına cür'et eylerim ol bābda.

75

Cenāb-ı haqq veliyy-i ni'met bī-minnetimiz Őevketli efendimizin 'ömr ü 'āfiyet ü iclāl-i Őehriyārilerini müzdād u firāvān buyursun.

ulları sıĐar seneden beri «Tāc-ı hilāfet-i muaddesesi sırr-ı sa'adet-mend-i hümāyūnlarına muārenet Őerefiyle mes'ūd olan» devlet-i 'aliye-i 'Osmāniyye hidemātında kemāl-i Őıd-ı tavıyyet ü istikāmet üzere pek çok emekler verdikten ve eñ sonrakı me'mūriyyet-i 'ubeydānem [116] bulunan (...) ā'im-maāmlıĐında ise zāten (...) milletinden bulunduĐumla berāber bi'l-hāŐŐa Őadāati milliyete tercih ile eŐnāyı muhārebede cidden ve fi'len devlet-i metbū'amin lehine hareketi bi'l-iltizām hattā BulĐaristan'daki cemī'-i emlāk-ı mevrūsemi bile birtaım süfehānin iyāde-i taĐribāt-ı huŐümetkārāne ve intikām-ı cüyānelerine dūar eylemek derecelerine adar mesā'i-i Őadıkāne ibrāzına hüsn-i muvaffaqiyet gösterdikten Őoñra bugünkü gün bilā me'mūriyyet-i hāk-i sefālet üzerinde almıŐ olduĐumdan melca'i aŐāyı 'amme olan 'atebe-i seniyye-i cenāb-ı ŐehinŐāhilerine mürāca'atla bütin dūnyayı ihyā etmeye müsā'id olan merāhim-i 'Đayr-ı mütenāhiye-i haĐret-i hilāfet-penāhilerinden istimdād ü istifādeye ictisār eylediĐim biminhu te'ālā arın-i 'ilm-i cihān-ı ārāyı cenāb-ı Őehriyārileri buyurulduĐta ātibe -i aĐvāle.

76

Mürüvvet-i vesī'a-i keremkārilerine olan irtibātımın sevkiyle geenki istimdād-ı 'ācizāneme muābil tesrī'-i idārım haqqında luftin bir va'd-ı Őefā'at-i i'ā vü ihsān buyurulmuş idi.

Kesret-i ‘ā’ ileye mukābil külliyyen medārsız bir hāl içinde imtidād-ı ma‘zūliyyetten anbean kesb-i şiddet eden ıztırābım artık cālib-i nazar-ı re’fet olacak bir şüret alması üzerine elbette (‘ulu cenāb) sâ’iķasıyla eñ ‘ādī bir mütereddidini bile zillette görmek istemeyeceđi [117] meczūm bulunan ķalb-i devletlerini biran evvel (incāz-ı va‘d) fażiletine da‘vet cür’etini isti‘māle mecbūr oldum.

Ma‘māfih tecrūbesizlikten gelen bir ķaķānıñ bundan daha ziyāde cezā görmesine de şīme-i ‘āliye-i nişfet ķā’ il olmayacağına mu‘teķid bulunduğum mişüllü zāten kendi nedāmeti altında ezilmekte olan bir ķalbe hikmet ü haşāfet tarafından idāre olunan bir zihn-i ‘ālīniñ o bahşē müte‘allik bir işrāb tarzında bile ‘ilāve-i elem etmek lüzūmunu göremeyeceğine dağı ķanā‘at-ı kāmile ile ķāni‘ bulunduğumu şüret-i istiķrādda olarak başķaca ‘arz eylerim bākī.

77

Birķaç seneler evvelki ilk ‘ubūdiyyet-nāmemde de arz u i‘tirāf eylemiş idim ki ķayātımın mebbe’-i sa‘ādeti olmak üzere daha Tūnaniñ Silistre eyāleti ‘unvānyıla yād olunduđu bir zamānda oranın meclis-i kebīri başķitābetine me’ mūr buyuruluşum (zāt-ı bī-hemtāsını şunūf-ı asār-ı mümtāzānesiyle kūrre-i ‘arz üzerinde bir timşāl-i haķīķī-i fażā’ il olmak üzere tanıtmış olmakta haķķ-ı şarīh-i ‘ālīleri müsellemlen cennet mekān vālid-i mācid keşīrū’l-ķamid-i āşāfāneleri ki haķīķaten vücūh-ı meziyyātı cümlesinden ve ‘ulu cenābı haşāyişinden olarak ‘ālemde çerāđ yetiştirmek gibi bir tab‘-ı muhteşemle de başķaca mümtāz idiler – kendileriniñ sāye-i luţf u keremlerinde vuķū‘a gelmiş olması noķta-i [118] nazarına mūrāca‘at olununca esāsen bu ķānūmān-ı zīşānıñ bir āverde-i dest-i ‘ināyeti demek olduđuma ķüküm verilmemek ķābil olamaz.

Elbette luţfen taşavvur buyurulmaktadır ki bu ķāndān-ı aşālet-i ‘unvāna olan iķtişāşım ta o zamāndan başlamış ve herhālde o rūh-ı pākīñ ebediyeti ķadar da (lāyefnā) ķalacağı iķtiyāc-ı te’ mīnden vāreste bulunmuştur.

Ķayrū’l-ķalef olan insān-ı kāmil ise müstāhlifenin me’ āşir-i mūkerremetini hemān kendi me’ āşir-i mūrūvveti ķadr-i ķūsn-i ķimāyeye (aşālet-i tab‘-ı nebīlinin sevķ-i tabī‘isiyle) meyyāl olduđu bahşi āzāde-i irtiyābtır.

Bināberin o cevher-i mücerredin vaktiyle haķķ-ı memlūkānemde göstermiş bulunduđları ķimāye-i raķīmāne dā’imā ķānūmān-ı zīşānlarına tereddūdüm için ķalbimde pek fāķir bir rābīta-i ma‘neviyye teşķil edip bırakmış olmasından münba‘is

idi ki daha Halep'e vukū'-ı me'muriyyet-i kemterānemden evvel mükerreren huzūr-ı 'ālī-i keremkārilerine yüz sürüp de bu teşerrüfâtımın içinde bir vech-i ma'rüz eñ esāslı medār-ı yegāne-i füyūzāt ü mübāhātım olan bu ihtişāşkārāne 'ubūdiyyet-i qādīmemi tecdīde daħi muvaffaq olmuş idim, ahıren Halep'den vukū bulan te'yīdāt-ı mütevāliye-i çākerānem ise 'arz u ihtārdan vārestedir.

El-hāşıl gerek kendimi bu düdmān-ı celilü'ş-şāniñ zīr-i destānı zümresinden görmek ve tanımağ yüzünden ve gerek nā-maħdūd-ı mekārım-ı insāniyye menba'ından gelmek şıfatıyla bi-hağğın necābetiñ şemā'il-i muğaddesesi sīmāyı pākinde cilvesāz bulunan efendimiziñ kendi meyliyāt-ı maħşūşaları [119] cihetinden olmağ üzere kendi kendine tecellī edecek bir mürüvvet-i tab'iyyeye intizāren (kāhice yalnız kā'ide-i 'ubūdiyyeti ifā ile bi'l-iktifā) taşdı'āt-ı mütetābi'adan ihtirāz şüretini nefsi-i 'ubeydānemce bir kānūn-ı edeb mevķı'inde qābül ü ittiḥāz eylemekteyim.

Şu kadar ki ba'zen işbāt-ı vücūd zımnında mürāca'at eylemekte olduğum merci'-i resmīden naşılca bir emāre-i meserret telāğğı edemediğime göre huşūşī bir hūsn-i tavşıye-i veliyy-i ni'metāneye ihtiyācımı qaviyyen cezm eylemekte bulunduğumu i'tirāfa mecbūrum.

Müsā'ade-i celīle-i mün'imāneleri şāyān buyurulcağ olur ise şurasını da 'arz u telmiḥe cür'et etmek isterim ki otuz seneden ziyāde bir med-i medīd içinde 'ale't-tevālī sırf yazı işleriyle uğraşmağtan elbette tab'a melāl, çeşme kelāl gelmemek muḥāl idüğüne nazaran artık bugünkü gün taht-ı intizarda bulunan luḫ u keremleriniñ 'alā vech'-i-l emşāl bir mutaşarrıflığa maḫhariyyetim bābında cilvenümāyı sünūḫ buyurulması niyāz u istirḫāmındayım.

Ḥatme-i tazarru'ātı ise bi-hağğın 'ālem-i kemālātıñ üç i'lāsında bulunan tab'-ı ḫakīm-i levzā'ler gibi bir menba'-ı ḫikmete 'arz olunmağ şalāḫiyyetini (hiçbir şüret ü ma'nā yüzünden) ḫā'iz bulunmayıp da sertāser bir alāyı ḫaşviyyāt-ı beyhūde mecma'yı demek olan yeñi bir eşer-i kemterānemi maḫzā tecdīd-i şeref-nāme-i 'ubūdiyyete medār olmağ maḫşadıyla taqđime cür'etimiñ (zāten o tab'-ı ferzāneye qarşı ḫelcān-ı tab'i'si qābil-i [120] ta'rīf olmayan ḫiss-i maḫcūbiyyetimi daha ziyāde heyecāndan şıyānet eyleyecek bir nazār-ı müsāmaḫakārī-i ḫakīmāne ile görölmesi istid'āyı maḫşūşī ile ḫatm eylerim bāķī.

‘Ubūdiyyetimiñ daha huşūşī bir ‘ināyet temennīsine şalāhiyyet verecek mertebeye varamadığı mülāhazasına karşı gönlüme büyük ümīd veren şey her nev‘-i şıfat-ı kemāliyeden fazla tab‘-ı sāmī-i rahīmānelerini (vākıf olduğu bir ıztırāba karşı lākayd duramayan) bir haşīşa-i nādire ile muttaşıf bilişimdir.

Ƙaldı ki (aḥsenü kemā aḥsenallahu ileyke)⁴⁶ ḥiṭābından eñ ziyāde ḥişşemend iktibās olup da o neş‘e ile bezl-i mekārımdan zevk alan ve binā‘en ‘aleyh mūrāca‘āt-ı ehl-i niyāzı dā‘imā o zevkiñ teceddüdātına ḥidmet mevķı‘inde telaḳķī eyleyen mürüvvet ḥaşletini de tekrīr-i istirḥāmātımla uşandırmış olmayacağıma i‘tikād ederim.

Bu ḥaķīkatlerle (lā cerem) o ḥaşlet-i ‘āliyeden beklediğimi göreceğimde şüphem olmadığı gibi te‘eḥḥürāt-ı vāķı‘ayı da mutlakā (biṭae‘r-resül-i delilün ‘ale‘l ḳazāi elḥāceti)⁴⁷ mübeşşiresine mā-şadaḳ ‘add etmekte ve ma‘māfih şāyed ‘arz-ı ḥālimiñ taḳdīm ü tervīci şuretiyle olamasa bile kendi luṭf-ı maḥşūş-ı keremkārīleri cānib-i ‘ālīsinden olsun lāzım gelen maḳāma bir tavşīye-i mü‘eşşereniñ ifāsı tarīķiyle de iḳdār [121] u tesrīrimiñ imkānını cezm eylemekte bulunduğumuñ ‘arz u ifādesini te‘yīd-i ‘ubūdiyyet-i maḳşad-ı ehemmi ile ḥatm eylerim bāķī.

79

Te‘mīn-i devām-ı iḥlāşa ḥācet görmeyen ve eñ benām sevdālara fā‘iḳ bir ḥubb-i ḥaķīķī ile ḳadīmen meclüb-ı ḥulḳ-ı kerīm ü meftūn tab‘-ı selīmleri olan bir bende-i dīrīn-i şadāḳat ḳarīnleriniñ ma‘rūz-ı ‘ācizānesidir.

Falānın taşavvuru müşkil olduğu ḳadar ṭāḳat-i fersā bulunan ḥāl u tavrına karşı (...) sene müddet-i şabr u taḥammüle muvaffaķiyetim kendisiniñ insāniyyet ḳanūnu ḥāricindeki meşreb-i nā-ma‘ḳülünü bilenlerden ḳoḳlarını i‘cāb eylemiş bulunduğunu ‘avdetimde nazar-ı memnūniyyetle gördüğümü ‘arz u telmīḥ eyler isem (...) den çekilmeye mecbūriyyet-i ‘ācizānem ḥaḳķında uzun uzadıya tafşīlāt-ı i‘ṭāsına maḥal ḳalmaz.

Buñunla berāber bu acı meyveniñ ağacına bir müddetçik muḳārenet buyurulduğuna göre ta‘annūdāt-ı ḥodserānede fer‘ini aşlından istidlāl için efendimizce bir ḳarīne-i maḥşūşa-i yaķīniyye mevcūddur zannındayım.

⁴⁶ Allah‘ın sana ihsan ettiği gibi sende insanlara ihsanda bulun.

⁴⁷ Elçinin ağır davranması ihtiyacın giderilmesine delildir.

Lakin mevkı‘in kendisinden fevkā’l-‘āde memnūn aldığı mı ketm edemem zīrā hiçbir kimseniñ inanmadığı ma‘hūd derdimden orada alāş ü necāt buldum.

[122]

Civāriyyet-i mevkı‘iyye münāsebetiyle (...) vālisi işbu isti‘fāya ‘ā’id sebeb-i mecbūriyyetimi bildiklerinden ve zāten her türlü avāl-i ākerāneme de vākıf bulduklarından baışle sür‘at-i mümkinine ile tesrīr-i ‘abīdānemi mültemes-i gāyet-i iltizām-kārāne olarak İstanbul’a yeñi geldiğim zamān (...) nezāret-i celilesine bir tahrīrāt-ı maşūşa göndermeleriyle bunu (...) tadīm ettiğim sırada işte (...) hāzretleri sizi seviyorlar oraya istesinler de gönderelim buyurmalarına muābil (oraca şimdilik münāsib bir yer yok demek oluyor ki öyle bir bas-i dermiyān buyurmamışlar) cevābını verdiğimde (öyle ise muvāfık bir şey zuhūrunda icābına bakarız) sözüyle kelāma itām vermişler idi.

Şu hāde buraca mazhar-ı ‘ināyet olmalıgım (zamāniñ müsā‘adesinden beklenecek) bir münhal zuhūruna vābeste demek olup bunu beklemeye ise isti‘tā‘at-ı ‘acizānem gāyr-ı müsā‘id bulunduğundan tesrī‘-i maşad yolunda āre cūyāna bir mülāhazaya dalmış bulunduğum bir zamānda atır-ı kemterīye lāyih oldu ki uūk-perverlikte cidden ‘aşrīñ yegānesi tanıdığım efendimize mūrāca‘at edip de oraca bir me’ mūrīyyet-i münāsebeye taleb buyurmalıgımı ricā edeyim.

Lufuñuza olan i‘timādım gönlümü bu bābda rayb u tereddüden lüzümü adr-i maşūn tutuyor.

arız-ı istid‘āmı böyle gāyet sāde hāde yazmalıgımıñ vech-i maşūşuna gelince şān-ı ‘ālileriniñ zāten (zīnet-i müşāṭadan müstağnī [123] bir rüy-ı dilber gibi) her nev‘-i şa‘şaalı sözlere ihtiyāçtan āzādeliğiniñ o külfete lüzüm göstermemesidir.

aldı ki me’āşir-i ‘āliyesi bi’l-fi‘il lisān-ı aıat tarafından (sitāyişiniñ eñ şerefliilerini ā’iz bulunan) bir memdūh aında esāsen ‘aczden başka sermāyesi olmayan bir alemiñ yazabileceğı medihalar ise ne rāddede alacaklar ab‘an ma‘lūmdur.

uşūlü temennīsinde bulunduğum emniyeniñ burada izāh u a‘yīnini zā’id görüşüm daı zāten ‘ilm ü ittılā‘-ı kerīmānelerinden mestūr olmamasına mübtenī bulunduğu gibi luf-ı a ile ‘arīza-i ma‘lūmeniñ üzerimden indifā‘ı ükmünce bugünkü gün her türlü vazā’if-i me’ mūrīyyet üzerinde mesā‘īniñ imkān u isti‘tā‘at dā’iresinde olanlarını ibrāza

bezli-i ğayretten de geri durmayacağı mı nezd-i devletlerinde te'minden vāreste görmekteyim bākī.

80

Nev'-i ḥaşā' il ü cins-i fazā' ilden her bir meziyyette ve ḥuşūşiyle māhiyet-i mükerrerme-i insāniyyeniñ mertebe-i kemāli olan mürüvvette ḥā'iz ṭabaḳa-i 'ulyā, bir ṭab'-ı bī-hemtāya mālik bulduklarına yaḳīn 'ubeydānem bir kemāl idüğünü burada muḳaddime-i kelām olarak 'arz u temhīdden maḳşad-ı kemterānem sebḳ eden taşdı'āt-ı mükerrermeiñ naşıl bir mecbūriyyet-i şedīdeden ileri gelmiş olacağını muṭlaḳā o mürüvvet-i 'āliyenīñ [124] (mülhem ḥaḳīḳat olan) şīme-i inşāf-ı sāmīsi bi't-taḳdīr ḥüdānekerde bende-i şādıḳlarını kendi ḥaddini bilmez bir mu'acciz şıfatında tanıtıp da şeref-i ḥüsn-i ḳabūlden düşürmek gibi aḥvālden viḳāye eyleyeceği ümīd-i ḳavīsiniñ üzerinde muṭma'in ü müsterīḥü'l-bāl bulunduğumu bildirmekten 'ibārettir ki bu ümīd-i şamīmī-i ḳākerānemiñ ḥayyiz-i işābete muḳāreneti emrinde şekk ü tereddüdüm yoktur.

Min ğayri liyāḳatin kendimi şeref-i 'ubūdiyyet-i keremkārīlerine mazḥariyyetle beyne'l-emsāl ḥā'iz-i imtiyāz olmuş bir baḥtiyār bilmekle müfteḥir bulunduğum mişüllü şu mazḥariyyeti 'ubeydānemiñ biminhu te'ālā yalnız bu yolda değıl daha pek çok cihetlerde menāfi'-i 'azīme vü mefāḥir-i dā'imesini göreceğimde de iştibāhtan vāreste bulunduğumu 'arz u beyān ve ma'māfih ḳarḥ-ı idāre-i kemterānemiñ eñ zayḳ bir devrine teşādūfünden dolayı nazar-ı taḳdīr-i 'ubeydānemde 'ādetā pek büyük bir medār-ı sa'ādet ḥükmünü alan meblağ-ı ma'lūmuñ daḥi ma'raż-ı şükrān ve maḥmedetin de olmaḳ üzere du'āyı i'tilāyı 'izz ü iḳbāl-i sāmīlerini ref'-i bārgāh-ı mennān eylerim bākī.

81

Emānet-i celīle-i āşafāneleri istātistik ḳalemi ḥulefāsından (...) efendi bendeleri sağır seneden beri defter-ḥāne-i 'āmirede müstaḥdem bulunarak dā'ireniñ uşūl ü fūrū'-ı mu'amelātına ve arāzī-i ḳavānīn ü nizāmātına bi'l-vücūh ma'lūmāt-ı 'amīḳa ḥaşıl etmiş ḳudemāyı me'mūrından olduğı [125] ve ḥuşūşiyle taşraca müte'addid-i vilāyāt-ı cismiyye ve elviye-i mühimmede sebḳ eden me'mūriyyetlerindeki ḥüsn-i ḥidemātına muḳābil naşıl sağirdüğü mağdūriyyetten buraca mükāfāt-ı lāyīḳa ile ta'mīri de maḳām-ı 'ālī-i emānet-penāḥīlerinden evrāḳ-ı resmiye ile mev'ūd bulunduğı ḥālde elyevm kifāyetsiz bir ma'aş ile zarūret-i fevḳā'l-'āde içinde esīr-ı ıztırāb olup ḳalmış

ve bu gibi emekdār ve liyākat-şī'ār bir me'mūruñ ise sāye-i ma'ālī vāye-i cenāb-ı zıllullāhīde mevķı'-i istihkākını bulması muķtezī olup bu iķtizāya bedel Őu Őūretle hāzīz-i ye's ü esefte ķalmasına elbette vicdān-ı 'ālī-i hāķķāniyyet-perverīleri ķā'il olmayacağı muhāķķāķāttan bulunmuŐtur.

İŐbu beyān-ı mūcmel iķinde mūmā-ileyh bendeleriniñ hulāŐa edilen tercūme-i hāl u istihkākı zāten taraf-ı 'ācizīye olan mūnāsebet-i kāmīle-i ķadīmesinden bahŐe hācet bırāķmayacađına gōre luţfen hāķķ-ı ķademe ve mażāyıkā iķindeki hūzn ü elemine 'aţf-ı nazar-ı mūrūvvet buyurularāķ eđerĉe Őimdilik hāzırda terfiye idāresine medār olacaķ mūnhal ma'āŐ olmasa bile bu maţlabı ātīsi iķin te'mīn tarzında olmaķ üzere ma'āŐ-ı hālīsiyle elyevm aķıķ bulunup mektūpu mu'āvinliđi idāresinde olan sicil kalemī bāŐķitābeti mevķı'ne nakli ve Őāyed bu mevķı' kapanmıŐ bulunmaķ gibi bir imkānsızlıđıñ taħāķķuķū hālinde ise (ĉünkü Őimdi bulunduđu ķalemce tarīķ-i terāķķī devā'ir-i sā'ire derecesinde mūsā'id olmamasına bina'en kezalık) ilerisini te'mīn zımnında hıdmet [126] ve mūdāvemem-i medīdesi sebķat etmiŐ olan taŐra senedāt-ı ķalemlerinden birine taħvīl-i me'mūriyyeti ile tesrīrine maŐrūfi-i 'ināyet-i 'aliye-i āsafānelerini Őūret-i maŐŐūŐada olarak ricā eder ve biminhu te'ālā sāye-i 'ālī-i emānet-penāhīlerinde 'alā kilā't-taķdīrīn huŐul-i mesrūriyyetini gōrmek Őerefiyle nefis-i dā'iyāne mecce de tenvīr-i dīde-i mūbāhāte Őimdiden muntazır ķalacađımı 'arz u enbā eylerim bāķī.

82

'Alem-i ḥasenāt u mūberrātı ihyā vū tenvīr eyleyen me'āŐir celīle-i diyānet-perverāneleri (mā-te'āķībū'l-melvān)⁴⁸ elsine-i taħdīŐāt u iħtirāmātta devrān eyledikĉe 'ōmr ü iķbāl-i sermedī ve feyz-i nazar-ı hūdāvendī mefāḥir-i 'azīmesi iķinde ḥayāt-ı cāvīd sūrmeleri du'āyı dā'imīsine muvāzebet-i 'ācizānemi istilzām eden bir rābīta-i ķadīme ile bāb-ı iḥsānlarına irţibāt hāŐıl etmiŐ bir bendeleriyim ki bunuñ fezleke-i mebhāŐ-ı vuķū'u bundan on sene muķaddem mūte'alliķāt-ı kemterīden Ḥalep'li Bekir Efendi vāsıtasıyla efendimize kesb-i 'ubūdiyyet ederek herbār-ı mūmā-ileyh 'abd-i mūteḥāŐŐıŐlarıyla ma'n-ı hużūr-ı meķārim-i mevūr-ı kerīmānelerine yüz sūrmekle mūfteḥir iken aḥīren sevk-i me'mūriyyetle taŐralara dūŐerek on seneden beri o Őereften

⁴⁸ Gece ve gūndūzūn birbirini takip etmesi.

mahrûm kalmış ve her ne kadar gıyâben du‘âyı devletlerini hiçbir zamân u mekânda cân u dilden dūr tutmamış isem de hamd olsun.

[127]

Bu def‘a dersa‘adete ‘avdet-i ‘âcizânem vuķū‘uyla yine tecdîd-i şeref mişülle kemâl-i incizâb ile müştâk bulunmuş olduğumdan rābıta-i ‘ubūdiyyeti tecdîd ü te’yîd zımnında hâkpāye yüz sürmekliğime müsâ‘ade-i celîle-i cenâb-ı keremkârleri şâyân buyurulması istirhāmına cür’et eyledim.

83

‘Arîza-i ahîreme müzeyyel emr-i cevâbî-i devletlerini aldım, beyân-ı meczūniyyete maķşûr olan bir söze serzeniş ma‘nâsı verilmesi ne kadar endîşemi mücib olduğunu ta‘rîf edemem.

Çünkü kuluñuza gücenmişiniz demek oluyor, siyâķ u sibâķ ‘ibâreden kendi istinbâtımca böyle añladım, onuñ için endîşede kaldım.

Ma‘a-hazâ ‘afvıñızı ricâ ederim ki haķıķaten o kelâmdan merâmım haddimiñ hâricinde olan (serzeniş) değil maħzâ imâyi hüzün ü esef maķşadından ‘ibâret idi.

İnsân mużtarib ü hazîn bir fikr ile yazdığı şeyleriñ rabt u yâbisini fark edemedikten başka terkîb ettiği cümleleriñ içine ğayr-ı irādî birtakım rumûz-ı hafiyeniñ girip şaklandığını dađi göremiyor.

Kaldı ki efendimiziñ o tevcihâtтан ma‘lûmâtları yok idiyse âyâ kuluñuzuñ da işiñ içinde fıkdân-ı re’y ü ıttılâ‘-ı âşafânelerinden haberim olamayacağı bi-tarîķi’l-evlâ değil midir?

[128]

Hattâ geçende nâmdâşım olan biriniñ falân vilâyet dâhîlinde bir livâ mutaşarrıflığına ta‘yîni maķâm-ı resmîce taşavvur olunduğu zamân eñ evvel vâlî-i vilâyetten re’y sorulduğunu görmekliğim ise bu icrâniñ da taraf-ı devletleriyle muħâbere üzerine vuķū‘unu fikr-i ‘âcizâneme ilkâ edebilmesi taşavvur u teslîm buyurulmaz mı?

Ma‘mâfih efendimiz zâten nâdir görülen deryâdillerden iken bu kadar ‘adî ve hattâ ğayr-ı irādî bir hatâyaya bayâğı ilişmek mu‘âmelesini göstermeleri besbelli ‘arîzam bir şıkıntılı zamânlarına teşâdüf eylemiş olmasından münba‘iş olacağını cezm eyleyerek

kalbimi o yolda tesellî yâb edebildim ve binâberîn luţf u mürüvvetiñizden beklediğime kemākān muntazır kalmak kararını verdim bākî.

84

Yirmi yedi sene müddet-i ‘ale’t-tevālî ve bilâ infisāl-i hidemāt-ı devlette bulunduğtan soñra dūçār olduğum za’f-ı a’sāba bina’ en istid‘āyı çākerî mūcibince falān maħalden bā-mazbaţa vākı’ olan inhā üzerine bā-irāde-i seniyye doksan üç senesinde ħazîne-i mālîyeden şehri (...) ğuruş ma‘āş taĥşîş ü iĥsānıyla tekā‘ūd-i ‘ācizānem icrā buyurulmuştu.

Aĥîren Rusya mes’elesinde dūçār-ı felāket ü muhāceret olup da dār-ı ğurbette bi’t-ţab’-ı ħāl-i iĥtiyāc-ı ‘ācizānem daha ziyāde tevessü’ etmesine [129] muķābil ‘umūm-ı taĥşîşāt-ı müteķā‘idîn tenķīĥātı şırasında mükerreren tenzîlāt göre göre nihāyet (...) ğuruşa ķadar tenezzül etmişti.

Şimdi ki tekā‘ūd nizām-nāmesiniñ ĥîn-i vāzı’ vü te’sîsinde bu ma‘āşıñ daĥi ķā’ide-i cedīdeye tevfiķini müsted‘a taķdîm ettiğim ‘arz-ı ħāl-i tekā‘ūd sanduķu nezāret-i celîlesi komisyonca mevķı’-i müzākereye ķonulduķta hidemāt-ı ‘ācizānem o zamān daha otuz seneye bālîğ olamamış bulunmasından nāşî istid‘āyı kemterî uşülen ķābil-i tervîc ğörülemeyip yeñiden üç sene daha ĥidmete ğirildiği ħâlde ma‘āş-ı mezķūruñ nizām-ı cedīde tevfiķi mümkün olacağı cevābı şifāhen taraf-ı çākerîye teblîğ edilmiş idi.

O şırada şüret-i inti‘āşım ancak ĥayātı memāttan tefrîķ edebilen bir derecede olup da keşret-i ‘ā’ ile ilcāsıyla bu ĥāle bir nihāyet vermek mecbūriyyetinde bulunduğum için vücūdca olan taĥammülsüzlüğüme bakmayarak o tavşıye üzerine lāzım gelen maķāma bi’l-mürāca‘a (...) vilāyeti mektūpçuluğuna nā’il olup ğitmiş ve tam üç sene müddet (burada ķayd u taşrīĥden müstaġnî) her türlü aĥvāl-i müz‘iceye ķarşı ĥüsn-i ifāyî me’ mūriyyete muvaffākiyetle ‘avdet eylemiş olduğum ma‘lūm-ı ‘ālîdir.

Zāten maħal-i mezķūrdan ne ķadar dilşikāf, ne mertebe taķāt-ı fersā bir mağdūriyyet ĥālîyle buraya ğeldiğim muĥtāc-ı baĥş olmamaķla berāber ĥadd-i zātında miķdār u kemmiyyeti hemān ĥiķbir istifāde-i şaĥīĥayı [130] te’ mîn edememekte olan bu ma‘āş da māh be māh değil (...) ayda bir kere bile istîfāya muvaffākiyet ‘ādetā müte‘azzir ĥükmünde bulunuyor.

Bināberīn ma'īšetce yine hāl-i ıztırābīn 'arz u ta'rīf olunamayacak bir derece-i müdhişesinde bulunduğumu i'tirāfa mecbūrum.

Şu hālde sicil-i me'mūrīn komisyonunca muḳayyed ü muşaddaḳ bulunan tercüme-i hāl-i memlūkānemde mūnderic (...) senelik ḥidemāt-ı sābıḳamla işbu me'mūriyyet-i aḥīrem müddetiniñ yekūnu tamāmıyla ḥadd-i nizāmīye bāliḡ olmasına ve zāten ma'lūliyyet-i 'ubeydānem cümlece ma'lūm u müsellemler bulunmasına göre sāye-i merāhim vāye-i cenāb-ı ḥilāfet-penāhīde sefāletten taḥlīşim için zıkr olunan ma'āş-ı 'ācizānemiñ nizām-nāme-i cedīd-i aḥkāmı dā'iresine naḳl u tevstī'ī ḥuşuşuna müsā'ade-i 'aliye bī-dirīḡ buyurulacak olur ise bunca senelik cān sipārāne ve pāk-i dāmenāne ḥidemāt-ı mütevāliye-i emekdārānemiñ şu hāl-i mūrīsü'l-melālimde mūkāfāt-ı lāyıḳasını görmüş ve du'āyı bi'l-ḥayr-ı cenāb-ı şehriyārīye muvāzebet-i dā'imedden başka şu mazhariyyetime delālet buyuracak olan maḥfil-i 'ulviyyet-i keremkārāneniñ daḫi bi't-ḫab' minnetdār-ı mūrūvvetleri ḳalmış olacağım bed'ihiyyedir bāḳī.

85

Sevgilim

Dilber tebessümü gibi laḫīf bir ḫālī'a mazhar iken aḥīren [131] ḫehre-i 'acūze beñzer bir baḫt-ı bed manzarıñ ḥükmüne giriftār olmuş bir dil-figārıñ 'arz-ı hālini luḫfen nazār-ı merḫametle oḳuyunuz.

Āyā cism-i nāzenīni gül ü yāsemen reng ü būyundan ve mizāc-ı dil-nişīni ḫür ü mülk ḫab' u ḫuyundan tertīb ü teşkīl olunmuş bir nigāra mazhariyyetten soñra ḫāḳat getirilmez bir müddetle firāḳına düşmek, muḳaddime-i 'arz-ı hālindeki ma'nāyı mutaḫammın bir hāl-i bā'ışü'l-melāl deḡil midir?

Şabaḫıñ nāzik ziyāsından ziyāde leḫāfet-i baḫş-ı vicdān olan nūr-ı cemālīñizi görmeyeli gözlerim dehşetnāk bir ḫasret ḳaranlıḡı içinde ḳalmış ve bu te'essürle dōkmekte oldukları sirişk-i elem şu'le-i ḫayātımı söndürecek ḳadar bir tūfān teşkīl eylemiştir.

Sevdāñız göñlümün bir ḫāşşa-i ḫabī'iyyesi ḫükmünü almış olduğundan ḫiçbir daḫıḳa ḳalbimden ayrıldığı yoktur.

Bu sevdā şerīk ḳabūl etmeyen yegāne sevdālardan bulunduğu cihetle güzeller panāyırı şayılan bu revnaḳlı günlerde inzār-ı raḡābete ḳarşı i'lān-ı ḫüsn ü cemāle çıkan perī-peykerleriñ ḫiçbiri bile gözüme girmemektedir.

Gönlüm ‘aşkıñızdan başka bütün ‘alâyıktan ta‘îl-i hissiyât eylemekle rûhumuñ medâr-ı müstaķil telezzüzü ancak hayâliñizden ‘ibâret bulunuyor.

Ah zât-ı melâhat-ı simâtiñızla sebķat eden o ĥalâvetli mülâķât günleri ĥâtırama geldikçe yüreğim taĥammül olunmaz bir ‘alevle tütüşüyor.

Fırķat âteşi içinde terk olduğum gündün beri seniyye-i sūzânımı çeşmesâr şefķatiñize ‘arz etmek üzere çok def‘alar semtiñiz [132] eṭrâfında dolaşmaktan geri kalmadıysam da muĥtâc-ı tezkâr deĝildir ki doğrudan doğruya mevķı‘-i ‘âliñize kadar gelmek benim için rehîn-i imkân olamayıp zât-ı nâzikânelerine göre ise dekkân-ı ‘âcizîyi teşrîfte hiçbir ye’s olmadığı ĥâlde bir kerecik olsun böyle bir ‘inâyete raĝbet buyurulmamasını ĥüdâ göstermesin büsbütün ĥâtırdan çıkarıldığıma delîl tutmak gibi bir fikr ile göñlüme ye’s vermek istemem.

Zîrâ bilirim ki mâhiyetiñizdeki şefķat ĥâşşası ĥâ’iz iştîyâķıñız olan bir ĥalbiñ izmiĥlâlini revâ görmez.

Binâberîn geçmiş zamâna müte‘allik birtaķım kıyâsât ile ile taṭvîl-i maķâl vâdisine gitmeksizin hemân tecdîd-i muĥabbet-i kadîmeye müşâberet olunmak üzere mülâķât-ı nâzikâneleri şerefine mazhariyyet temennâsında bulunduğumu beyân ile söze ĥitâm veriyorum efendim.

86

Sebķat eden ilticâyı ‘âcizânem üzerine (şöhret şâyi‘ası kadar ‘âlicenâb bir ĥalb-i şefķatme‘ab ile bi-ĥaķķın ittişâf-ı sâmi-i keremķârîlerini te’yîd eder şüretle) dirîĝ-i mürüvvet edilmeksizin tesrî‘-i mes‘ûdiyyet-i çâkerânem ĥaķķında büyük ve mü’essser bir delâlet-i ĥaķķiyye îfâsı va‘di lütfen i‘ṭâ vü iĥsân buyurulmuştu.

Şânında söylenilen evşâf-ı ‘âliyeye tamâmıyla mâlik olduğunu [133] şu ‘inâyet-i celîlesi ile nazar-ı taķdîs-i bendegânemde daĥi bi-ĥaķķın te’mîn eyleyen o ĥalb-i zîşânın ciddiyet ü ‘ulviyyet müsellemesi iķtizâsınca muṭlaķâ verdiği va‘diñ eşer-i fi‘liyesini ta‘ķîb eyleyeceĝinde şüphem olmadığı gibi iĥyâ buyuracağı bir fâmiyâ ĥalkı lisânından üç i‘lâya kadar şu‘ûd eyleyecek olan şadâyı şükrânıñ nasıl bir ecr-i ma‘nevîyi da‘vet edeceği baĥşinde de kendileriniñ rayb u iştibâhîleri olamayacağı meczûm bulunmasına göre o yolda tecdîd-i istirĥâma lüzûm görmem.

Ma‘mâfih şeref-i mazhariyyetiyle müfteĥir olduğum ĥüsn-i telaķķî ve iltifât-ı devletlerine meclûben geçen gün daĥi tekrîr-i ziyâret ü te’yîd-i ‘ubûdiyyet zımnında

nezd-i sāmī-i kerīmānelerine müteveccihen derbār-ı şevket qarāra kadar geldiğim sırada istizāne giden ağa bendeleri (huzūrda) buldukları haberini getirmesi üzerine bi't-tab' o şerefi ihrāza muvaffakiyet hāşıl olamadığı cihetle nām-ı 'ubūdiyyetimi şu şüretle varakpāremiñ lisān-ı tezkīr ü iḥtārına tevdī' eyliyorum.

Zaten 'acizlere şarf olunmak için cānib-i celīl-i kudretten cevād-ı kalplere verilir bir hazīne-i ma'nevīye olmak üzere öteden beri na't u tavşīfi kitāplarda görülüp de bugün bizzāt kendisi tab'-ı sāmī-i keremkārīlerinde müşāhede olunan (muḳaddes mürüvvetiñ) 'ulu cenābına ilticā şerefini iktisāba muvaffakiyetim hükmünce onuñ sāye-i luḫfunda mes'ūdiyyetimi muḳarrer bilmekten ayrılamayacağım mişüllü o şīme-i [134] 'āliye daḫi kendi kerem-i dīdesiniñ şükrānından neş'e yāb olmak meyelānından bi't-tab-ı tebā'ūd edemeyeceğine kā'il bulunduğumu ve 'ālemde eñ küçük bir iyilikten cenāb-ı Ḥaḳḳıñ ne kadar büyük elṫāf-ı şamedāniyesi cilveger zuhūr olacağı bahşini ise 'ind-i sāmīlerinde derece-i vüṣūḳ u iḫmi' nāna vāşıl bildiğimi 'arz ile artık işiñ ilerisini melca' i zīşānımıñ re'y-i 'ālīlerine terk eylerim bāḳī.

87

Cenāb-ı Ḥaḳḳ şunūf-ı ḫaşā'il-i mülkiyye ve vücūh-ı fażā'il-i 'aḳliyye ve naḳliyye de bī-'adīl olmak şaffet-i celīlesiyle bi-ḫaḳḳın şeref-nāme-i şevkete şān veren veliyy-i ni'met 'ālem-i pādīşāhımız efendimiz ḫazretlerini tenāhīden maşūn 'ömürler ü ḫalelden sālim 'āfiyetlerle serīr-i ḫilāfet-i muḳaddeselerinde ebed qarār buyursun cāriyeleri 'atebe-i felek mertebe-i cenāb-ı ḫilāfet-penāhīleri emekdārān bendegānından müteveffā falāniñ zevce-i metrūkesi olup tevārūşen (...) maḫallesinde mutaşarrıf olduğumuz cesīmḫāne muḳaddimen birkaç sene şeyḫ (...) efendi 'abd-i dā'īleriniñ ve mu'ahḫaren bir ḫaylī vaḳit daḫi (...) paşa ḳullarımıñ iḳāmetleri çün şehri (...) lira icāre ile ṫaraf-ı devletten istīcār buyurularak efrād-ı keşīreyi cāmi' olan bütün 'ā'ilece münḫaşırān bu icāre ile ta'ayyüş edilmekte iken bir müddetten beri ḫāne-i mezkūr falān 'abd-i [135] dā'īleriniñ iskānına taḫşīş olup icāre-i şehriye olmak üzere hazīne-i ḫāşşa-i şehriyārīleri cānib-i 'ālīsinden yalnız (...) lira verilmekte ve bu ise cihet-i inti'āş-ı 'acizānemiz şöyle dursun ḫāneniñ termīmāt-ı ṫabī'iyyesine bile kifāyet etmemekte bulunmasıyla ve ma'a-hazā ḳudsī şīyem-efendimiziñ baḫr-i zehāra mānend olan 'avātıf-ı nā-mütenāhiyeleri bütün 'āleme mebzūl ü mu'ammem iken bi'l-ḫāşşa āsitān-ı şevket-nişān ḫilāfet-penāhīleri güzeştegānı bendegānından birine mensūb bir 'ā'ile-i bī-vāyeniñ mazāyıkā içinde ḫūn-ı dil dökmelerini ḳaṫ'ān tecvīz

buyuramayacağında şüphemiz olmamasıyla zāten zamīme-i vazā'if-i pencgānemiz olan du'āyı efzāyiş 'ömr ü şevket-i şāhāneleri vecībe-i mühimmesinde bir kat daha huzūr u şafāyı bāle mazhariyyet-i 'acizānemiz için lutfen ve 'ātıfeten icāreniñ miqdār-ı sābıkına ircā' vü iblāğı hakkında irāde-i seniyye-i cenāb-ı şehriyārileri erzān buyurulmağ bābında ve herhālde.

88

İşbu 'arīzam ki hulāşa-i mündericātı sehm-i kazāniñ bugün qalbimde açtığı yarayı ma'ğāyetü'l-ihtişār i'tirāftan 'ibārettir.

Kölelik şıfatıyla yazıldığı için i'tikād-ı memlūkānemce elqāb-ı teşrifāttan daği āzāde bulunmağ lāzım geliyor.

[136]

Hadd-i zātında ne burada tezkārına ne de zamīrde izmārına muqtedir olamayacağım kederli bir haberi aldığım anda hasbe'l-'ubūdiyye kendimde hissettiğim hālī bir dereceye kadar ta'rīf edebilmek için (vicdānıma bir şā'ika nüzül etti) demekten başka bir söz bulamam.

Ḳuluñuzu eñ ziyāde dilhūn eden şey ise bu bābda efendimizi rahatsız edebilmesi melhūz olan te'essür-i derūndur.

Façağ veliyy-i ni'met bī-minnetim ḥāzretleri vücūhla ('ārif-i ḥağāyık-ı hükm) bir ḥakīm-i ma'ālī şiyem olduklarından 'ālemdeki 'alāyim-i fenā insān-ı kāmile tesliyet baḥşā olmağ lāzım geleceğini taqdir ile o fikr-i ḥikmeti iltizām buyuracaklarında iştibāh etmemekle mütesellī oluyorum.

İnfi'ālāt-ı beşeriyye sā'ikasıyla felekten şikāyet (nākışlar) beyinde bir 'ādet hükmünde ise de efendimiz gibi mükemmelin kirām doğrudan doğruya mebde'-i meşiyete bakarak öyle bir 'ādetten istifāde ihtiyācında bulunmayacakları muḥaḳkağāttan olup ma'māfih işbu āfet-i semāviyeniñ de ḥānümān-ı devletleri için ḡāye-i āfāt u dā'iye-i mükāfāt olacağına bi'l-i'timād hemān na'm-ı ebediyye dā'iresine alınan merḥūmeniñ rūḥu çāşniyāb-ı lezāyiz-i ma'neviyye olduğca vücūd-ı devletleriniñ şemerāt-ı naḥl-i ḥayātlarıyla' ma'an 'ömr ü iqbāl-i cāvıdden kemāl-i 'āfiyetle mütena'im ve mütelezziz olmaları du'āsını ref-i bārgāh-ı eḥadiyyet etmekle iktifā ederim bāḳī.

[137]

89

Şān-ı bî-‘adīli derecāt-ı mümkin-e-i tavşīfāt u taşvīrātın ‘ālī olan şevketlü veliyy-i ni‘met bî-minnetimiz pādişāhımız efendimiz hāzretleriniñ her bir haşīşa-i muḳaddese-i hümāyūnları bir nūr-ı lāhūtīden meftūr olduğu için ‘atebe-i felek mertebe-i cenāb-ı şehriyārīlerine mūrāca‘at edenleriñ ‘uyūn-ı ibtihālleri bir ziyāyı şādī ile rüşen olageldiğinden ḳulları da bi’l-hāşşa o menba‘-ı envārdan istifādeye tevessül cūr’etini alarak (...) seneyi mütecāviz zamāndan beri mütevāliyen ve şıfat-ı lāzıme ile muttaşifen ḥidemāt-ı mühimme-i devlet-i ‘aliyelerinde bulunup da şadākat ü cemiyet ḥaşletleriniñ netāyic-i fi‘liyesini her bir vazīfe üzerinde ibrāza muvaffaḳ olmuş ve hiçbir yerde hiçbir şā’ibe ile de lekelenmemiş bir ‘abd-i şādīḳları olduğum cihetle o ḥaşletleriñ te’min edegeldiği mes‘ūdiyyeti ḥaḳḳ-ı memlūkānemde daḫi luṭf u ‘atīfet-i seniyyeniñ dirīğ buyurmayacağı i’tikād-ı cāzimi ile ḥaylī müddetten beri açıḳta ve ḥāl-i zarūrette bulunduğumu ‘arz ile luṭfen ve merḫameten emşālim mişüllü bir me’mūriyyetle bekām buyurulmaḳlıđım için mededres-i müstemendān olan irāde-i seniyye-i cenāb-ı zıllullāhīleriniñ erzān u şāyān buyurulması niyāzına ictisār eyledim ḳatbe-i aḥvāle emr ü fermān .

90

Her bir haşīşa-i muḳaddese-i şāhānesi bir nūr-ı lāhūtīden meftūr [138] olan şevketlü ḳudretlü merḫametlü veliyy-i ni‘met bî-minnetimiz efendimiz hāzretleriniñ du‘āyı beḳāyı ‘ömr ü şevket-i seniyye-i şehriyārīleri vecībe-i müteḥattimesiniñ tekrārıyla istid‘āyı ‘atīfete lede’t-tevessül ḳulları otuz seneyi mütecāviz zamāndan beri mütevāliyen ve şıfat-ı lāzıme ile muttaşifen ḥidemāt-ı mühimme-i devlet-i ‘aliyelerinde bulunarak şadākat ü ḥamiyet ḥaşletlerinin netāyic-i fi‘liyesini her bir vazīfe üzerinde ibrāza muvafıḳ olduğtan soñra o ḥaşletleriñ te’min ettiği sa‘adet-i dā’imeye bedel ḥaylī vaḳitten beridir ma‘zūlen açıḳta ve pek ıztırāplı bir ḥāl-i mazāyıkā da ḳalıp sāye-i ma‘ālī vāye-i cenāb-ı ḥilāfet-penāhīlerinde nā’il olmuş bulunduğum rütbe ile mütenāsib düşmeyecek ḳadar sefilāne ve ḥāksārāne yaşamaḳta ve bî-keslik mülābisesiyle devā’ir-i ‘āliyye mūrāca‘attan ise hiçbir fā’ide görememekte olduğumdan ve ḳulları gibi zulmet-i ye’s içinde ḳalıp da maṭla‘-ı envār-ı merāḫim ü elṭāf olan ‘atebe-i felek mertebe-i cenāb-ı zıllullāhīlerine mūrāca‘at eyleyen müstemendānıñ muṭlaḳā ‘uyūn-ı ibtihālleri bir ziyāyı şādī vü ibtihāc ile rüşen

olageldiği ma‘a’l-iftihār görülmekte idüğünden kulları daği bi’l-hāşşa feyz-i ma‘nevîsi tecelliyât-ı sübhāniyeden gelen o merāhim-i nā-mütenāhiye envārından iktibās ü istifāza için rüy-ı isti‘tāfi doğrudan doğruya āsitān-ı şevket-i nişān-ı hümāyūnlarına tevcīh eyleyerek emşālim gibi bir (...) ile bekām buyurulmağlım hakkında irāde-i seniyye-i [139] cenāb-ı hilāfet-penāhileriniñ erzān u şāyān buyurulması tazarru‘na mücāseret eylerim ol bābda.

91

Geçen gün sa‘ādetlü (...) bey efendi oğulları vesātetiyile taq̄dīme mütecāsir olduğum isti‘tāf-nāme-i kemterī üzerine tesrī‘-i mesrūriyyet-i ‘abīdānem hağğında merci‘-i lāzımiyyesine emr ü fermān-ı fağimāneleriniñ teblīğ buyurulacağı tebşīrini kemāl-i ibtihāc ile alarak memnūnen du‘āyı bi’l-hayr-ı hıdıv-ı a‘zamīleri vecībesini tekrār eylemiş ve bu te‘mīn-i ‘ālī üzerine artık eñ evvel açılacak mağaliñ ‘uhde-i çākerāneme tevcīhi ‘ināyetini pek kuvvetli bir ümīd ile beklemekte bulunmuş olduğum hālde ağıren evrāğ-ı havādişte okuduğum tevcīhāt miyānında nām-ı kemterānemi müşāhedeye muvaffağ olamayışım bi’ṭ-ṭab‘ kuluñuzu yine şu taşdı‘-i zārūrīyye mecbūr eyledi.

Çünkü zāten şūret-i fevkā’l-‘āde de rağnedār bulunan hāl ü tağammül-i ‘ācizānem bir de imtidād-ı ma‘zūliyyet sebebiyle artık o dereceyi bulmuştur ki bunuñ daha ötesi hūdānekerde ‘ādetā mes’elettir buña ise ne efendimiziñ merğametleri, ne de min gayri liyāğatin üzerimdeki devlet-i hayşıyyet kâ’il olabilir.

Şu hāle göre şāyed ārzū ettiğim yolda hāl-i kemterīye muvāfiğ bir şeyle iğdār-ı bendegānem daha uzayacak olduğ tağdīrde bārī [140] luğfen buraca eñ küçük bir şu’be-i idāre a‘zālığı silkinde olsun, bir me’mūrīyyet-i münāsebe ile tesrīr ü terfiyye-i çākerāneme müsā‘ade-i celīle-i fağimāneleri şāyān buyurulması tazarru‘-ı mağşūşuna cūr’et eylerim.

92

İztırābım hāl u tağammülün şoñ derecesini bulmuş olmasıydı efendimizi bu kadar şığ şığ ta‘cīze mütecāsir olmazdım.

Sā’ika-i mücbire-i zārūret zāten meşreb-i kemterānemde bulunmayan bu mu‘accizliğ kuluñuza tecvīz ettiriyor.

Menba‘-ı ma‘ālī olan vicdān-ı sāmīlerine yemīn ederim ki hağğıkaten pek tağatsiz bir zillet ü sefālet içindeyim.

Gerek üzerimdeki ‘ubūdiyyet-i faḥimāneleri şerefiniñ ve gerek yine bu ‘ubūdiyyet sâyesinde hâ’iz olduğum ḥayşiyet-i resmiyeniñ bundan daha ziyāde bir zillet mevķı’ne düşmesi ise muṭlaķā ārzū buyurulmayacağından emīnim.

Qaldı ki geçende devletlü (...) paşa ḥazretleriniñ vesātetlerine tevdi‘ etdiğim isti‘tāf-nāme-i çākerīde ‘arz olunduğu üzere (...) nezāret celīlesinden kendi mūrāca‘atlarımla bi-ḥaḳķın istifāde edemeyeceğimi çoktan añlamış olduğumu bahş katmaktan şarf-ı nazarla cemī‘ zamānda her bir ‘ināyeti münḥaşırān kendi veliyy-i ni‘metimden beklemekliğim zāten ṭabī‘i idüğünden şu ḥâlde ārzūyu ‘ācizānem [141] vechle şāyed buraca ḳayırılmaḳlığım daha uzayacak gibi görünüp de yeñi tebeddülāt gören (...) ve (...) vilāyetlerince bir me’ mūrīyyet-i münāsebeye ta’yīnim ḥaḳķında irāde-i ‘aliye-i cenāb-ı vekālet-penāhīleri bī-dirīğ ü erzān buyurulacak olur ise cidden fevķā’l-‘āde bir teceddüd-i ḥayāt ni‘metine mazḥar buyurulmuş olacağımı ‘arz u ifādeye cür’et eylerim herḥâlde.

93

Eyyühe’l vezīrū’l ‘ārifū’l ḥabīr!⁴⁹ Āb-ı ḥayātta taşavvur olunan ḥāşşayı (geçen ki bir va’d-ı sāmī-i keremkārīleriniñ ḥükm-i münīfi) bütün ḳuvāyı ‘ācizāneme (yeñi bir zindekī-i ḥaḳķī bahş edercesine) ilkā eylemiş olmasaydı muṭlaķā bu taḥammülsüz ıztırāba şimdiye ḳadar da muḳāvemem edememekliğim ṭabī‘i idi.

İ’tiḳād ederim ki zāten ḥamiyyet muḳābili bir mağdūriyyetiñ içinde bir de imtidād-ı ma’zūliyyet gibi muzā‘af bir ibtilāniñ şedā’id-i fevķā’l-‘ādesi bugün ḥayātımıñ üzerinde ne ḳadar fāci‘ bir te’şīr göstermekte olduğunu istinbāt için nazar-ı ‘irfān-ı bī-pāyānlarına yalnız bu ḳadarcık bir telmīḥ kifāyet eder.

Zāten ḥudüdsuz fażīletlerle muḥāt bir mūrūvvet-i ‘āliyeden gelen o va’d-ı kerīmiñ herḥâlde şeref-i incāz ile nihāyet bulacağında şüphem yoksa da bir vech-i ma’rūz-ı taḥammül derecelerini pek ziyāde geçen ıztırābımıñ [142] sevķ-i ṭabī‘iyyesinden başķa (leyse min ‘ādeti’l-kirāmi te’hīrū’l en‘ām)⁵⁰ me’ālinden aldığım bir ḥükm-i tazammunu daḥi (eñ ziyāde sebebiyet te’eḥḥürü) emr-i iḥtārdaki kendi tekāsülümde göstermesi üzerine şöyle bir muḥtıra taḳdīmine mecbūriyyet gördüm.

Muḥtāc-ı tezkār olmayan aḥvāldendir ki

⁴⁹ Ey haberleri bilen vezir!

⁵⁰ Nimetlerin geciktirilmesi cömertliğin adetlerinden değildir.

Mes'ulümüñ mazhar-ı müsā'ade-i sāmīye-i cenāb-ı nezāret penāhīleri buyurulacağı ümīdini hāşşaten şu nokta-i nazardan almağtayım ki bugün emr-i idāresi muhāle karīb bir hāl-i düşvārīde görünen kuvve-i mu'azzama-i māliye üzerinde lutf-ı haqq ile teyessürnümā olan hüs-n-i muvaffakiyāt-ı devletleri mutlakā (fazā'il-i ahlāk) mükāfatı olarak cānib-i celīl-i ulūhiyyetten gelen bir tevfiķ-i ma'nevī eşeri olduğunda iştibāha maḥal taşavvur olunamaz.

İşte bu vech-i vecīhe göre efendimizde cidden vücūduna hükmlenmek lāzım gelen o fazā'il-i muḥaddeseden elbette müstefīd olacağımda gönlümü rayb u tereddüden sālīm tutmağlığım ṭab'ān müteḥattim görüldüğü gibi bundan üç dört sene evvel bir teşādüf-i baḥtiyārāne ile huzūr-ı devletlerinde bulunmak şerefine de nā'il olduğum için nezd-i 'ālī-i nezāret penāhīlerinde büsbütün meḥül ü bīgāne bir ādam mevķı'inde görülmeyeceğimi daḥi taşavvurla kesb-i mefḥaret eylerim.

[143]

Şaded-i istirhāma gelince (...) mektüpçülüğundan zāten ḥamiyyet mağdūru olarak munfaşıl olduğtan başka sebebi ve fā'ili ma'lūm bir şademe-i intikām üzerine eldeki mevcūdu da ḡā'ib ettikten sonra güç hāl ile buraya gelebilmiş ve cüz'ün lāyetecezzā kabīlinden olmak üzere ḥazīne-i celīleden maḥşüş bulunan teķā'üd-i ma'aşıma da muṭarriden destres olamamakta bulunmuş olduğuma göre bugünkü hāl-i ta'ayyüşümüñ naşıl bir ıztırāba mülābis bulunacağı mülāḥazasını bi'l-hāşşa nazar-ı inşāf-ı 'ālīye terk eyleyerek mürüvveten ve şu ihtiyācāt-ı ramāzaniyenīñ hiç olmaz ise şiddetini ta'dilen sene-i sābıqadan kalan iki aylık ma'aş-ı çākerīniñ def'aten tesviyesine bezl-i 'āṭıfletle berāber hāl u istikbālce daḥi te'diyāt-ı mütevāliyesi için fermān-ı sāmī-i nezāret penāhīleriniñ bī-dirīğ buyurulması niyāz-ı maḥşüşuna ictisār eylerim bāķī.

Mağdüren vukū‘-ı infişāl-i çākerānemden beri mażāyıkā içinde geçirdiğim günleriñ yekūnu tam bir seneye bāliğ olup zāten keşret-i ‘ā’ ileye muķābil elde hiçbir şey’im bulunmamasından nāşī idāre-i ma‘īšet hūşūşunda artık ‘acַz ü ıztırābīñ soñ derecesini bulduğum cihetle hāl-i hāzırım tab‘ān şāyān-ı merħamet olmaķla berāber sāye-i ‘ālī-i faħīmānelerinde taraf-ı devletten hā’iz olduğum hayşiyet-i resmiyeniñ de [144] muṭlaķa böyle bir zillet içinde kalmasına rızā gösterilmeyeceğini cezm ile luṭfen tesrī‘-i mesrūriyyet-i çākerānemi niyāz u istirħāma mücāseret eylerim.

Çākerleri daha evvelki hidemātımdan kat‘-ı nazarla seksen altı evāhirinden, hicret zamānına kadar mefsūh Tuna vilāyeti merkezi olan Rusçuk Sancağı defter-i hāķānī başkitābetinde bulunarak ‘alā kadri’l-istitā‘a ibrāz-ı hūsn-i hidmet ü şadāķat eylediğim mişüllü hicretten soñra daħi livā-i mezkūrdan maķām-ı ‘ālī-i nezāret penāhīlerine gelmiş olan arāzī vü emlak defterleriniñ tefrīķi hidmetinde haylī müddet meccānen çalıştırılarak buña mükāfāt tarzında olmaķ üzere bir miķdār tapu senedātı yazdırılıp da beş on gurus̄ taħrīriyye almaķlığımā müsā‘ade gösterilmişti.

Onu müte‘ākıben Edirne cihetince taħrīr-i emlak fırķa-i seyyāresi muħarrir-i şānīliğine me’ mūrīyyet-i ‘ācizānem vukū‘ bulmağla bu işi daħi ba‘de’l-ıfā ‘avdet-i çākerānemde sā’ iķa-i kader Bursa tarafına sevk eylemesi üzerine oranıñ defter-i hāķānī kalemince bir me’ mūrīyyet istiħşālī ārzüsunda bulunmuş isem de nezāret-i celīlelerinden neş’et etmeye ketebeden bulunduğumu hükümet-i maħalliyece bilen olmadıģı cihetle bir işe muvaffaķ olamayarak me’ yūsen ve muṭtaren buraya ‘avdetle bir sābıķ-ı nezāret celīlelerince tapu senedātı taħrīri işiyle kayrılmaķlığımı bundan iki buçuk māh-ı muķaddem bā-‘arz-ı hāl istid‘ā eylemiş idim.

[145]

Havāle-i vāķı‘a üzerine defter-i hāķānī meclis idāresinden ‘arz-ı hālimiñ zuħuruna yazılmış olan i‘lāmda bu iş için efrād-ı mu‘ayyeneden başķa muħarrir alınmaması haķķında dā’ irece müttehiz bir qarārdan baħşle taraf-ı çākerāneme cevāb-ı redd-i i‘tāsı gösterilmiş olup ma‘a-hazā kulları hadd-i ta‘rifiñ hāricinde felāket görmüş muhācirinden ve ‘ālemde eñ ‘āciz ü muṭtarib bī-çāregāndan olmaķla berāber bālāda ‘arz olunduğı üzere zāten defter-i hāķānīyye mensūb emekdārān-ı ketebeden daħi

bulduğum hâlde bugünkü günümde bi'l-hâşşa merci'-i münferidim demek olan nezâret-i 'aliye-i âşafânelerinden de hiçbir imdâd u merhamete nâ'il olamayacak olur isem naşıl dilhûnâne bir ah u enîn ile sirişk-i hüzn ü keder dökeceğim muhtâc-ı 'arz u tavşîf olmadığından ve buña ise şefkat-i müselleme-i cenâb-ı keremkârîleri kı'îl ü râzı olmayacağı gibi her bir kı'ide tahtında ba'zı şevâz bulunduğu mişüllü hakk-ı 'ubeydânemde şöyle bir müsâ'ade-i maşûsa-i rahîmâne gösterilmesine meclis-i idâre i'lâmında mevzû' bahş olan kararın daği istisnâ'en müsâ'id bulunacağı cümle-i me'mûlâtan idüğünden bir vech-i ma'rûz nezâret-i 'aliye-i âşafâneleri olan nisbet-i kadîme-i çâkerâneme ve 'acz ü iftikâr huşûşundaki derece-i ma'rûza-i fevkâ'l-'âdeme nazaran ileride hâlime münâsib bir me'mûriyyet zuhûrunda lütfen kayırılmağ üzere şimdilik mülâzemet defterine kayd u idhâlimle berâber lâ-yuâğ bir derecede bulunan mazâyıka-i çâkerânemiñ mühimmen emeğin ta'dîli [146] zımnında mesbûku'l-vukû' olan müsâ'ade-i huşûşa vechle münâsib miqdâr tapu senedâtı daği yazdırılarak beş on gurus istifâde-i 'acizâneme 'inâyet buyurulması niyâzını tekrâra cür'et eyledim ol bâbda.

97

Sâye-i merâhim vâye-i cenâb-ı vekâlet penâhîlerinde nâ'il olduğum ma'zûliyyet ma'âşının hazîne-i celîlece gördüğü bir tenzîlden mütevellid kifâyetsizliğiyle berâber mevcûduna kanâ'at ederek şûret-i tenzîlinden bahş u şikâyete taşaddî 'azminde değilsem de bunu da muntazaman ahz u istifâya muvaffak olamadığımdan dolayı idârece büsbütün tehî dest bulunduğum günlerle bugünkü hâlim hemân farksız bir râddede cârî idüğünden ve bu ise ihsân-ı 'âliniñ maşad-ı münîfiyle mütenâsib olmadığına göre nezd-i sâmi-i cenâb-ı şadâret penâhîlerinde tecvîz buyurulmayacağı vâzihâttan bulunduğundan lütfen şûret-i muntazama da tesviyesi için irâde-i maşûşa-i cenâb-ı vekâlet penâhîleri erzân buyurulmağ bâbında.

98

Birkaç günler evvelce devlethâne-i 'âlî-i âşafânelerine bırakılan istirhâm-nâme-i çâkerî elbette mazhar-ı nigâh ma'âlî-i iktinâh-ı rahîmâneleri buyurulmuştur.

[147]

Onuñ hulâşa-i me'âlinde 'arz eylediğim şiddet-i ihtiyâc-ı kemterîye göre lütfen ibrâz u ifâsında te'eşhûr buyurulmayacağı câzîmâne ümîd ettiğim eser-i cemîl-i

mürüvvetiñ derhâl vukû'a gelmiş olacağına mu'tekiden hazîne-i celîleye mürâca'attan geri kalmıyor isem de kemākān mâliye me'mûrları tarafından tehî dest olarak 'avdet-i bendegānemiñ revā görülmekte bulunması bi't-ṭab'-ı haqq-ı çākerānemde henüz oraya mü'essir bir iş'ār-ı vukū' bulduğunu işrāb eylemekte olduğundan ve nezd-i devletlerinde tecvîz buyurulmayacağı meczûm olan mażāyıkā-i çākerānem ise hadd-i ta'rîfi mütecāviz bir derecede bulunduğundan kemāl-i mecbūriyyetle tekrîr-i isti'tāfa cür'et ediyorum bâkî.

99

Tenāhîden āzāde olan mekārim-i ṭabî'iyyesine mürâca'attan uşanmaz bir hāşşa olmak şıfatıyla mümtāz ü me'āsire meşhūdesi delāletiyle eñ kerîmi mâhiyet-i zekiye-i edîbānelerinde cilvesāz bulunan şîme-i celîle-i mürüvvetiñ luṭf-ı maḥşūşuna 'arz u tevdî' ile mażhar-ı hüsn-i is'āf olacağına şüpheşiz kalmış olduğum isti'tāfnāme-i çākerî mūcibince ma'zūliyyet ma'āş-ı kemterānemiñ şüret-i muntazamada tesvîyesini āmir-i mâliye-i nezāret celîlesine is'ār buyurulacak olan tezkere-i sâmiye ile zāten eşer-i maḥz-ı mürüvvet ü 'ināyet-i 'aliyeleri olarak Halep'e sebķ eden iş'ār-ı 'ālîniñ de ta'ḳîb-i hükm-i münîfi zımnında mev'ūd bulunan [148] te'kîd-nāme-i sāmîniñ tesrî'-i huşûlî emrinde ḥasbe'l mecbūriyye temennî-i himem-i 'āliyye-i keremkārîlerine ez ser nev-i müşāberet ediyorum bâkî.

100

Keremkār bir vicdāniñ şîme-i mürüvveti taḥrîk için birçok muḳaddimeler temhîdine ḥācet olmayıp da yalnız ḥālî işrāb derecesinde bir iki sözün kifāyet eyleyeceği ḥaḳîḳatini bi't-taḥaṭṭur o üslūba tevfiḳ-i maḳāl ile zāten (...) den birlikte getirilen ḥāl-i maḡdūriyyet içinde birde dört mâha ḳarîb zamāndan beri (hadd-i zātında çorbaya tuz parası derecesinden ziyāde olmayan) teḳā'üd-i ma'āş-ı 'ācizāneme daḡi henüz destres olamayışım gerçekten mażāyıkāmı pek teşdîd eylemekte olduğundan ve bi'l-mürâca'a aḳlāmdan olduğum ma'lūmāta göre târîḥ-i infişāl-i 'ācizānemiñ şorulmasından 'ibāret olmak üzere (...) nezāret celîlesiyle cereyān edecek olan muḡābereniñ ise ḥālā vukū'a gelmediği añlaşıldığından luṭfen sür'at-i istikmāl-i mu'āmelāt ile az çok bu ḳadarcıḳ bir medār-ı ma'îşete olsun biran evvelce mażhariyyet-i kemterîyye 'ināyet-i 'aliye-i kerîmāneleri müsterḡimdir ol bâbda.

Zāten her hālim ma'lūm-ı sāmī-i cenāb-ı şadāret-penāhīleri bulunduğu [149] mişüllü me'muriyyet-i ahīre-i kemterānem olan (...) dan şüret-i infişālimiñ de naşıl sebepsiz ve dilşikāf bir ğadriñ maḥşül-i fāci'ı olduğu nezd-i ma'ālī vefd-i faḥīmānelerinde 'arz u beyāndan müstağnidir.

Muḳteżāyı 'aczime binā' en luṭf-ı ḥaḳḳ tarafından üzerime bir mededkār maḥz şıfatıyla sevḳ ü tevcīh buyurulan ḥüsn-i naẓar-ı merāhim eşer-i cenāb-ı keremkārīleri elbette beni bu mağdürriyyetiñ içinde bırakmayacağına ḳalb-i 'ubeydānem kemāl-i cezm ile ḳā'il ü muṭma'in bulunmaḳtan fazla bir mişül-i çākerānem eşnāsında bu yolda bir te'mīn-i maḥşüş-ı ḥıdīv-i efḥamīlerini almaḳ sa'ādetiyle de rūḥum büsbütün kesb-i serāh-ı cemīl edip hattā ḥüzn ü elemle müfteḥir ve mütelezziz olmaḳta bulunan bādī-i ezlem-i mağdürriyyetimi şu telezzüzüne bedel bir terġīm-i ṭabī'ı ile merrā'l-mezāḳ edecek derecede şerefli ve fāḥir bir mes'ūdiyyeti bile mürüvvet-i celīle-i raḥīmānelerinden ümīde ḳadar göñlüm varmaḳtadır.

Bu şüphesiz ümīdiñ lezzet-i cān fezāsı içinde lāyih-ı zamīr-i kemterānem olan mülāḥazātıñ ḥulāşası olarak şu iki şıḳḳıñ 'arz u ifādesine müsā'ade-i sāmiye-i mün'imānelerini istirḥām eylerim ki daha merkez mutaşarrıflıḳlarının ilk teşkilāt defterine luṭfen nām-ı aḥḳarānem daḫi Ḳonya merkez mutaşarrıflıġı için derc buyurulduğu ḥālide o aralık 'umūmunuñ geri ḳalması üzerine maḥzā daha ziyāde açıḳta beklenilmemek için şimdilik ḳaydıyla (...) mektüpçuluġuna [150] me'muriyyetimiñ tensīb ü icrā edildiġi ġāyet dil-nüvāzāne bir lisān-ı iltifāt ile ṭaraf-ı eşref-i cenāb-ı şadāret-penāhīlerinden emr ü beyān buyurulmuş olması gibi ḥaḳḳ-ı memlūkānemde (o gün müstaḳbel ḥükmünde bulunup da bugün ḥāl-i mevḳı'ni alan) niyet-i 'āliye-i cenāb-ı raḥīmānelerine dāl bir kelām-ı kerīm keremkārīleriniñ elyevm ḥalāvet-i cihān-ı ḳıymeti zevḳ ü vicdānda bāḳī ḳalmasına göre şāyed o 'azm-i celīl merḥamet-i delīl ḥıdīv-i a'zamīleri şu mağdürriyyet ḥālimiñ üzerine (ḳahır yüzünden luṭf ṭarzında olarak) mevḳı'-i fi'l ü icrāya ḳonulacak olur ise remz ü telmīḥe bile ḥācet yoktur ki ḳāl u ḳalemiñ söyleyemeyeceġi bir mübāḥāt-ı 'azīme ile fark-ı ibtihālim üç i'lāyı sa'ādete ḳıkarılmış olacağı mişüllü şıḳḳ-ı ahīr-i māfi'z-zamīr olmaḳ üzere eġer buraca meclis-i idāre-i ma'ārif a'zālıġı gibi bir me'muriyyetle bekām buyurmaklıġıma teraḥḥumen irāde-i sāmiye-i veliyy-i ni'metleri şāyān buyurulacak olduğu taḳdīrde ise zāten bu şüret-i aḳdām u ercāḥ-ı mes'ulāt bulunmasına nazaran zīr-i destān ferḥunde-baḥtān

h azret-i Őad aret-pen ahileri silk-i fevz-i intimasına deh aletim t arihinden beri bi-haĥkkin menba‘-ı eltf at olan m r vvet-i celile-i cen b-ı aŐaf anelerinden  m d   temenn  edegeldiğim eş b y k efendiliği fi‘len g r p de her b r-ı feyzy b-ı ni‘met-i ‘ tiffet   iltif t-ı ‘ li-i keremkarileri olan r humuŐ artık naşıl fevk ’l-‘ de bir hay t-ı [151] c vid n ye n ’il olması l zım geleceği baŐsini  ab‘ n m stagn -i k lefe-i ıtn b g rd Ğ m n ‘arz u bey nına ictis r eylerim b k .

102

(...) Vil yet celilesi mekt p ulugunda bulunduğum zaman yed-i ihtir mıma ge en (g yet dilpesend bir  arzda) bir kel m-ı kadimiŐ n m-ı n me-i kerim nelerine mens b bulunan v c h-ı meŐasin-i bedi‘asından ve  uŐuŐiyle  av Ő-ı ‘ liyesindeki mez y y  celile-i kur‘ niyyeden kem l-i telezz z-i r h n  ile istif za eyledik e naşıl bir inciz b-ı der n ile iŐr z-ı Şeref-i ‘ub diyyetlerine m Őt k olduğumu der al oradan bir ‘ariza-i maŐŐuŐa ile  uz r-ı s mi-i raŐim nelerine ‘arz u inh  eylemiştim.

Bin ’en ‘aleyh kendimi daha evvel vakit te‘sis-i b ny n-ı rıŐk yyete muvaffak olmuş bir ‘abd-i meml kları bilerek Şimdiye kadar bi-keslikten m tevellid maŐr miyyetlerle ge en hay t-ı maĐm m nemiŐ bu ŐoŐ g nlerini başa tenvir edecek bir Şu‘le-i ‘ tiffeti (m r vvet-i fevk ’l -‘ de ile muttaşif bulunan) z t-ı bi-hemt larından g receğime g nl m  bi‘l-ikn ’ o Şu‘leniŐ menba‘-ı ‘ lisi olan  sit n-ı iŐs nlarına iltic  eyliyorum.

 ns nda ehliyet Őifatını teşkil eden  aŐ yiŐten, Őad kat,  amiyyet, istiŐamet gibi  aŐletlerle muttaşifen devletiŐ  idem t-ı m himmesi  zerinde sebkat eden bunca senelik emeğime muŐabil (elyevm kendi [152] ŐakirdlerimiŐ bile) mer tib-i teraŐk ilerinden d n bir derecede  alıŐımdan m teŐaŐŐıl esef-i der numu mevki‘-i baŐe koymaŐsızın yalnız Şunu ‘arz edeyimki (...) den mağd ren infiŐ l edeli bir seneyi tec v z eylediği  alde (...) ce bir ok va‘dlere m l bis bulunan bir (...) ile tesririm  aziyyesi hen z fi‘le gelemeyip de keşret-i ‘  ile i inde eş ‘ad  bir id re-i ma‘Ősetten bile izh r-ı ‘aciz edecek  adar elim bir iztir biŐ mağl bu olup  aldım.

Bir vech-i ma‘r z Şarf ettiğim emeklerle g rebildiğim m k f tiŐ derec tını muŐakeme etmek gibi bir c r’ette bulunmaŐtan te‘edd b ederek hem n Şu i‘tik d-ı ‘ ciz nemi ‘arz eylerim ki Őad kat u liy katle muttaşif olan bendeg nından hi biriniŐ b yle bir sefalet i inde  almasını (cen b-ı  aŐkkin  Ő r-ı Şefkat u  udreti kendilerinde tecelli ettiği  adar hi bir Őehriy r-ı ‘ li-i teb rede z h ru g r lmemiŐ olan) veliyy-i ni‘met-i ‘ lem p diŐ ahımız efendimiz  azretleriniŐ m b rek ve muŐaddes  aŐ ’il-i ‘ulviyyeleri tecviz

buyurmayacağını kat'ıyyen cāzim bulunduğum mişüllü şeref-i iktirān-ı dā'imī ile o
ḥaşā'il-i 'ulviyyeden mütevāliyyen iktibās-ı envār-ı füyūzāt edegelen keremkār
ḳalbiñiziñ daḥi ḳā'il olmayacağına ḥüküm vererek vech-i ma'rūz üzere büyük va'dlere
ibtinā'en müterakḳib zuhūru bulunduğum bir mutaşarrıflığa sür'at-i mümkünə tahtında
mazhariyyet-i kemterāneme 'ināyet-i celīle-i bende perverleri bī-dirīg tutulacak olur
ise 'ālemde ḳābil-i ziyā olduğu kadar [153] sönük ḳalmış bulunan bir şem'i bahtı
ḥāşşaten kendi çerāğ-ı fāḥirleri olmak üzere uyandırıp da nām-ı nāme-i keremkārlerini
bütün ḥānümānımıñ elsine-i şükrānında bir yādigār-ı muḳaddes bırakmış olacaklarını
'arz ile taht-ı ḥimāye-i celīle-i mürüvvet mendānelerine deḥālet eylerim bāḳī.

103

Her vilāyetiñ tercüme ḳalemi sā'ir aḳlām-ı maḥalliye mişüllü mektüpçularıñ taht-ı
nezāret-i resmîyelerinde bulunduğu gibi buranıñ tercüme ḳalemi de bi't-ḫab' öyle
olmak lāzım geleceği bedāhetine karşı tercümānımız bulunan (...) efendi kendi
vazā'ifince meydānda olan kemāl-i 'aciz u cehliyle berāber naşılca (...) tarafından yüz
bulmuş olması sā'ikasıyla bir kibr-i mücessim ḥükümünü alıp da tercüme ḳaleminiñ
mevḳı'-ı çākeriye 'ā'id cihet-i ta'alluḳ u irtibātını tanımaḳtan bi'l-istinkāf oraya derece-
i nezāret-i 'acizānemi yalnız odanın taşḫīḥ-i umūr-ı ḳalemiyesine münḥaşır za'mm
ederek sā'ir türlü mu'āmelāt dāḥiliyesince ve ḥattā odaya mechülül-aḥvāl şākirler
ḳabül eylemek ḥuşūşuna varıncaya kadar taraf-ı çākeriye ḳat'ān mürāca'at etmeksizin
pek ḥod-serāne ve istiḳlāl cūyāne ḥareket eylemekte ve kendisine bu yollarda teblīg
olunan veşāyāya 'adem-i iltifāttan fazla ta'annüden kendi meslek ḥareketine daha
ziyāde ḳuvvet ü vüs'at vermekte olmasıyla artık böyle serkeş ü merci'ne iḫā'atsiz ve
ḥadd-i zātında da kifāyetsiz bir ma'ıyyet-i me'mūriniñ ḳullanılması imkānsızlığına
göre tebdīlini istemekliğim ḫabī' [154] ve yerliden bulunması māddeşi başḳaca bā'is
'azli olmak lāzım geleceği bedīhi idüğünden ve tercümānlık ḥidmetiniñ nev'ān (...)
nezāret-i celīlesine vech-i ta'alluḳ u münāsebeti cümle-i ḫabī'ıyyāttan görüdüğünden
(...) ğuruş ma'āş-ı maḥşusu olan ḥidmet-i mezkūre için oradan bir münāsebeniñ ta'yīn
ü i'zāmı ḥuşūşuna 'ināyet-i 'aliye-i mehamm-ı dānīleriniñ in'itāfi vābeste-i re'y ü irāde-
i sāmiye-i keremkārleri bulunduğunuñ 'arz u beyānını rābiḫa-i 'ubūdiyyetimiñ
te'yīdine zerī'a-i münāsebe 'add eylerim bāḳī.

104

Dolayısıyla sâ'ika-i hamîyyete ittibâ'dan mütevellid olmak üzere mağdüren (...) den vukû'-ı infişâl-i çâkerânemden beri bir seneden ziyâde zamân geçmiştir.

Zâten keşret-i 'â'ileye muqâbil elde hiçbir şey'im bulunmadığı için nasıl bir iztirâb-ı 'azîm içinde kaldığımı 'arz eyleyemem.

Bâb-ı 'âlîniñ daği taht-ı ıtlâ sāmîsinde olmak üzere umûr-ı devlet üzerinde muvaffakiyât-ı kāmîleye muqârin sebķ eden hîdemâtımı ve bu hîdmetlere muqâbil (mantıķ-ı 'adâlet kıyâsâtına mübâyin olarak) eylevm kendi şâkir(d)lerimiñ bile terakkiyât-ı hazıralarından dūn bir derecede kalışımından mütehaşşıl te'essürâtımı burada 'arz u temhîd edip de emekle mükâfâtı taht-ı muvâzene vü muhâkemeye almak gibi bir cür'ette bulunmağtan bi't-te'eddüb hemân kıdem-i 'âcizânemiñ eñ mutavassıt bir nisbette [155] olmak üzere çoktan beri istilzâm eylemiş bulunduğ bir me'mûriyyetle ikdârım hakkında bâb-ı 'âlîce mükerreren i'tâ vü ihsân buyurulan te'mînât-ı kavîyyeniñ hasbe'l-kader şimdiye değın te'eħhür eden eşer-i fi'liyesini bugün (fiṭrat-ı 'ulviyyeden münba'is) ehilperverlik şîme-i celîlesiyle ittîşâf-ı 'âlîsi şöhretğır olan efendimiziñ sâye-i kerem vâyelerinde telakķı edeceğimi câzim olduğum hâlde luṭf-ı bî-pâyân-ı âsafânelerine ilticâ eyliyorum.

Ümîd ettiğim 'âṭîfet-i raḥîmâneyi nefis-i memlûkâneme 'â'id ihtiyâcîñ istilzâmından ziyâde o şîme-i fazılaniñ kendi 'ulû şanı muḳtezâsından bilerek lilebed o muḳâbelede esîr-i mürüvvet-i ğayr-ı mütenâhiyeleri ḳalacağımı ve min ğayri liyâķatin 'uḫde-i kemterâneme ṭaraf-ı devletten tevcîh buyurulmuş olan ḫayşîyyet-i resmîyeniñ de bugünkü(n)den daha ziyâde bir zillet içinde ḳalmasına yine devletçe rıza vü cevâz gösterilmeyeceği mülâḫazasınca icâb-ı hâliñ sür'at-i mümküne tahtında icrâsı niyâzında daği bulunduğumu 'arz eylerim bâķî.

105

İnzâr-ı 'umûmiyyede ma'ârifîñ taḳdîr-i kader ü nef'i ḫuşûsunca beyne'l-a'sâr görülen tefâvüt-i derecât her 'aşrıñ pâdişâhı cānib-i 'âlîsinden o cihete 'â'id rağbet ü iltifâtıñ merâtibine tâbi' olduğu müsellemdir.

Binâ'en 'alâ zalik bugünkü günde memâlik-i 'Osmaniyyece 'ilm ü ma'rifetîñ [156] her zamândan ziyâde kesb-i ehemmiyet eylemesi maḫzâ veliyy-i ni'met-i zîşân-ı cihân, ḫalîfe-i meşrû'a-i devr ü zamân şevketlü pâdişâhımız efendimiziñ lâhûtî bir nûr-ı 'irfân ile o mâye-i muḫassenât-ı külliyye ve dâ'îye-i sa'âdât-ı maddiye ve ma'neviyyeye 'atf-

ı nazar-ı i'tibār ile bütün temāyülāt 'ālemi maḳşad-ı ma'ārif üzerinde taḫaşşüd ü ictimā' ettirmesinden münba'is olduğunda kimseniñ iştibāhı mutaşavvir değildir.

Ḥattā o sermāyeden eñ az ḫişşedār olan bu 'abd-i aḫkarları daḫi mücerred o şevḳ-i 'ulvīden behremend olup da (bir ḫurda-i nāçizī lāne-i 'umūmīyye naḳl etmek hevesiyle 'ācizāne çalışıp çabalayan bir ḳarıncaya mu'ādil olarak) 'aşr-ı ḫümāyūn mes'adet-i meşḫūn-ı cenāb-ı şehriyārīlerinde hey'et-i ictimā'iyemize cüz'ī bir ḫidmet īfā eylemiş olmak ārzūyu maḫşūşu tahtında ba'zı maḫşūlāt-ı ḳalemiyyemi ṭab' u neşre müdāvemmet eylemekte olduğumdan bu kere çıkan onuncu nüşhasından bir ḳıt'asını kemāl-i ibtihāl ile 'atebe-i seniyyeye taḳdīm etmek cesāretinde bulunuşum ḫāşā (bütün 'ālemiñ veche-i muḳaddese-i ta'zīm ü ihtirāmı olan) o āsitān-ı zīşāna şāyān-ı 'arz bir şey olmak za'mına mülābis değil maḫzā bu ḳulları da sāye-i ma'ālī vāye-i cenāb-ı zıllullāhīlerinde intişār-ı ma'ārif-i ḫādimleriniñ eñ 'ācizi mevḳı'inde bir 'abd-i şādıḳları bulunduğunu bi't-telmīḫ zümre-i aşdıḳayı bendegān-ı ṭaviyyet nişānından bulunduğum o bārgāh-ı i'lāya daha yakından bir 'ubūdiyyet-i [157] ḫuşūşiyye şerefini iktisāba medār olmak maḳşadına mübtenī idüğü rehīn-i 'ilm-i 'ālī buyurulduḳta bāḳī emr ü fermān.

106

Şān-ı celīl-i zılliyet-i muḳaddeseye şāyān olan meziyyātınḫā kāffesini cāmi' ve binā'en 'aleyh fazā'il-i aḫlāḳ mebrūresiyle melekūtīleriñ sāpāş-ı taḫşinini ve me'āşir-i eltāf-i meşḳūresiyle nāsūtīleriñ minnet ü taḫmīdini ḫā'iz olan veliyy-i ni'met bī-minnetimiz şevketpenāh efendimiz ḫazretleri gibi (Aḫmedī es-sīr) bir pādīşāhın vaşf-ı 'ale'l-'ālenī bi-ḫaḳḳın taşvīr ü tezyīn yolunda eñ sāde bir silkü'l-āl bedī'ü'l-meāl nazmına bile bütün kūnūz-ı ma'āniniñ meknūnātı kāfī olamayacağından hemān dāḫil-i dā'ire-i imkān u aḳdem-i vazā'if-i cihāniyān olan du'āyı izdiyād-ı 'ömr ü 'āfiyet ve şevket-i şāhānelerine ḫaşr-ı muḳaddime-i kelām ile müsā'ade-i celīle-i cenāb-ı ḫilāfetpenāhīlerine müsteniden ma'raż-ı 'ubūdiyyete intikāl ederek müteveffā pederim (...) dā'iresi ketebesinden olduğu ḫālde ḳırḳ sene müddet-i umūr-ı me'mūresi üzerinde işbāt-ı meleke-i şadāḳat eyledięi gibi onuñ pederi de ḫudāvendigār-ı esbaḳ ḫazretleriniñ rikāblarında yürüyen bendegāndan bulunduęu ḫālde ḫitām-ı 'ömrüne ḳadar kemāl-i istikāmet ü şadāḳatle ḫidmet-i salṭanat-ı seniyyede imrār-ı ḫayāt eylemiş, vesā'ir-i güziştgān-ı eḳārib-i 'ubeydānemiñ her biri de birer şüretle 'atebe-i seniyyeye ḫidmet şerefini iḫrāz eylemişlerdir.

[158]

Bu cihetle kulları eben-‘an-ceddin hānedān-ı şevket-i ‘unvān-ı cihāndārilerine mensūbiyetle müftehîr ü şunūf-ı iltifāt u ihsānlarına mazhariyyetle mübāhî ve müteşekkir bir ‘ā’ileniñ evlādından bulunduğum hālde (cenāb-ı haqq şevketlü efendimizi kemāl-i übbehet ü ‘āfiyetle ilā ahîri’-d-devrān serîr-i ārāyı şevket ü şān buyursun) onlarıñ birer birer vuqū‘-ı irtihālleri üzerine refte refte hālim üç iqbālden hāzîz-i idbāra düşenleriñ ahvālinden de bedter bir dereceye gelerek on seneden beri ekdār-ı günā gün ve ālām-ı rûz-ı efvūn içinde mütevāliyyen gözlerimden dökülen te’essürāt yaşlarını bir dakîka için bile zabt edebilmek muhal hükümüne girmiştir.

Bināberîn bugünkü günde sāye-i ma‘ālî vāye-i cenāb-ı şehinşāhîlerinde mefāhîr-i mütenevvi‘a-i füyūzāt ile şīringām olan şunūf-ı bendegān arasında hāzîn bir ye’s e mağlūben temyîz-i leyl ü nehārdan bile geri kalmış bir ‘abd-i memlūkları olup zāten maḥcūbiyyetiñ māni‘-i rızık olacak kadar şedîd bir ğalebesi altında bulunduğum cihetle hālimden ferd-i āferîdeyi haberdār etmeksizin (...) hāzretleriñ ihsān-ı maḥşūşu olup mürûr-ı zamān ile hārāb u mā’il-i türāb olan ve nısfîde ahîren maḥlūl kalan hāneniñ bir köşesinde geceleri sirişk-i endūh dökmekte ve gündüzleri ise müdāvimi bulunduğum kalem vaktine kadar (...) cāmi‘ şerîfnde icāzete taḥarrüb eden ‘ulūm-ı dīniyyeyi taḥşîle bezl-i verziş ü miknet eylemekte ve ma‘māfih ğalebe-i ye’s ü keder eşnāsında [159] esāsen dūnyaniñ cāy-ı şādmānı ve maḥal-i cāvidānı olmadığına ‘ā’id ba‘zı ahkām-ı haḳāyîka mürāca‘atla kendimi teselliye muvaffaḳ olsam bile ḳābil-i ‘arz u ta‘rîf olmayan żarūret ıztırābını hiçbir şüretle teskîne çāre bulamayarak bu derîn ye’siñ içinde ancak ‘avātîf-ı ğayr-ı mütenehiye-i cenāb-ı hilāfet-penāhîlerinden hişşemend istifāde olabilmekliĝimiñ imkānı mülāhāzasıyla muḥāfaza-i ümîd-i istikbāl edebilmekteyim.

Zāten merḥamet-i müselleme-i şāhāneleriniñ (zümre-i müsteḥaḳḳına ta‘alluḳta) nisbet-i ‘ubūdiyyete ihtiyācı olmamaḳla berāber ‘abd-i memlūklarınca bir şeref-i ‘azîm olmak üzere bir vech-i ma‘rûz-ı āsitān-ı şevket-i seniyyeye öyle bir vech-i ta‘alluḳ-ı mevrūşum daḫî bulunmasına göre nām-ı nāme-i hümāyūnlarına olarak āşār-ı aşḳtan mağdūd bir ihlāş-ı pākiñ meskeni olan bu biçāre ḳalbe artık enîn-i hāzîni şefḳat-i fevkā’l-‘āde-i şehriyārîleri revā görmeyeceĝinde şüphem olmadığı gibi ye’siñ hārāb ettiĝi ḳalpleri ihyā eylemek hāşşası da şīve-i iltifāt-ı mekārîm-i ğāyāt-ı şehinşāhîlerinde mūnderic olduğundan gerek o tāze ḫayātı bulmaḳ ve gerek maḥla‘-ı envār-ı Rabbānî olan vech-i lāhūtî-i cenāb-ı zıllullāhîlerini yakından ziyāretle taḳdîsāt-

ı kalbiyyemi ‘arz eylemek üzere (...) müsā‘ade-i seniyye-i erzān u şāyān buyurulması bābında.

[160]

107

Cenāb-ı mennān veliyy-i ni‘met-i cihān pādişāhımız efendimiziñ ‘ömr ü şevket-i şāhānelerini bī-pāyān buyursun, şıfat-ı muḳaddese-i zılliyyetlerinden neb‘ān ile bütün ‘āleme rahmet-i ilahiyeden nişān veren şefḳat-i seniyyelerini göz öñüne alarak o menba‘-ı kerīmden istifāde için delālet-i ‘aliye-i āşafānelerine mürāca‘at eyliyorum.

Şöyle ki geçen üç yüz iki senesinde rū-nümā olan feyz ü berekete istināden (...) vilāyetinde kā’in (...) ḳazāsı a‘şārını sābıḳından (...) biñ lira fazla ile bi’l-iltizām dilḥ‘āh-ı ‘ālī dā’iresinde ta‘şir edildikte tam (...) lira zarar görünerek bu ḥasār-ı ‘azīmiñ vuḳū‘ı ḥadd-i zātında (mezrū‘āta çeker ki ve bağlara ḳara çığ) ‘arız olması gibi āfāta mübtenī olmakla berāber ḳulları ḳāffe-i şervet-i mevcūdem bu açığa ḳapattıḳtan sonra daḫi yine (...) bu ḳadar lira borçlu ḳalıp nizāma ve merḥamet-i seniyyeye istināden işbu baḳiyyeniñ ‘afvı zımnında māliye ḥazāne-i celīlesine mürāca‘at eylediysen de bu bābdaki istid‘āyı ‘ubeydānem naşılsa müddet-i nizāmiyesinden te‘eḥḥür eylemiş bulunmaḳ bahānesiyle redd ediliyor ki şu ḥalde bu parayı naḳden ifāya mecbūr tutulacaḳ olur isem büsbütün izmiḥlāl-i ‘ācizānemi intāc etmekten başḳa zāten buña ne kefilimiñ ve ne de ḳullarımıñ bir çāre-i tesviye bulabilmekliḳimiz daḫi müsteḥil idüğünden ve fī nefsi’l-emr nizāmiñ ‘afvını dā‘ı olan āfāt-ı ma‘rūzaya muḳābil iki ḥānümāniñ birden maḫvını tecvīz ise [161] muḳaddime-i ‘arz-ı ḥālimi taḥdīs-i ‘ālisiyle tezyīn ettiḳim nişāne-i rahmet-i ilahiyeye ya‘nī şefḳat-i seniyyeye muvāfiḳ düşmeyeceḳi bedīhi olduğundan hiç olmaz ise baḳiye-i mezkūreniñ taşfiye-i düyūn-ı evrāḳıyla kapattırılması ḥaḳḳında olsun müsā‘ade-i celīle-i cenāb-ı şehriyārīniñ istihşāline ‘ināyet-i ‘aliye-i āşafānelerini kemāl-i ibtihāl ile niyāz u istirḥām eylerim bāḳī.

108

Vilāyet-i celīle-i āşafāneleri tefiḫāt-ı şer‘iyesine me’mūr buyurulan eşrāf-ı kirām u fuzalāyı bināmend fażiletli (...) efendi dā‘ileri her bār-ı meḥāmid-i celīle-i dāverileriyle tezyīn-i küftār edegeldiḳine nazaran ḫaraf-ı vālāyı āşafānelerine meclūbiyyet-i kalbiyyesi meczūm idüğünden bi’t-ḫab‘-ı muḳābeleten ḫüsn-i teveccüh-

i sāmī-i vezīrāneleriniñ daħi ĥaĥķ-ı mūmā-ileyh de mebzūliyyet külliyesine ĥüküm verilmek lāzım gelip binā'en 'aleyh nezd-i vālāyı āşafānelerinde rehīn-i ĥüsn-i ĥabūl olacađı derķār bulunan delālet maĥşūşasına tevdi' ettiđim bir iltimās-ı 'acziñiñ ĥüsn-i is'āfi ĥuşuşuna himem-i 'āliyye-i dāverīlerini ümīd ü temennī eylerim ol bābda.

109

Nevādir-i meziyyātı ĥā'iz olan şān-ı 'ālī-i müşīrānelerinde medīħa-i [162] lāyetthehi temhīdi ĥadd ü iĥtidār-ı ĥākerānemiñ fevķinde bulunduğu gibi zāten 'arz u i'tirāftan müstāgnī olan mes'ele-i 'ubūdiyyet üzerinde de taşaddī-i kelāma ĥacet olmadığından yalnız şü ĥaĥķīkate tevcīh-i maĥāl etmek için müsā'ade isterim ki cidden ĥaşāyiş-i 'ulviyyeniñ mecma'-ı 'umūmiyyesi olan ṭab'-ı sāmī-i āşafānelerinden bir kere telaĥķī-i lezzet-i iltifāt eden bir ĥalp bir daha onuñ leṭāfetini unutamayıp her bār-ı tekerrürünü ārzūdan ĥāli ĥalmıyor.

Ĥāşşeten ve ĥāşiiyyeten zevķ-i selīm için mücedded-i ĥayāt olan o lezzet-i 'āliyeden (ĥiftlik-i ĥümāyūna müte'allik me'mūriyyet-i ma'lūme ile zīr-i cenāħ-ı 'āṭifetlerinde bulunduđum müddetçe) kemāl-i telezzüz ile ĥāşnīyāb-ı ibtihāc olmuş bulunan vicdān-ı 'ubeydānem lā yeteđayyer bir ĥulūş ile o tekerrürü müsted'iyyen 'ale't-tevālī ĥāĥpāy-ı 'āliye tecdīd-i rumālī-i 'ubūdiyyet için zeri'a cū olmaĥtan āzāde deđildir.

Bu ārzūyu ĥavī vicdān içinde ĥudūd istilāsını tevsī' eyledikçe oña muĥāvemem imkānı bi't-ṭab' kesb-i za'f edegeldiđi gibi 'ubūdiyyetime muĥābil efendimiziñ de ĥaĥķ-ı ĥākerāneme 'ā'id ĥüsn-i nazar-ı sāmī-i dāverīleriniñ bir şūret-i maĥşūşa-i teveccūħķarı da in'itāf-ı 'ālīsini görmüş olmaĥla müfteħirim.

İşbu sā'ika-i ma'rūza-i ĥalbiyyeden başķa buraca yalnız me'mūriyyet-i ĥāzıra-i kemterī ma'āşıyla ifāsı ĥayr-ı ĥābil bir borcuñ te'diyesine medār olmaĥ için muvaĥķat bir zāmīme-i me'mūriyyete daħi iĥtiyāc [163] ĥālinde bulunduđuma ve şü aralık a'şār nezāretleriniñ luğavī mülābisesiyle ĥiftlik-i ĥümāyūn idāresi üzerinde muĥaddem ü dilḥāh devletleri vechle 'azimperver bir me'mūr bulundurmaĥ ārzūsunda bulunacaķları melḥūz idüğüne binā'en bir vech-i ma'rūz himem-i ĥāĥpāy-ı āşafānelerine yüz sürmek ve hem de sāye-i ma'ālī vāye-i mün'imānelerinde buradaki ma'āşımdan fazla bir istifādeye de mażhar olmaĥ üzere bir şūret-i muvaĥķatada o iş için ṭaleb buyurulmaĥlığıma luṭf-ı 'ālī-i keremķārīleri bī-dirīđ ü şāyān buyurulacaķ olur ise i'tirāfa ĥacet yoktur ki ĥullarını yeñiden iĥyā vü bekām ve cemī' zamānda müteħattim-i zimmet-i 'ubūdiyyetim olan du'āyı izdiyād-ı 'ömr ü 'āfiyet ve iclāl-i

faḥīmāneleri vazīfe-i mühimmesi çün kuvve-i dil ü cānda tezyīd-i şevk ü ğarām buyurmuş olacaḳları bedīhiyyāttan olmağın ol bābda.

110

Her vilāyetçe mektūpçularıñ ḥaḳḳ-ı nezāret-i ḳānūniyeleri olmak üzere maḥallī maṭba‘alarından şehri (...) ğuruşa ḳadar ma‘āş almaları müte‘āmilen cārī bir ḳā’ide ḥükmünde bulunmasına göre çākerleri daḫi (...) mektūpçuluğunda bulunduğum müddetçe maṭba‘a-i maḥalliyeden bu ma‘āşı (gerek oraca eslāfımıñ ve gerek başka vilāyetlerce emşālimiñ istīfā edegeldikleri gibi) māh be māh almaḳlığım lāzım gelir idiyse de [164] oraya yeñi gittiğim şırada bir ḫaylī zamān maṭba‘a idāresiniñ tanzīm-i aḫvāline ve tevsī‘-i vāridātına çalışarak iřbu ḥaḳḳ-ı řarīḫ-i ‘ācizānemi idāreniñ se‘a-i ḫāline ta‘līḳen tedāḫüle bıraḳmıř bulunduğum ḫāle aḫīren oradan vuḳū‘-ı infīřāl-ı ‘ācizānemde bu cihetten müterākım olan otuz dōrt aylık ma‘āřlarımı almaḳ ārzūsunda bulunup da ‘aleyhimde vuḳū‘a gelen bir tehevvrüñ mümāne‘atıyla ṭabī‘ī bir pāre almaḳsızın oradan infikāk eylemiş idim.

Ma‘a-hazā eylevm her ṭarafça cārī olan böyle bir istihḳāḳ-ı tabī‘īden maḫrūmiyyet-i çākerāneme ḥükm-i celīl-i ma‘delet ü ḥaḳḳāniyyet tecvīz edemeyeceğinden bir vech-i ma‘rūz müddet-i me‘mūriyyet-i kemterānem olan otuz dōrt aylık otuz dōrt bin ğuruř ḥaḳḳımıñ luṭfen celb buyurulması niyāzına ictisār eylerim herḫāle.

111

Müstemendlere mededkār olmak için insānda ictimā‘ı lābūd olan, mürüvvet, řefḳat, ḳudret, ḫāřşalarınıñ efendimizde niřāb-ı vücūdu noḳta-i nazarından iktisāb-ı cūr’etle bundan iki ay evvel bir eřer-i kemterānemle ma‘ān taḳdīm eylediğim ‘ubūdiyyet-nāme-i çākerī netīcesinde zāten nāmzed ḥükmünde bulunduğum bir (...) tesrī‘-i mazhariyyetim luṭfen (...) nezāret-i celīlesine ḫuřuřī iki kelimededen ‘ibāret bir tavşiye-i raḫīmāne ve veliyy-i ni‘metāneniñ īfāsına rağbetle vaḳtiyle [165] bi‘l-fi‘il kerem-i celīlini görmüş olduğum ḫānümān-ı zīřānlarına ‘ā’id minnet ü řükrān-ı ḳadīmemiñ taz‘īfine ‘ināyet buyurulması niyāzına ‘arż u dermiyān eylemiş idim ki bu niyāza ğöñlümü eñ ḳuvvetli bir ümīd ile sevk eyleyen şey o ḫānümān-ı ‘ālī ‘unvāniñ ařl-ı ařlī cānib-i sāmīsinden uyandırılmış olan bir řem‘-i baḫtiñ (yine o ařl-ı zīřān ḫürmetine olarak) idāmesi vazīfesiniñ elbette fer‘-i zībālī ṭarafından iltizām buyurulacağı ḥaḳḳındaki i‘timād-ı řaḫīḫ-i ‘ācizānem idi.

Hakikaten teceddüd-i hayâtımı sünûh-ı pür fütûhuna mutavakkıf görmekte olduğum o iki kelime-i muhteremeniñ henüz ser ferîz-i izz-i şudûr olamamasını (bir ma'rûz-ı bâlâ medâr-ı tevessülüm olan o haşâyîş-i 'âliyeden kemâl-i ba'd ile ba'îd bildiğim dirîğ-i luţf u merhamet ma'nâsına olarak telakkî edemeyip olsa olsa haylûlet-i ğavâ'ilden münba'is bir te'ehhürden 'ibâret) demek olacağına kaţ'iyyen mu'tekid bulunduğum mişüllü cevher-i necâbete mahşûş olan şîme-i mürüvvetiñ ise öyle (mütâ'ib-i umûrdan yorulan kuvâyi cismâniyye gibi) erbâb-ı istimdâdiñ keşreti nisbetinde îşâr-ı 'avâtîf-ı mütevâliyyeden fütûr getirmek 'âdetinde bulunmadığı bahşi de hikmet-i ahlâk keşfiyâtıyla müşbet ü müsellemler olmasına nazaran her hâlde teyessür maqşadı yeñi bir isti'tâfa vâbeste görerek ve hasbe'l-mağdûriyye ma'îşet üzerinde hissedilmekte bulunan müdhiş bir ıztırâb tarafından da başkaca şu taşdî'a sevķ [166] edilerek kemâl-i şermsârî ile isti'câl-i 'âtıfete mecbûr oluyorum ol bâbda.

112

Taşdî'âtımıñ teker(rü)ründen dolayı vicdân-ı 'ubeydânemde büyük bir hiss-i mahcûbiyyet bulmakta isem de bunu hikmet tarafından idâre olunan bir fikr-i 'âlî nezdinde 'acziñ ma'zûriyyeti takdîr buyurulacağına 'â'id olan i'tikâdımla teskîn edebiliyorum.

Her bir mürâca'atımı efendimize haşr etmek cesâretini de bi'l-hâşşa 'ubûdiyyetim tarafından alıp destmâye-i ümîdi ise hadd-i zâtında 'avâtîf-ı hazînesi olan ve eñ sermâyedârı kalb-i 'âlî-i faḫîmâneleri gibi kulüb-ı necîbede bulunan şîme-i mürüvvetten istifâde eyliyorum.

Bu erkân-ı esâsiyeyi gösterdikten soñra şaded-i isti'tâfa gelerek bir aralık efendimize 'arz etmiş olduğum vechle (...) den yeñi geldiğim şırada ikinci def'a olarak (...) hazretleriniñ huşûrlarına yüz sürdüğümde gerek (...) aḫvâliniñ ve gerek mağdûriyyet-i 'ubeydânemiñ tamâmıyla ma'lûm-ı 'âlî bulunduğu muqaddimesiniñ ityânından soñra (müsterîh olunuz siziñ için çalışacağım) tarz u meâlinde mûcib-i serâh-ı cemîl olur bir va'd-ı sâmi-i raḫîmâne ile mes'ûdiyyetim hemân tebşîr derecesinde te'mîn buyurulmuş idi ki o günden beri bu va'd-ı 'âlîniñ zuhûr-ı eşer-i fi'liyesine terakķub meserretiyile [167] göñlüm 'âdetâ şu bulunduğum ma'îşet-i ḫâksârâneniñ ıztırâbâtını hissedemeyecek kadar 'âlî taḫayyülât burclarında uçmakta iken geçen gün vuķû' bulan bir mişül-i çâkerânemde huşûl-i mesrûriyyet-i 'ubeydânemiñ hasbe'l kâ'ide (...) nezâret-i celîlesinden takrîr gelmesine mutavakkıf bulunduğunu mutazammın bir

fermānlarını telakkī eyledim ki bunuñ zımnında nām-ı kemterāneme olarak o maķāma resmī ve ğayr-ı resmī bir teblig-i belīg icrā buyurulmaķ fikr ü ‘azmi hiss olunamadığı için o anda vicdānımıñ üzerinden geçen tezelzülūñ derecesini ta‘rif ü beyān edemem.

Çünkü o taķriri kendi mūrāca‘atlarıımıñ hiçbir vakitte huşūle getiremeyeceğini tecārib-i mūte‘addide-i çākerānem gereği gibi vuzūha çıkarmıştır.

Binā’ en ‘alā zalik o yolda hużūr-ı ‘ālīye yeñiden yazdığım bir isti‘āf-nāme-i kemteriniñ te’sīrāt-ı maṭlūbeyi gösterebilmesi muṭlakā taraf-ı sāmī-i āşafānelerinden izāfe-i kelimāt-ı müşfikāne ile yeden bi yedin kendilerine verilmesine menūṭ idüğünde iştibāhim olmadığı gibi ‘aşrıñ içinde hāşşaten efendimize münhaşır gördüğüm ve hadd-i zātında necābetten geldiği için semāhat-i celīlesini haķīkaten nā-mūtenāhī bulduğum mūrūvvet ise sevābıķ-ı eltāf-ı bī-nihāyelerine zamīmeten bu luṭfu da ‘abd-i memlūklarından dirīğ buyurmayacağı ümīdinde zerre kadar şekk ü tereddüdüm yoktur herhālde.

[168]

113

(...) mektūpçuluğunda bulunduğum sırada bi’l-hāşşa tertīb-i gerde-i kerīmāneleri olmak şifatiyla dest-i ta‘zīm ü ihtirāmıma geçen bir kelām-ı kādīmiñ gerek tarz-ı dilnişinini teşkīl eyleyen meḥāsin-i bedī‘asından ve gerek havāş-ı ‘ālīyesindeki mezāyāyı muḳaddese-i ḳur’āniyyeden iḥrāz eylediğim lezāyız-i rūḥāniye ve füyūzāt-ı nūrāniyenin taḥdīs ü teşekkürünü mutazammın kemāl-i ihlāş ile ‘ubūdiyyet-nāme-i maḥşūş taḳdīmine mūtecāsir olmuş idim.

Ol vakitten i‘tibāren nefis-i çākerānemi mevķı‘-i ‘ubūdiyyette tarḥ-ı bünyān-ı ihtişāsa muvaffaķ olmuş bir bendeleri tanımaķ şerefiyle gönlümüñ üzerinde ‘azīm bir meḥaret taşımaķta olduğum mişüllü hadd-i zātında ṭali‘sizlikten ziyāde zahīrsizliğin meşā’ibinden olarak şimdiye kadar teraķķice maḥrūmiyyet içinde geçen hayāt-ı maḡmūmānemin soñ günlerini baña bir nūr-ı meserretle tenvīr eylemek fazīletini de (envār-ı mekārimiñ maṭla‘ı olan) mūrūvvet-i müselleme-i raḥīmānelerinden görebileceğime dā’ir ḳalb-i ‘ubeydānemde bir iṭmi’ nān-ı ḳavī bulmaķta olduğumdan bu sā’iķa ile bugün bāb-ı iḥsānlarına mūrāca‘at u ilticā eyliyorum.

Şerā’it-i ehliyetiñ aḳsām-ı kesbiyesince behre-i ‘ācizānemi ḥasbe’l-te’eddüb baḥşe katmayarak yalnız mevḥūbāt kısmından olan şadāķat, ḥamiyyet, istikāmet gibi ḥaşāyis

üzerine haşr-ı maḳāl etmek şüretiyle bir küçük cümle ityānına luṭfen müsā'ade [169] buyurulur ise lehü'l-ḥamd o şıfat-ı vehbiye ile muttaşifen devletiñ ḥidemātı mühimmesi üzerinde otuz senelik (bir emek) ḥaḳḳını ḥā'iz bulunduğumu nazār-ı şefḳat-ı kerīmānelerine 'arz edebilirim.

Buña muḳābil ise maḥzā bī-keslik sebebiyle kendi şākirlerimiñ merātib-i teraḳḳīlerinden bile dūn bir derecede ḳalmış olmaḳtan gelen dilḥūnāne te'essüfümü (vużūḥ-ı ṭabī'isi ḥükmünce) dermiyān etmeye lüzüm görmem.

Bir vazīfe-i ḥamiyyet īfāsi üzerine maḡdüren (...) den infişāl edeli bir seneden ziyāde zamān geçıpte zāten (...) nezdinde de müselleḡ tutulan istiḥḳāḳ-ı 'ācizāneme muḳābil mev'ūd olan me'mūriyyete henüz nā'il olamamaḳtan dolayı keşret-i 'ā ile içinde pek fāci' bir mażāyıkaya giriftār olarak cidden (şāyān-ı merḥamet) ta'bīriniñ ma'nāyı lāzīmisi cemī' ḳuvvetiyle üzerimde taḥaḳḳuḳ eylediğini müte'essirāne bir enīn ile 'arz u telmīḥten geri ḳalamamaḳ mecbūriyyetindeyim.

Cenāb-ı Ḥaḳḳ'ıñ āşār-ı şefḳat u ḳudreti kendilerinde taḥallī eylediği ḳadar hiçbir şehriyār-ı 'ālī-i tebārede cilveger olmadığı müşāhedāt ile müşbet bulunan veliyy-i ni'met-i 'ālem. Ḥudāvend-i fażl-ı kerem, pādişāhımız efendimiz ḥazretleriniñ ḥaşā'il-i muḳaddese-i ger ü beyāneleri mümkün deḡil,a şdikāyı bendegān-ı şalṭanat-ı seniyyelerinden eñ küçüğünüñ daḡı böyle bir me'yūsiyyet ü sefālet içinde ḳalmasını tecvīz buyurmayacağına kimseniñ şüphesi olamayacağı gibi (külli ḳarīnin bi'l-meḳārini yaḳtedī)⁵¹ ḥikmeti [170] ṭabī'iyyesince her bār-ı o ḥaşā'il-i muḳaddeseden iktibās-ı envār edegelen ḳalb-i 'ālī-i keremkārileriniñ de cevāz göstermeyeceği meczūmāttan bulunmasına göre luṭfen tesrī-i mesrūriyyet-i müstemendānem ḥaḳḳında istiḥşāl-i irāde-i seniyyeye 'ināyet buyurulacaḳ olur ise cāy-ı iştibāḥ deḡildir ki bütün 'ā ilece minnetdār-ı luṭf u mürüvvetleri oluruz ol bābda.

114

Yirmi üç teşrīn-i şānī tāriḥli cevāb-nāme-i 'ālī-i kerīmānelerini dest-i icbāl ile aldım. Mündericāt-ı dilşikārānesine muḳābil 'arz-ı sipās-ı bī-pāyān eylerim.

⁵¹Yakınlıkla dostluğun hepsi takip edilir.

Lakin hâtımeğe qarīb olan fıkrasınıñ maqşad-ı haqıķısını lāyıkıyla añlayamadım (bir maħalde i'tirāf u ikrār. Diğer maħalde ise 'aks-i naķızı üzerine ısrār olunan aħvāde şahādetimi taleb etmeyiniz) buyuruluyor.

Ma'a-hazā taraf-ı sāmilerinden vuķū' bulan istişhādım başka bir şey için olmayıp maħzā (...) hazretleriniñ bir zehāblarına muķābil olmaķ üzere vazā'ifim üzerindeki devām u ikdāmım haķķında idi.

Mevķı'me şabāhları naşıl herkesten erken gelip de aķşām ezānlarına kadar ne türlü ictihādāt ile çalıştığım bunca müddetle manzūr-ı 'ālileri buyurulmamış mı idi?

Ma'māfih ketebe-i mevcūde içinde eñ 'ādī bir işi bile şuret-i [171] lāzıme ve mükemmelede kaleme alacaķ ferd-i āferīde bulunmayıp da iki satırlık bir müsveddeyi bile baştan başa yeñiden yaparcasına maħv u işbāt yolunda o kadar uğraşmaķla berāber yine bir günüñ işini diğer güne naşıl biraķmadığım küll-i yevm görülmemiş mi idi?

İşte bu haķıķatleri müşāhedeten bilip de 'inde'l-hāce beyān edivermekten istinkāf buyuracağınızı kaķ'an ümīd edemem.

Edebiyāt-ı 'Arabiyye içinde bir maķāle görülmüştür ki hūlāşa-i tercümesi (bildiği bir şey üzerine dirīg-i şahādet eden kimse haķıķat nazarında bir şeytān-ı aħres demektir) me'ālinden 'ibāret olup hāşā böyle bir haşleti ise efendimizde kendim taşavvur etmek değil farzen buña ihtimāl veren bir şahşsa teşādūf eyleyecek olsam onuñ haķķında bile kemāl-i şiddetle nefrinler oķurum.

Ma'zalik bu iş'ār-ı sāmileri eđer meāl-i mektūbundaki (güzel sevmek) baħşine 'ā'id oluyor ise o fıkrada taraf-ı devletlerinden bir günā şahādet talebinde bulunmamış idim, min vech-i siyāķ kelāmıñ müsā'id olduğu (bir istiřrād) mevķı'inde olmaķ üzere sāde bir hikāyeden 'ibāret idi.

Bendeñiz demek istiyordum ki benim 'ālemde vazīfece ihtiyārī olarak hiçbir kuşurum iddi'ā olunamaz !! Faķaķ bu yolda 'aleyhime çıkabilecek bir tōhmet baħşı bulamayan bir haşm-ı cāhid tarafından meşelā (...) efendi güzel sevmek haşletinde biraz [172] fā' iķçedir denilip de güyā haķķımda o hāl-i birliğe 'add olunmaķ istenilecek olur ise işte oña cevāben (Güzel sevmek behī şūfi tarīķ-i hāş idi evvel. Onu şimdiki muğlemler tarīķ-i 'āamme dönderdi) maźmūnunu söyleyerek zāten tab'-ı selīm-i aşhābınıñ her nev'-i tenāsübe meyl etmek hāşşasından ayrılamamaları tab'ı bulunduğunu göstermek

ve ma'māfih hiçbir me'mūruñ (ğayr-ı müte'addī) ahvāl-i şahşıyyesinden dolayı ise kaṭ'ān mu'āheze olunamayacağını ihtār etmek kaçında bulunuyordum!

'Acabā evvelki iş'ārımda buralarını lüzümü kadar izāh mı edememişim de ma'nāyı maḳşūd böyle yañlış zehāblara uğramış? Şu hālde lütfen bir kere daha o mektūbumu müṭāla'aya tenezzül buyurmañızı ricā ederim efendim.

115

Huzūr-ı sāmī-i āşafānelerine yüz sürdüğüm şırada azācık 'arz u telmīhiyle tecdīd-i mefharet ettiğim vechle muḳaddimen (...) paşa hazretleri lisānından işittiğim evşāf-ı 'āliyeleri miyānında eñ laṭif bir lezzetle vicdān-ı çākerānemi ihlāş-ı maḳşūş-ı keremkārilerine celb ü rabṭ eyleyen hāşşa-i fāzıla (muṭlaḳā meziyyet-i fevḳā'l-'ādesi nisbetinde mümted ḳalmaḳ hikmetine mebnī) 'āleme öteden beri pek nādir gelen ehilperverlik şīme-i celīlesindeki mükemmeliyet-i şahīṭha-i dāverīleri idi.

[173]

Gerçi nefs-i kemterānemi değerli bir ehliyetle o hāşşa-i fāzılaya 'arz etmek cesāretinde bulunamaz isem de insānda bu şıfat-ı fāhireyi teşkīl eden ḥaşāyişten, şadāḳat, ḥamiyyet, istiḳāmet gibi ḥaşletlerle muttasıfen devletiniñ ne ḳadar ḥidemāt-i mühimmesi üzerinde bezl-i ḥayāt idip de teraḳḳıce (eñ ihānetkār bir tāli'īñ ḡadrī tahtında) naşıl geri ḳalmış bir bendeleri olduğum elbette rehīn-i ıṭṭılā'-ı āşafāneleri buyurulmuş olacağı ümīdine mülābis bir i'tiḳād ile ḥālimi «Zāten nihād-ı 'ulvīsindeki istiḳāmet-i fiṭriye iḳtizāsınca (hem ṭabī'atı olanları sevmek fażīletiyile mümtāz bir cilvegāh ṭanıdığım» ḳalb-i 'ālī-i faḥīmāneleriniñ taht-ı muvāzene-i muḥaḳḳānesine 'arz u tefvīz eyledikten soñra maḳşad-ı ilticāyı telmīh u işrāba naḳl-i kelām eyleyerek evvel ü āḥir hey'et-i idāre-i sābıḳa tarafından te'mīnāt-ı ḳaviyyesi alınmış bulunan bir (...) ile tesrīrim mes'elesiniñ lütfen dāḥil ḥükümrānī-i āşafānelerince münāsib bir maḥale istenilmekliğim şūretiyle mevḳı'-i fi'le işāline 'ināyet-i 'aliye-i bende perverīleri bī-dirīḡ tutulacak olur ise 'ālemde ḳābil işti'āl olduğu ḳadar mehcūr ziyā ḳalmış olan bir şem'-i baḥtı hāşşaten kendi çerāḡ-ı fāḥirleri olmak üzere uyandırmış ve bu 'āṭifetle nām-ı nāme-i ḥıdīvīlerini bütün ḥānümānımıñ elsine-i şükrānına bir yādigār-ı muḳaddes bırakmış olcaḳlarını 'arz u ifādeye ḥaşr-ı maḳāl eylerim bāḳī.

[174]

116

Kesb-i sükūnet etmiş bir alp yarasını tahrīk ü tahdīşten ictināben burada taşrīh-i nām-ı ‘ālīsine āl u alemim varmayan (ol rūh-ı ‘illiyin-i pervāz) civār-ı rahmette āşiyānsāz olduca cenāb-ı ha efendimiziñ ‘ömr ü ‘āfiyet ü iclāl-i faīmānelerini hayāt-ı kā’ ināt adar mümted ü dirāz buyursun.

Haīaten ümmü’l-mekārim-i ‘unvān-ı zībālını o nihāyetsiz me’āşir-i fi’liye-i mürüvvet perverānesiyle dünyadaki insānlardan başa bütün ervāh-ı ‘ulviyyeye bile şān-ı ‘ālisinde teslīm ettiren hemşire-i muhtereme-i aşāletmendāneleri (tāb-ı serāha) haretleriniñ eşnāyı hayāt-ı ‘ālem ārālarında (saz almaq) huşūşunca mahāret-i ‘ācizānemi istibār ile biraç geceler sāhilāne-i ‘āliyelerine celb buyurduları şırada mābeyn-i hümāyūn sazlarından (bir ‘aiyye-i maşūşa olarak) yed-i ākerānemde bulunan saziñ ‘aynını kendi sazendeān-ı huşūşileri için i‘māl ettirmekliimi irāde buyurmalarıyla bi’l-iltizām biraç tanesi erbābına yaptırılmış idiyse de hibirisi buña mu‘ādil düşmediinden bir aralık sālifu’z-zikri yed-i ‘ācizānemdeki sazi bā-tezkere-i ‘aliye araf-ı kemterīden aldırılmışlar idi.

Buña muābil pek büyük ihsānlarına nā’ iliyetim aiyyen meczūm ve hattā muarrer bir mefhūm iken (vā esefā ki keyifsizlikleri araya girerek ve ondan şoñra da «Bütün zümre-i müstemendānı dilūn [175] eden» vaı‘a-i fāci‘a-i irtihālleri vuū‘a gelerek mes’ele tab‘ān o hāl ü derecede alıp gitmişti.

Bu aralık familyam cāriyeleriniñ civār-ı müşārü’n-ileyhādan (...) alfa ile vuū‘-ı mülāātlarında münāsebet üzerine i’tā eylemiş olduu habere göre evvel vait müşārü’n-ileyhā ihsān-ı muarreri lāzım gelen bendelerine emr ü irāde buyurup da naşılba‘zı eyādī-i kitmānda alarak araf-ı kemterīye vāşıl olamadıı mevşūan sābit olmasıyla bu hāle mulaa müşārü’n-ileyhā haretleriniñ rūh-ı pākileri rāzı olamayacaına alb-i kemterānem cāzimen mu‘teid bulunduu gibi kendileriniñ kaffe-i maraiyyāt u umūr-ı müstalefelerine varış-i haīī bulunan efendimiz haretleriniñ daı o rūh-ı pākiñ böyle bir en‘ām-ı maşūşī yerini bulamaması māddesini revā görmeyecekleri vāzihāttan görünmesine binā’ en keyfiyetiñ bir kere huşūr-ı ‘ālī-i cenāb-ı faīmānelerine ‘arz u ifādesini muvāfi hāl u maşlahat görerek netice-i malab bi’l-hāşşa irāde-i ‘aliye-i āşāfānelerine menū alma üzere mücerred-i ‘arz u tahiye-i mācerāya mücāseret eylediim biminhu te‘ālā arīn-i ‘ālem cihān ārāyı aşālet-perverīleri buyurulduta aıbe -i avālide emr ü fermān.

Zāten efendimizi (māhiyet-i celīle-i insāniyyeniñ etemmi mazāhiri olan) şīme-i kerīme-i mürüvvette fā'ikü'l-ekābir bir cevher-i 'ulvī me'āşir tanıdığım [176] mişüllü vaḳtiyle tāli'-i ihānet şi'ārımdan gizli olarak nā'il olmuş bulunduğum ḥüsn-i nazār-ı ma'ālī eşer-i faḥīmānelerine muḳābil göñlümün eñ mümtāz ihlāş-ı meknūnunu nām-ı nāme-i keremkārilerine taḥşīş etmek ḥuşūşundaki işābetini de bugün şü bürhān-ı 'azīmden añladım ki dün gece mazhar olduğum bir rü'yāyı şādīka içinde dolayısıyla efendimizi görmek şerefine nā'il olup da dāmen-i devletlerini ba'de't-taḳbīl (ḥāl-i inḥinādan vaz'-ı istiḳāmete) temāyül ettiğim sırada menba'-ı meknūnāt olan laṭīf dudaklarıñızın yüzüme temās ettiğini kemāl-i telezzüzle hisseyleyerek lisān-ı ibtihācımdan (Düş vaḳit sihr-i ez ḡuşşa necātim dādend. Ve ender ān-ı zūlmet şeb-i āb-ı ḥayātım dādend) beyti cereyān etmekte olduğu ḥālde uyandıgımın üzerine 'ilm-i celīl-i te'vīlden bi'l-iḳtibās bu def'a ki mes'ūdiyyet-i muntazırımıñ muṭlaka ṭaraf-ı sāmī-i 'āşafanelerinden tecellī edeceği ḥükmünü vermekte vicdān-ı kemterānem tereddüd etmedi.

(...) mektūpçuluğundan serzede-i vuḳū' olan infişāl-i nā-meşrū 'ammī ta'mīren ve pek çoktan beri müteḥaḳḳıḳ olan ḥükmü ifā'en münāsib bir mutaşarrıflığa ta'yīnim (...) ce muḳarrer ḥükmünde bulunuyorsa da ne çāre ki mu'accizleriñ ḡalebesinden ḳuluñuza öyle yakın vaḳitlerde sıra gelmek ihtimāli biraz ba'īdce görünmesine nazaran bunuñ tesrī'-i icrāsı bi'l-ḥāşşa ḥaḳḳ-ı çākerīde (inhāsı redd olunmaz bir ṭaraftan) ṭaleb-i vuḳū'na vābeste gibi görünmesine ve bu 'ināyeti ise [177] kemāl-i cezm ile efendimizden amed ü ṭalep etmek için göñlümü değer olunan rü'yāyı şādīkanıñ delālet-i vāzıḥası teşvīḳ ü teşcī' etmekten başka bir vaḳitte Ṭuna vilāyetine (āfitābāne bir feyż-i 'azīm ile) neşr-i envār-ı übbehet buyurulduğu sırada ṭaraf-ı kemterīden daha evvelce esbābına teşebbüs edilmiş bulunan terk-i ḥidmet ārzūsundan vazgeçildiği ḥālde bir mutaşarrıflıkla bekām buyurulmaḳlıgım ḥaḳḳında re'sen şeref-sāniḥ olan va'd-ı sāmī-i faḥīmāneleri daḥi bugün vārid-i ḥāṭır-ı kemterī olmasına ibtinā'en eleyevm şebbāl-i ḥümā mişāl faḥīmānelerinde bulunmaḳ şerfiyle maḡbūt-ı iḳṭār olan (...) vilāyeti dāhilinde münāsib bir maḥal için istenilmekliḡimi temennī vü intizār eylerim ol bābda.

Cenāb-ı mennān ḥazā' in-i elṭāf-ı ilahiyesini, her an şunūf-ı 'avāṭif u iḥsānıyla iḥyāyı cihān eden veliyy-i ni'met bī-minnetimiz şevketpenāh efendimiz ḥazretlerine mütevāliyyen ve ebediyyen rāyigān buyursun.

Sāye-i ma'ālī vāye-i cenāb-ı şehinşāhīlerinde bir mutaşarrıflıkla bekām buyuruluncaya kadar medār-ı idāre-i 'ā ile olmak üzere taḥşış kılınan ma'zūliyyet ma'āşına kemāl-i şükrān ile ḳanā'at u du'āyı deymūmī-i 'ömr ü şevket-i şāhāne farīzasına müdāvemet eylemekte isem de 'arz u beyāndan müstağnī olduğu vechle me'mūriyyet üzerinde şadākat-i maḥzāya ḥidmet eden bendegānıñ ḥīn-i infişālde keff-i [178] i'tişāmları bī-vāye bulunmak ṭabī'ī idügünden ve çākerleri de öteden beri o zümreden bulunduğumdan bi't-ṭab' her bir iḥtiyācım bu ma'āşa münḥaşır olduğu ḥālde (dolayısıyla ḥazīnece gördüğü bir tenzīlden mütevellid kifāyetsizliğine zamīmeten) şüret-i muntazamada istifā olunamaması da idāre-i ma'īşete başkaca bir şu'ūbet-i 'azīme īrās eylemekte olmasıyla ve istidlāl-i kemterāneme göre bāb-ı 'ālīce henüz mutaşarrıflık māddeinde mevḳı'-i icrāya ḳonulmaması ise mes'ül-i çākerī vechle mesāfece ḳurbiyyetli bir maḥal düşürülememesine mübtenī görünmesiyle bi-minhu te'ālā sāye-i luṭf-ı vāye-i cenāb-ı ḥilāfet-penāhīde o maṭlab ḥāşıl oluncaya kadar ḥāl-i bendegāneme teraḥḥumen ma'āş-ı mezkūruñ şüret-i muntazamada tesviyesi zımnında rūsūmāt veya defter-i ḥāḳānī idārelerinden birine ḥavāleten naḳlī 'ināyetini bi'l-ḥāşşa himem-i sāmiye-i āşafānelerinden istirḥāma cür'et eyliyorum ve bu cür'eti de bī-keslere müzāheret fażīletini hiçbir vakitte redd etmek şānından olmayan mürüvvet-i mümtāze-i keremkārīlerinden alıyorum bāḳī emr ü fermān.

119

Cenāb-ı ḥaḳḳ nām-ı nāme-i ḥümāyūnlarına izāfet şerefiyle tevḳī'-i refi'ü's-şān-ı ḥāḳānīyi hem ḥaşşa-i ḥātīm-i süleymānī eden veliyy-i ni'met bī-minnetimiz şevketpenāh efendimiziñ eyyām-ı 'ömr ü 'āfiyet ve iclāl-i şehriyārīlerini tenāhīden maşūn buyursun.

[179]

‘Abd-i aḥḳarları ‘alāmet-i rāsiḥa-i ŧevket-i devlet ü mehr-i cihāndār-ı dīvān-ı saltanat olan tuḡrāyı ḡarrāyı hümāyūnlarıyla ferāmīn-i cihān-ı meṭā‘-ı ŧehinŧāhīleri serlevḫalarını tezyīn ü tevŧiḥ-i me’ mūrīyyet fāḫiresiyle mübāhı bulunduḡumdan bu kere min ḡayri liyāḳatin nazargāh-ı ‘ālī-i cenāb-ı ḫilāfet-penāhīlerine maḫŧūŧ olmak üzere naḳŧ u tezhīb ile ‘arz u taḳdīmine mütecāsir olduḡum tuḡrāyı ḡarra levḫasına luṭfen ve teraḫḫumen ‘aṭf-ı lihāza-i ‘ināyet buyurulduḡu taḳdīrde ser iftiḫār-ı memlūkānem peyveste-i üç i‘lā buyurulmuş olacaḡı bi-minhu te‘ālā rehīn-i ‘ilm-i cihān ārāyı cenāb-ı tācdārīleri buyurulduḡta.

120

Raḫmānī bir rūḫ ile nūrānī bir ḳalbiñ mā-ḫaŧal ictimā‘ı olan ṭab‘-ı selīm-i āŧafānelerinden evvel bi-evvel ŧu muvāzene-i muñŧifāneyi temennī vü istirḫām ederim ki insān neyyir-i a‘zam gibi feyyāz bir ḫüsn-i nazarıñ ziyāyı ‘ālem ārāsı içinde bulunup da bil‘akis ḳalbī (ŧebrenk) bir ye’ s ile muḫāṭ ḳalır ise cihānda onuñ ḫüzn-i bāline pāyān taŧavvuru kābil midir?

Merḫamet-i devletlerine istināden ḫāl-i ḫāzır çākerānemi ŧu miŧāl ile taŧvīrden maḳŧadım ba‘zı tebŧirāta ḡöre min ḡayri liyāḳatin kendimi menba‘-ı feyz olan ḫüsn-i teveccūh-i faḫīmānelerine maḫzar bilip de oña muḳābil içinde bulunduḡum ḫāl-i me’ yūsīyyetten ḫikāyettir.

[180]

Gerçi luṭfen muvaḳḳat bir ma‘āŧ iḫsān buyurulduysa da ‘ā’ile-i bendegānemiñ keŧretine nisbetle bunuñ kifāyetsizliḡiyle berāber muntazaman destres olamayışım daḫı bi’ṭ-ṭab‘ inti‘āŧ üzerinde ne ḳadar te’ ŧirāt göstereceḡi muḫṭāc-ı ‘arz deḡildir.

Müsā‘ade-i faḫīmāneleriyle diyebilirim ki ma‘āŧ-ı mezkūrdan istifāde-i ‘ācizānem hemān ḫükümsüz gibi bir ŧey olduḡu için ıztırābım (kemākān) ta‘bīriniñ medlülüne pek ḳarībdir.

Ma‘a-hazā bu ma‘āŧ (...) tāriḫli ve (...) numaralı irāde-i seniyye mūcibince münāsib bir me’ mūrīyyet düşürülünceye ḳadar medār-ı idāre-i ‘ā’ile olmak üzere muvaḳḳaten taḫŧiŧ buyurulmuş ve binā’ en ‘aleyh ḳalb-i nāçiz-i kemterānem eñ ziyāde o yoldaki va‘d-ı sāmī-i faḫīmāneleriniñ ‘ulu cenābına mütevekkil olup ḳalmıştı.

O zamāndan beri birçok aylar geçerek bu şühür-ı ‘adīdeniñ içinde nice nice şunūf-ı bendegān-ı mesrūr buyurulduđu hālde kulları el’ān bu kara ye’siñ taht-ı kahrında dilhūnāne esepler çekip gidiyorum.

Cihāt-ı sâ’irenden bahşē hācet bırakmayan hūsn-i kabūl-i ‘ālī vü luṭf-ı teveccüh-i sāmī-i āşafānelerine karşı böyle cümleden geri kalmaklıgımı şīme-i celīle-i bende perverī ve ‘āṭifet-i kesteri-i faḥīmāneleri revā görmemek lāzım geleceği derkār bulunmasına göre luṭfen mesāfesi karīb bir mevḳı’le tesrī-i mesrūriyyetime bezl-i ‘ināyetle artıķ nā’ire-i terakḳub u intizār devren devr içinde eriyip bitmek derecelerine gelen [181] tāb u ṭākat-ı kemterānemi tecdīd ü ihyāya müsā’ade-i sāmīye-i āşafāneleri kemāl-i ibtihāl ile istirhām olunur herhālde emr ü ferman.

121

İrāde-i sāmīye-i faḥīmāneleri vechle maṭbū‘āt-ı idāre-i behiyesince istihdām-ı ‘ubeydānem için naşılşa şu aralık ma‘āş taḥşīşine karşılık bulunamadığı cevābı bu kere oradan taraf-ı çākerīye teblīğ olunmağla bi’t-ṭab‘ yine müsted‘iyāt-ı sābıka-i kemterānemi tecdīd ü i‘ādeye mecbūriyyet ḥāşıl oldu.

Nezd-i sāmī-i hıdīv-i a‘zamīlerinde müstağnī-i izāḥ bulunduğu üzere çākerleri tam (...) seneden beri sāye-i ma‘ālī vāye-i cenāb-ı pādīşāhīde bir me’ mūriyyet-i münāsebe ile kayırılmağa intizāren İstanbul’da bekleyip elimde ve üzerimde bulunanı kāmilen maḥv etmiş olduğum cihetle bugünkü günde ḥaḳīḳaten aç bī ‘ilāc olarak gezmekte ve kemāl-i zilletle soḳaḳlarda sürünüp yatmaḳta bulunuyorum.

Artıķ bir param kalmadı ki yevmī bir ḳuru ekmek olsun alıp da gözümnden aḳan me’yūsiyyet yaşlarıyla ıslatarak yiyeyim kezālik bir ğuruşa mālīk bulunuyorum ki üzerimde müterākım olan ḥān-ı kirāsına maḥsūben vereyim de birkaç güneğiz daha ḥānıñ bir köşesine kabūl olunarak ḥāk-i sefālet üzerinde yatmađa mecbūr olmayayım.

[182]

Şu hālde ‘arz u taşvīri müte‘azzir bir ḥūzn ü elemle dövünüp (zāten devlet ni‘metiyle perveriş bulmuş olan ḳān u vicdānımıñ) içinde bulunmak istemediđi memleketim olan Bulğaristan’a gitmek mecbūriyyetini alıyor isem de buña ḳarār-ı ḳaṭ‘i vermezden evvel bir isti‘āfla daha bāb-ı devlete mūrāca‘atı ma‘ḳūl görerek buraya geldiđim günden beri niyāzmend olageldiđim ḳā’im-maḳāmıḳ veya şebenderlik gibi bir me’ mūriyyetle kayırılmaḳlıgım ḳaṭ‘iyyen mutaşavvir olmadığı taḳdīrde bārī ma‘iyyette istihdāmım

için zâten her bir hâlîme vâkıf olan (fûlân veya falân paşa) hazretlerine kuvve-i kâfiyeyi hâvî bir kıt'a-i emir-nâme-i sâmi-i fahîmâneleriniñ istâr u ihsân buyurulması ve bu şüretlerden de hiçbirisi rehîn-i imkân olamadığı taqdîrde ise artık otuz bu kadar senelik emeğim iktizâsınca zıll-i sü'âlden vikâye-i bendegânem için münâsib miqdâr-ı ma'zûliyyet ma'âşıyla çerâğ u ihyâ buyurulmağlığıma müsâ'ade-i sâmiye-i hıdîv-i a'zâmîleri bî-dirîğ tutulması istîrhâmina cür'et eylerim herhâlde.

122

Mevkı'-i me'mûriyyet-i ahîresi olmak üzere kırk kilise hastahânesi eczâcısı bulunduğu hâlde bundan yedi ay muqaddem vefât eden zevcim Lyon Joseph Efendi'niñ terk eylediği iki sağır evlâdıyla câriyelerine nizâmen ve kemâl-i fikr-i zarûret içindeki [183] zücret ü bî-kesliğimize nisbeten lâzım gelen ma'âşâtıñ sür'atle tahşîşi ve müteveffâyı mûmâ-ileyhiñ gerek buraca dâ'ire-i 'askeriye hastahânesinde ve gerek taşraca mevâki'-i ma'lûme de sebķ eden me'mûriyyetlerinde ma'âş u ta'yînâta müte'allik işleyip destres olamadığı istihkākâtınıñ hasbe'l-irs-i taraf-ı 'âcizânemize tesviye ve i'tâsını müsted'â muqaddimen taqdîm ettiğimiz 'arz-ı hâller bâb-ı vâlâyı ser 'askerlerince devâ'ir-i müte'addideyi dolaştıktan sonra yed-i câriyânemde bulunan (numara) puşulalarında gösterildiği üzere bunlardan ma'âş tahşîşine dâ'ir olanı sıhhiye dâ'iresinde ve istihkākât-ı mezkûre hakkında dağı 'â'id oldukları dâ'irelerde dört aydan mütecâviz zamândan beri 'uğde-i te'hîre düşüp kalmıştır.

'Âciz ü 'âcizeleri ise bugün sâ'ika-i şedâ'id-i tākāt fersâ ile mütevâliyyen ağan gözyaşlarımıza batırıp da yiyecek bir kuru ekmek tedârikinden bile kâşır bir hâlde bulunup, açlık, çıplaklık, mekânsızlık, cihetlerinden çekmekte olduğumuz mezâhim ü ıztırâbâtıñ burada şuver-i lâzimesiyle taşvîr ü taşrîhi (mâhiyet-i insâniyyeyi ikmâl eden haşâ'il-i kerîmeden) şefkat ü merhamet şîmelerini fevkâ'l-'âde müte'eşşir ü dilhûn eder.

Binâ'en 'alâ zalik o şîmeleriniñ eñ vâyemend ve eñ bîdârlarını hâ'iz olan tab'-ı sâmi-i cenâb-ı sipehsâlârlarını râhatsız etmemek için maḥzâ bu kadarcık bir imâ vü işrâb ile bi'l-iktifâ yalnız [184] şurasını mücmelen 'arz u izâḥa mecbûrum ki bîçâre yetimler bugünkü günde (bi-ḥaḳqın insân mâhiyetine mâlik olanları cidden ağlatır) bir ḥüzn ü kederle ḥâk-i sefâlet üzerinde aç ve 'uryân olarak sürünüp yatmakta ve müteḳarribü'l-hulûl olan hengâm-ı şitâye ise şu hâl-i perîşânı ile girecek olur isek cümleten helâk u tebâh olmağlığıımız melhûz-ı kavî görünmek de olmasıyla buña ne şevketlü

pādişāhımızñ rızāyı hümāyūnları ve ne de zāt-ı hāzret-i ser ‘askerīleriniñ vicdān-ı şefkāt nişānları kâ’ il-i mucīz olamayacağı derkār bulunmasına göre şāyed ma‘āş tahşīşi mes’ elesi mu‘āmelāt-ı nizāmiyye iktizāsınca bir müddet daha uzayacak olsa bile bārī bugünkü ihtiyācāt-ı ‘ācilemize medār olmak için zıkr olunan istiḥkākātñ hemān tesviyesi ḥaḳḳında o emr-i kātī‘a-i cenāb-ı sipehsālārīleriniñ şüret-i maḥşūşa ve mü’ eşşere de i‘tā vü iḥsān buyurulması niyāzını kemāl-i tazarru‘āt ile luḫ u ‘āḫifet-i faḫīmānelerine ‘arz eylerim herḫālde.

123

Silivri kapısı civārında kâ’ in Ḳarabaş Maḫallesi’nde tarīkat-ı kādiriyye meşāyılığınan ‘Ali Efendi zāviyesiniñ zāviyedārlığı (cihāt kalemī kuyūdunca) biñ iki yüz otuz beş tārīhinde Şeyḫ İsmā‘il Efendi ‘uhdesinde bulunduḡu ḫālde mūmā-ileyhiñ vuḳū‘-ı vefātıyla [185] yerine diğeri ta’yīn olunmamasından nāşī revāye-i mezkūre refte refte ḫarāb u menderes olarak merbūḫātından yalnız iki oda bākī ḳalmaḡla bunlar da bir aralık güllaççı eşnāfi tarafından fuḫūlī zabḫ olunup lonca mevḳı‘-i ittihāz edilmiştir.

İḫyāyı meberrāt-ı celīle-i cihet-i mergūbesine ma‘ḫūf olan himemāt-ı ‘āliyye-i cenāb-ı ḫilāfet-penāhīden iktibās-ı şevḳ ile dā‘īleri de bu zāviyeyi tecdīden bi’l-inşā ḫidmet-i meşīḫat u şüret idāresini der‘uhde etmek ‘azm u emelinde bulunduḡumdan ve bu yolda ḫazīne-i evḳāf-ı hümāyūna ḳat‘ān bār olmamaḡ ve ḫiçbir i‘āne talebinde bulunmamaḡ fikri ise esāsü’l-esās taşavvur-ı kemterī idūḡundan meclis-i meşāyılıḡ da şimdiden uşūl-i imtiḫāniyemiñ icrāsıyla ehliyet-i dā‘iyānem şābit olduḡu taḳdīrde sāye-i şāhāne de hemān emr-i inşāya mūbāşeret olunmaḡ ve farīza-i da‘vāt-ı ḫayriye-i şehriyārīye şöylece bir mevḳı‘-i cereyān daha vücūda getirilmiş olmaḡ üzere meşīḫatınıñ ‘uhde-i dervişāneme tevcīhine ve zıkr olunan iki odanın daḫi eşnāf-ı merḳūmeden istirdād ile taraf-ı ‘ācizāneme teslīmine dā’ir irāde-i ‘aliye-i nezāret penāhīleri derkār buyurulmaḡ babında.

124

İnsāniyyet-i ‘ā’ ile-i ‘azīmesine eñ mūmtāz bir mevhibe-i ilahiyye olan (mürüvvet) şīme-i celīlesinde zāt-ı ma‘ālī şīfat-ı faḫīmāneleriniñ [186] beyne’l-e‘āzım ḫā’ iz-i mevḳı‘-ı a‘lā olduḡlarını o yolda mütevālīyyen elsine-i ḫürmet ü ibcālden telāḳḳı etmekte olduḡum ciddī ve şānlı medīḫalardan añlayarak (cihānda şarfiyyāt ile māye-i muḳaddesine naḳışa gelmeyen) o menba‘-ı mekārimden bugün çākerleri de istifāde ārzūsuna düştüm.

Muḥakaḳāttandır ki o ḥaṣṣa-i fāzıla ‘ālemde ancak (ḥikmet ü ṣānını ve maḥal-i ṣarf u ityānını) bilenlere verilir bir ‘aṭiyye-i raḥmāniyye olduğundan mücmelen tercüme-i ḥāl-i ‘ācizāneme kesb-i ıtlā‘ buyurulunca vicdān-ı ḥazīnemiñ her yerden münḳaṭı‘ olmuş bir ümīd ile vuḳū‘ bulan şu ilticāsını lutfen ḥüsn-i ḳabūl ile dāmen-i ‘aṭifete ṣarılmaḳ için uzanan dest-i istimdādımı ḥā’iben redd ü ircā’a muṭlaḳā o ṣīme-i kerīme tarafından cevāz gösterilmeyeceği i’tikādındayım.

Ġāye-i maḳṣada gelince aḳsām-ı ḥikmet-i ameliyeden olan fenn-i tedbīr-i memleket ve uṣūl-i idāre-i ḥükümetiñ iki müttekāyı a‘zami ḥükümünde bulunan fikr ü ḳalemce (tenezzülen bütün hey’et-i kirām nezdinde daḥi müsellemler tutulan) bir ḳuvve-i liyāḳatle otuz bu ḳadar seneden beri devletiñ mühimm ve ğā’ileli birçok ḥidemāt-ı celīlesinde bulunarak temṣīt-i mehāmm üzerinde vücūhla iḥrāz-ı ḥüsn-i ṣayyit ve iṣtihāra muvaffaḳ olmuş ve mütevāliyyen terfi‘ ḳadar ve mevḳı‘im ḥaḳḳında maḳāmāt-ı ‘āliyyeden mevā‘id-i ḳaviyye daḥi almış bulunduğum ḥālde istiğrāb u ḥayreti cālib-i aḥvālden olmaḳ üzere esāsen ma‘iyyette yetiṣtirdiğim birçok ṣākirlerimiñ bile ba‘zı zahīrlar sāyesinde nā’il oldukları merātibten ez cümle [187] bir (...) derecesine daḥi mazhar olamayıp da yakın vakte ḳadar ḥazīn bir nevmīdi içinde ḳalmış idim.

Ezmā taḳaddüm-i tekerrürāt-ı mütevāliyye ile mevḳı‘-i vuzūḥa ḳıkmış bedīhiyyāttandır ki ‘ālemde kemālāt-ı beṣeriyyeniñ eñ fevkā’l-‘ādelerinden ziyāde (işe yarayan şey) bir zahīr-i ṣāhib-i iḳtidāra mazhariyyet ḳaziyyesi olduğu ḥālde naṣılsa ṭālī‘im bendeñizi henüz taḥayyül olunamayacak ḳadar uzaklaşmayan bir yevm-i mes‘ūduñ ḥulūlüne deĝin öyle bir ni‘mete müṣādif etmemiṣti.

Vaḳtāki ṭab‘-ı nüktedānı cevher-i ehliyet ü ‘irfāniñ ḳadirṣinās-ı bī-imtinānı olan (...) paṣa ḥazretleriniñ (vaṣā’if-i me’mūriyyet-i kemterī ḥāricinde olarak teraḳḳī-i ma‘ārife ‘ā’id ḥidemāt-ı ‘ācizānem cümlesinden olan) bir eṣer-i nāḳiz-i bendegānemi bā-‘arīza-i maḥṣūṣa ‘atebe-i seniyyeyi ḥazret-i ṣehriyārīye ‘arz u taḳdīm eylemeleri üzerine sevābıḳ-ı ḥidmet ü me’āṣir-i istiṭā‘at-ı ḳākerānemi taḳdiren muḳaddime-i ‘avāṭif-ı tācdārāne olmaḳ üzere hemān bir mutaṣarrıflıḳla bekām buyurulmaḳlıgımı āmir (...) tāriḥi ve (...) numarası ile muvaṣṣaḥān bāb-ı ‘āliyye bir irāde-i maḥṣūṣa ṣerefrīz vürūd olmuş idi ki işte bu lutf-ı celīl-i cenāb-ı ḥilāfet-penāhī cilve-i sūnūḥ ve zuḥūra geldiği gün bunca zamāndan beri ḳuluñuzu bī-kes bulup da taḥt-ı ḡadrinde dilḥūn eden ḳara baḥtūñ artık ḥātime-i eyyām-ı taḥakkümü ḥulūl ettiğine ḳaṭ‘iyyen ḥüküm vererek sā‘at

be sâ'at (kevkeb-i sa'âdetiñ) nazâr-ı ibtihâcına [188] doğru 'arz-ı cemâl etmesi meserretine müterakkıb kalmış idim.

O zamândan beri de aradan (...) dan ziyâde müddet geçtiği hâlde hasbe'l-kader hükm-i irâde-i seniyye vechle henüz nâ' il-i mesrûriyyet olamayıp hazîn ü nâkâm kaldım.

Zâten üç buçuk seneye bâliğ olan ma'zûliyyet hâliniñ 'a'âlet ü zarûret gibi iki cihet-i mü'ellimeye inkisâm eden ıztırâbât-ı tabî'iyyesinden kat'-ı nazâr-ı insân bezl ettiği mesâ'iniñ mükâfâtını görmeye tab'an mâ'il bulunduğu gibi hâ'iz olduğu isti'â'atñ hey'et-i ictimâ'îye içinde ma'hal şarfını talep etmekte hâklı olmasına göre bu ma'kâşadı tervîce hîdmet eyleyecek olan tevcîh-i resmîniñ vu'kû'na intizâren böyle zamânîñ imtidâd-ı bî-nihâyesi içinde 'a'âletle gâ'ib etmekte olduğum 'ömre 'atf-ı nigâh ta'assür eyledikçe vicdân-ı 'âcizâneme pek müz'ic bir durağanlık çökmekte bulunuyor.

Mâ-haşel bugünkü günde teyessür-i mesrûriyyet-i 'âcizânemi ehliyetiñ lehinde bir tab'-ı 'âlicenâbîñ himmet-i celîlesine vâbeste görerek o cevher-i vâlâ nejadı ise kemâliyle efendimizde mevcûd tanıdığım için bir ma'rûz-ı bâlâ şöretgîr olan mürüvvet-i vesî'a-i şafderânelerine mün'hasır kalmış (yegâne ümîd) bir ile sâye-i 'âtıfet-i fa'îmânelerine ilticâ eyliyorum.

Zâten âsitân-ı fa'îmânelerine olarak medâr-ı istinâd hûkmünde bir hâkk-ı 'übüdiyyete mâlik değılsem de hâşşaten o şîme-i mu'azzamanîñ kendi [189] sev'k-i tabî'îsiyle sâlifü'l-'arz irâde-i seniyyeniñ münâsib ü qurbîyyetli bir mev'kî'a ta'şîşen te'kîd ü tecdîdi veyâhûd o lu'f-ı celîl-i cenâb-ı şehriyârîniñ buraca bir a'zâlîğa şarf u ta'vîli cihetlerinden herhangiisine bezl-i 'inâyet buyurulacak olur ise mādâme'l-hayât fazl u keremleriniñ minnetdâr u şükr-i küzârı bir çerâğ-ı hâş sipehsâlârîleri olmuş demek olacağım vâzihâttan bulunmağla 'alâ kile't-takdîrîn emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emriñdir.

125

Kırk kilise hastahânesi eczâcılığında müsta'hdem bulunduğu hâlde bundan yedi buçuk ay mu'kaddem vefât eden zevcim Lyon Joseph Efendi'niñ bîvâye olarak terk eylediği şağîr evlâdıyla câriyeleri için bu kere bâb-ı vâlâyı ser 'askerîce cem'an yüz yirmi beş gurusu ma'âş ta'şîş olunmak istenilip biz ise hem bî-kes ve hem de bî-mekân olduğumuz cihetle bu ma'âş olsa olsa isticâr edeceğimiz bir oda kirâsını ancak tesviyeye medâr olabilmekle kuşur-ı me'külât u melbûsât u ma'hrûkât gibi havâyic-i

mühimmemize muḳābil elde hiçbir şey ḳalmayacak ve o hālde ise işbu ihtiyācāt-ı zarūriyyemizi (hūdā göstermesin) ṭarīḳ-i tes'ilde aramaklıgımız lāzım gelecektir.

Ma'a-hazā ṣān-ı devlete ve merḫamet-i seniyye-i cenāb-ı veliyy-i ni'mete [190] muvāfıḳ düşebilirim ki bunca seneler mevāḳı'-ı 'askeriyye ḫastaḫānelerinde kemāl-i şıdk ile īfāyı vazā'if-i me'mūriyyetten başḳa mūte'addid-i muḫārebe meydānlarında daḫi fedakārāne ḫidmetler eden ve ḫattā o ḫidmetler eṣnāsında mūtevāliyyen üzerine yağan ḳār ve yağmurların te'sīrātıyla almış olduğu bir ḫastalıgıñ netice-i vaḫīmesi olarak 'ömrünün birḳok kısmından mahrūmen ḫāk-i siyāh altına giren ve hāl-i ihtizārında ise yetimlerini 'avāṭıf-ı devletiñ vūs'at-i bī-pāyānına terk etmekte olduğunu taḫaṭṭurla mūsterīḫen cān veren emekdār u ṣadāḳat ṣi'ār bir bende-i devletiñ bīḳāregān-ı 'ā' ile şimdi ḫāk-i zillet üzerinde el açıp da dilensin?

Hāṣā bu dilşikāf hāli mūmkün değil merāḫim-i müselleme-i cenāb-ı ṣehinṣāhi tecvīz edemeyeceği gibi tamāmıyla aḫvālimize vāḳıf olunca gerek ḳalb-i sāmī-i ḫazret-i ser'askeriniñ ve gerek ṣefḳatle muttaṣıf olan vicdān-ı 'ālī-i müṣīrleriniñ daḫi revā göremeyeceklerinde ṣūphemiz olmadığından bī-keslik ilcāsıyla bu bābda delālet ü ṣefā'at-i mü'essire-i ḫikmet perverānelerini istirḫāmen (midād-ı 'arz-ı hālīm renginde ḳeşm-i mātem-i dīdeden ḳanlı yaşlar dökerek) efendimizi taṣdī'a ictisār eyliyorum.

Luṭfen ve Őu bīḳāre yetimlerin hāl-i pūr-melāllerine teraḫḫumen ma'aṣāt-ı mezkūreniñ kifāyetli bir derecede taḳdīr ü ta'yīni esbābınıñ istihṣāli [191] ḫuṣūṣuna 'ināyet-i celile-i cenāb-ı müṣīrāneleri bī-dirīg ü ṣāyān buyurulması bābında.

126

Murğ-ı dil gibi hevā pervāz (bir ṭā'ir-nāme resāniñ) ṣehbāl-i iclāli üzerinde gelip yedi ihtirāmımı (bir dilber-i bī-hemtānın ṣaḫīfe-i cemāline temās eden bir dest-i muḫabbet ü iṣtiyākın ḫiss eyleyeceđi ḫazz-ı dilārāyı andırır) bir leṭāfetle okṣayan tezkere-i 'aliyeleriniñ eñ ṣiveli elfāz-ı dil-firībāneyi cāmi' ve ṣa'ṣa'a-i ruḫsār-ı cānān gibi rūšen ü mütelāmi' olan mūndericāt-ı ṣabāḫat māhiyetinden ne ḳadar dilnişin bir meserret iktisāb eylediysem bunda zīver-i silkü'l-lāl bir berā'at olup da yalnız kendime maḫṣūṣ zannettiđim o dilārā (beyitleri) aḫīren (...) beye bi'l-vürūd manzūr-ı dīde-i istirḳābım olan iltifāt-nāme-i 'aliyelerinde daḫi 'aynen müṣāhede ve mütālā'a eylediđim zamān o ḳadar dilekdāz bir dađdađa-i derūna giriftār oldum.

Nazar-ı ‘irfānınızda bu haqīkati tefsīr için işbu (bir tarīk ile kabūl etmez muhabbet şirketi) maẓmūnu kifāyet edeceğinde şūphem yoktur.

Gerçi nefs-i ‘ācizānemde iddi‘āyı haqq-ı ihtīşāşa bir günā liyākat-i taşavvur edemez isem de ma‘māfih merhamet-i necībānelerine istinād eyleyerek hiç olmaz ise bārī bu gibi dā‘iye-i reḳābet-i ḳalbiyye olacak [192] ‘āşīḳāne manzūmelerin nazar-ı istirkābıma işābet edebilecek olan yerlere şarf buyurulması niyāzını ‘arz etmeye mütecāsir olurum efendim.

127

(Şīme-i mürüvvet) tenāhīden maşūn olan mekārīm-i ṭabī‘iyyesine mürāca‘attan uşanmaz bir hāşşa olduğundan fevḳā’l-kūll bir meziyetle (māhiyet-i zīb-i āşafāneleri bulunan) o cevher-i ‘ālīye ‘ā’id ilticāyı maḥşūşumu bugün daḥi tekrīre cūr’et eyliyorum.

Geçen ‘id-i edhādan birkaç gün evvelce taḳdīmine mütecāsir olduğum bir isti‘āf-nāme de muntazaman istīfāyı ma‘āşa muvaffaḳ olamadığımdan dolayı pek dil-hırāş bir maẓāyīka içinde muṭtarib ü müte’ellim bulunduğumu ‘arz ile luṭfen bunun şūret-i muṭarride de tesviyesi çāresinin istihşāline ‘ināyet-i celīle-i keremkārilerini niyāz eylemiş idim.

Bu bābda henüz bir eşer-i ‘āṭifet müşāhedesiyle ḳarīr olamayan dīde-i ibtihālim bi’t-ṭab‘ nokta-i intizārda ḳalmış ve o ḥāl-i maẓāyīka ise mecrāyı teraḳḳī-i dā’imisi üzerinde devām edip gitmekte bulunmuştur.

Gerçi taht-ı irāde-i seniyyede bulunan mes‘ūdiyyet-i tāmme-i çākerānemi (‘ālemde ṭālī’sizlikten ziyāde bī-keslik sebebiyle mevḳı‘-i istihāllerini bulamayan sermāyedārān-ı ‘ilm ü ma‘rifet haḳlarında īfāsı şī‘ār-ı ‘irfān-ı muḳteziyātından olan himemāt-ı memdūḥa-i ehliyet-i şināsāneden benim için daḥi bir himmet-i mü’essire-i ‘ālīcenābāneyi mecma‘-ı cemī‘ faẓā’il [193] olan dil-i tābnāklarının kendi sā’iḳa-i ṭabī‘iyyesiyle şarf ettireceği) bir zamān-ı merhūnuñ ḥulūlüne ta‘allīḳ edebilirsem de bu dil-hırāşāne ma‘īşetiñ içinde yaşamak müte‘azzir olduğu için bir vech-i ma‘rūz maẓhar buyurulmuş olduğum iḥsān-ı ‘ālī-i pādīşāhīden muṭarriden istifāde-i bendegānemiñ te’мін-i ḥuşulī temenniyātından geri ḳalamamak mecbūriyyetindeyim.

Mā-ḥaşal, ey melce-i hāşş-i ehl-i ḳalem, mürüvvet-i bī-hemtālarında o bī-pāyān-ı vūs‘at ve yed-i ‘ulyāyı mes‘adet intimālarında o nā-mütenāhī ḳuvvet ü ḳudret ve bu

bende-i nāçizde dağı Őu müz'ic zārüret-i mevcüd bulunduğça dāmen-i istirhāmdan el çekmek elimden gelmeyeceği gibi i'tirāf-ı 'ācizāneme hācet yoktur ki bağiyye-i hayātımı gerek tenfiz-i irāde-i Őehriyārī ve gerek te'mīn-i idāre-i hāzıra-i kemterī cihetlerinden her iki Őık üzerine delālet-i seniyye-i rađīmānelerinden bulacağım sa'ādetiñ Őükrānına haŐr etmek ārzüsunda bulunduğuma göre liyākaten Őāyān-ı müzāheret-i devletleri olmasam bile bārī Őu sipās-ı dā'imī yolundaki 'azm-i Őamīmī-i memlūkānemi te'yīden olsun ma'aŐ-ı 'ācizānem hađđında māliye nezāret-i celīlesine Őüret-i mađŐŐa da olarak bir kıt'a-i tavŐiye-nāme-i 'ālī-i rađīmāneleriniñ iŐtār u üserāsi ve qarīben tervīc-i hükm-i irāde-i seniyye hađđında da baŐkaca icāb-ı hālīñ icrāsı cihetlerine 'ā'id āŐār-ı celīle-i mürüvvet ü merđamet-i āŐafānelerine mazhar buyurulmağlığımı temennī vü istirhām ederim bāđī emr ü fermān.

[194]

128

Cenāb-ı hađđ, neyyir-i feyyāz kişver-i 'OŐmānī ve dāver-i dād-ı āver-i devr-i Süleymānī, Şevketlü kudretlü merđametlü pādīŐāhımız efendimiz hađretleriniñ eyyām-ı 'ömr ü 'āfiyet ü salđanat-ı seniyye-i cenāb-ı hilāfet-penāhīlerini firāvān buyursun.

Çākerleri zāten hāriciyye nezāret-i celīlesi tercüme kalemī hūlefāsından bulunduđum hālde Sivastopol Muđārebesi hengāmında mefsūh Tuna vilāyetince emniyete Őāyān bir hükümet tercümānına lüzüm görünmesi üzerine bāb-ı 'ālī nezdinde mücerreb ü mu'temed olan hāl u miŐvār-ı bendegāneme ibtinā'en kulları intiđāb u ta'yīn buyurulacađ o zamāndan bedā ile bu geçen Rusya mes'elesi nihāyetine qadar (yed-i 'ubeydānemde bulunan tercüme-i hāl-i varaqa-i resmiyesiyle müte'addid Őahādet-nāmelerde gösterildiđi üzere) 'ale't-tevālī o kıt'a da kemāl-i Őadākatle envā'-ı hidemāt-i mühimme-i devlet-i 'aliyelerinde bulunduđtan Őoñra eñ müte'eđđir mevkı'-i me'mūriyyet-i çākerānem olan (...) kā'im-mađāmlıđınıñ haŐbe'l-mu'āhede cihet-i merbūtiyyeti tebeddül ü tađayyür etmesinden nāŐi bi't-đab'-ı munfaŐıl olarak Őāye-i ma'ālī vāye-i cenāb-ı Őehriyārīlerinde diđer bir me'mūriyyetle qayırılmađ üzere derbār-ı Őevket qarār cenāb-ı mülūkānelerine cān atıp gelmiŐ idim.

O zamāndan beri beş buçuk seneye qarīb müddet geçip de bu müddet [195] zarfında devā'ir-i lāzımeden baş urmadığ bir merci' birağmadığım hālde haŐbe'l-qader bugüne qadar hiçbir Şeyle qayırılamayıp zamānıñ imtidād-ı bī-nihāyesi içinde nüķüd u eŐyādan elde ve üstte bulunanları kāmilen mađv u izā'a ile artık 'arz u ta'rīf qabül etmez bir hāl-

i perîşânı içinde birçok efrād-ı ‘ā ilemlerle ma‘ān hāk-i zillet ü sefâlet üzerinde aç ve ‘uryân ve zelîl ü sergerdân kaldığımız müşüllü diğer taraftan da bir vech-i ma‘rûz-ı devlet-i ‘aliyelerine olan şadâkatimden dolayı Bulğaristanca ‘aleyhimde hâşıl edilen ‘adâvetiñ neficesi olmak üzere memleketimdeki birkaç yüz gurusluk emlakım dahî tahrib olunmağla o yüzden de bi’l-külliyeye tehî dest ü bîvâye kaldım.

Şu hâlde bunca senelik emek ve şadâkat-i ‘ubeydâneme ve bu şadâkat yolunda dūcâr olduğum şademât-ı ‘azîmeye muqâbil şimdi bu hâl-i perîşânı ve izmihlâl içinde mahv olup gitmekliğime merâhim-i ğayr-ı mütenâhiye-i cenâb-ı şehinşâhîleri kâ’il ü râzî olmayacağı vâzihâttan bulunduğundan şâmil-i âfâk olan ‘avâtîf-ı bî-nihâye-i cenâb-ı hilâfet-penâhîlerinden olmak üzere münâsib bir me’mûriyyetle mesrûr buyurulmağlığım hakkında irâde-i mahşûşa-i hâzret-i şehriyârîleri erzân u şâyân buyurulmağ bâbında ve kâtibeye -i ahvâlde emr ü fermân u lutf-ı bî-pâyân şevketlü kudretlü merhametlü veliyy-i ni‘met ‘âlem pâdişâhımız efendimiz hâzretleriniñdir.

[196]

129

Cenâb-ı hâk şehriyâr-ı merhamet şî‘âr ve hudâvendigâr-ı mâ‘delet-i kirdâr, pâdişâhımız efendimiz hâzretlerini ebediyyen serîr-i şevket maşîr mülükânelerinde berkarâr buyursun.

Qulları mülğâ dağistân alayı çavuşlarından olup muqaddimen âlâyı mezkûr efrâdınıñ mevâkı‘-ı münâsebe de iskân u tavtînleri şırada ‘abd-i memlûkları şan‘at-ı me’lûfem olan kuyumculuğ ile burada kaldığımız müşüllü aqrâbâyı çâkerânemden Hamza oğlu Muhammed dahî naşılssa o zamân iskân olunanlar miyânında bulunamamasıyla bi’t-tab‘ ikimiz de meskensiz kaldığımızdan ve sâye-i ma‘âlî vâye-i cenâb-ı hilâfet-penâhîlerinde bütün emşâlimiz nâ’il-i me’vâ vüistirâhat oldukları hâlde qullarınıñ böyle bi’l-imbân orada şırada sürünmekliğimize merâhim ü eltâf-ı ğayr-ı mütenâhiye-i hüsrevâneleri kâ’il olmayacağı derkâr idüğünden nefis-i bîğâde Pekmezli Karyesi civârında Pekmezli Göl ta‘bîr olunan ve beşyüz dönüm kadar arâziyi hâvî bulunan hâlî mahallin lutfen ve ‘âtîfeten nâm-ı ‘ubeydânemize terk ü tahşîşiyle oraya iskân u tavtîn olunmağlığımız hakkında irâde-i merhamet-i ifâde-i cenâb-ı şehinşâhîleri erzân u şâyân buyurulmağ bâbında ve kâtibeye-i ahvâlde emr ü fermân u ihsân-ı bî-pâyân şevketlü kudretlü merhametlü veliyy-i ni‘met ‘âlem pâdişâhımız efendimiz hâzretleriniñdir.

[197]

130

Müsellemdir ki fazā' il-i 'ilm ü hikmetle ziyetyāb olmuş 'āliye de bulunan mürüvvet (ihtiyāca karşı) vazīfesini ta'ķīb için ihtāra muhtāc olmadığı gibi lā-yetenāhī bir menba'dan gelen mekārim-i tabī'yyesini icrā yolunda da bezl-i mesā'iden aşla bir yorgunluk hissetmez.

Her sırrı māliline ilhām eden 'irfān-ı kāmil ise taht-ı nazargāhındaki hazīn bir kalbiñ hissiyāt-ı münkesirānesini harf u şavttan sāde nihānī enīnlerinden hevā tabakaları içinde cilveger olan (ineden ince) ihtizāzlardan bi't-te'essür fark u taķdīr eder.

İşte bu haķīkatlere mebnīdir ki nām-ı 'ācizāneme olarak muķaddimesi vaz' u ihsān buyurulan bende perverāne bir 'azmiñ elbette netīce-i fi'liyesi de o mürüvvet-i 'āliye cānibinden ta'ķīb edileceğine i'timādım berkemāl olduğu için o yolda taşdı'āta lüzüm görmüyorum.

Buñunla berāber otuz bu kadar senelik bir emeğīñ huşul-i ni'met-i mükāfatı bi'l-hāşşa sāye-i āşafānelerinde taht-ı irāde-i seniyyeye girmiş iken (...) niñ hiçbir sebebe nisbeti olmayan ta'allülātı içinde zamāniñ imtidād-ı bī-nihāyesine qarışıp gitmekte bulunması keyfiyeti de ciğer-gāhımda naşıl nā-kābil şifa bir dāğ açmış olacağını nazār-ı 'irfānları öñünde ğayr-ı setīr bildiğim cihetle o bahşīñ üzerinde daħi idāre-i kelāma hācet taşavvur etmiyorum.

[198]

Yalnız şunu 'arz etmek mecbūriyyetindeyim ki ihsān-ı 'ālī-i pādişāhī olan ma'zūliyyet ma'āşına muntazaman destres olamadığımdan dolayı ma'şetce büsbütün tehī dest bulunduğum günlerle bugünkü hālim hemān farksız denilmeye şāyān bir rāddede bulunuyor.

Mā-haşal ey hāmī-i ekrem-i fazīlet, vey naķķād-ı a'zām-ı ehliyet gerçi taht-ı irāde-i seniyyede bulunan mes'ūdiyyet-i muķarrere-i çākerānemi «'Ālemde tāli'sizlikten ziyāde bī-keslik sebebiyle mevķı'-i istihāllerini bulamayan sermāyedārān-ı 'ilm ü hüner haķlarında ifāsı nāmūs-ı 'irfān-ı muķteziyātından olan himemāt-ı ciddiye-i ehliyet şināsāneden» haķķ-ı 'ācizānemde daħi bir himmet-i mü'eşşere-i 'ālīcenābāneniñ tecellī-i celīli zamānına ta'līķ etmek mümkün ise de bu dil-hırāşāne ma'şetiñ içinde yaşamak müte'azzir olduğu için öteden beri kendime naşīr-i müşfik

tanıdığım merḥamet-i müselleme-i āşafānelerine karşı bu bābda daḥi kemāl-i mecbūriyyetle feryād edip ağlayarak evvel bi-evvel ma‘āş-ı mezkūruñ (...) ce te’ mīn-i intizām-ı tesviyesi çāresiniñ istiḥşāline bezl-i ‘ināyet buyurulmasını ricā ve ondan soñra ise zāten eṣer-i delālet-i maḥşūşa-i raḥīmāneleri olan irāde-i seniyyeniñ tenfīz-i ḥükm-i münīfine ‘ā’id himmet-i lāzıme-yi ḥāşşaten (her muḥaddimeniñ neticesi vāz’ından mes’ül olmak) każiyyesini herkesten ziyāde nazār-ı taḥdīre almak şānından olan vicdān-ı mantıḳ āşināyı ḥikmet perverilerine tefvīz ile iktifā eylerim bāḳī emr ü ferman.

[199]

131

Varaḳpāre-i kemterānemi taḥdīm eden Derviş Muḥammed Efendi bendeleri hemşehriyān-ı ‘ācīzden ve fevkā’l-‘āde felāket-i zādegān-ı muḥācirīnden olup maṭviyyen dest-i delālet-i ‘aliye-i kerīmāneleri tevdī’ kılınan ‘arz-ı ḥālī nāṭıḳ olduḡu üzere zāten defter-i ḥāḳānī nezāret celīlesine nisbet-i ḳādimesi bulunduḡu ḥālde çoktan beri açıḳta ve ḥāl-i zarūrette ḳaldıḡı için bugün o ḳadar ḥazīn ü esef āver bir fiḳr ü ihtiyāc içinde bulunuyor ki ne bendeñizce ḥaḳḳıyla taşvīrine ve ne de efendimizce tamāmıyla mütāla‘asına yürek dayandırmak ḳābil olabilir.

Bināberīn meyl-i ḥasenāt ile muttaşif olan vicdān-ı ‘irfān nişānlarına karşı bu bābda ıtnāb-ı maḳāle ḥācet ḳalmamak üzere yalnız şurasını ‘arz ile iktifā ederim ki ‘ālemde rızāyı ḥaḳḳ maḳşad-ı muḳaddesesine ve şefḳat-i insāniyye nām-ı muḥteremine olarak icrā edilmek lāzım gelen iyilikler cümlesinden biri de şu bīçāre ḥaḳḳında iltizām-ı mu‘āvenet ü müzāheret-i każiyye-i maraḳīyyesi olmaḡla ve istediḡi şey ise fī nefsi’l-emr muḥālāttan şayılamayan ve ḥattā ḡalebe-i merḥametle her bir ḳā‘ide vü uşūlūñ de ḳayd-ı istiḥnā taḥtında cevāz verebileceḡi şeylerden ma‘dūd olan ḡāyet ‘ādī bir müsā‘adeden ‘ibāret bulunmaḡla herḥālde şu faḳīr-i bī-nevāniñ is‘āf-ı mes’ülüne ‘ināyet-i maḥşūşa-i keremkārilerini ümīd-i ḳat‘ī ile ümīd ü ricā eylemekte [200] olduğumuñ ‘arz u beyānını te’yīd-i rābıṭa-i ihtişāşa vesīle ittiḥāz ederim bāḳī.

132

Vicāhī bir ma‘ārife ile te‘ārūf-i ṭarafeyn-i mesbūḳ deḡilse de (ehl-i dil birbirini bilmemek inşāf deḡil) vefḳince ḥasbe’l-meslek ḡıyāben olsun yekdiḡerimizi tanımaḡtayız i‘tikādındayım.

İşte bu ‘alāka-i gā’ibāneden ve (Elcinsiyyetü ‘illetü’z-zamm)⁵² dā’iresindeki rābıta-i mukābele-i nisbet perverāneden bi’l-istifāde zāt-ı sāmīlerini bir ecr-i cezīl iktisābına da‘vet hıdmetinde bulunmak istiyorum.

Şöyle ki varakpāremi taqdīm eden Derviş Muhammed Efendi bendeleri hemşehriyān-ı ‘ācizīden ve fevķā’l-‘āde felāket-i zadegān-ı muhācirīnden olup def‘a-i s̄aniye olmak üzere maķām-ı nezārete taqdīm etdiği ‘arz-ı hāl-i bi’ṭ-ṭab‘ havāleten meclis idāreye geleceği cihetle mündericātından müstebān olacağı üzere zāten defter-i hāķānī nezāret celīlesine nisbet-i kadīmesi bulunduğu hālde çoktan beri açıķta ve hāl-i zārürette kaldığı için bugün o kadar hazīn ü esef āver bir faķr u ihtiyāc içinde bulunuyor ki ne bendeñizce haķķıyla taşvīrine imkān ne de zāt-ı ‘ālīlerince tamāmıyla mütāla‘asına muķāvemmet-i vicdān kābil olabilir.

Bināberīn bā‘iṣ -i mūkāfāt-ı ma‘neviyye olacaķ mesā‘ī-i cemīle-i [201] insāniyyetkārāneden dirīđ himmet eylemek şānından olmayan vicdān-ı ‘irfān-ı āşīyanlarına karşı bu bābda ıtnāb-ı maķāle hācet kalmamaķ üzere yalnız şurasını ‘arz ile iktifā ederim ki ‘ālemde rızāyı haķķ-ı maķşad-ı muķaddesine ve şefķat-i insāniyye nām-ı muhteremine olarak icrā edilmek lāzım gelen iyilikler cümlesinden biri de şu bīçāre haķķında iltizām-ı mu‘āvenet ü müzāheret-i każiyye-i marażiyyesi olmağla ve istediği şey ise fī-nefsi’l-emr muhālāttan sayılamayan ve hattā galebe-i merħametle her bir ķā’ide vü uşülün de kayd-ı istiṣnā tahtında cevāz vereceği şeylerden ma‘dūd olan gāyet ‘ādī bir müsā‘adeden ‘ibāret bulunmağla artık teraħhumen şu faķīr-i bī-nevānīñ is‘āf-ı mes’ūlüne ‘ināyet-i maḥşūşa-i keremkārīlerini bir ümīd-i kaṭ‘ī ile ümīd ü ricā eder ve şu tavassuṭumu ise miyānede vaz‘-ı bünyān-ı müvālāta vesīle ittiḥāz eylerim.

133

Ma‘lūm-ı ‘ālī-i keremkārīleridir ki eşer-i maḥż-ı mürüvvet ü şefķat-i seniyyeleri olarak (...) vilāyet-i celīlesi muḥāsebe mümeyyizliđine me’mūriyyet-i çākerānem icrā buyurulduđu şırada şahādet-nāme-i resmīsini hā’iz bulunduđum üçüncü sınıf muḥāsebeciliklerden münḥal vuķū’unda derḥāl oraya naķl-i me’mūriyyet-i ‘ācizānem haķķında va‘d-ı ‘ālī-i raḥīmāneleri şeref-sāniḥ olmuştı.

⁵² Zamin gerekçesi uyruktur.

Yed-i ‘ubeydānemde bulunan eṭibbā raporları nātık u muşaddak olduğu [202] üzere neḥāfet-i ‘ācizānem mülābisesiyle mevķı‘-i mezkūruñ ğāyet şiddetli ve imtidādli olan bürüdetinden müte’essir olup da az bir müddet zarfında tebdil-i hevāya kesb-i ihtiyāc eylemiş bulunduğuma göre ḥitām-ı müddet-i me’zūniyyet-i kemterānemde tekrār oraya ‘avdet-i bendegāneme lutfen ve merḥameten maḥal bırakılmaksızın zıkr olunan va‘d-ı mevşūķ-ı ḥazret-i riyāset penāhileriniñ mevķı‘-i incāz ü icrāya vaż‘ına ‘ināyet-i ‘aliye-i kerīmāneleri şāyān buyurulacak olur ise ‘abd-i memlūklarını ḥaķıķaten bir ḥayāt-ı tāze ile ihyā vü mes‘ūd buyurmuş olacaklarını ‘arz ile menba‘-ı mekārim ü elṭāf olan mürüvvet ü şefķat-i müselleme-i raḥīmānelerine ilticā eylerim ol bābda.

134

Allāhu ebķāke biṭūli’l-umri ve iķbālū’l-mezīdi

Lienneke el-mültecā liküllü mültecin biṭab‘i’l-ḥamīdi

Ḳad iktarabet ğāyetü’ş-şedā-idi min ḥabli’l-verīdi

Lienne’l-āne mā-nilte şey’en min fiżzatin ev ḥadīdin

Fefüvvü zatt emrī ‘aleyke lāreybe ḥayrī türīdü

Ve na‘lemu mā-vecebet ‘aleynā leküm külli yevmi’l-cedīdi

(İFĀDE’İ MAḤŞŪŞA)

Meşāğil-i mühimmeleri arasında efendimizi istiḥrāc-ı mezāyā [203] külfetinden bir dereceye kadar vāreste eylemek maķşadından ziyāde bu cümleler içinde şān-ı ‘ālilerine ta‘alluķ eden şıfat-ı mādiḥayı tekrīrden bir ḳat daha kendi vicdān-ı ‘ācizānemi lezzet-yāb etmek emeliyle bir vech-i ātī tercüme-i me’āllerine de cür’et eyledim.

(TERCEME)

Cenāb-ı ḥaķķ sizi ‘ömr-i tavīl ü iķbāl-i mezīd ile ‘ālem-i insāniyyette ibķā eylesin ki siz bir ṭab‘-ı ḥamīd-i ‘adīmü’n-nedīd ile her bir mültecīye mültecāsıñız.

Ben artık ḥaķıķaten ğāye-i şedā’idde (ḥablū’l-verīdden) ziyāde taķarrüb eyledim.

Zīrā henüz gerek gümüşten ve gerek (cinsiyet i‘tibārıyla) demirden olarak bir ḥabbeye bile nā’il olamadım.

İmdi ben işimi siziñ luṭf u mürüvvet-i cilvegāhı olan ‘uhdeñize tefvîz eyledim, şüphe yoktur ki sâ’ika-i fazîletle siz benim ḥayrımı irāde vü arzū buyurursuñuz.

Bizde luṭfuñuza muḳābil her yevm-i cedīdde siziñ için üzerimize vācib olan vazīfeyi biliriz, binā’ en ‘aleyh (ilim) ‘amelī müstelzem olmasına göre vazīfe-i müterettibimizi her bār-ı ifā ederiz demek olur.

(İFĀDE’İ MAḤŞŪŞA)

Beşinci mıṣrā‘ da mūnderic olan (ḥayrī) kelimesindeki yāyı [204] mütেকellimden bir ḳayd-ı ihtıṣāş daḥi istinbāṭ edilecek olur ise ondan da (Neker dend raḡbet-i hüner perverān. Bişādī-i ḥavīṣ ez ḡam-ı dīgerān) maẓmūnuna intikāl buyurulacağı cezmindeyim.

Fazl u mürüvvet-i bī-hemtāları delāletincedir ḥāṭır bile buyurulmayacağını bilirim de kendi vāhimemiñ sevḳiyle şurasını dermiyān etmek mecbūriyyetinde bulunuyorum ki (āyā niçin baña bu ḳadar yükleniyorsuñuz) dememeñizi ricā ederim.

Çünkü bunuñ sebebini muḳaddimen bir varaḳpāremde (erbāb-ı fazl u kemāl bi-ḥaḳḳın ḡayūr oldukları çün) dā’imā bār-ı ḡayret ehl-i fazîlet üzerine taḥmīl olunur siyākında olan işbu (innemā yaḥmilü’l-küllü ‘alā ehli’l-fazli)⁵³ maẓmūnu içinde ‘arz eylemişim.

Bu ḥükmü (dil ehl-i dāniş būd-ı bārkeş) me’ālī daḥi başḳaca te’mīn ile ḳalbimi bu ilticālara teşcī‘ eylemektedir.

Ḳaldı ki efendimize mu‘ādil bir şāḥib-i mürüvvet ve ehl-i fazîlet daha bulamıyorum ki biraz da onuñ himmetine efrāz-ı mültemesāt edip de böyle her bir mürāca‘atımı efendimize ḥaşr ile taṣdī‘āt-ı mütevāliyede bulunmayayım, şu hālde ma‘zūr deḡil miyim efendim?

Mā-ḥaşal tedābīr-i mümkineniñ her nev‘ine teşebbüsten soñra daḥi (ma‘lūm olan mevḳı‘ce) hiçbir şey’e ve ḥattā fels-i vāḥide destres olunamamasına göre artık ilā ḡayrī’n-nihāye bu ıztırāb-ı ‘azīmiñ altında ezilip gitmemek için mes’eleniñ ḳābil-i tesviye [205] olan bir maḥale naḳlī vü taḥvīli emrinde luṭfen istiḥşāl-i müsā‘ade-i veliyy-i ni‘mete ‘ināyet-i ‘āliyye-i keremkārīleri ibzāl buyurulmasını ez ser nev-i ricā ile ḥatm-i maḳāl eylerim bāḳī.

⁵³ Şüphesiz her şey fazilet ehli tarafından taşınır.

(...) Vilāyeti māl u maṭba‘a şandıklarında қалан ma‘āşāt-ı ‘ācizānemiñ tesviyesi haққında meḅ‘ūş-ı emir-nāme-i sāmī-i cenāb-ı vekālet penāhilerine cevāben maḥalinden gelip (...) ma‘rifetiyle ṭaraf-ı kemterāneme teblīg edilen taḥrīrātıñ ḥulāşa-i mefāhīmi rehīn-i ikān-ı bendegānem oldu.

Bunuñ mündericātı da evvelce dāḥiliye nezāret-i celīlesine gelen cevābıñ ‘aynı olup ma‘a-hazā oña muḳābil ṭaraf-ı çākeriden bi’t-tanzīm maḥaline teblīg buyurulan i‘tirāz-nāmede bu sözleriñ kāffesi vücūh-ı mülzeme ile cerḥ ü redd edilerek ḥuḳūḳ-ı ‘ācizānemiñ ḳā‘ideten lüzūm-ı tesviyesi bi’l-eṭrāf mevḳı‘-i vuzūḥa ḳonulmuş iken bunda yine eski safsatalarıñ dermiyān olunmasına baқılınca bu cevāb daḥi kemā fi’l-evvel vālī-i sābıḳ ḥazretleriniñ tedḳīḳ-i müteferri‘āt mes’eleye māni‘ olan inḥirāf mizācları ḥālinden bi’l-istifāde işi böylelikle geçiştirmek fikrinde bulunanlarıñ tertīb gerdeleri olmaқtan başқа bir şey olamayacağını kemāl-i ‘acız ü ibtihāl ile ḥuzūr-ı sāmī-i şadāret penāhilerine ‘arz eylerim.

[206]

İ‘tirāz-nāme-i mezkūrda serd ü temhīd edilen meḅāḥiş-i mülzemedden ba‘zılarınıñ burada da icmālen zıkr ü beyānı lāzım gelince evvelā (Nefḥatü’l-Edeb) denilen kitābı ḳuluñuz daha Ḥalep’e vuḳū‘-ı me’mūriyyetimden bir sene evvel burada te’līf eyleyerek kitāpçı ḳarabet ma‘rifetiyle bāb-ı ‘ālī cāddesinde kā’ in mihrān maṭba‘asında ṭab‘ u neşr olunduğu ḥālde bunuñ Ḥalep’de başıldığından baḥş edilmesi ne ḳadar şāyān-ı istiğrāb ise zāten hey’et-i mecmū‘ası (...) şaḥīfeden ve miḳdār-ı maṭbū‘ide ancaḳ (...) nüşḥadan ‘ibāret bulunan ve ḥuşūşiyle kāğıd, mürekkeḳ gibi levāzım-ı aşliyesi doğrudan doğruya ṭaraf-ı ‘ācizānemden mübāya‘a vü i‘ṭā vü şaḥīfelerini ḳırıp kitāp şekline ḳoymaқtan ‘ibāret olan teclīdi ücreti de keزالık ṭaraf-ı bendegānemden ‘āmiline yeden bi-yed tesviye vü ifā ḳılınan (...) ser-levḫalı ḥikāye kitābınıñ nāmına olaraq bil‘akis biñlerce nüşḥalardan ve o nisbette de maşraflardan dem urulması daḥi o dereceye ḳarīb müstağribāt-ı umūrdandır.

Bunu ḥāricte ticārete işleyen bir maṭba‘ada bile baştrmış olaydım ṭab‘iyesi ancaḳ ḳırık elli ğuruş ṭutabilirdi.

Maṭba‘aya bir ğüne ḥidmet-i fi‘liyede bulunmadığıma dā’ir irād olunan söze gelince oraya muvaşalet-i ‘ācizānemiñ tāriḥ-i resmīsi olan doḳsan yedi senesi kāmūn-ı

evveliniñ on yedisinden vuķū[‘]-i infişāl-i ‘ubeydāneme kadar mūrūr eden müddet zarfındaki ğazeteleriñ ve sāl-nāmeleriñ [207] müsveddātı buldurulup da nazar-ı mu‘āyeneden geçirilecek olur ise qalem-i ‘acizīden çıkan taşhīhāt-ı külliyeñiñ derecātı ta‘ayyün eder.

Kezalik maṭba‘aya nezāret muķābili olarak mektūpçulara ma‘āş i‘tāsı mesbūķ u cārī olup olmadığı mes‘elesi daħi ez cümle selef-i çākerī müteveffā (...) bey zamānındaki maṭba‘a defterlerine mūrāca‘at olununca derhāl rehīn-i hayz-ı şübūt olur.

Ma‘māfih her vilāyette bu kākīdeniñ cereyānı ise zāten bāb-ı ‘ālī nezd-i sāmīsinde daħi mechūl deĝildir.

Zıkr olunan hikāye kitābınıñ ešnāyı ṭab‘ında birkaç haftalar cerīde-i resmīyeñiñ intişārdan kaldıĝı baħşini yalnız tekzīb ile geçiştiremeyip bunda ba‘zı ma‘ıyyet me‘mūruları tarafından ‘aleyhime ‘ā’id bir ĝaraz şā’ibesiniñ vücūdunu daħi hiss eylemekte olduĝumu ‘arz u beyāna cūr’et eylerim.

El-hāşıl evvelki i‘tirāz-nāme-i kemterānemde daħi ‘arz ettiĝim vechle kuluñuz mektūpçuluk ma‘āşından olan istiħkāk-ı ‘acizānemi oradan hareketim ešnāda şandık emīniniñ vuķū[‘]-ı vefātıyla şandık odasınıñ memhūr bulunmasından dolayı bi’z-zarūre alamayıp da emāneten şandıkta bırakmış olduĝum hālde soñradan li-ĝaraz ihtirā‘ olunan böyle bir hevāyı hesāba (hiçbir muħakeme-i nizāmiye vü hükm-i kākūnī tahtında olmayarak) hodserāne bir emre istināden kapatılmasını kaṭ‘ān kabūl edemeyip esāsen devletçe muħaşşāş olan işbu haķķ-ı resmī-i [208] bendegānemi her bir kākīde vü uşūle muvāfiķ olmak üzere şandık-ı mezķūrdan aramaķ şalāhiyetini hā’iz bulunduĝum gibi öteden beri her yerde ve hattā gerek çākerlerinden evvel ve gerek soñra nefis-i Halep’de de cārī olan te‘āmül-i ‘umūmīsi dā’iresinde maṭba‘adan daħi bi-haķķın ma‘āş almaĝa ve aramaĝa (kaṭ‘ān kabīl redd olmayan) bir haķķ-ı şarīh ile müsteħaķ bulunduĝum derkār u vālī-i lāhiķ devletlü paşa hazretleriniñ fikr-i muħiķkāne ve nazar-ı müşikāneleri bu bābda dönen aĝrāz ile mā-hüve’l-haķķī tedķīķ ü istinbāt eyleyeceĝi bi-dīdār idüĝüne binā’en maħalince evvelki i‘tirāz-nāme-i çākerānem daħi buldurularak onuñ ve şu istirhām-nāme-i çākerānemiñ muḥteviyātına nazaran bi’l-eṭrāf istiknāh-ı mādde ile bi’l-aħire mūrāca‘at edilmesi ṭabī‘i olan şūrāyı devlet nazarında muħāsebe-i maħalliye (Zeyd’iñ haķķını bilā şübūt velā hükm ‘Amr’iñ maṭlūbuna vermek) nizāmsızlıĝı mes‘ūliyetini giymemek ve deĝersizliĝiyle berāber üç buçuķ seneden beri süründürülmekte olan böyle bir küçük işe artık netīce verilmiş

olmak üzere sālifü'z-zıkr mektüpçuluk ma'âşından kalıp aşla tanımadığım bir borca verilmiş olmasını bir vechle kabûl edemeyeceğim bedihî olan hakkımıñ hemân māl şandığından ve 'ale'l-emşâl ma'ba'adan istihkākım olan otuz dört aylık ma'âşatıñ dañi oradan müsāra'aten tesviye ettirilmesi ve ma'ba'anıñ taraf-ı 'ācizānemden ciddî bir arayacağı var ise nizāmı dā'iresinde resmen ikāme-i da'vā ile başkaca araması [209] lüzūmunuñ da merci'-i lāzımiyyesine tefhīm ü teblig edilmesi zımnında vilāyet-i müşārü'n-ileyhāya tekrār emir-nāme-i sāmī-i cenāb-ı şadāret penāhīleriniñ lutfen taştīr ü tesyīr buyurulması niyāzına ictisār eylerim ol bābda.

136

Me'mūriyyet-i hāzıra-i vālālarına 'azīmet buyuralıdan beri hiçbir muḥabbet-nāmelerine nā'il olamadığım için maḥkeme-i müvālātta ikāmeye şāyān bir hakk şikāyetine mālīk isem de kalıp müteḥābba 'indinde merāsime taḳayyüd cā'iz olmadığına binā'en o hakkımı isti'mālden şarf-ı nazar eyliyorum.

Nezd-i vālālarında muḥtāc-ı baḫş olmayan inḫirāf mizācından dolayı hem tebdīl-i hevā etmek hem de menşe-i aşlīsı bulunan refākat-i 'aliyelerinde bulunmak ārzūsı bu kere birāderim maḫlaşlarını ol cānibe sevḳ eyledi.

Bi-keremihi te'ālā işbu tebdīl-i āb u hevādan bi'l-istifāde i'āde-i 'āfiyete muvaffākiyeti müsā'ade-i celīle-i rabbāniyeden mes'ūl bulunduğu gibi ḥasbe'l-ḫuḳūḳ taraf-ı 'ālīlerinden göreceğinde şūphemiz olmayan teshīlāt-ı māddiyye vü ma'neviyyeniñ dañi bu maḫşada büyük yardım olacağı me'mūl bulunduğuñ beyān u ifādesini te'yīd-i muḥabbetle istinbāyı ḫab'-ı vālālarına vesīle ittiḫāz ederim efendim.

[210]

137

Hā'iz-i mevḳı'-i ḳadem ü medār-ı temennī-i lutf u kerem olan iḫtişāş cihetinden hiç bile baḫş u tevessüle ḫācet bırakmayacak vechle zāten ilticāya icābetle muḳābele (cümle-i meziyyāt-ı faḫimānelerinden bulunan) mürüvvetiñ eñ şerefli bir ḫāşşası olduğu gibi bī-keslik sebebiyle mevḳı'-ı istihkāklarından geri ḳalanlara da dest-i 'ināyeti uzatmak ise (şi'ār-ı celīl-i nişfet ü 'irfān muḳteziyātından olan) taḳdīr-i ḳıymet-i ehliyyete 'ā'id ma'ālī-i umūrdan bulunduğuna göre istimdādımıñ nezd-i sāmī-i ḫıdvīlerinde ḫüsn-i telaḳḳı ve is'āf göreceğinde tereddüd ü iştibāhtan vāreste bir vicdān ile şu niyāzda bulunmağa cūr'et ediyorum ki muḳaddimen (...) nezāret

celilesinden (...) maḳām-ı sāmīsine taḳdīm kılnan bir eṣer-i kemterāneme muḳābil ārzūyu çākerī vechle talḳīf-i ‘ācizānem ḳuvve-i ḳarībeye gelmiş ise de bunuñ sür‘at-i huşūlı bir ḳuvvetü’z-zuhruñ taḳībine vābeste göründüğünden öteden beri her hālime vuḳūf-ı ‘ālī-i dāverīleri şāmil olmasına göre bu luḳfu taraf-ı eṣref-i āşafānelerinden görmek emelinde bulunduğumdan bir vech-i ma‘rūz sür‘at-i teyessür maḳşada medār olmak üzere dā‘ire-i hükümranī-i faḳīmāneleri dāḳhilinde münāsib bir maḳal için talep buyurulmaḳlığınıñ ‘ubūdiyyetimiñ sevḳ ü teşcī‘inden ziyāde (fıkr ü vicdān-ı ‘ubeydānemiñ şīme-i müselleme-i ehilperverī ve bende-nüvāzī-i faḳīmānelerinden aldıḳı cür’et-i ‘azīme-i ümīdvārāne ile) temennī vü istirḳāma mütecāsir oluyorum bāḳī.

[211]

138

Gerçi sāye-i kerem vāye-i cenāb-ı faḳīmānelerinde nā’il olduḳum ma‘zūliyyet ma‘āşından dolayı kemāl-i şükrān ile müteşekkir ü du‘āyı ḳazret-i pādīşāhiye terdīfen ‘ömr ü iclāl-i āşafāneleri durūd-ı maḳşūşuna müdāvim bulunduḳum derḳār ise de muḳaddimen daḳı bā-‘arz-ı hāl-i huşūr-ı ‘ālī-i nezāret penāhīlerine ‘arz ettiḳim vechle ma‘āş-ı mezkūruñ dolayısıyla ḳazīne-i celilece gördüğü bir tenzīl üzerine topu (...) ḳuruştan ‘ibāret ḳalan miḳdārınıñ meydānda bulunan kifāyetsizliḳiyle berāber bunu da şūret-i muntazama da istīfāya muvaffaḳ olamadığımdan nāşī hükümü hemān ḳiss olunmaz bir hāl u derecede bulunarak binā’en ‘aleyh mażāyıkā-i ‘ācizānem kemākān bāḳī vü ḳaḳḳ-ı ‘ubeydānemde luḳfen şāyān buyurulan eḳāsın-i inzār-ı ma‘ālī āşār-ı faḳīmāneleri ise bu şūretle devām-ı ıztırāb-ı ‘ācizāneme cevāz göstermeyeceḳi bedīhī idüğünden ve taḳşış-ı nişāne-i taşdıḳ-ı ḳidmet ü ‘alāmet-i taḳdīr-i ḳayşıyyet olan ratb-ı seniyyeyi ḳā’iz bendegāniñ ḳader-şiken bir sefālet-i ḳāksārāne içinde yaşamalarını da şān-ı celīl-i devlet ü salḳanat tecvīz edemeyeceḳi vāzıḳāttan bulunduğundan şu hālde bir müddet daha bekleyebilmek için ma‘āş-ı mezkūruñ i‘āde-i noḳşāni ve şūret-i muntazamada tesviyesini kāfil bir dā‘ireye naḳlı iḳsānī gibi müte‘azzirü’l-is‘āf bir istid‘āda bulunmaḳtan ise artık nām-ı kemterāneme olarak (...) tārlḳi ve (...) [212] numarası ile muvaşşahān şeref şādır olan irāde-i maḳşūşa-i cenāb-ı ḳilāfet-penāhīniñ luḳfen ve ḳidemāt-ı mühimme-i devlette kemāl-i istīḳāmet ü nişāb-ı istīḳātle sebḳ eden otuz bu ḳadar senelik emeḳime ḳürmeten mevḳı‘-i tenfīd ü icrāya vaz‘ıyle münāsib ü ḳarīb bir mevḳı‘a icrāyı me’ mürıyyet-i bendegāneme müsā‘ade-i celīle-i cenāb-ı nezāret penāhīleri bī-dirīḳ buyurulması niyāzına cür’et eylerim ol bābda.

Vilāyet-i celīle-i āşafāneleri mektüpçusu esbak (...) Efendi bendeleriniñ teşrīf-i ‘ālī-i vilāyet penāhīlerinden birkaç gün evvelce ziyāret-i seniyye-i dāverīleri maқşad-ı maḥşūşuyla bir şabāḥ konağa gelip de zāt-ı devletlerini bulamadıkları ḥaberi aқşamīsi taraf-ı ‘acziiden ḥuzūr-ı mün‘imānelerine ‘arz olunmuştu.

Mümā-ileyh bendeleri ḥüsn-i şayyit-i āşafānelerine meclüb bir vicdān-ı şāf içinde ḥulūş-ı maḥşūş-ı dāverīlerini taşımak şerefine mazhar bir maḥlaş-ı ḥaқıķīleri olmasıyla cidden şāyān-ı ḥüsn-i teveccüh-i sāmīleri bulunduğunu ‘arz u takyīdden soñra kendileriniñ dolayısıyla (...) māl u maḥba‘a şandıklarında қalmış olan ma‘āşatınıñ tesviyesi ḥaққındaki muḥābere-i sābıkaya cevāben bu kere daḥi maқām-ı sāmī-i şadāret-i ‘üzmādan şavb-ı ‘ālī-i vilāyet penāhīlerine taḥrīrāt-ı sāmīye tasḫīr ü tesyīri muқarrer olup buña melfūf bulunacak olan ve evvelki [213] iş‘ārāt-ı ‘āliyede daḥi mevcūd bulunan evrāқ-ı istid‘ā’iye mūndericātından ma‘lūm-ı ‘ālī-i āşafāneleri buyurulacağı vechle mümā-ileyhiñ işbu ḥuқūku vechle yaқīniyyāt ile müşbet bulunduğu gibi ‘inde’t-tedķīķ nezd-i ma‘ālī vefd-i mūşikāfānelerinde daḥi ḥā’iz rütbe-i şübūt olacağı meczūmātтан ve eğerçe ecvibe-i sābıka-i maḥalliyede denildiği gibi mektüpçuluk ma‘āşınıñ ğayr-ı müşbet bir iddi‘āya muқābil şarfı vuқū‘ bulmuş olsa bile uşul-i ma‘delet-iñ қабуl edemeyeceği böyle bir yolsuz ve nizāmsız tesviyen-iñ lüzūm-ı ircā‘ı bedīhiyātтан bulunduğundan şi‘ār-ı celīl-i ḥaққāniyet perverī ve ma‘delet-i küsterī levāzımından olan tedķīķāt-ı muḥiқķāne ve mūşikāfāne taḥtında mümā-ileyh bendeleriniñ ḥuқūқ-ı meşrū‘a ve nizāmiyesiniñ zāhire iḥrācı ḥuşūşuna ‘ināyet-i ‘aliye-i dāverīleri ibzāl buyurulmasını ḥāşşaten niyāz ederim ol bābda.

Қable’l-mes’ele müddet-i medīde Rusқuқ Sancađı defter-i ḥāқānisi başkitābetinde ve hicretten soñra da bir aralıқ buraca defter ḥāneniñ ba‘zı ḥidemātında bulunan sūkūtu Derviş Muḥammed Efendi maḥlaşlarınıñ birçok vaқitten beri boşta ve fevķā’l-‘āde zarūrette қalmasından nāşī ḥāline merḥamet ü sevābıқ ḥidemātında ḥürmet tarīķiyle bir sābıқ defterḥānece kendisine şehrī mūnāsib miқdār tapu yazdırılarak ücret taḥrīriyesinden istifāde şūretiyle [214] ḥuşul-i ta‘ayyüşüne müsā‘ade gösterilmesi zımnında vuқū‘ bulan mūrāca‘at-ı ma‘lūmesiniñ ḥasbe’l-қader müşmir olamaması üzerine Bursa defter-i ḥāқānī kalemince bir ḥidmet-i mūnāsebede istiḥdāmını āmir-i maқām-ı nezāretten i‘tā buyurulan taḥrīrāt-ı ‘aliyeyi mūstaşhiben oraya gitmek

‘azminde bulunuyorsa da vālidesiyle berāber kendisi için muḳtezā olan yol maşrafına muḳābil bī-çāreniñ elinde bir para bile mevcūd olmadığından ta‘rīf ḳabūl etmez bir ‘aciz u ḫayret içinde muḫtarib ü dilḫūn bulunuyor.

Hissiyāt-ı insāniyyeye mālīk olan yürekler böyle bir me’yūsūñ ḫāline kesb-i ıttılā‘ ettiklerinde muḫlaḳā şefḳat-i ṭabī‘iyyeleri heyecāna gelerek mu‘āvenet-i mümḳüne īfāsından dirīḡ-i naḳdīne-i himmet etmeyecekleri müsellemtātan ve taḫṣīṣ-i mūmā-ileyhiñ defterḫāneye olan nisbet-i aşliyesi ḫükmünce oraya mensūb iḫvān efendileriñ daha ziyāde ḡayret-i insāniyyelerine mazḫariyyeti ise meczūmāttan bulunmasıyla bīçāreniñ taḫt-ı vuḳūf -ı ‘ālīñizde bulunan ḫāl-i ḫāzırı iḫvān-ı mūmā-ileyhime beyān u taḫkiye buyurularaḳ ḫaḳḳ-ı ‘ācizānesinde isticlāb-ı mu‘āvenāt-i uḫuvvetḳārānelerine delāletle (eddāllü ‘ale’l-ḫayri kefā‘ilihi)⁵⁴ manṭūḳ-ı celīliniñ ḫükm-i münīfinden istifādeye vicdān-ı vālālarımı da‘vet ederim efendim.

⁵⁴ Hayra vesile olan hayır yapmış gibidir.

Hâtır-ı nişân-ı ‘ālî-i hazret-i sipehsâlârîleri olmak gerektir ki [215] cennet mekân Sultân ‘Abdûlmecîd Hân Hazretleriniñ zamân-ı salânatlarında Rûmeli teftîş-i ahvâline me’ mûr Şubhî Paşa merhûmuñ vâkıtle Selânik’de tenezzülen bendeğânelerinde ihtiyâr-ı müsâferet buyurulduğı ve oradan da Manastır Vilâyeti hudûduna kadar mihmândârlık hîdmet-i fâhiresiyle ma’iyyette gidildiğı sırada eñ ziyâde efendimiziñ ‘ubûdiyyet-i maşşûsalarını ihrâz şerefine nâ’ il ü nâm-ı şıdk-ı ittisâm-ı ‘ubeydânemiñ defter-i ihtişâştan fekk ü imhâ buyurulmayacağına dâ’ir mükerreren mevâ’id-i ‘âliye-i şafdarânelerini dağı bi’t-telaqqî fark-ı ibtihâcım mertebe-i kuşvâyı bahtiyârîye vâsıl olmuş idi.

Hasbe’l-kader birkaç seneden beri ayağıma tasalluğ eden bir ‘arızanıñ def’î çâresini istihşâl emeliyle dersa’âdete gelmiş olduğumdan bu vesîle zımnında te’yîd-i ‘ubûdiyyet-i müstedime için hâkpâyı ‘âlî-i fağimânelerine rûmâl oluyorum.

Ma’mâfih bu nisbet-i kadîme-i çâkerâneme istinâden el’tâf-ı ğayr-ı mütenâhîye-i cenâb-ı sipehsâlârîlerinden bir luğf-ı maşşûş temennîsine dağı ictisâr eyliyorum.

Şöyle ki altı seneden beri mekteb-i sultânîde taşşîle müdâvemmet eden mağdûmum Şabri köleleri meslek-i celîl-i ‘askerîde hîdmet-i muğaddese-i vaşaniyyeye ‘â’id meyelân-ı tabî’îsi sâ’iğasıyla mekteb-i harbiyyeye değâlet ârzüsunda bulunduğundan bu bâbda ba’zı mürâca’âta taşaddî olunduysa da kâ’ideten huşul-i mağlabıñ bir müsâ’ade-i maşşûşa-i [216] rağimâneye tevağğufu añaşılmasıyla ve bu müsâ’ade-i ‘âliye-i kerîmâne ise mağzâ menba’-ı mekârim ü el’tâf olan re’y-i rezîn-i mevhibet qarîn cenâb-ı sipehsâlârîleriniñ ta’alluğ-ı ‘âlîsine râci’ vü tabî’ görünmesiyle luğfen ve keremen mûmâ-ileyh köleleriniñ is’âf-ı mes’ûl-i kemterânesine bezl-i ‘âtiğfetle bi’l-cümle hânümân-ı şadâkat-i nişân-ı ‘ubeydânemiziñ mesrûr u şadân buyurulması bâbında.

Haşşa-i celîle-i fazl u ‘irfân olan ehilperverlik şî’ârımı vücûh-ı yağîniyyât ile eñ ziyâde efendimiziñ muğtezâyı şânından görerek ve ‘âlemde nâ’ il oldukları el’tâf-ı ‘ilahiyeniñ mişâlini kendilerine geldiğı gibi ğayr-ı mu’allel şürette ityân u icrâya (Ağsin kemâ ağsenallâhi ileyk)⁵⁵ emr-i celîli ile mükellef bulunduğlarını tağdîr eden nüfûs-ı

⁵⁵ Allah’ın sana ihsanda bulunduğu gibi sende ihsanda bulun.

‘āliyeden olduklarına da kesb-i yakīn eyleyerek bu kuvvetleriñ sevkiyle sāye-i luṭf u ‘ināyetlerine deḥālet ettiğim günden beri tereddüdsüz bir intizār-ı ümīdvārāne ile huşūl-i mes‘ūdiyyetimi hāşşaten taraf-ı ‘ālī-i keremkārīlerinden beklemekte olduğumu mükerreren ‘arz eylemiştim.

Bu yolda ki sevābıḳ-ı isti‘fāt-ı ‘ācizānemden başka şu geçen ‘id-i eḏḥādan beri taḳdīmüne mütecāsir olduğum müte‘addid feryād-nāmelerimiñ henüz hiçbir semere-i ‘āṭıfet haşıl edememeleri ḳalb-i me’yūsuna zāten kendi mevcūdundan fazla bir ḥüzn ü esef daha irāş [217] eyledi ki oda gönlümüñ eñ ziyāde görüldüğü yerden daḥi ḥimāye-i maṭlūbeyi göremeyecek olduğu taḳdīrde artık nereden ümīd-i mürüvvet ü temennī-i merḥamet edebileceğini taşavvur u ta’yīnde kemāl-i ḥayretle şaşırıp ḳalmasından münba‘iş bir ye’s ü kederdir.

Ma‘a-hazā ḳuluñuz o isti‘fātımla mürüvvet-i celīle-i āşafānelerinden mā‘adā bi’n-nisbe bāb-ı şevket-i seniyyeye daḥi ilticā eylemiş demek olduğum nezd-i ‘ālī-i daḳāyıḳ-ı āşināyīlerinde muḥtāc-ı ḳayd u ityān değıldir.

Ba‘zı efkāra göre bugün ‘ālemde (Neker dend rağbet-i kerem perverān. Bişādī-i ḥavīş ez ḡam-ı dīgerān) vādīlerindeki teraḥḥum, te’essür, ümīdleri büsbütün ḥükümsüz ḥayālattan ma‘dūd ḳalmış olsa bile ḥadd-i zātında nazariyyāt-ı ‘ilmiyyesini yarım ‘asıra ḳarīb bir müddet içinde envā‘-ı ḥidemāt-ı mühimme-i devlet üzerinde ‘ameliyyāt ile taṭbīḳ ü tevsī‘a emek vermiş ve bi’l-vücūh şıdḳ u istikāmetini de her yerde ibrāz u işbāt eylemiş bir me’muruñ kuvve-i liyākati nisbetinde bir mevḳı‘a istihḳākını teslīm etmemek hiçbir ehl-i inşāf ‘indinde mümkün olamayacağına ḳā’il bulunduğum gibi bu luṭf-ı celīl-i ḥaḳḳ-ı şināsāne ve bende perverāneyi zāten (şahīb-i mülk) efendimiz ḥazretleri kemāl-i faẓl u keremlerinden olarak bī-dirīḡ ü erzān buyurmuş olduktan ve onu da müte‘addid-i teẓākir-i ‘āliye-i mün‘imāneleri ta’ḳīb ü te’yīd eyledikten sonra ise artık başka bir şey’e ihtiyāc ḳalmamak lāzım geleceğine muḳābil elyevm ta’vīḳāt-ı vāḳı‘a ilcāsıyla şu taşdī‘lere mecbūriyyet ḥālinde ḳalışım ḥaḳīḳaten ḳuluñuzu pek dilḥūn eyliyor.

[218]

Bizzāt ḥuzūr-ı devletlerine gelip de ḥālimi ‘arz u ifādeye ‘adem-i muvaffaḳiyet-i ‘ācizānem ise her mürāca‘atımda meşḡūliyyet-i mühimme-i āşafānelerine teşādüfle mişül şerefine nā’il olamamaḳlığımdan ileri geliyor.

Bu hāle binā' en ṭabī' vesāṭat-ı kalemīyyeye vābeste görüp de berbeyān-ı bālā evvel ü aḥīr o yolda 'arz etmiş bulunduğum istirhāmāt-ı bendegānemiñ şu ana kadar bir netīce-i fi'liye ḥuṣūle getirememelerini şāyed ṭaraf-ı devletlerinden bu bābda maḳāmāt-ı lāzımeye icrāyı teblīgāt buyurulup da müşmir olamaması gibi bir ma'nāyı ba'ıdde ḥaml etmek ḳābil olamayacağı mişüllü faẓl u 'ırfān-ı sā' iḳasıyla ehliyetiñ ṭarafdār-ı ṭabī'isi bulunduğunda şüphe olunamayan vicdān-ı sāmī-i āşafāneleriniñ nām-ı çākerāneme olarak böyle bir luṭf-ı 'ālīcenābāneyi dirīg buyurması ihtimāli de ḳat'ān taḳrīb-i ḥāṭır olunamayacağına göre artık luṭfen ḥuṣūl-i maṭlabī intāc edecek bir delālet-i mü'eşşireniñ icrāsına bezl-i 'ināyet buyurulup da onuñ ṣemeresi olarak teyessür-i mes'ūdiyyetim ḫālinde bütün ḫānümānımı iḫyā vü şādān eylemiş olmak ve ḥuṣūşiyle inzār-ı nısfette müsellemler tutulan bir isti'dādıñ ḫaḳḳını verdirmiş bulunmak şerefi şān-ı ma'ālī nişān-ı āşafāneleri üzerinde müstemir olup ḳalacağı rehīn-i mertebe-i bedāhet ü cemī' zamānda da faẓl u kemāl bī-hemtālarından ümīd ü intizār olunan şey bundan 'ibāret olmağla ol bābda.

[219]

143

Cenāb-ı ḫaḳḳ 'ömr ü şevket-i şāhānelerini bī-pāyān buyursun, ṭab'-ı cemīl 'adīmü'n-naẓīri menba'-ı merāḫim ü elṭāf olan pādīşāh-ı dil-āgāh u şehinşāh-ı felek-i pāygāh efendimiz ḫāzretleriniñ 'atebe-i 'ulyāyı cenāb-ı zıllullāhīlerine 'arz-ı ḫāl-i memlūkānemdir ki.

'Abd-i aḫḳarları vālid-i mācid-i şehriyārīleri cennetmekān sultān 'Abdūlmecīd Ḥān (ṭāb-ı şerāh) ḫāzretleriniñ zamān-ı salṭanatlarından beri yarım 'aşırdan ziyāde müddet-i envā'-ı ḫidemāt-ı mühimme-i devlet-i 'aliyelerinde bulduktan soñra bugün daḫi (...) me'mūriyyet-i mu'tenā bahāsında istiḫdām buyuruluyorum.

Kemāl-i 'iffet ü istiḳāmet dā'iresinde ḫüsn-i ifāsına muvaffaḳiyetle müfteḫir ü mübāhı olduğum bu me'mūriyyetler üzerinde (...) ğuruşdan (...) ğuruşa kadar ma'āşa ve bundan şu kadar sene muḳaddem de falān rütbeye mazhariyyetle bekām buyurulmuşum.

Cenāb-ı Ḥāfız ḫaḳīḳī bi'l-cümle memālik-i şāhānelerini muḫāfaẓa buyursun, geçen seneler Ḳādıköyü'nde vuḳū' bulan bir ḫarīḳ-i hā'il, elli senede ḥuṣūle gelebilen kāffe-i mā-melek 'ubeydānemi maḫv u muẓmaḫil ederek bütün 'ıyāl u evlādımı kül üstünde

bırakmasıyla ve me' mürîyyet-i hâzıra-i çâkerânemiñ (...) ğuruştan 'ibâret olan ma'âşî ise 'â' ile-i memlûkânemiñ efrâd-ı keşîresine nisbetle pek kifâyetsiz bulunmasıyla haylî senelerden beri idâre huşûşunda fevkâ'l-'âde [220] muẓtarib ü mütehayyir kalarak ve müte'addid benât-ı kemterânem câriyeleriniñ tezvîci münâsebetiyle kilitli düyûna dahî müstagriķ olarak hâl-i memlûkânem bi'l-vücûh merhamet ü şefkat-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhîlerine şâyân bulduğundan bir vech-i ma'rûz hidemât-ı mühimme-i devlet-i 'aliyelerinde yarım 'aşırı tecâvüz eden müddet-i medîde-i iştiğâlât u inhimâkât-ı emekdârâneme muķâbil bugün işbu şedâ'id-i maẓâyıķa vü meşâ'ib-i duyûn-ı fevkâ't-tâķa altında enîn-i hâzîn ile emrâr-ı vâpesîn hayât edilmemek ve ma'â'l-'â ile aķdem-i vazâ'if-i 'ubûdiyyetimiz olan du'âyı efzâyiş-i 'ömr ü şevket-i şâhâneleri farîza-i muķaddesesine (bâ'îş-i huẓûr-ı bâl olan) refâh-ı hâl ile bir kat daha muvâzebet ü iştiğâl kılınmak üzere ma'âş-ı çâkerânemiñ nezd-i ma'âlî vefd-i cenâb-ı hilâfet-penâhîlerinde tensîb ü taķdîr buyurulacak miķdâra iblâğı huşûşuna müsâ'ade-i merâhim 'âde-i hâzret-i şehriyârîleri erzân u şâyân ve bu luţf-ı bî-'adîl-i hüsrevâneleriyle bi'l-cümle hânümân-ı kemterânem ihyâ vü şadân buyurulmak bâbında ve kâţibe -i ahvâlde.

144

Sevgilim

'Aşķ-ı kâbil setr olmadığı cihetle dirâyetiñiz birçoķ hâllerimden mâfi's-süveydâma vâķıf olduysa da bir kere de kendi tercüme-i hâlimi kendi lisânımdan işitmeñizi ârzü eyledim.

[221]

Şafha-i cemâliñizde baña görünen leţâfetleri ta'bîre kâl u kalemimde iķtidâr olmadığı için o bahşge girişmek istemem.

Ķaldı ki bir dilberin yüzünü aya, kaşını yaya ve şemâ'il-i sâ'iresini de kendi mülâyimlerine teşbîh eylemek, yâhûd bil'akis (gül) tarâveti seniñ cism-i laţîfiñden almış, reng-i dil-peẓîri ruhsâr-ı dil-ferîbiñden çalmış, 'ıtr-ı neşve bahşâyde kâkülleleriniñ nefha-i dil-âvîzinden kapmış, demek şüretleriyle mâhiyet-i melâhatini taşvîr ü tavşîf-i maķşadı hâşıl olmuş olamaz.

Binâ'en 'aleyh yalnız şunu demek isterim ki hüsñüñdeki câzibe-i ğâlibe beni pek ziyâde dūçâr-ı câzibe eylediğine muķâbil ğamze-i dil-ferîbiñin her lemhadâ ğöñlüme

īmā ettiği vuşlat müjdeleriniñ hükümde hemrenk serāb olup kalmalarından dolayı kemāl-i hüzn ü esefle feryād eder ağlarım.

Ba‘zı şehirler de h̄‘āb-ı nāzdan uyanıp da bahçeye indiğiñiz varsa görmüş ve istinbāt eylemiş olmalısınız ki giryelerime felek bile iştirāk edip de encülere gıbta-resān olan parlak şebnemlerini yeşil çemenler üzerine dökmektedir.

(Āh) bilemiyorum ki sevenlere gözyaşı döktürmekte sevilenler için ne lezzet vardır?

Çok def‘alar sirişk-i çeşmimiñ kalbimden cemāliñizi silip de kuvve-i mütehayyilemi onuñ işğāl-i dā‘imīsinden kırtaracağıñı ümīd eylediysen de [222] ğayet s̄ābit velā yetegayyer (bir şıbğa-i ma‘neviyye) ile naķş u taşvīr olumuş bulunduğ u için mümkün değil zevāl u infikāk kabūl etmiyor.

Hāl böyle olunca o cemāl-i laţif daħi kemāl-i şa‘şa‘asıyla istilā ettiği kalbiñ içinde zuhūra getirdiği ‘aşkı arza edecek bir mu‘āmele iltizām etmeli değil midir?

Ma‘māfih yukarıda dediğim ğamze-i ğammāzıñ ĩmāları ise baña pek pahālı düştü. O baña yalnız bir temās va‘di verdiği hālde ben oña bütün gönlümü vermiş idim.

ĩmālarını telakķī ettiğim gün kalbimde tecellī eden nūr-ı meserretle bu dār-ı zulmāñi gözüme bir ziyā ‘ālemi kesilmiş idi.

Dünyanıñ manzarası pek rüh-perver görünüyordu, semādan envār, ağaçlardan revāyih-i tayyibe yağıyor, yerden hayāt nebe‘ān eyliyordu.

Bugün ise hālīm pek diğ er gün oldu. Gönlüm bütün kuvāyı hayātıyyesini ta‘fil etmege karīb bir şüret aldı.

Terk olduğum hicrān içinde fikrimi bir ye’s-i şedīd kaplayıp o ziyādār ‘ālemi nazarımda bir zindān şekline kōdu.

Mürāca‘at ettiğim tabībleriñ ise hiçbir i derdime dermān bulamayıp bu hāl (‘ālem-i dilde) hudūd istilāsını tevsī‘ eyledikçe bīçāre hayāt ric‘ata mecbūr olarak bi’t-‘tab‘ derdimle berāber maħv olacağıñı baña haber verdiler, işte anlıyorsunuz ki mübtelā olduğum derdiñ şifāsından me’yūsum.

[223]

Āyā, cevriñizden gelen şu hāl-i dehşet iştimali bugünden sonra da tegāfülünüzle kalbimde bir kat daha teşdīd etmek inşāfsızlığıñı şanıñız için revā görecek misiniz?

Burada sözümü nezâket denilen beyhüde külfetle karıştırmaksızın şarâhaten söyleyeyim ki (bahtiyâr ‘aşık olmak isteyen ‘aşkını ma‘şûkundan ketm etmelidir) me’âlindeki naşîhat-ı hakîmâneye tâbi‘ olmayıp da sizi sevdiğimi (velev ki vaz‘ân olsun) size bildirdiğime nâdimim.

Ma‘a-hazâ ümîdin fiqdânı hâlinde hikmet ü tedbiriñ tavsiye vü irâ’e eylediği terk ü teberri tarîkini hâtırdan geçiriyorsam da (‘aşk) dâmengîr-i sülûk olduğu için onuñ dest-i tağallübünden bir türlü kendimi kırtarıp da o yolu tutmak elimden gelmiyor.

Binâberin huşul-i maqşada müte‘azzir nazarıyla bakıp da mevt-i muqarrerden evvel günde biñ kere ölmekten ise şüpheli bir ümîd içinde bulunmak cihetini elyevm tercîh ü iltizâm eyliyorum.

Mâ-ħaşel ‘âlemde (vicdânî) bütün taşavvurlarıñ hâricinde bir kasvetle müteħalliğ olup da üftâdesiniñ hâline acımağ ihtimâli olmayan eñ cefâkâr bir dilber bile zann ederim (‘aşkıñ ğazabına uğramaktan tevaqkî zımında olsun) bir temâyül-i iltifâtkârâne ile diller bûdesini mehmâ-emken memnûn etmek mecbûriyyetini hiss eyleyeceğine göre artık sizde bârî şu mülahazanıñ üzerinde o siyâh ve uzun kirpikleriniñ zıll-i [224] laţîfi altında parlamakta olan elâ gözleriñizi güzelce açmalısınız!

145

Efkârıñızı taşvîr eden işbu eşer-i leţâfet-i cevheriñizi memnûnen okudum, mâfî‘z-zamîriñizi ne güzel ta‘rif ediyorsuñuz.

Benim (H) şehrine geldiğimden bedâ ile vuqû‘ât-ı câriyeyi ne kadar da ħüsn-i tensîk ile tertîb-i tabî‘isi dâ’iresinde dermiyân buyuruyorsuñuz gerçekten pek beğendim. Pek maħzûz oldum.

Nâşiyeñiziñ gösterdiği isti‘dâdı bu eşeriñizi fi‘len işbât ediyor, bunuñ mażmûnu içinde te’min buyurduğunuz ârzü vü ğayret-i maħşûşañız sâyesinde pek uzun müddetlere ħâcet bırakmayarak meslek-i inşâ da büyük mesâfeler kaţ‘ edeceğîñize göñlüm ħüküm verdi.

Ĥakkımda yazmış olduğunuz sitâyişli sözlere gelince bunlarıñ lezzeti baña şükür ħalâvetini verdi desem hiçbir teşbîh-i karîb ħükümünü bile ħâ’iz olamaz.

Bir gül dudağıñ bûsesi leţâfetini baħş eyledi der isem zâten o sözleriñ kendi menba‘larına nisbetle ħaĳîkate pek yakın bir cümle teşkîl eylemiş olurum.

Eşerlerime ‘ā’ id olan hiss-i ‘ālīnizi bir muhabbet, bir ‘aşk ile ta‘bīr buyuruyorsunuz, öyle ise eşerlerim pek bahtiyardırlar, kendilerini tebrīk etmeliyim.

[225]

Lakin (āh) bu tatlı ‘ibāreñiz gönlüme eşerlerim beynine bir rekābet ilkā eyledi, gönlüm eşerlerimi bu ni‘metten kışkanıyor, üzüliyor, bozuluyor, halecānlara uğruyor, bu bahşin daha birçok cihetlerini dermiyān ederek ve gönlümün bu yoldaki haqqını işbāta müte‘allik delā’ il-i lāzımeyi ityān eyleyerek dā’ire-i ifādeyi lüzümü kadar tevsī‘ etmek mümkün idiye de ruḥşatınızı almadıkça şimdilik bu kadardan ziyādeye kendimce mesāg göremedim.

146

Kemāl-i meserretle nā’ il olduğum o laṭīf kerem-nāmeñiz ki (āh) o ‘ādī bir kerem-nāme değil ‘ādetā hayāta hayāt kıtar bir ihyā-nāme idi, sertāser māye-i kimyāyı sa‘ādetten bāhis bir şahīfe-i müşkīn cāme idi, çünkü rūḥuma menba‘-ı hayātı, gönlüme mecma‘-ı lezzātı işrāb ediyordu, cānımı gül kand-ı ibtihāca kavuşturacak girizgāhları açıp kāl u kalemimden o yolda ihtirāz-ı temenniyāt kayıtlarını ḥal u izāle eyliyordu, maḥşadımı taṣrīḥ için istediğim ruḥşatı bi’l-i‘tā çeşm ü dile şevk ü şādī şafaqlarını gösteriyordu.

Ne sa‘ādet, ne muṭlu, bu ḳalb-i müstehāmmе ki ḳoḳlanmamış bir gülün büy-ı dilārāsı, öpülmemiş bir la‘līñ buse-i cān fezāsı, tarafından bahtiyārlık va‘dini aldı.

Cānā, nūr-ı ‘ayna, cemālīñize ḳasemler ederim ki bu luṭfuñuz, [226] bu müsā‘adeñiz beni ḳulmet-i tereddüde nisbet-i zindānī bir ḳaranlıgıñ içinden çıkarıp, nūr-ı ümīde nisbet eñ şa‘şa‘alı bir şubḥ-ı firūzuñ ziyāyı dilārāsına ilkā eyledi.

Var oluñuz, berḥudār oluñuz, ‘irfānıñız gibi ‘ālī, vicdānıñızın istediği kadar ḥā’iz-i ma‘ālī oluñuz.

İki gözüm, ‘arz etmek istediğim izāḥāt şundan ‘ibārettir ki tatlı dilleriñiz her vāḳit beni pek tatlı bir lezzetle yaḳıyor.

(Āh) o ḥalāvetli tekellümleriñiz (gül) dudagıñızdan sem‘ime vāşıl olduğca ḡāyet leṭāfetli bir ‘aşkıñ taḥrīkiyle rūḥum yerinden oynayıp aḡzıma kadar geliyor, size uçmaḳ istiyor.

İşte bu ḥāldendir ki gönlüm eşerlerimi o ‘āşıkāne muhabbetten kışkanıyordu, ben onun kendisini seviyorum, o ise yalnız benim eşerlerime ḥaşr-ı muhabbet ederek zātımı

ondan hiç hissedār etmiyor demekte idi, fazīlet eşerde mi yoksa mü'essirde midir? Su'ālını irād eyledikten sonra sevmek haqqı fazīletiñ mi yoksa onuñ meydāna koyduğu şeyleriñ mi olacaqtır? Tefevvuhlarıyla şayıqlamaқта idi.

Lakin zāt-ı nezāket simātiñiz kendisine bu noқта da pek güzel bir cevāb vermişsiñiz, siziñle huşul-i ülfet ü mülākātımızñ vāsıta-i evveliyesi o eşerler değıl midir? Buyurmuşsunuz ki doğrusu [227] bu cevābıñız pek şavāb, pek becādır, gönülüm dağı bu şüreti cidden teslīm ederek artık kışkanmayı terke karar verdi.

Yeñiden taşhīh-i da'vā ile (efendim benim murādım başka bir şey değıl ancak o tatlı muhabbetten beni de behredār buyurmaları emelidir) demeye başladı, bu hālde evvelki kuşurunu 'afv eyleyerek şimdiki ricāsını taht-ı mülāhaza vü qabüle almañızı temennī ederim.

147

Bir peyām-nāme-i vuşlat olmak i'tikādıyla alıp söylenilmez bir hiss-i halecān ile okuduğum nemīka-i mergūbe-i cevābiyeleriniñ (ümīdimiñ hilāfını) ifāde eden mündericāt-ı mütebāyinesi doğrusu beni pek esefli bir hayretle hayrān etti.

Evvel bi-evvel gönülümde şikāyet eden kelimeleri fikrimi zülf-i 'anber-bārıñız gibi perīşān, 'aşkıyı redd ü inkār eyleyen cümleleri ise qalbimi renk-i ruhsārıñıza mānend bir āteş-i esefle şerāre feşān eyledi.

Tevbīhleriñize, tekdīrleriñize, gelince bunlar gönülümde urmak istedikleri darbe-i 'azīme kadar hālāvetli bir te'sīr-i laţif ile rūhumu heyecāna getirdiler.

Qaldı ki dermiyān etmiş olduđuñuz o tatlı āhlarıñız yok mu? İşte insānı hem öldüren hem de diriltten zü'l-vecheyn hāşşa onlardadır, haqqıaten 'aşkıñız gibi sīnemi yaqtılar.

[228]

Eyvāhlarıñıza gelince, bunlarda da o muḳaddes müjgānıñız, o muḳavves ebrūvānıñız, gibi yüreklere şaplanmaḳ ḥāşşası ma‘ ziyādetin mevcūd olduğu için gerçekten o şaffetle cānıma battılar.

Hülāşa beni sövdüler, dövdüler, cerḥ ettiler, öldürdüler, pota-i mu‘āhezeye koyup erittiler, maḥv ettiler, diyebilirim ki gerçekten öldüm, gerçekten eridim, bittim, maḥv oldum (āh) geliñiz, beni diriltiñiz, çünkü siz öldürdüñüz yine siz iḥyā edebilirsiniz.

Serzenişleriñizde ḥaḳkıñız yoktur demek elimden değil dilimden gelmez, bu müsellemdir ki sevilenler sözlerinde ḥaḳsız da olsalar ḥaḳlıdırlar.

(Āh iki gözüm) hep o sözler, hep ötekidirler, o üç beş kelimeniñ üzerine vārid oluyorlar ki onlar (mādem ki şimdiden cefālara başladıñız artık ṭarīḳ-i ‘aşkıñızda rücū‘i muḥāl bir noktaya ḳadar ilerlemeksizin geriye dönmek şüretine göñlüm ḳarār veriyor) ifādesini mutaḳammın olan birkaç sözden ‘ibārettir.

(Efendim) ma‘rūzātımda ki bunca biñlerle kelimeleriñ içinde o üç beş kelimelik yañlışımı ‘afv edemez misiñiz? Ḥālbuki aşıl merāmımda şüret-i ḳat‘iyede öyle demek değildi, o nokṭa da maḳşadım (göñlüm şu şürete ḳarār vermek istiyor bunu siz tecvīz [229] buyuracaḳ mısıñız? Ṭarzında bir istifhām-ı inkārı ile re’yiñizi şormak idi, lakin muḥabbetiñiziñ galebesiyle yañılmışım.

Āh muḥabbetiñiz beni ne ḳadar sersem etti bilir misiñiz? O ḳadar bī-şu‘ūr etti ki işte böyle göñlümüñ merāmını bile ḳaleme ‘aynıyla taşvīr ettirebilmek ḥuşuşunda pek büyük ‘acziyi görüyorum! Bu ḥālide ‘afv u ‘āṭıfetiñize şāyān görülmez miyim?

Göñlünüze ricā ederim, yalvarırım, kerem eylesin, o ḳadar ehemmiyetsiz ḳuşūrlara baḳmasın, kendisini ‘afv u şafḥa da‘vet ediyorum, bu ‘afv u iḥsān-ı ‘ināyeti kendisiniñ şānına elbette ğazab-ı vaḥdetten daha ziyāde yaḳışır, gelsin sīnemiñ üzerine otursun, ‘afv ettiğini ve baña merḥamet edeceğini, ruḥuma söylesin.

Her ne ḳadar şifāhī bir kelāmıñızda benim ḳalbim pek ḳasidir, inşāf bilmez, merḥamet etmez, buyurmuş idiyseñiz de siz o ḳadar nāzık, o ḳadar ‘ārif, bir civān olduḳtan soñra artık vicdānıñızda öyle bir ḳasvetiñ vücūduna kim inanır? ‘İlm-i ḳıyāfet her ferdiñ sīretini şüreti delāletiyile tefsīr etmemiş midir? Bu ḥālide mümkün değil ümīdimden, dilḥāḥımdan geçemem, sizi ise hiç terk edemem!

Yukarıda tekdīrleriñizi öldürdü demiş idim! Bu söz öyle hükümsüz bir söz değildir, lakin nasıl ölümle öldürdü [230] bilir misiñiz? (Āh) o kadar tatlı bir ölümle öldürdü ki ebediyyen tādı damağımda kalacaktır!

Sevgilim (‘āşıkān-ı cām-ı feraḥ angeh keşend. Ki bedest-i ḥavīş-i ḥubān-ı şān keşend) me’āliniñ haber verdiği üzere bir sevgiliniñ kendi muḥibbini öldürmesinde ne kadar ebedī bir lezzet-i ḥayāt fezā bulunuyor bilir misiñiz? Bunu ta’rīften aňlamak i’tikādımca mümkün değildir, muṭlaqā bi’l-fi’il tatmağa tevakkuf eder.

Binā’ en ‘alā zalik belki bir gün olur da siz daḥi bi’l-fi’il bu lezzeti tadıp aňlarsıñız! Hem de tadıp aňlamağı kendiñiz de tenezzülen değıl rağbeten de değıl kemāl-i iştiyāk ile ārzū buyurmalısıñız ki ‘ālemdede vicdāniñizi, isti’dādiñizi tevsī’ edecek sermāye-i ma’nevī ancak odur, bu sermāyeye mālīk olmayan hiçbir cānda letā’ if-i insāniyyeden bir şey arama!

Cevābiñiziñ diğere bir fıkrasına gelince (āh) bunda o gül dudağıñızdan maṭlūbum olan būseyi aldıktan soñra muḥabbetimi sizden qaldırıp da başkasına ‘atf edeceğıme dā’ir vermiş olduğunuz hüküm yok mu? İşte beni ciddī olarak eñ ziyāde ḥırāşide dil eden şey bu zehābiñızdır ki buña elde hiçbir qarīneñiz yok iken āyā ne türlü serrīşte ile kā’ il olduğunuz aqlım ermedi.

Bu bābda zāt-ı melāḥat simātiñizi maḥna’ bir cevāp vermeye da’vet vādilerinde şıkmamak için diliñizden isti’lām şüretine [231] gitmeyerek iki gözüm (cemāliñiz ḥaḳkıçün sözüme inanıñız ki ben öyle sizin zannettiğiniñ kadar hercāyilerden değılim) te’min-i ciddī vü ḥaḳıḳisini ‘arz ile iktifā eylerim.

(Āh) siz baña bi-ḥaḳkın yār olduktan soñra benim için artık başkalarına tenezzül etmek mecbūriyyeti qalır mı?

Şurasını da azıcık düşününüz ki ‘ale’l-ekşer rü’yālarım da buradan kendi vaṭanıma gidip de gönümün burada qaldığını (yine o rü’yālarıñ içinde kemāl-i şiddetle) hissetmekliğim hep siziñ için değıl midir?

(Cān-ı men) aňlıyor musuñuz ki ‘ālem-i ḥā’b da bile beni zabt eden hep siziñ muḥabbetiñiz oluyor! Āyā bu ne kadar sevdādır ki bütün yakza vü menāmlarım hep size, hep siziñ şevkiñize, münḥaşır kalıyor?

(Āh) ‘ālemde eñ cefākār bir dilber bile kendisine bu kadar tatlı bir muhabbet ‘arz eden şadātkār bir şāhib-i ‘irfāna cevır etmek değil bil‘akis oña esİR olmağtan çekinmez zann ederim.

Çünkü gül bülbülden müstāgnİ olamaz, elbette sevlmek ister, bu kıyāsa göre gül gibi bir dilbere bülbül gibi bir ‘aşık lāzım değil midir?

Ma‘a-hazā her güle de bülbül kōnmaz, güllerden çokları vardır ki böceklerle, sineklerle ‘ömürlerini geçirdiler, o gibi güllere tāli‘ tarafından ğadr edilmiş demek olur.

[232]

(Āh) tekdİR-nāmeñizdeki bu fıkrayı geçtikten soñra bir fıkra daha geliyor ki onuñ mazmūnunda bu cefālarıñıza muķābil güyā benim (sen o kadar güzel değilsin nene bu kadar nāz ediyorsun) cümle-i ta‘rīziyyesini dermiyān edeceğime zehābıñızı gösteriyorsuñuz, bence bu bābda i‘tāyı te’ mīnāttan daha mühim olan şey bu kelāmıñızı mu’āheze etmektir ki gerçekten bu mu’āheze ‘indimde pek büyük bir vecİbe hükümünü aldı.

Efendim siz ne söylüyorsunuz? Siz mi o kadar güzel değilsiniz? Siziñ o kadar ehemmiyetsiz güzellerden olduęuñuzu size kim haber verdi? Siziñ o gül dudaęıñız ve onlarıñ arasından çıkan nāzik şadāñız ve nāzik şadāñızıñ teşkİl eylediği o tatlı kelāmlarıñız yok mu? Yalñız onlar kadar cān perver, onlar kadar şevķ-āver muħassenāt-ı ‘āliye hiçbir dil-rübāda görülmüş müdür?

Huşūsiyle o tāze gülmeye başlayan hađt-ı ‘anber-bārıñız yok mu? İşte eñ ziyāde leťāfet-i kāmileñiz bunda olup dięer güzellikleriñiz de başkadır, siziñ leťāfetiñizi añlayabilmek için elbette yine o leťāfette bir řab‘-ı ‘irfān lāzım idi, gösterdięiñiz iřtibāha göre demek oluyor ki siziñ leťāfetiñizi bi-ħaķķın añlayıp da size haber verecek öyle bir řab‘a henüz rāst gelmemiřsiñiz, ben buña te’ essüf deęil teşekkür ederim, çünkü bu sa‘ādet baña müyesser oluyor.

[233]

Beni nā’ il olmak istediğim ni‘met-i vuşlattan şimdiye kadar mahrūm ettiği (o yolda bir sözüñüzden) añlaşılan isti‘cālim bahşindeki serzeniřleriñizi de redd etmek iķtidārında değilim, zİRā siziñ hüküm verdięiñiz bir şey üzerine mu‘terizāne söz kıatmak benim liyāķatimiñ dāhİlinde midir? Elbette cem‘ zamānda ħaķķ u ħaķıķat siziñ (bütün ‘ālemi her hükümüne rām eden) o şİRİN, o laşİf sözleriñizdedir!

Lakin (āh) luṭf ediniz, kerem buyuruñuz, emir-nāmeñizdeki o eñ ōñ fıkrayı luṭfen geri alınız, zīrā onuñ ḥükmü beni pek me'yūs ediyor, 'ādetā ḥayātımı tehlikeye ilkā eyliyor.

O fıkranıñ ḥulāşası ise şudur (bu ḥâlde ben saña ma'şūk olamam)!

Āyā şahih mi söylüyorsunuz? Āh eğer ciddi ise çıldırmağ benim için işten bile değildir, faḫaṭ bu sözüñ o kadar ḫaṭ'ı olacağını ümīd etmiyorum da onuñ için 'aqlımı muḥāfazaya muḫtedir olabiliyorum.

Artık müsā'ade buyuruñuz da şu mazmūnlarla söze ḥitām vereyim (Ey vird-i ra'nā şüh-ı mülk-veş. Yağdıñ derūnum mānend āteş. Mümkün değildir bulmağ saña eş. Etme beni gül ğayrı cefā-keş) bunuñ daha aşağısı olacak ama şimdilik 'aqlıma gelmedi, ey artık bu kadar yeter ya? Göñlüñüz oldu ya inşāallāh?

[234]

(ZEYL)

(Āh) şu ḫaḫıḫati yazmağlığıma luṭfen müsā'ade buyuruñuz ki derūnumda ebedī bir derd olup ḫalmasıñ.

Efendim ben çekmekte olduğum cezāñıñ aşıl sebebini biliyorum ('aşğ u 'alāḫa) 'āleminde bir büyük naşihāt vardır ki (şaḫın sevdiğini sevgiline sezdirme zīrā nāza çeker) derler işte ben bu naşihāttan ğaflet-i seyyi'esine uğradım. Sizi sevdiğimi size i'lān eyledim.

'Aşğ olsun ki zāt-ı melāḫat simātıñız daḫi o naşihāti vaz'e eyleyenleri yalancı çıkarmamağ için terettüb eden mu'āmeleyi noḫşānsız olarak ifāde ibrāz-ı mahāret buyuruyorsuñuz!

Lakin şurasını da biliñiz ki ben bu i'lānı hiçbir te'emmülsüz, tefekkürsüz olarak büsbütün ğāfilāne bir şürette ihtiyār eylemedim!

Kendimce bir mülāḫazam var idi, o da 'irfāñıñıza 'ā'id bir taşavvur idi, göñlüm diyordu ki böyle bir şāḫib-i 'irfān elbette kendisini seven, kendisini i'zāz eden, bir muḫibbi 'irfāna temāyül eder de cefāyı revā görmeyerek merḫamet eyler!

Bir de benim eñ büyük ḫabāḫatim dediğiniñiz gibi siziñ 'indiñizde 'acüllük ise āyā bu ḫadre kadar da uzun ta'vīḫlere, tükenmez ta'līḫlere, insān için şabr u taḫammül mümkün müdür? 'Ālemdede baña o kadar şabūr, o kadar müteḫammil, bir göñül gösterebilir misiñiz? Lakin [235] kendi göñlüñüzü göstermeyiniñiz, zīrā anlıyorum ki o

daha bir şey bilmiyor, o daha pek çocuktur, büsbütün tecrübesizdir ma'a-hazā (...) ile olan mâcerâsı kendisi için bir tecrübe-i kâfiye hükmünde değildir. O çocuk kalp henüz kendi kendisini her bir oyunla işğâl edip aldatabilir lakin....

148

Bunca istimâlât-ı 'işvekârâne ile gönlümü esâret-i 'aşka mübtelâ ettikten ve mükerrer va'dleriñizle huşuşı mülâkâtlar üzerine de büyük ümîdler verdikten sonra rûhumu taḥammül olunmaz intizârlar tahtında o kadar müte'ellim ve bî-ḥuzûr eylemektesiniñiz ki bütün ḥavâssımıñ içinde bu ḥâl-i tākāt-i fersâdan zuhûra gelmekte olan heyecânları kaṭ'ân ta'rîf edemem.

(Sevgili Muḥâtabım) siz âlâm-ı 'aşkıñ kalbe olan te'sîrâtını: ve o te'sîrâtını altında birde bu ḥudûdsuz intizârlarıñ taẓyîkâtını hiç de mülâhaza ve taḳdîr edemeyecek kadar vicdânsız mısıñız?

Eğer öyle olup da gönlümü böyle orta yerde bırakacak idiyseñiz nâfile niçin yerinden kaldırdıñız? Ma'a-haza ihtâra ḥâcet yoktur ki her sözünüze baña ümîd verdiñiz, bilmeñiz iktizâ eder ki hiçbir söz söylemeksizin bile yalnız şiveleriyle bir 'aşkı da'vet eden dil-rübâ o 'aşka kendisini taḳdîm etmiş olur!

[236]

Ḥâl böyle iken siziñ işbu rûşeñiziñ ḥaḳkımda nasıl bir kaşd u niyetten gelmekte olduğunu bir türlü anlayamıyorum, maḳsadıñızı baña kaṭ'ân bildirmeyecek misiñiz? Fıkr ü 'azmiñiz baña mechûl ḳalmaḳta ebediyyen devâm edip gidecek midir? Her vaḳıt baña tavşiyeye ettiğiniñ şabriñ müntehâsı 'acebâ 'ömrümüñ soñ günü mü olacaktır?

Gönlüme verdiğiniñ va'dleriñ hükmü (deñizler de güller bittiği, ḳaralar da balıklar gezdiği zamân mı fi'le gelecektir?

Baña bu nihâyetsiz şabri tavşiyeye etmekten ziyâde zâten sevenlerdeki şabırsızlığıñ sevilenlerdeki mürüvvetten ne kadar farklı olduğunu nazâr-ı diḳḳatten uzak tutmamañız daha ehemdir!

(Āh) mürüvvat dersiniñ vaḳtiyle fûnûn programlarına dâḥil edilmemesinde pek büyük ḥaṭâ olunmuştur, bunuñ içindir ki sevilenler bu bâbdaki mes'ûliyeti fûnûn-ı müretteblerine terk ile tebriye-i zimmet yolunu bulmaḳtadırlar.

Ancak ḥadd-i zātında kerīm olanlar bu yolda ta‘līm ü ta‘allüme de ḥācet görmeyerek erbāb-ı iştıyāk tarafından lüzūmundan ziyāde niyāzlar vuḳū‘na bile maḥal bırakmaksızın ḥāli añladıkları anda kendiliklerinden olarak muḳtezāyı mürüvveti ifāya müsāra‘at ederler.

Siz ki sırr-ı derūna āşinā olduñuz, siz benim ḥaḳḳımda munşifāne mu‘āmeleyi iltizām etmelisiñiz, derin düşünerek ‘aşkıñ ḥaḳḳını ta‘aḳḳul etmelisiñiz, bir sevgiliniñ vicdānı bir kere onu ta‘aḳḳul [237] etti mi? Artık ‘āşık tarafından ‘arz-ı tazarru‘āta o kadar ḥācet bırakmaz, o ḥaḳḳı bulduktan sonra başka bir fikir ḥāşıl eder, (āh) o ne tatlı buluş, o ne kerīm bir fikirdir!

(Sevgilim) mekārīm-i insāniyye ile mürüvvetiñ levāzım-ı ḥasenesine ri‘āyet ediñiz, bu rüşen bahāriniñ ertesini bulutlu bir gündür onu bu bahāriniñ ezhār-ı mekārimi ile tezyīn eylerseñiz şüphe yoktur ki (her dem bahār) ta‘bīriniñ ḥükmü istikbāliñiz için lāḥik ü şādık olur, leḫāfetli zamānlarıñ ḥalāveti her vaḳit fikirlere naşıl ṭulū‘ edip de ‘ayn-ı hissiyāt cereyān ettireceğini muḫtāc-ı tēzāḥ görür müsüñüz?

Geçenki bir tezkereñiziñ ḥulāşa-i mündericātı ‘aşkıma inanılmamak istenildiğini ifade ediyordu, ḥālbuki ‘ālemde her şey yalandan gösterilebilip de ‘aşḳ ḥāşşasınıñ ne olduğu zamān şaḳlanması ne de olmadığı vaḳit var gösterilmesi mümkün olmayacağı ḳaḫiyyesi bedāhete çıkmış bir mes‘ele olmasından fazla her bir sözüñ me‘ālī de kendi menba‘ı olan vicdāniñ ḥālini taşvīrdən başka bir şey yapamayacağını lūḫfen ḫāṭırdan çıkarmamañızı ricā ederim!

Āh ḥāl-i derūn o derecededir ki siziñ tarafıñızdan hiçbir şey’e nā’il olamayacak olsam bile yine sizi yanımda görmek emelinde bulunuyorum, siziñ teneffüs ettiğiniñ hevāniñ içinde bulunmak istiyorum!

[238]

‘Āşık kendi cānāıyla gülistānlarda gezdigi zamān bile istişmām eylediği güzel ḳoḳuları (şükūfelerden münba‘iş bilmeyerek) hep sevgilisiniñ enfās-ı müşḳiniyle zülf-i ‘anber-bārından hevāya münteşir oluyor i‘tikādında bulunur.

Efendim lüzūmundan ziyāde iltizām ettiğiniñ şu tecrübe vü imtiḫān rengindeki cefaları artık bırakıñız, ḥaḳıḳat añlaşıldı ise añlaşıldı! Bu ṭaḳāt-şiken cevrlere bu derecelerden ziyāde ḳalbimi yıḳmayıñız!

Zîrâ bugün o kalp (‘aşk u muhabbetiñiziñ) salţanatgâhı olmuş bir  aşr-ı ma‘m rdur, d ş n n z ki ta r b etmekte oldu uñuz mevķı‘ kimiñ mek nı demek oluyor!

S z m n  h km n  daha ziy de a lamak i in sevgili cem liñiziñ g nl mdeki hay l-i n r n sini der-h t r ediñiz, bilmelisiñiz ki yıktı uñuz bin nıñ ker stesiy le bir daha o bin nıñ ‘aynını yapamazsıñız!

H l şa mi netim g nden g ne artıyor,  albimiñ siziñ y z n zden aldı ı hastalık c lib-i deh et olacak bir Şiddetle m Őted olup gidiyor!

Uzun del llerle i b ta h cet yoktur ki (‘aşk ‘ leminiñ m hlik hev sına u ramıŐ) bir hastanıñ dev sı g lz r-ı vuŐlatıñ  b u hev sından başka bir Şey olamaz!

[239]

Artık l tfen sizde bu  albe o yolda bir  are-i if kat-ı ba Ő u ilk  buyuruñuz.

Hem de Şu da i d Ő n lmelidir ki bir hek m ba tı ı hastanıñ yanına (ke ret-i m k lemeden mar ziñ  z lmesi hikmetine bin ’en) baŐkalarıyla gelmez! Z t-ı mel hat sim tiñiziñ da ba‘dem  benim yanıma tenh  gelmeñiz muvaffak hikmetidir!

 m d ederim ki Şu ma‘r z tım  mu abil artık hissiy t-ı  albiyeñiziñ  Ő r-ı fi‘liyesine ne kadar ehemmiyetle muntazır  alaca ımı cezm ile ‘aşkıñ da‘vetine izh r-ı ic bet buyurursuñuz!

149

Ba Őe girmezden evvel h time-i mu aber tım olan bu tezkeremiñ m nderic tına ciddi bir nazar-ı b d r ile bakmañızı i t r eylerim! Bug n ben size artık Őoñ s z m  s ylemeye mecb r oldu um gibi sizde ba a eñ Őoñ cev bıñızı vermelisiñiz!

Bu s zlerim hani (behiŐtiñ hev sı kadar) la f ‘add etti im mu  zarañızdan, ‘aşkıñ lezzeti kadar Őir n tanıdı ım muŐ habeñizden beni mahr m bıraktı ıñız g nden beri  ekti im  l m-ı der n yok mu? Onları Őer  u tefsir edecek de ildirler!

Hani Şimdiye kadar seniñ cef larla, benim de h ly larla ge irdi imiz g nler yok mu? Artık onlara bir nih yet verip de netice-i ciddiyeñ [240] h k mr n olaca ı bir zam na d hil olmalıyız, tarzında  m dli g nlere ya ıŐan s zler da i demek olmayıp belki  ara ye’ siñ i ine girildi i zam nlara ma Ő Ő kelimelerden ‘ib ret olaca tır!

Mebde'-i kelāmda şurasını i'tirāf etmeliyim ki her vaqıt seniñ mukāyyedine kapılmaqtan ise taħassürüñ şedāyidine alışmağa çalışmaq daha evlā düşeceğini añlıyorum!

İstiğrāb u hayrete şāyāndır ki ümīdi üzerinde inqılābāt-ı 'adīde geçirmiş bir qalbi inandırmak ne kadar müşkil ise bil'akis seniñ birbirine beñzemeyen renksiz yalanlarıñ gerçekten tağlīt ü iğfāl-i efkārda o şu'ubetten daha büyük kuvvete mālīk imiş!

Benim gönlümü ilk mertebede seniñ çehreñdeki ħurūfuñ kāzib ma'naları aldatmış idi, soñrada birçok eṭvār u aqvālīñ bir kat daha inandırdı!

Zāten seniñ eşer-i tahrīkiñ olmaq üzere ħavās-ı dāhiliyyemiñ içinde cevelān eden hevāyı iştiyākı daha ziyāde tehyīc edecek sözler söylemekten, insānı ümīdvār edecek va'dler vermekten çekinmeyip de iş noqta-i incāza geldiği zamān birtakım i'tizārāt-ı vāhiye serdiyle ve ġarābetinden ziyāde ħaksızlığı ta'accübe sezā olan daha birçok sözler irādıyla vazīfeñizi bertaraf etmek istiyorsuñuz.

Yalnız baña taħşış ettiğiniñ bu cevrleri ħaqqımda fevķā'l-'āde bir nefret-i qalbiyyeñize vermek lüzūmunu göremeyip muṭlaķā ħaķ-şināslık edilmek istenilmemesinden neş'et ettiğine ķā' ilim!

[241]

Ma'a-hazā insāfsızlığıñ dehşetini kendi derecesinden ziyāde arttıran qazıyye daħi bu değıl midir?

Qaldı ki ġurūruñuz nefes aldıķça tecessüm eden bir (ejder) gibi ben yalvardıķça o tezāyüd ediyor, şurasını biliñiz ki siz pek bedbaħt bir qafaya mālīksiniñiz, çünkü mürüvvetten maħrūmiyyet pek büyük bedbaħtlıķdır!

Ne ħāl ise artık şu ātīdeki soñ sū'ālimiñ cevābını bilā te'ħīr baña veriñiz de netīce-i ġāye ne olmaq lāzım gelecek ise hemān olsun, çünkü ben bir cāmid değılim, benim de cefālardan müte'ellim olur bir cānım vardır!

Mevlānāyı Rūmī Ĥazretleri (Cān-ı kemā lest ve nidāyı o kemāl) buyurmuştur, cān Allāh'ıñ ber-kemālidir, onu pāymāl etmek pek büyük ġünāhdır. Pek 'azīm tecāvüzdür!

İmdi baña şarāħaten söyleyiñiz ki merāmıñız nedir? Ne demek istiyorsuñuz? Bu cevri lāyetenāhīden maķşadıñız ne oluyor?

‘Acebā siz farkında mısınız ki mu‘āmele-i ğaddarāneñin nişābını ne kadar geçirdiñiz? Hiç muvāzene ediyor musuñuz ki zālīmāne cefālarıñ haddini ne rāddelere kadar tecāvüz ettirdiñiz?

(Cānā) āġāh oluñuz ki ‘aşk bunlarıñ intikāmını elbette sizden alacaktır!

Eyvah eyvah ki eñ sonra ciġer-gāhımın kanlarıyla yazdığım (üftāde [242] efendiniñ buradaki teşbīhi evvelce yazmış olduġu bir tezkeresiniñ kırmızı mürekkeble muharrer bulunmasına mübtenīdir) o dilhūn feryād-nāmemiñ naġamāt-ı rūhāniyesi daħi o taş yüreġiñize te’sīr etmedi ha? Terahhūm edecek yerde bütün bütün postayı kesdiñiz ha?

Yazık deġil midir? Bu mesleġiñiz inşāfa muvāfiķ mıdır? Āyā siz insān deġil misiñiz? Siziñ vicdāniñiz yok mudur? Hālbuki yā ğaddār! O feryād-nāmemiñ her beyti lisān-ı ‘aşk tarafından kemāl-i hüzn ile okunduķça sem‘-i cān ile işitiyorum ki bütün felekler iñliyor! Bütün feleklerdeki melekler aġlıyor!

Yā Rabb bu naşıl vicdāndır ki kendisine hiçbir kelām: hiçbir niyāz kār etmiyor; Yā Rabb kelām her merāmın miftāhı; her vicdāniñ mişbāhı deġil midir? Yā Rabb sen kelāmı her nev‘-i maķāşıdıñ teshīl-i huşūlī hāşşasıyla inşā vü tekvīn etmediñ mi? Qaldı ki sen hāzīn niyāzlara; dil-nişīn tazarru‘lara; te’sīr-i belīġ vermediñ mi? Hattā kendi zāt-ı bī-hemtāñiziñ feyezān-ı luṭf u ‘āṭifetlerini daħi kelāmdan terekkeb eden du‘ālara; niyāzlara; merhūn kılmadıñ mı? İmdi onlarıñ hāşşalarını iptāl etmek isteyen bir kalb-i ķāsī hāķķında emriñiz nedir? Yā Rabb biz ārzū ederiz ki o kalbe yük urasıñ; Yā Rabb o kalbi ezesiñ; Yā Rabb o kalbe yaralar açasıñ; tā ki yaptıġını öğrensın; tā ki ettiġiñi bulsun. Diyorlar!

[243]

Gerçekten bendeñiz daħi meşrebiñize şaşıyorum, ta‘accüb ediyorum, hayrette kalıyorum, cevriñiz gönlümde her gün derece derece tevsī‘-i ālām ede ede beni bir mertebeye getirdi ki artık bundan ilerisine taħammül insān için mümkün deġildir!

Kalbim o kadar muzlim bir kara ye’siñ içindedir ki reviş-i hāliñize baķtıķça bu leyl-i bī-nihāyetiñ şabāhı olmak üzere kaṭ‘ān bir nevrüz-ı sa‘ādete çıķmak ihtimāline vücūd veremiyor!

Meydāna bir şadāķat-ı ‘aşk imtiħānı çıkarıp da za‘īf bir cānı bedeninden kaçırıncaya kadar mı çalışmak istiyorsuñuz?

Bu mu‘ameleñiz imtihān değil g nl m z  taħķ r demek olduğunu a nlamakta isek de m ‘m f h Şimdiye kadar buña taħamm l edebildik, lakin artık o Şabr u s k nete imk n k lmadı!

 h v k f oluñuz ki bu ettikleriniz hep ceh let maħŐ l , hep ham kat Őemeresidir!

Efendim siz bu g zel hilķatiñiz iķtiz sınca birt kım dağda b y m Őler gibi vicd nsız, ins n ķadri bilmez, bir vaħŐ  olmayacaķtıñız, ‘ lemdede ancak c hillere yaķıŐan, f r m yeleriñ h ŐŐası olan, ‘in tlar, muk bereler, sizde bulunmayacaķtı, siz bu gidiŐle g yet noķŐ n bir terbiye altında bulunmuş bir k yl  gibi Őehrilerin n zik eķv rından maħr m g r nmek mi istiyorsuñuz?

Siz y z n z  m Őt k ne oķŐamak iķin uzanan Őad katli [244] bir eli ıŐırıp da niķin  zeriñizde fel ket getiren elleri  pmekten geri k lmıyorsunuz? Sizi ehl-i dil na sevecek bir g n lden niķin kendiñizi teb‘id etmek fikrinde bulunuyorsuñuz?

Kaldı ki olduğca sevd  v  muħabbete d ’ir bir z kit plar daği oķumuŐsuñuz! Belki o kit plarda g rm Ő olmalısınızdır ki (‘aŐķ) g dr ile g cendirilir ise huŐ mete m beddel olur ķuzum! HuŐ met ise tatlı s z s ylemez c n !

Yollar  zerindeki teŐ d f tımız da dudaklarımdan Őud runu g rmekte bulunduęuñuz tebess mler zannettięiñiz gibi ferih ne değil bilmiŐ oluñuz ki pek hazin ne bir tebess md r! Eğer bu meslekte dev m edilecek olur ise gerķekten hiŐsiy t daha ziy de Şiddet bulacaķ ve oña g re de mu‘amele cereyan edecektir.

Geķende iħt r ettiğim vechle romanın maţb ‘ t ‘ lemine  ıķaracaęı tafŐil t her g n bir kereme‘i tam ile ilerlemekte olup bug nk  haţ hareketine nazaran s z n silsilesi o noķtaya varacaķtır ki muţlak  onu Őah yif-i intiŐ r  zerinde g rd ğ n z zaman bu vaz‘-1 c n-hır Őe inh m ndan n dim olmamak eliñizden gelmeyecektir! O anda bunca m ddetten beri  zeriñize celb eylemekte olduęuñuz vaħ metin  irkinlięi g z n z n  n nde tecess m edip g r necektir!

İŞte bu iħt rım nazar-1 diķķatiñize karşı istiķb lden bir ķapı [245] aķıp da inz r-1 ‘ lemdede taķarr r edecek olan mevķı‘nizi size g sterdiği h lde daği siz hiŐsiy tsız c hillere gibi kem k n inanmayıp da kendiñizi aldatmağa muŐirr ne dev m edip gidecek misiniz?

M kerreren s ylenen bir s z n ‘ale’ d-dev m tehdid t-1 lafziyye derecesinde ķalıp da hiķbir vakitte fi‘le gelmeyeceğini h l  fikriñiz size aķıktan aķęa te’ m n eylemekte

midir? Bir vicdān bu kadar at'ı bir sözden de müte'essir ve mütenebbih olmayıp da 'adem-i mübālātta şābit kalacak olur ise artık onuñ kayıtsızlığındaki mübālağaya hiçbir hadd ta'yin olunamaz!

Ma'māfih itārlarıma ehemmiyet vermemeñiz şāyed (bir aralık baña azıcık ıtlattığınız vechle) bir fikr-i müdāfa'a hāzırlamata olmañızdan neş'et ediyor ise o fikirden daha evvel irād edeceđiñiz müdāfa'alarda avāl-i mestüreye vāıf olanlarıñ inzār-ı 'afv u mesāhalarına itiyāciñiz inkār edemezsiñiz zannındayım!

aldı ki hāl u tavrı pek de mechül olmayanıñ bu yoldaki müdāfa'atı 'umüm-i nazarlarda ne kadar 'aciz alacağını şimdiden teslīm eyleseñiz fenā olmaz!

Zirā içinde bulunduđunuz avāle vuūfu olanlar at'an siziñ reddiyeleriñiziñ şıd u şıhati ümīdinde bulunamazlar!

aldı ki abī'at-ı hāl u maşlahatıñ 'umūmiyet üzere her bir levha-i taşavvurda da kendisini taşvīr edebileceği unutulmamağ lāzımdır!

[246]

El-hāşıl bir kimseniñ zāten kendi hāl u şānı üzerinde hükmi-ı abī'tsi nümūdār olan bir başıñ efkār-ı 'umūmiyye şafhalarından izāle-i te'sīrātı imkānsızlıđını hissetmemek doğrusu pek alīz bir belāhettir!

Şu hālde intişār edecek olan serā'ir-i avālīñiziñ fenā şadāları ulađıñıza ne kadar şiddetle 'aksedeceğini düşünüp de añlamađa muvaffaq olsañız şimdiden buña bir çāre aramamağ eliñizden gelmez idi!

Gerçi ben hiçbir vaitte delāl-i seyyi'āt olmağ ārzüsunda bulunmamış isem de artık bu derecelerdeki bir mađdūrriyyetimiñ hükmi-ı mübremini yapmamağ dađi elimden gelmeyeceğini añlamalısıñız!

Şimdiye kadar esrārdan basetmemekliğim mađzā kendi mübālātımdan neş'et eylemekte idi, eğer iş bi-aın yolunda ve inşāf dā'iresinde gitmiş olaydı, bu mübālātтан hiçbir zamān daği ayrılmamağ arārında bulunduğumu kuvve-i zārāfetle añlamañız lāzım gelir idi!

İttılā'atımiñ vuū'undan beri bunca müddetler hāl-i şamt u sükūtta itiyār-ı şebāt u metānetle mütevāliyyen ibrāz-ı hüsn-i mu'āmele etmiş olmağlığım o yoldaki 'azmimin māhiyyetine dā'ir size daha ziyāde te'mīnāt vermek itiyācından beni vāreste etmelidir!

İmdi kaṭiyyen āgāh oluñuz ki mādem ki kaṣiyye hep böyle [247] gidecektir. O hālde romanıñ da soñ parçaları sizi pek fenā incitecek, pek şiddetle aġlatacaqtır, her kelimesi yüreġiñize bir taş gibi oturacaqtır, kaldı ki munşıflar ‘indinde size nefret oġutturacaqtır, bā-ḥuşuş bütün hem seneleri gerek nezdinde sizi maḥcüb edip biraġacaqtır!

Ma‘māfih her nereye gitseñiz onu orada ḥāzır bulacaġıñızda şüpheñiz olmasın! Çünkü ma‘lüm ya, her tarafa intişār edip gidecektir! Ḥulāşa ‘ömrüñüz olduġça onuñ lisānından kırtulamayacaġsıñızdır!

(Cānā) vākıf oluñuz ki bir ehl-i taşvır ile oyun olmaz! O kısım adamlarıñ kalemine aşla düşmeye gelmez, istedikleri vaġit bir kimseyi ayıñ on dördü gibi parlaġ da gösterirler, ayıñ ḥuşūf zamānındaki rengi gibi simsiyāh da gösterirler!

(Sevgilim) beni diñlerseñiz geliñiz gülerek başladığımız bir muḥabbeti aġlayaraq bitirmeyelim! Siz beni acımazsañız bile bārī kendiñizi de acımayacaġ kadar ḳāsī’l-ḳalb deġilsıñız ya!

Ama diyeceksıñız ki, benim ne ḳabāḥatim var da baña öyle bir cezā vereceksıñız!

Ne ḳabāḥatiñiz mi var? Daha ne olsun? Beni zoruna teşḫir eyledikten soñra cevri dā’imī ile öldürüyorsunuz, beni eziyorsunuz, benim cānımı eritiyorsunuz, yalan söylüyorsunuz, aldatıyorsunuz, bekletiyorsunuz!

[248]

O kadar aldattıktan, o kadar beklettikten soñra da yine gelmeyip de beni çileden çıkarıyorsunuz!

Aḥvāliñiz ḥaġķında esāsen hiçbir ittılā‘ım bulunmasa bile bu yalanlar, bu aldatmalar, bu bekletmeler, ‘aleyhiñizde lāzım gelen ḥükmü vermek için romanıñ elinde pek büyük delillerdir!

Allāh bir şarlatan güzeli ifrāt derecede birtaķım ḥaķsız ‘inātlara nişābsız ta‘aşşublara, düşürmekten ziyāde bir ehl-i taşviriñ zebān-ı ḥāmesine dūġar olmaġtan hıfz eylesin! Yoksa...

Siziñ iltizām eylediġiñiz boş fikirler, vāhī düşünceler, bütün miskīnleriñ, bütün cāhiller içindir! İnsān için şeref ü i‘tibāra ise bu gittiġiñiz nā-merġüb yolda deġil ancaġ ‘ilm ü kemāl mesleġinde ḥāşıl olur kızum!

Mā‘māfih ben zann ediyorum ki benim (baña ‘adem-i tenezzülünüze bādī olan) noqşānim, ‘ālemde bir (cānbāz) bulunmamaqlığımdan ileri gelir (efem) doğrusu siz tāli‘niziñ size vermiş meziyetleriñ pek hilāfında hareket ediyorsunuz!

Şurası da ma‘lūm olsun ki ben artık bu tezkeremden soñra sizi muḥābere ile taşdı‘ etmeyeceğim, hemān işime baqacağım binā’en ‘alā zalik bugün siz hemān soñ cevābınızı vermelisiñiz!

Şāyet cevāp vermeyecek olursanız bile ben (mevkı‘-i cevāpta sūkūt ikrārdandır) diyerek o sūkūtuñuzu cevāp ḥükmünde bi’t-telakḳī yine işime baqarım!

[249]

Ḥātırıñızda olmalıdır ki öte tarafta bir teshīr kelimesi geçmiş idi! O kelimeniñ ne demek olduğunu bilseñiz gerektir! Bu maḳāma göre beni şunūf-ı istimālāt-ı ‘işvekārāne ile kendiñize ‘āşık ettiñiz demek de olur, ‘ādetā ‘ameliyyāt-ı cādūyāne ile siḥirlediñiz demek de olur!

Ama siz diyebilirsiniz ki ben saña öyle bir şey yapmadım (efem) elleriñiz yapmadıysa al dudaklarıñız yaptı! Onlar da yapmadıysa parlaq gözleriniz, ‘işveli sözleriñiz yaptı (efem) hele ben da‘vā edebilirim ki benim göñlüm ‘ādetā siḥirlendi, meshūr oldu!

Ḥattā siziñ sevdāñız beni başka güzellerden de maḥrūm etti göñlümü yalnız size ḥaşr u ḳaşr eyledi, benim gözüme şimdi hiçbir dil-rübā güzel görünmüyor, sizden başkasına cānım yatmıyor!

Mādem ki beni bu ḥāle kadar getirdiñiz artık şūret-i idāreme baqmalısıñız, buña ḳānūn-ı muḥabbet tarafından mükellefsiñiz!

Ma‘māfih diyelim ki göñlümüñ isticlābı ḥuşuşunda siziñ kendi şun‘ıñız olsun da maḥzā gözleriñiz, lebleriñiz fitnelik etmiş bulunsun, faḳat (beni seviñiz) ma‘nāsına olan birtakım sözleriñize ne diyelim? Eñ evvel o iştiyāḳa dā’ir olan müsveddde-i ma‘lūme ḥaḳḳındaki sözüñüzü der-ḥātır etmelisiñiz!

O sözüñüzüñ ḥulāşası (ay o benim için değil miydi ya) maḳālesidir (efem) işte birinci noḳta-i istinādım budur!

[250]

Ondan sonra yekdiğerini ta'kıb eden mâceřaları ise burada ta'dāda hācet yoktur! Nezdimde maħfūz bulunan tezkereleriñizi hiçbir vaķitte unutmanañız iķtizā eder (efem).

Yine tekrār ederim ki baña (nīk ü bed) bir cevāp veriñiz, daha ziyāde zāyi' edecek vaķtimiz yoktur kızum, ben yaķın günlere ķadar mu'āmelātıñıza bir nāz u Őive ma'nāsı veriyor ve bunları 'aŐķ u muħabbete bir zīnet olmaķ üzere ķabūl eyliyor idim, lakin dirīĝ ki onlar bir nāz-ı miħribānāne deĝil, bir imtinā'-ı ĝaddārane imiŐ!

(Āyā) sevdāñızı ĝöñlümde mehmā-emken ta'dīl edebilecek bir mu'āmele göstermekten (lil-ebed) ba'ıd ķalıp da bu sevdāñıñ beni dūĝār edebileĝi felāketi seyr eylediĝiñiz zamān bu muvaffaķiyetiñizle kendi kendiñizi tebrīk mi edeceksiñiz?

(Ah) baña bu oyunları yapmayıp da muħabbetime bi-ħaķķın lāyık olduĝu ķadar ĥüsn-i muķābelede bulunmuŐ olaydıñız, romanıñ ĥātimesi aħvāl-i müsteťli'adan bi't-tecāhül sizi pek ziyāde taķdīs ü tafđīl eyleyerek ĥitām pezīr olacaķ idi!

Őu tarz-ı mümtāz ile ki (var olsun o maħbūb-ı cān, feyz bulsun o merĝūb-ı vicdān ki, ĝüzel yüzü (ziyāyı leťāfetten) teŐekkül etmiŐ, nāzik ve laťif-i tab'ı ise (Őabāyı cennetle) ta'attur u taħalluķ eylemiŐ olduĝu için hiçbir dil-rübāda ĝörölmeyen meķārim-i iltifāt zarīfānesiyle Őürīdesini baħtiyār, ve envā'-ı meħāsin-i dil-rübāyānesiyle [251] melāħat kiŐverini ĥaķīķaten behiŐ Ői'ār eyledi, kendisini seven ķalbiñ ĥaķķıyla yār-ı vefādārı, 'aŐķını ĥāmil olan rūħuñ Őartıyla enīs-i ĝamkūsārī oldu!

İle'l-ebed 'ālem-i iķbālde (ĝüneŐ) dirāyetli baŐıñıñ tācı (felek) sa'ādetli tāli'niñ muħtācı olsun, du'ālarımı ĥāvī bulunacaķ idi.

Bugünkü ĥāl üzerinde ĥitām bulursa ne yazılacaķ mı diyorsuñuz? Artık orasını Şimdiden ĥaber veremem.

Belki bugünden sonra olsun inŐāfa gelirsiniñiz diye iħtiyāta ri'āyetten geri duramam!

İmdi burada daĥi Őoñ kelāmım Őudur ki (baña muťlakā bir cevāb-ı Őāfi veriñiz) Őāyet üzeriñizdeki ĥuķūķumu taķdīr edip de ĥüsn-i i'tilāfa rücū' ve ĥükm-i iŐtiyāķa 'arz-ı ĥuzū' edecek olursuñız, ben daĥi sebķ eden doķunaklı cefālarıñızı ferāmūŐ ederek Őüret-i muħibbānede dest-i memnūniyyetimi size taķdīm edebilirim. Ve illā iŐbu ciddī iħtārıñıñ üzerine artık bi'l-āħire baña ĝücenmeye ĥaķķıñız olmayacaĝını Őimdiden bilmelisiñiz!!!

Diyârbekir'e vuşul-ı 'âlîlerini müte'ākib aldığım bir vedād-nāme-i [252] vālâlarından başka bunca zamândır hiçbir muhâtaba-i edîbâneleriyle lezzet-yâb olamadığımdan dolayı gōnlümde bir hüzn-i tabî'î eşeri hiss eylemekteyim.

Ma'a-hazâ şîme-i vefâ perverîlerine olan i'timâdım iktizâsınca bunu münhasırân haylûlet-i meşâgilden bilerek hâk-ı şoḥbet ü rābıta-i muḥālaşatıñ hüsn-i muhafazasına devâm-ı 'âlîleri huşuşunda vicdânım muḥma'indir

Şu kadar ki hadîs-i müvâlâtıñ gâhıce te'âtîsi neş'esinden istifâdeye (meşreb-i ehl-i dil) mâ'il olduğuna göre bu bâdeden bugün kendi vicdânımı şu kadeḥçe-i kırtâspâre ile zâ'ikasınca eylemiş demek olduğum gibi zât-ı sāmîlerini daḥi (muḥâbele bi'l-mişl) tarîkiyle ihyâyı âyîn muḥaddihaya da'vetten geri duramam.

Baḥş-i diğere gelince tercüme ettiğimiz (Hidayetü'l-Ümem) nām-ı eşer-i edebîyi maḥba'a-i ma'lûma henüz muḥâvele mücibince kitâp tarzında tab' etmemiş olduğundan ve şu aralık bunu (temettü'ünden bir hisse-i mu'ayyeneye muḥâbil) baştırmaya ḥâlip bulunduğundan taraf-ı 'âcizîden bir kere daha taşḥîḥ ü tezyîn yolunda kaleminden geçirildikten sonra ba'de'l-maşraf temettü'nüñ üçte ikisi bize, birisi tabî'a 'â'id olmak muḥâvelesiyle tab' u neşri zımnında maḥba'a-i mezkûrede bulunan nüshasının şavb-ı sitâyişverîye teslîmi için cānib-i vālâlarından daḥi (...) efendiye bir mektûp gönderilmesi muḥtezâ görünmekle sür'at-i mümkünne [253] taḥtında bu yolda bir şukḥanıñ taşḥîr ü tesyîri huşuşuna himem-i 'aliyeleri ibzâl buyurulmak bâbında irâde men lehü'l-emriñdir.

Zâten taraf-ı 'âlî-i mün'imânelerine kadem-i 'ubûdiyyetle müfteḥir bir bende-i dîrîn-i şadâkat-i karîn-i keremkârîleri bulunduğum cihetle bi-hâkḥkın kader ü şerefi pek 'âlî olan ve 'âlemde her ḥâlî'a müyesser olmayan bu mazhariyyet-i bendegânemi cemî' zamânda lisân-ı şükrân ile taḥdîs u taḥdîre tab'ân ve vazîfeten mecbûr olduğum mişüllü cümle-i mekârim gayr-ı mütenâhiyelerinden olmak üzere bundan altı sene muḥaddem terfî-i rütbe ile (...) müdde'î-i 'umûmîliğine vuḥû' me'mûriyyet-i 'ubeydânem daḥi başkaca lisân-ı ḥâl u ḫâl-i memlûkânemi nām-ı 'âlî-i raḥîmânelerine olarak mecbûr şükrân-ı bî-pâyân eylemiş ve evvel ü âḥîr gerek oradan ve gerek maḥal-i me'mûriyyet-i aḥîrem olan (...) dan tebrîk ü 'ubûdiyyete dâ'ir bâ-telḡraf vuḥû' bulan ma'rûzât-ı

çākerāneme de luṭfen ve tenezzülen şunūf-ı talṭifātı ḥāvī kerem-nāmelerle muḳābelāt-ı ‘ālīcenābāne gösterilmiş olması ise bütün ḥavāss-ı ḳuvāyı memlūkānemi envār-ı şādī vü meserrete müstağriḳ eyleyerek muḳarrer-i şadāḳat olan ḳalb-i ‘ubeydānemi bu ḥayāt-ı müste‘ārīñ fevḳinde bir lezzetli ḥayāt ile maḫhar-ı zindekī’i ebedī eylemiş olduğundan vazīfe-i dā’ime-i ‘ubūdiyyet olan du‘āyı devām-ı ‘ömr ü şevket-i şāhāneye terdīf edeğeldiğim durūd-ı maḫşūş-ı kerem perverīlerini [254] bu maḳāmda daḥi kemākān (muzāfun-ileyhi) ile berāber zīver-i zebān-ı dil ü cān eylerim.

(...) mevḳı’niñ vahāmet-i hevāsından müte’essiren dāḥilī ve ḥāricī dūçār olduğumuz ‘ilel ü eskāmīñ tedāvīsī zımnında bundan birkaç ay muḳaddem dersi‘ādete vürūdumuzu müte‘āḳib ḥāḳpāy-ı ‘ālī-i mün‘imānelerine yüz sürmek emeliyle bāb (...) ḳadar gelerek ḳapıcı vāsıtasıyla bir (ḳartvizit) taḳdīmi şüretiyle istīzān-ı re’ye mütecāsir olmuş idiysem de meşāğil-i mühimme ḥaylūletiyile maḫhar-ı müsā‘ade olamayıp ondan soñra da çākerlerine ‘ārız olan ḥastalık tekrīr-i ‘azīmet-i kemterāneme māni’ olmasıyla bi’t-ṭab‘ henüz şerefyāb-ı mişül olamadım.

Ma‘lūm-ı ‘ālī-i mün‘imāneleri buyurulduğı üzere uşūl-i cedīde-i ‘adliyenīñ bidāyet teşḳilinden beri on seneye bālīg olan müddet-i medīde içinde bilā infişāl taḫvīl-i mevḳı’ şüretiyle Sivas, Erzurum, Bağdad, Diyarbekir, vilāyāt-ı celīlesi müdde’i-‘umūmīliklerinde ve şu soñ me’mūriyyetim bulunan mezkūr Diyarbekir istīnāf cezā riyāsetinde kemāl-i şıḳ u istīḳāmetle īfāyı ḥüsn-i ḥidmet ve cānib-i ma‘ālī menāḳıb-ı cenāb-ı ḥilāfet-penāḥīye isticlāb-ı da’vāt-ı ḥayriyeye bezl-i miknet eylemiş ve her bir vaz’ u mişvārda da gerek pederimiñ ve gerek bütün ecdādımıñ bi’l-ḥāssa salṭanat-ı seniyye uğurundaki cānsipārāne ḥidemāt-ı memdūḫaları mesleğini muḫāfazaya ḡayret-i kāmīle göstermiş olduğum ve bu ḥāllerin cümlesi vilāyāt-ı mezkūre vilāt-i ‘izāmıyla ‘adliye encūmen ve müfettişlerinin [255] şahādāt-ı resmīyelerini ḥāvī dā’ire-i nezāret-i celīlede mevcūd bulunan ṭorba dolusu evrāḳ ile müşbet bulunmasına bi’l-istinād sāye-i ma‘ālī vāye-i cenāb-ı zıllullāḥīde hem terfī’-i rütbe ve taḫşīl-i nişān gibi mūkāfāt-ı fāḥireye maḫhar ve hem de eṭibbā raporlarıyla müteḥāḳḳıḳ olduğu vechle āb u hevāsıyla imtizāc edemediğimiz Diyarbekir’den diğeri bir mevḳı’a taḫvīl-i me’mūriyyete muvaffāḳ olmaḳ ümīdiyle derbār-ı şevket-ḳarāra gelmiş bulunduğum ḥālde muḳaddimen (...) maḫākim ‘adliyesi rū’ esāsından olup mevḳı’-i resmīsiyle ḡayr-ı mütēnāsib ba’zı īkā‘atı (...) nezāret-i celīlesine ‘aks ile ol bābda ṭaraf-ı ‘ācizānemden vāḳı’ olan isti‘lāma cevāben ḥasbe’l-vazīfe ḥāḳāyıḳ-ı aḫvālīni ‘arz u iş‘ār ettiğimiñ

üzerine infişâli vuķū' bulmasından dolayı 'aleyhimde huşümet peydâ eden (...) efendiniñ geçende burada bulunduğu zamân ligarazın tertib ü neşr ettiği birtakım müfteriyât naşılsa nezâret-i müşârü'n-ileyhâniñ efkârını tahdîş eylesine göre kı'ideten bir etmek taħakkukuna kadar mükâfât arzüsünü te'hîre mecbûriyyet-i 'âcizânem bedihî ise de o netîcenin huşülünü burada açıқта olarak beklemeye hâl u iktidâr-ı 'âcizânem mefkûd olduğundan ve böyle mechülü'l-'âkıbe bir mes'eleden dolayı şimdiden mağdûr olmaıklığıma ise hâmi-i ma'delet ü hâvi-i rahm ü şefkat olan şevketpenâh efendimiz hazretleriniñ rızâyı kudsiyyet-i intimâyı hilâfet-penâhileri kı'il olmayacağı derkâr idüğünden ilcâyı mecbûriyyetle bu bâbda [256] 'atebe-i seniyyeye bir 'arz-ı hâl-i zarâ'at-i me'al tağdimine taşmîminde bulunuyor isem de efendimiziñ bâb-ı ihşânlarına olan mensûbiyyet-i kadîme-i 'ubüdiyetkârânem mülâbisesiyle her şeyde evvel bi-evvel re'y ü irâde-i hikmet-i ifâde-i mün'imânelerine mürâca'at-ı vâcibe-i zimmet bulunduğuna mebnî bu bâbda dađi istizân-ı emr ü fermân-ı rahîmânelerine cür'et ve bir beyân-ı bâlâ haqq-ı mülükânemdeki hüsn-i şahâdatı hâvi evrâk-ı resmiyeden (...) dâ'iresi mazbaçasınıñ bir nüşha-i muşaddıķası da mücerred-i manzûr-ı 'âlî-i keremkârileri buyurulmağ üzere leffen 'arz-ı nazargâh-ı 'ulvî menķabet kıılındı ol bâbda.

Āsitānına ilticā eden bī-kesleri feyz-i ‘atıfetiyle mes‘ūd eylemek hūşlet-i celīlesini hā’iz bir keremkār bī-‘adīl olduklarını elsine-i taq̄dīr ü icbālde devrān eden evşāf-ı ‘ālīye-i āşafānelerinden istinbāt eyleyerek bugün çākerleri de o kerīm ü ‘ālīcenāb hūşletten istifāde emeliyle bāb-ı luṭf-ı me’āb-ı raḥīmānelerine mūrāca‘at cūr’etinde bulunuyorum.

Bu müsellemdir ki ‘ālemde īfāyı hūkm-i māhiyet için bīgāne vü āşinā fark etmek şānından olmayan bir mūrūvvete ilticā edilince hūşūl-i maḥşadı muḥarrer bilmekte hūṭā vuḳū‘ı mutaşavvir deḡildir.

Bināberīn tevessūl-nāme-i kemterānemi yazmaḡa bedā ettiḡim anda sā’iḳa-i himmet-i ‘ālīyeleriyle bi’l-fi‘il hūşūl-i mesrūriyyetime hemān (olmuş bitmiş [257] nazarıyla bakacak kadar) bir cezm-i şamīmī hāşıl ederek ye’siñ harābezārī olan gönlümüñ her cihetinden ta‘bīre gelmez bir meserret-i āb-ı hayātı tereşşuḡa başlamaḡla diyebilirim ki şimdiden faşl-ı bahāra ḡıbṭa-resān olacak bir (behişt-i ābād) hūkmünü aldı.

Ma‘raz-ı isti‘āfa gelince aḳsām-ı ḡikmet-i ‘ameliyeden olan fenn-i tedbīr-i memleket ve uşūl-i idāre-i hūkūmetiñ (fıkr ü ḳalem gibi) iki müttekāyı a‘zāmıyla (...) seneden beri devlete ve dolayısıyla tevsī‘-i hūner ü ma‘rifete ḡidmet ve bunlarıñ her biri üzerinde iḡrāz-ı ḡüsn-i şayyit ü şöhret edip de ‘ömrünüñ ḳısm-ı küllīsini ṭālī‘niñ ḡaḳsızlıḳlarıyla geçirmiş bir bendeleri olduḡum ḡālde eñ soñra bir (şāḡib-i naḡar) tarafından ḡāl-i ‘aciz-ı iştīmālīm ‘arz-ı ‘atebe-i ‘ulyā ḳılınması üzerine luṭfen ve ‘atıfeten (...) ile talṭif buyurulmaḳlıḡım ḡaḳḳında (...) günü hūşūşī bir irāde-i seniyye-i sāniḡa ārāyı şudūr buyurulmuş idi.

İştibāha maḡal yoktur ki o sa‘ādetli güne kadar devr-i me’yūsiyyetimiñ imtidād edip gitmesi hūkm-i ṭālī‘den ziyāde (taḳdīr-i ehliyet) gibi nişāne-i ‘irfān olan bir faẓilet-i ‘ālīyeye eski zamānlarda lüzūmu mertebe ehemmiyet verilmemesinden münba‘iṡ bir ma‘nāya maḡmūl olmak ṭabī‘ī olup ma‘a-hazā (Cenāb-ı Rabb-i mūte‘āl ‘ömr ü şevket-i şāḡānesini bī-zevāl buyursun) zāt-ı ḡazret-i ḡilāfet-penāḡiñiñ münḡaşırān erbāb-ı liyāḳat ü şadāḳati intihāba ‘ā’id olan meslek-i zībāl-i ma‘ālī iştīmāl-i [258] mülūkāneleri ḡaḳḳaten şunūf-ı muşālīḡi cālīb bir (vetīre-i mebrūre) ḡikmet olduğundan her an şāyeste-i taḳdīs-i cihāniyān olan o meslek-i ‘ālīye binā’en ḡiçbir mūsta‘id ü şādıḳ bendesiniñ me’yūsiyyetini tecvīz etmeyen nezd-i merāḡim vefd-i ḡümāyūnlarında bir vech-i mesrūd fezleke-i ḡāl-i şıdḳ-ı me’āl-i ‘ubeydānemiñ maḡzar-

1 ‘ilm ü yakīn şevket qarīn olmasını müte‘ākib irāde-i mebhūşa-i zıllullāhīlerini bī-dirīg ü erzān buyurdular ki bunuñ ‘arz-ı şükrānında lisān-ı hāl u kāl-i kemāl-i ‘acz ile ebkem ü lāldir.

Ma‘māfih mehāmm-ı keşire haylūletiyile mesrūriyyet-i muqarrere-i ‘ācizānemiñ henüz fi‘le gelememesinden dolayı endişeden āzāde qalamayan kalb-i kemteriniñ bugün (neyyir-i cihāntāb gibi) me‘āşir-i ‘āliye envārınıñ merkez-i iltimā‘ı bulunan haşşa-i fāzıla-i mürüvvetlerinden istifāzaya mürāca‘atı (artık zalām-ı tereddüden bir ‘ālem-i nūrānī-i iṭmi’nāna intikālını) müntec olacağında şüpheye maḥal görülememesiyle cemī‘ zamānda şān-ı ‘ulviyyete şāyeste vü ‘irfān u hikmete vābeste olan ve ṭabī‘at içinde bi-ḥaqqın meleke-i rāsiḥa hükümünü alması ise (çocuk ber tupaşd tu ber halk pāş) maẓmūnuna ta‘mīk-i fikret ü tevfiq-i hāl u sīret hāşşalarından gelen meslek-i vālāy keremkārī ve mürüvvet perverileriniñ istilzāmı dā’iresinde bir ‘azm-i cemīl-i ḥakīmāne ile tesrī‘-i mesrūriyyet-i ‘ācizānemi hāşşaten himem-i sāmiyelerinden bekler ve ḥatime-i kelāmı ise vazīfe-i dā’ime-i ‘ubūdiyyet olan du‘āyı devām ‘ömr ü şevket-i seniyyeye [259]terdīfen dūrūd-ı bi’l-ḥayr-ı dāverileri cümle-i fāhiresiyle tezyīn eylerim bākī.

153

Cenāb-ı münezzelü’l-Ḳur‘ān, tenezzüh-i şāna ‘ani’n-noqşān; bi-ḥaqqın gāvşü’l İslām olmağ şıfat-ı muqaddesiyle ḥādīm ü naşır (kelimetü’l-furqān) ve cümle-i meḥamid-i zātīyelerinden bulunmağ şerefiyle ḥāmī vü zahīr (cümletü’l-Ḳur‘ān) olan veliyy-i ni‘met-i zīşān-ı cihān şevketlü kudretlü merḥametlü pādişāhımız, muḥyī-i ma‘ālimü’l-‘irfān ve muttaşıf-ı bi-maḳāmi’l-iḥsān efendimiz ḥazretlerini ‘ömr ü iqbāl-i mezīd ü eslem ile serīr-i ḥilāfet-i seniyyelerinde ebediyyen metbū‘-ı muḥterem-i ‘ālem buyursun, bi-ḥürmetin men lev lā hu lem yaḥluğ el-ḳalem, velem yete‘allem el-insānū mālem ya‘lem.

Ḳulları bī-kes bir çocuk olduğum ḥālde çend sene muqaddem Anadolu’dan derbār-ı şevket qarār-ı mülūkānelerine gelerek sevğ-i dil ü cān ile ḥıfz-ı Ḳur‘ān’a bezl-i tāb u tüvān edip bu günlerde ḥıfzımı diñletmek üzere bulunuyor isem de ḥasbe’l-‘āde cāmi‘ şerīfte ‘ulemā vü ḥuffāzdan mürekkeb teşekkül edecek cem‘iyyetiñ maşārif ü ‘avā’idiyle bu hey’et ḥuzūrunda (ridāyı hāl u şıfat olmağ üzere) telebbüs kılinması lāzım gelen cedīd bir cübbeniñ iştirāsına muḳtezā aqçeyi tedārikten kemāl-i ‘acz ile ‘āciz bulunduğum cihetle şāmil-i āfāğ olan ‘avāṭıf u iḥsānāt-ı ḡayr-ı mütēnāhiye-i

şehinşāhilerine mürāca‘atı bi’l-ihtiyār ref‘ ü taqdīm-i ‘arz-ı hāl-i żarā‘at-i me‘āle ictisār eylediğim bi-minhu te‘ālā qarīn-i ‘ilm-i ‘ālem-i [260] ārāyı cenāb-ı şehriyārileri buyurulduķta kātibe-i aḥvālde emr ü fermān ve elṭāf-ı bī-pāyān, ḥazret-i veliyyü’l-iḥsān-ı cihān, zıll-i zālil cenāb-ı yezdān, pādişāhımız efendimiz ḥazretleriniñdir.

154

Cenāb-ı ḥaḳḳ, menba‘-ı kudsü’l-cereyān-ı ḥasenāt ve mecma‘-ı ‘ulviyyi’l-feyezān-ı kāffe-i muḥassenāt olan şevketlü kudretlü merḥametlü pādişāh-ı ‘ālempenāh efendimiz ḥazretlerini kemāl-i fūrū şevketle serīr-i ‘adīmü’n-nezīr ḥilāfet ü saltanat seniyyelerinde mażhar-ı medd-i cāvıddır.

Ve dīn ü devlet ḥaḳḳında müstetbi‘ vüçūh-ı meḥāsin ü füyūzāt olan her bir ‘azm ü teşebbūs mülūkānelerini tevfiķāt-ı şamedāniyesiyle te’yīd buyursun.

Cāriyeleri Rusçuḳ muḥācirelerinden olup sekiz sene muḳaddem zevcim Ḥācı (...) Ağa ile müştereken (...) civārında üç odalı bir küçük ḥāne mübāya‘asıyla sāye-i şāhānelerinde bu güne ḳadar bunuñ derūnunda barınaraḳ du‘āyı bi’l-ḥayr cenāb-ı ḥilāfet-penāhilerine muvāzebet eylemekte iken, ḥudāvend-i müte‘āl-i şevket me’āb efendimiziñ eyyām-ı ‘ömr ü iclāl-i ḥümāyūnlarını bī-zevāl buyursun, bu kere zevcimiñ bilā veled vuḳū‘-ı vefātına binā’en ḥānedeki nişf-ı ḥişşesi ḥasbe’n-nizām beytü’l-māla ḳalmağla ve cāriyeleri ise bir vech-i ma’rūz Rumeli muḥācirelerinden olup öteden beri ba‘zı muḥadderāta tilāvet-i Ḳur’ān-ı [261] Kerīm ve iḳāmet-i merāsım-i dīn-i ḳavīm, ta‘līm ü irā‘esiyle taḥşīl-i māye-i inti‘āş eder bir ‘ācize bulunduğum cihetle ḥişşe-i mezkūreniñ bedelini verip de iştirā vü temellūke iḳtidārım olmadığı gibi ḥadd-i zātında pek cüz’iyi bir şeyden ‘ibāret olan bedel-i mezkūre vaz‘-ı yedden ise beytü’l-mālca değeri bir fā’ide hissedilmiş olmayacağı derḳār u şāyet bu ḥişşe āḥire şatılacak olsa bile bināniñ vaz‘iyyeti ḥükmünce taḳşīm ḳabül etmeyeceği de be-dīdār bulunmağla şāmil-i āfāḳ olan merāḥim ü işfāḳ-ı seniyye-i cenāb-ı ḥilāfet-penāhileri me’āşir-i mebrūresinden olmak üzere iḥsānen işbu ḥişşe-i maḥlūleniñ daḫi kendi ḥişşe-i cāriyānem üzerine zamm u ilḥāḳına bezl-i ‘ātīfet-i raḥīmāne ile müntesibātından bulunduğum tarīḳ-i naḳşī-i ḥālidī vazā’ifinden olarak zümre-i aḥvāt ile derūnunda icrā edegeldiğimiz (ḥatm-i ḥa‘cegān) avāḳıbında ğāye-i tazarru‘atımız bulunan da‘vāt-ı efzāyiş-i ‘ömr ü şevket-i şāhāneleri vazīfe-i muḳaddesesi üzerinde birḳat daha tevsī‘-i ḥuzūr-ı bāl-i ‘ācizānemize müsā‘ade-i seniyye-i ḥazret-i zıllullāhileri erzān u şāyān buyurulmaḳ babında.

Tab'a ilhām-ı ma'ālī, albe imlāyı lāli eylemek hāşşasıyla muttaşif bulunan 'irfān-ı zātī ile ıynet-i necbāneye maşşūş her bir meziyyet-i insāniyyeyi cāmi' ve binā'en 'aleyh medāyihiñ eñ bālalarına lāyık olan [262] şān-ı 'ālīleri üzerinde bu kere ('unvān-ı sa'ādetiñ) cilveger olmasından münba'ış fahr-i 'azīmimi telmīh ü imā ve hidmet-i fāhire-i tebrīk ü tehniyeti ifā zımında keşīde kılınan telgraf-nāme-i 'ācizīye muābeleten şerefes-i dest-i iħtirāmım olan cevāb-ı mürüvvet-i me'āb-ı kerīmāneleri kemāl-i ibtihāc ile mütāla'a gūzār-ı hūlūşveri oldu.

Bu tevcīh-i vecīhiñ gönlüme irāş eylemiş olduğu meserret-i fevkā'l-ādeyi o tebrīk-nāmemde şerh ü izāha (telgrafiñ vesātetini) ğayr-ı müsā'id gördüğüm gibi zāten mezāyāyı albiyyeyi kelime-i vāhideden istinbāt u istiħrāca zamīr-i 'ālilerindeki 'irfān-ı kāmiliñ kuvve-i kāşifesini bi-ħaqqın kāfil bildiğim için bugün burada dağı o notadan bahşe hācet göremeyip hemān işbu muaddime-i iqbālīñ biminhu te'ālā arīben bir mutaşarrıflığa ve ondan da aqşāyı mesānid-i celīleye ittişāl u iħtirān-ı sāmīlerini intāc ile haşāyiş-i 'āliyenīñ her kısmından hişşedār olan ser-i sa'ādetmend-i kerīmāneleriniñ üç i'lāyı iftiħāra şu'ūd u i'tilā eylemesi du'āsıyla maāle-i ihlāş u ibtihāca ğitām veririm bāķi.

Tecellīğāh-ı füyūzāt olan sāye-i ma'ālī vāye-i cenāb-ı nezāret penāhīlerinde nā'il olduğum me'mūriyyetiñ edāyı ğaqq-ı teşekküründeki 'ac-z-i küllī-i bendegānem muħtāc-ı 'arz u i'tirāf olmayıp bu ni'met-i 'azīmeye muābil ma'ra-z-ı [263] beyānına oyabileceğim bir söz var ise o da ancak vecībe-i zımmet-i 'ubūdiyyet olan du'āyı efzāyiş-i 'ömr ü iclāl-i faħīmānelerini ma'ā'l-ā-ile kemāl-i şevk ü ihlāş ile tekrārda yalnız bugün değil 'ömrümüz olduğca uşūr u fütūr getirmemek 'azm-i aťisinde bulunduğumuzu 'arz u ifādeden 'ibārettir.

Ma'māfih nezd-i sāmī-i cenāb-ı nezāret penāhīlerinde müstağnī-i ayd u tezkārdır ki taşralarca vazā'if-i me'mūriyyet üzerinde ve huşūşıyla taħşīl-i ğuūķ-ı ğazīneye müte'allıķ işlerde huşūl-i ğüsn-i muvaffāķiyet te'sīr-i nüfūza ve bu da ğayşiyet-i resmīyeniñ derecesine tābi' olduğu mişüllü zāten min ğayri liyāķatin 'uhde-i kemterānemdeki rütbe-i sāniyyeyi iħrāz edeli hemān altı seneyi tecāvüz eylemiş olmasına göre ā'ideten dağı terfī-i rütbe sırasını ğā'iz olmuş bulunduğum cihetle menba'-ı mekārım ü ma'ālī olan şān-ı celīl-i 'adīmü'l-'adīl-i āşāfaneleri maşşūşāt-ı

‘āliyesinden bulunduğu üzere (ihsān-ı ‘ale’l-ihsān) olarak rütbe-i hāliye-i çākerānemiñ daħi münāsib dereceye terfī’ne bezl-i ‘āṭifetle bir beyān-ı bālā ma‘ā’l-‘ā-ile kemāl-i minn ü maħmedet taħtında muvāzıbı bulunduğumuz da‘vāt-ı maħşūşa-i cenāb-ı nezāret penāhileri vazīfe-i muḳaddesesine ‘ā’id şevḳ kılp şıdk-ı maşhūb-ı ‘ubeydānemiz bir ḳat daha tevsī’ne müsā‘ade-i sāmīye-i dāver-i ekremileri şāyān buyurulmaḳ bābında.

[264]

157

Küşāyiş-i baħş-i meslek-i tevfiḳāt olan nūr-ı cihān ārāyı ḥüsn-i teveccüh-i nezāret penāhileri (necm-i hidāyet) gibi veche-i ‘azīmet-i memlūkānemi ziyādār-ı yemn ü selāmet eylediği hālide dersa‘ādetten ḫareket-i ‘ubeydānemiñ (...) günü mevḳı‘-i me’ mūrīyyet-i kemterīye bi’l-vuşūl ‘azā’im-i şādıḳanıñ (naşīr-i feyz-i maşīri) olan o teveccüh-i ‘āle’l-‘āl-i mekārīm-i iştīmālden istifāza-i nūr-ı istiṭā‘atla vāsītatü’l-‘aḳd kaffe-i teşebbüşātım olmaḳ üzere der‘uhde-i zımmet-i ‘ubūdiyyet eylemiş olduğum da‘vāt-ı maħşūşa-i cenāb-ı faḫīmāneleriyle ma‘ān idāre vü temşīt-i vazā’if-i me’ mūrīye şürü’ vü mübāşeret eyledim.

‘Ālemde yegāne tecellisiyle eñ nāçiz bir zerreyi bile maḡbūt-ı āfitāb eder bir feyz ü fütūḫ-ı menba‘ı var ise o da ancak efendimiziñ ḥüsn-i nazar-ı ‘ālī vü luṭf u ḳabūl-i sāmī-i āşafāneleridir ki işte bu zerreden de kemterī luṭfen o maḫhariyyetle bekām ü ihsān-ı ‘ale’l-ihsān olarak te’ mīn-i ifāzāt-ı mütevāliye-i keremkārānesiyle de ḫā’iz-i baḫtiyārī-i mālā-keḷām buyurdu.

Cihāndan ḳıyās ḳabūl etmeyen böyle bir fazl u ihsāna muḳābil yine ḡayr-ı ḳıyāsī bir ḫiss-i şükrān ile ‘arz-ı du‘ādan başḳa kelime-i vāḫide ityānına imkān olmadığından hemān luṭf-ı ḫaḳḳ ile tevsī‘-i ḳudret-i devlet ü taḳviye-i şevket-i salṭanata müteveccih olan ‘azm-i şaḫīḫ-i ma‘ālī şarīḫ-i cenāb-ı nezāret penāhileriniñ ‘alā vefḳı’l-merām müntec-i [265] ḥüsn-i encām ü ‘ömr ü iclāl-i āşafāneleri ise (hemnefes yevme’l-ḳıyām) olması dürūd-ı maħşūşuyla maḳāle-i ‘ubūdiyyete ḥüsn-i ḫitām verdiğim ḳarīn-i dāniş-i bī-hemtāyı cenāb-ı nezāret penāhileri buyurulduḳta bāḳī emr ü ferman.

158

Necm-i hidāyet-i baħş-ı veche-i ‘azm ü sülūkum olan ḥüsn-i teveccüh-i sāmī-i keremkārīleriyle dersa‘ādetten ḫareket-i ‘ācizānemiñ (...) günü maḫal me’ mūrīyyet-i

bendegāneme bi'l-vuṣūl liyākat-i kemterānemiñ fevķinde olarak nā'il olmuş bulunduğum ṣunūf-ı elṭāf u 'ināyāt-ı mekārīm ġāyāt bende perverīlerine muķābil kemāl-i faħr ile der'uhde-i zımmet eylediğim du'āyı izdiyād-ı 'ömr ü 'āfiyet ü iķbāl-i kerīmāneleriyle ma'ān idāre-i vazā'if-i me'mūreye ŗürü' vü mübāşeret etmiş olduğumuñ 'arz u beyānını naşır-i ŗadāķat ve maşır-i ehl-i istikāmet olan eķāsin-i inzār-ı ma'ālī āşār-ı keremkārīleriniñ temennī-i beķā vü istimrār-ı 'ālīsine zerī'a ittiķāz eyledim bāķī emr ü ferman.

159

Ba'zıları tazmīn ü ekşerisi iķtibās ṭarīķiyle manzūm u Fārisī bir teşekkür-nāmedir.

Elā ey ħudāvend-i ħulķ-i bihīn

Ĥudāyet mu'īn bād u devlet-i ķarīn

[266]

Çü to yek keremkār-i ferruķ nihād

Ne-dīde cihān tā cihānest yād

Toyī çun ferīd-i cihān-i kerem

Felek ber to rīzed güher lā-cerem

Ne-dānem gedāmīn suķen güyemet

Ki bālāterī z'ānçi men güyemet

Furūmāndem ez ŗükr-i çendīn kerem

Hemān bih ki dest-i du'ā gosterem

Cihān āferīnet nigeħdār bād

Cihānet be kām u felek yār bād

Derūnet be te'yīd-i ħaķ ŗād bād

Dil u cān u vicdānet ābād bād

Berūmend bādet dirāħt-i ümīd

Seret sebz u rūyet be-raħmet sepīd

Ėam ez gerdiş-i rüzġāret me-bād

V'ez endiŝe ber dil gubāret me-bād
Nigehdār yā Rab be-luṭf-i ḥodeŝ
Be-perhīz ez āsīb-i çeşm-i bedeŝ
Ĝam ez dūŝmen-i nā-pesindeŝ me-bād
Zi devrān-i gītī gezendeŝ me-bād

(TERCEME-İ EBYĀT)

Agāh ol, ma'rūzātıma zihniñi istiḥzār et, ey eñ güzel ḥulḳ ŝāḥibi efendim. Ḥüdā ma'īniñ, devlet ḳarīniñ olsun.

Cihān cihān olalı seniñ gibi mübārek ṭabī'atlı bir keremkār daha görmemiŝtir.

Çünkü sen luṭf u kerem 'āleminiñ yegānesisin, elbette felek senin üzerine taḥsīn ü taḳdīs gevherlerini aḳıtır, yaĝdırır.

Bilemem ki ma'raẓ-ı ta'zīm ü iclālde saña hangi sözü söyleyeyim zīrā benim söyleyeceğim sözlerden seniñ ŝānın pek çok bālādadır.

[267]

Ḳaldı ki nā'il olduĝum bunca mekārım ü iḥsānātıñızıñ şükr ü vaŝfında ben 'āciz ve müteḥayyirim, bu cihetle işiñ eñ iyisi şundan 'ibārettir ki hemān dest-i tazarru'ı aḳıp du'āyı devletiñizi ifā etmeliyim.

Cihāni (cihāndan bedel) bütün kā'inatı yaratan cenāb-ı ḥaḳḳ ḥāfız ve nigehbāniñ olsun, cihān müstemirren seniñ dilḥā'h ki muvāfiḳ-ı vaz' u ḥarekette gidip felek daḫi ḥāŝŝaten saña yār-ı vefādār olsun.

Te'yid-i ḥaḳḳ ile derūn-ı feyz-i meŝḥūnuñ dā'imā ŝād, dil ü cān ve vicdāniñ her bār-ı ma'mūr u ābād olsun.

Naḥl-i ümīdiñ mütevāliyyen meyvedār, ser sa'ādet mendiñ selāmet-i dā'ime ile (nihāl-i gül gibi) taze vü sebz-i şi'ār olup rüy-ı behīciñ ise raḥmet-i ilahiye ile her dem beyāz ve şa'şa'a neŝsār olsun.

Rūzgārıñ gerdiŝinden saña hiçbir ĝam işābet etmesin dil-i tābnākıñ üzerine ebediyyen ĝubār-ı endiŝe vü keder ḳonmasun.

(‘Alā vetīretü’l-iltifāt tebdīl-i veche-i kelām ile ḥātīme)⁵⁶

Ey Rabbimiz Te‘ālā sen kendi luṭf u keremiñle o zāta niḡehbān ol, onu nazār-ı ḡıfz u emānıñda tut, kötü gözleriñ zararından onu maşūn et.

Nāpesend olan düşmandan oña ḡam erişmesin; cihānıñ devrānından ve gīrūdārından oña hiçbir ziyān gelmesin.

[268]

160

Geçende iḡsān buyurulan ma‘āş-ı ‘ācizānemden dolayı müteḡattim olup şimdiye kadar rahatsızlık māni‘asıyla ‘arz u ifāsına muvaffaq olamadığım vecībe-i şükrānı lehü’l-ḡamd bugün ḡuzūr-ı ‘ālī-i āşafānelerine rümāl olacak kadar iktisāb-ı şıḡḡat ettiḡime mebnī kemāl-i iḡlāş ile du‘āyı izdiyād-ı ‘ömr ü ‘āfiyet ve muvaffakiyet-i faḡīmānelerini tekrīr taḡtında ḡazā eyliyorum.

Kişver-i kemālātıñ ḡā’iz-i tāc-ı teferrüdü olan ser-i ḡikmet perverlerini taşdı‘a varmayacak bir cümle-i vecīze içinde şunu da ifāde etmekliḡime müsā‘ade istirḡāmındayım ki her türlü meziyyāt-ı ‘āliyye-i cāmi‘ bir şān ile zīşān olduklarını daha ilk def‘a işitip de müştākāne bir tevessül-nāme ile nefis-i memlūkānemi ‘ubūdiyyet-i āşafānelerine ‘arz eylediḡim zamān taḡdı eylevm damaḡımda bākī bir ḡüsn-i ḡabūl ile ḡabūl buyurulmuş idim ki ‘ömrümün eñ lezzetli iftiḡārı da onuñ faḡr-i ‘azīminden ‘ibāret olup ḡalmıştır.

O günden beri kendimi āsitān-ı iḡsānları bendegānından bilmek i‘tikādını taşımakta bulunduḡum mişüllü velev ednā mülābise ile olsun (mülket-i edebiyye) nisbeti olanların bi-ḡaḡkım (o kişver-i a‘zamıñ) ḡudāvend-i yegānesi bulunan vicdān-ı ma‘ālī nişān-ı ferzānelerinden beklemleri ḡabī‘i olan ‘ināyāt u müsā‘idāt-ı maḡşūşadan da istifāde ümīdini maḡarr-ı iḡlāş-ı ḡaḡkīleri bulunan ḡalb-i ‘ācizānem fevkā’l-‘āde bir ehemmiyetle muḡāfaza eylemektedir.

[269]

ḡāl böyle olunca dāniş ü ḡikmetiñ (o rüşen güher) vicdān içinde teşkīl eylediḡi (dīvān-ı ‘adl ü nişfet) tecvīz ederim ki (...) senelik bir ma‘zūliyyetiñ açtıḡı – ve günden güne de imtidādı nisbetinde tevsī‘ edegeldiḡi bir iḡtiyācı kifāyetsiz bir ḡarşılıḡıñ (teḡābül

⁵⁶ İltifatın sürmesi sözün yönünün deḡişmesiyle son bulur.

tarzında değil min vech-i ta'dil siyâkında da) idâreye hizmet edememesinden dolayı mütevâlî bir ıztırâbîñ içinde kalıp gideyim?

Hâşâ böyle bir tecvîzi o 'âlî nazar-ı vicdânîñ şânına olarak hiçbir vechle hayâl ü hâtırâ bile getiremeyeceğimden lütfen ve mürüvveten (birçok mahrûmiyetlere muqâbil) bārî şu ma'aş huşuşunca olsun te'mîn-i hâl u istikbâl-i çâkerâneme müsâ'ade-i celîle-i âşâfânelerini hâşşaten niyâz eylerim bâkî.

161

Pederiñiz (falânîñ) müddet-i hayâtında pederim merhûm tarafından gördüğü i'ânât u ihşânâtîñ had u pâyânı olmadığı gibi tarafımızdan da zâtınıza bunca senelerden beri bezl edilen me'âşir-i fedâkârî ve fütüvvetiñ envâ' vü derecâtını (zann ederim) burada ta'dâd u tezkâra hâcet mess ettirecek kadar unutmuş olmasañız gerekir.

Ma'mâfih şu da henüz şahîfe-i hâtırdan büsbütün silinip çıkacak kadar zamân mürûr etmemiştir ki sebķ eden bir mürâca'atıñız üzerine bilâ ifâte-i vaķt (...) leri tarafıñıza yetiştirmek [270] huşuşunda da) te'ennî vü kuşûr edilmemiş ve bunlarıñ eşmânına dâ'ir ise şimdiye değin hiçbir kelime bile söylenilmemiş idi.

Gerek bunlara ve gerek sâ'ir hidemât u mu'âvenât-ı mesbûkamıza muqâbil mütevâlîyen almış olduğumuz sipâs-nâmeleriñizle elyevm çantamız doludur.

Biz o sipâs-nâmeleriñiz de şarf etmiş olduğunuz elfâz-ı maḥmedetkârâne ve ni'met-i şinâsâneyi ciddî bir hiss-i kalp ile yazılmış sözlerden zann ederek tıynetiñizi şîme-i ḥamiyyet ve insâniyyetten behrever (Ber siriş-i pâkîze gevher) tanımaķta bulunuyor idik, 'aşķ olsun ki bu yañlış zehâbımızı bize bildirmek yolunda pek şarîḥ bir emâre gösterdiñiz.

Ba'zı yerlere kendiliğîñizden olarak irsâl ü ihdâ da ibrâz-ı semâḥat buyurduğunuz birkaç ğuruşluk (...) gibi ehemmiyetsiz şeyleri bil'akis bezm-i mükerreren talebimize muqâbil kemâl-i zînnetle dirîĝ eyledikten başka taḥt-ı ta'ahhüdde gönderilmiş olmaķ mülâbisesiyle 'adem-i vuşûlüne ihtimâl verilmesi kâbil olmayan o yoldaki soñ iş'arımıza bile (velev i'tizâr tarzında olsun) bir cevâb i'tâsına da) tenezzül etmediñiz ki işte 'âlemde (insâniyyet) kelimesiniñ naķîz-i tâmmî olsa olsa bundan ziyâde olamaz.

Delâ'il-i müselleme ile müşbettir ki mâhiyet-i insâniyye hiçbir vaķitte câh u mâl ile şâbit olamayıp ancak ḥüsn-i ḥuşâl ile taḥaḥķuķ eder.

[271]

Bināberin insāniyyetsizliğe karşı insāniyyet noktasından mu‘āmelede bulunmak ‘abes ü nā-bemaḥal düşeceği cihetle bundan soñra (ḥaḳḳ-ı ḳarābet bertaraf ḳalmaq üzere) mā-sebaḳlardan ḳaṭ‘-ı nazarla yalnız şu eñ soñra ki eđer-i ḥidmetimiz bulunan (...) lar ešmānınıñ biran evvel ṭarafımıza irsālini ḳaṭ‘iyyen ṭaleb ederiz.

Bu ešyānıñ ṭarafınıza vuşülüyle ešmānı olan (...) liranıñ zımmetiñiz bulunduğuna dā’ir ḥaṭṭ-ı destiñizle muḥarrer mektübātınız elyevm yedimde maḥfūz olmasına göre elbette inkāra mecālınız olamayacağından meblağ-ı mezkūruñ serī‘ān irsālinde tereddüd ü te’ehḥūr gösterecek olur iseñiz bu yolda her türlü fedākārlığı bi’l-iḥtiyār ḥattā (...) vāsıtasıyla ḥāl u şānınızı inzār-ı ‘āleme ḳoymaḳtan dağı geri ḳalmayacađımı ṭaḥṭ-ı diḳḳatiñize vaż‘ eylesim.

162

Müsā‘ade-i celīle-i āsafāneleriyle ḥālden ḥikāyeten şu muḳaddime ile şaded-i istirḥāma girmek isterim ki ‘ālemde müstetbi‘ feyz ü rif‘at sayılan şıfatlara, meziyyetlere ezmā taḳaddüm (ḥuşūmet-i ṭabī‘iyye ile muttaşıf ṭālī‘lerden olup da) ḳuluñuzu hiçbir mesrūriyyete mülākī etmemek ‘azminde ısrār göstermekte bulunan ṭālī‘miñ meslek-i nā-fercāmına baḳtıḳça kederli bir ḥiss ile ḥayātımı ta‘zībden ḥālī ḳalmayan ümīdsizlik ṭabī‘i her bir mūrāca‘atımda zıhn-i ḥazīnimi ḥaylıce düşündürüyorsa da ma‘māfih birçok mebahis-i ḥükmiyeniñ ‘umde‘i [272] netāyici olmaq üzere ‘ālemde eñ muḥālefeṭkār bir tālī‘i bile nokṭa-i muvāfaḳata celb için yalnız bir nīm-i nigāh-ı ‘āṭıfetin kifāyet eyleyeceği i‘tikādından ayrılamayan göñlüm müte‘addid senelerden beri kemāl-i tevekkül ile beklemekte olduğum (o baḥṭ-ı āver) ‘āṭıfeti artık ḥaḳḳ-ı memlūkānemde revā görmek ‘ināyetini «Bütün ‘acizleriñ muḥṭāç oldukları merḥamete menba‘ olmaq mevḳı‘-i celīlinde bulunan» ḳalb-i ‘ālī-i faḥīmāneleriniñ dirīğ buyurmayacağına birçok delā’il-i yaḳīniyye ile ḥüküm vermekte tereddüden sālīm bulunduğu mişüllü iḥsān buyurulan (...) ma‘āşıñ da zāten ‘adem-i kifāyet ü fiḳdān-ı itṭırādı müstağnī-i ‘arz-ı ityān olduğuna ve bütün ‘ömrünü ḥidemāt-ı devlette geçirip bu ni‘metten lezzet almış bir vicdānıñ ‘aṭālet ‘āleminde ḥiss edeceği ızṭırāb-ı rūḥānī ise nezd-i inşāf-ı ‘ālīde başḳaca bir nokṭa-i nazar mevḳı‘ni iḥrāz edebileceğine binā’ en bi’l-vücūh şıfat-ı kemāliye ile müteḥallī vü ‘ālīcenāb u cemī‘ müstemendlere raḥīm ü şefḳatme’ āb olan ṭab‘-ı sāmī-i āsafānelerinden gerek istitbā’ en aldığım ümīd-i ḳavīniñ ve gerek defa‘ātlı lisān-ı ‘azbü’l-beyāndan da vicāhen ve

ğıyāben telakķī eylediđim va‘d-ı kerīmiñ eķer-i ‘ālīsini luţfen sür‘at-i mümkinine ile ĥayz-ı ĥuķūle iķāle müsā‘ade-i sāmiye-i faĥīmāneleri Őāyān buyurulması niyāzını artık ĥaķikaten ĥiĥbir tāb u tüvān ile muķāvemem olunamayacak rāddeyi bulan ālām gūna gün icbār ile ‘arz u ityāna cūr’et eyliyorum bāķī.

[273]

163

Geĥenki iltimās-nāme-i ‘āczīye tezyīl buyurulmuķ olan cevāb-ı ‘ālilerinde münderic-i ma‘zeret, ĥaķikaten o zamān için muvāfık ĥikmet olmak üzere kabūl u taķdīķ olunmuķ idiye de o vaķitten beri kırķ günden ziyāde müddet geĥip de artık iĥtiyāc pek tezā‘uf eylediđine binā’ en ol bābda isti‘tāfi ĥāvī ĥuzūr-ı ĥazret-i nezāret penāhīye olan melfūf-ı varakpāre-i ‘āczīniñ luţfen ĥüsn-i taķdīmi ĥuķūşuna himem-i ‘aliye-i necābet perverīlerini temennī ederim.

163

Zāt-ı ma‘ālī Őıfat-ı kerīmāneleri gibi bir necībū’l-cevheriñ Őeref-i Őoĥbet ü yemni-teveccūh-i ‘ulvī menķabetlerine mazhariyyet büyük bir eķer-i baĥtiyārı ve ni‘met olduđundan Ĥalep’den geĥer iken luţf-ı ĥaķķ ile rehīn-i teyessūr olan bu mazhariyyetimi kemāl-i ibtihāc ile bi’t-taĥdīs ĥaķķ-ı iĥtiķāş olmak üzere vazīfe-i zimmet ittiĥāz eylemiķ olduđum du‘āyı bi’l-ĥayr-ı ‘ālileriyle berāber bāre-i sāmīlerinde lem‘a neķķār-ı füyūzāt olan neyyir-i ĥüsn-i nazar-ı ‘ālīniñ yeñi bir tecellī-i celīli eķer-i feyz āveri olarak bu kere nev be nev nā’ il-i ni‘met-i ‘āţifet buyurulmalarından münba‘iķ sürūr-ı nā-maĥşūr ‘ācizānemiñ istilzām eylediđi sipās-ı ‘azīmi ma‘a’l-ıfā ārāyiķ-i ķalb-i sāmīleri bulunan cevher-i zībālī Őıdķ u istikāmetiñ mütevāliyyen nūr-ı tābān-ı ĥüsn-i teveccūh-i ‘āliden iķtibāsāt-ı fāĥire içinde revnaķ pezīr-i [274] füyūzāt gūna gün olması dūrūd-ı maĥşūşuyla da tezyīl ü tezyīn-i güftār eylerim bāķī arada.

164

(...) Efendi bendeleriniñ ĥükmen mevĥümü’l-vücūd bir medār-ı idāreye merbūtiyetle naķil dil-ĥırāş bir ıztırāb içinde vaķit geĥirmekte olduđunuñ baĥş-i ĥazīnini vuķūf-ı devletlerine ķarşı burada tezkāra ĥācet görmeyerek yalnız (fıkr-i ĥikmet) ĥuzūrunda ķābil selb olmayan (mantıķ-ı ĥaķıķat) kıyāsātından müteķekkil bir Őüret-i muĥakeme ‘arz u taĥkiye etmek isterim.

Şöyle ki ‘ale’l-ekser ahibbā arasında mūmā-ileyhin hāl-i hāzırından bahş açıldıkça zāten erbāb-ı taqdīr nezdinde müsellemler olan haqq u liyākatini aḥiren bir de (...) gibi bir zamīme-i fāhire tenvīr eylemiş iken nasıl olup da elyevm nisyān ‘āleminde kalıp gitmekte olduğuna izhār-ı ta‘accüb edilmektedir.

Qaldı ki bu zamīme-i fāhireyi huşūle getiren himmet esāsen taraf-ı devletlerinden zuhūr eylesine göre ciddī adamın her ‘azm ü teşebbüsü de ciddī olup da başladığı işi muṭlakā pezīrāyı hüsn-i hitām etmedikçe kalben müsterīh olamayacağı haqqıkatine doğru sevḳ-i kelām edildikten sonra ‘acebā ne hikmete mebnī bunca zamandır (...) hāzretleri daḥi ihtiyār-ı sūkūt buyuruyorlar? Ma‘ zalik liyākat [275] aşḥābını iltizām huşūşuna ne kadar ehemmiyet verilir ise ehilperverlik şānına o kadar celb-i şeref edileceğini herkesten ziyāde itkān u taqdīr eylemek hāşşası (delālet-i ‘ilm ü hikmetleriyle) yine herkesten ziyāde o zāt-ı ‘ālī kadirden beklenilir, zīrā māhiyetteki (meyl-i ma‘ālī) haşleti fazā’ il-i ‘ilmiyye ve haḳāyık-ı hükmüyyede derece-i tebahhura göre tevessü‘ eder, sözleri daḥi ‘ilāveten dermiyān olunmaktadır.

Bu mesrūdāta muḳābil mūmā-ileyh cānibinden irād olunan cevāpta « Taraf-ı sāmī-i kerīmānelerinden kaç def‘alar (...) nezdinde ihtārāt-ı maḥşūşa-i luṭfkārāne ifā buyurulduğu ve kaç kereler daḥi (...) cānib-i vālāsından tezākir-i mü‘ekkiye yazıldığı » mādeleri tahkiye vü dermiyān kılınmasına muḳābeleten de zāt-ı hāzret-i āşāfānelerine göre bunda ‘acz-i küllī mutaşavvir olmayıp şāyed vücūh-ı sā’ire ile imkānını bulmasalar bile vuḳū‘ı nādir olmayan huşūşī mülākātlarının birinde sırasını getirip de mes’eleyi huşūr-ı dāverīde açmak taḳrībiyle daḥi istintāc-ı ḡāye-i maḳşad-ı ḡayr-ı müte‘azzir bulunduğunu serd ü temhīd ediyorlar ki artık bir (kıyās-ı muḳassem) derecesini bulan bu netīce-i mülzemeye karşı mūmā-ileyh bir söz bulamayarak mebhūt olup kalıyor.

Kendisi ise (yine kendi ta‘bīrine göre) ihrāz-ı şeref-i ‘ubūdiyyet-i āşāfāneleriyle yalnız bu ḳubbe-i mīnāfāmın altında gezenlerden deḡil [276] feleḡin kendinden bile müstaḡnī ḳaldığı günden beri şunūf-ı elṭāf u ‘ināyāt-ı keremkārīleriyle şīrīngām olup da o mazhariyyāt ü tena‘umātının edāyı haqq-ı müteḳābili huşūşunda bile müteḥayyir ḳaldığı cihetle bi’t-tab‘ o gibi taşavvurāt u kıyāsāta nefsince tevcīh-i efkār etmediğinden ma‘rūzāt-ı mebsūṭayı bi’l-hāşşa ‘ācizleri doğrudan doğruya ḳā’illeri lisānından aḥz u taḥkiye taḳīkiyle ḥasbī olarak beyān u inbāya müsāberet eyledim bāḳi arada.

Kemālîñiz gibi keremiñiz de hudūd dā'iresinde değildir ki tekerrür mürāca'attan fütür getirmek ihtimālî şān-ı 'ālîsinde vārid-i hātır olabilsin, onuñ için taşdı'atım üzerine uzun ma'zeretler temhîdini lüzümsüz görerek ve kendi maḥcūbiyyetimiñ ḥalecān-ı ṭabī'isini daḡı yine o ḥaḡıḡkattan müstefād bir kuvvetle teskîn eyleyerek hemān ma'raẓ-ı istirḫāma taşaddī ediyorum.

(Veliyy-i ni'metā) idārece ıztırābım yine pek şiddetlendi, bundan kırk gün kadar evvel delālet-i sāmiye-i āşafāneleriyle nā'il olduğum bir ma'āş taḡaṭtur buyurulacak olur ise o para daha o anda ba'zı 'ācil borçlara serpiştirilerek elde bir şey kalmamıştı.

On kadar nüfusu ḥāvī bir 'ā'ileniñ ihtiyācātına nisbetle bu kadar paranın ḥükmü kaç gün sürebileceğini ve o da muṭarriden [277] alınamayınca ḥāl neye müncer olacağını, mürüvvet ü fazīlete maḡşūş olan muvāzene-i muşifāne izāḡ u beyāna ḡacet bırakmaz.

Gerçi bu cihetce sā'irleriniñ ḡālî de bu merkezde ise de eşnāf nazarında maşşūb ile ma'zūl, bā-ḡuşūş yerli ile ḡarīb müsāvî olmadığı cihetle yerli vü menşūb ṭaḡımı naşılta i'tibār sāyesinde ta'ayyüşüñ imkānını bulabilip bizim gibiler için ise bu imkānıñ fiḡdānı vāzıḡtır.

Vā esefā ki ḡaḡḡ-ı 'ubeydānemdeki ḡarārîñ ḡükmü ḡālā mevḡı'-i icrāya vāşıl olmadı ki artık bu sūzişlere, bu taşdı'lere maḡal ḡalmasın.

Geçen gün bir isti'tāf-nāme-i maḡşūş ile (...) ḡazretleriniñ luṭf-ı 'ālîlerine mürāca'at eylediğimde (...) tesviyesi ḡaḡḡında falāna emir verileceğı va'd-ı 'ālîsini alıp memnūn olmuş ve irādeleri vechle ferdāsı o zātı görmüş idiysem de eldeki varaḡpāre üzerinde o yolda işāret-i şarīḡa görölmedikçe dā'irece bir şey yapılamayacağı cevābı i'tā olunmağla bi't-ṭab' bir şey istifāde olunamadı.

Bināberīn bezl-i āşār-ı mürüvvetten hiçbir zamān uşanmaḡ bilmeyen ṭab'-ı bī-hemāl-i āşafānelerine iḡtirāren şefā'at-ı seniyye-i keremkārîleri taḡtında icrāyı icābına buyurulmaḡ üzere (melce-i münferidime) mürāca'at cesāretini isti'māle mecbūr oldum bāḡī emr ü fermān.

[278]

Sāye-i endāz-ı iclāl oldukları (...) vilāyet-i celīlesi merkez telğrāf-hānesi müdürü rif'atlı (...) Efendi bendeleriyle hūkūq-ı kādīmimiz olmasına binā'en mesleğince fā'ikū'l-emşāl olan liyākatından fazla 'ilm ü ma'rifetten – ve nazm u neşirden daħi behre-i kāfiye ile ittishāfına vukūf-ı 'ācizānem lāhik ve şu esbāb-ı mūcibe-i terakkiyyātı nefsinde cem' eylemiş iken elyevm bugünkü derecede kalıp gitmesi ḥasbe'l-kader şimdiye değin kadir-şinās bir ma'iyete düşmemesinden münba'is idüğü emr ü vāzih olmağla ve zāt-ı ma'ālī sıfat-ı āşafāneleriniñ ise bu mişüllü erbāb-ı liyākat - ve ehl-i hüner ü ma'rifet ḥaklarında eḥāsin-i inzār mekārim-i āşār-ı faḥīmāneleri ma'lūm u müsellemler bulunmağla lūtfen bir sırası düşürölüp de mūmā-ileyhiñ bāşmūdūrlük mevķı'ne terf'i-i me' mūriyyeti ḥuşūşuna bezl-i 'ināyet buyurulacağ olur ise ḥaķikāten şime-i fāzıla-i kadir-şināsāneye muvāfik bir ehil yetiştirilmiş olmağ fażiletiniñ şān-ı 'ālī-i dāverileri üzerinde kalacağı derkār – ve ma'māfih bu meserret-i 'azīmeniñ mūma-ileyhi fevkā'l-'āde bir taze ḥayāta mazḥar edeceğı de zāten be-dīdār olmağtan başka hūkūq-ı ma'rūza 'alāķasıyla 'ācizlerini daħi şūret-i maḥşūşa da minnetdār eyleyeceğiniñ 'arz u beyānını istidāme-i teveccūhāt-ı 'aliyye-i āşafāneleri maķşad-ı mūhimmiyle tezyīl eylerim ol bābda.

[279]

167

Ṭab'ı necīb-i rūşen-güherlerinde meknūn olan ḥaşāyiş-i cemīle-i insāniyye zāten peyveste-i derecāt-ı 'āliye olduğı mişüllü fazā'ilde iktināh-ı merātibte pāye-i vicāh ilerledikçe ḥaşā'il-i zātiyyeye de o nisbette vūs'at ü 'ulviyyet geleceğine göre bugün (vücūh-ı mebhūşanıñ her kısmında cilveger olan terakkiyāt-ı 'aliyelerine nazaran) şān-ı vālāyı kerīmāneleri üzerinde o noḫtadan idāre'i muķāyesāt eyleyerek cümle-i secāyāyı memdūhalarından olan (Hūkūq-perverlik) şime'i fāzılasınıñ da 'umūmī sırasında bi't-ṭab' kesb-i tevessü' vü inbisāt ile ḥaķq-ı 'ācizānemdeki ḥissiyāt-ı ḳalbiyyelerini muṭlakā umduğundan ziyāde tezyīd eylemiş olacağı i'tikādına mülābis bulunduğum gibi kuvve-i fā'ika-i ehliyet-i müsellemleri daha pek çok terakkiyātı cālib olacağına göre biminhu te'ālā bu i'tilāātıñ netice-i bāliğası (ḥākpāy-ı veliyy-i ni'mete) bizzāt 'arz-ı şükrānı istilzām edip de ileride bu tarafı teşrīfleri vukū'unda sevābıķ-ı ḥidemāt-ı ḥayr-ḥā'hına bir ḳat daha tevsī'an ḥaķq-ı sāmīlerinde her türlü teshīlātta bulunmağ ve ḥuşūşiyle zāt-ı vālālarını buraca tanıdığım e'āzıma taķdīm etmek mefāḥir-i cemīlesini daħi iḥrāza muvaffākiyet-i 'ācizānem için vücūdca

şimdiden taḥṣīl-i iktidāra tevessül mecbūriyyetinde bulunduğum cihetle (ma'hūd eski ḥesābımızıñ kapatılması ma'nāsına değıl) maḥzā zıkr olunan maḥṣad-ı ātīye tehiyye-i kudret zımnında 'arīza-i ma'lūmeden dolayı şu aralık gitmek niyetinde bulunduğum Bursa [280] Kıpılıcaları maṣārifine i'āne mevķı'inde olmak üzere (...) liranıñ sür'at-i mümkinine ile irsāline himmet ü 'ināyet buyurulacak olur ise ḥaķıķaten nazār-ı 'ācizānemde (ifāyı zimmet renginde telaķķī olunmayıp) re'sen bir 'atīyye-i mürüvvetmendāne sıfatıyla kabūl edileceğini ifāde vü teveccūhāt-ı 'aliyelerini istizāde ile ḥatm-i kelām ederim ol bābda .

168

Nezāret mu'āvinliğim maķāmını mes'ūd buyurdıkları müddetçe ḥayāta ḥayāt kıatacak kadar canperver şunūf-ı telaṭṭufāt-ı ma'ālī ḥāşiyyāt-ı kerīmānelerine mazhariyyet-i dā'ime ile 'ömrüm artmış, rūḥum feyz ü fütūḥ bulmuş olduğundan bu mekārim-i cemīle-i 'ālīcenābāneleriniñ edāyı sipās u şükrānından kemāl-i 'aciz ile 'āciz ü dermānde bulunduğum ḥālide her bār-ı rif'atlı (...) Bey bendelerine gelen o emr-i 'āliye-i keremkārilerinde de nām-ı kemterānem unutulmayıp da selām-ı iltifāt-ı ittisām-ı raḥīmāneleriyle yād buyurula geldiğimi (ḥudūd-ı ta'rīfātıñ ḥāricinde) bir meserret ü iftiḥār ile istibşār etmekte bulunuşum artık 'abd-i şādıklarını ma'raż-ı maḥmedette büsbütün lāl etmekle hemān Rabbim Te'ālā ('ömrüñ günüñ medīd, feyz ü iķbālīñ mezīd etsin) du'āsını tekrārdan başka diyecek ve ḥuzūr-ı ḥaķıķatte mütelezzizāne dermiyān edecek bir şey taşavvur edemem.

Kenz-i dilde meknūn olan bu cevher-i fāḥir-i meclūbiyyetiñ icmāl-i [281] me'āl ü māhiyeti için bu kere evvel cānibe 'azīmet eden (...) maḥlaşlarınıñ vesātetini ni'me'z-zerī'a ittihāz eyleyerek taķdīm-i 'arīza-i sipās-ı mefāda ictisār ve ḥilye-i dirāyet ü fazīletle pīrāyedār olan mūmā-ileyh üzerine niğāh-ı iltifāt-ı sāmīleriniñ 'atf u imāle buyurulacağında ise zāten iştibāhtan vāreste bulunduğumu daḥi ḥātīme-i maķāl-i 'ubūdiyyet olmak üzere 'arż u tezķār eylerim bāķī.

169

Bugün kalbim pek ḥazīn olduğundan ḥālīmi taşvīr şadedinde bir kıat daha te'eşşürāt-ı tabī'iyyesini uyandırmamak için o baḥşten ṭayy-i kelām eylemek mecbūriyyetindeyim.

Yalnız şu tesellī-i derūnumu işrāb ile tecdīd-i mefḥaret etmek isterim ki efendimiz ḥazretleriniñ (cidden luṭf u keremine ḥaşr-ı tevekkül edenler için ḥāşşa-i 'āliyesini

mütevāliyyen tevsī' eder) bir şīme-i mu'azzama-i civānmerdāneye mālīk bulunduklarını bildiğime mebnī i'āde-i hayātım haqqındaki mevā'id-i mükerrere-i āşafānelerinden almış olduğum ümīd-i kavīyī zamānīñ imtidādına kıptırmaqsızın elyevm merkez nişābında hūsn-i muhāfazaya muvaffakiyetle kesb-i serāh-ı cemīl eylemekteyim.

Gerçi bu dūrā-dūr imtidādīñ (...) hāzretlerince raşad-ı cūyāna bir fikr-i hikmetten ileri gelmekte olduğuna dā'ir geçende şeref şādır olan kelām-ı 'ālī-i dāverīleri hātr-ı nişānım ise de [282] ma'māfih bu bābda kulunuzuñ kendi fikr-i 'ubeydānem şorulacak olsa arzūyu bendegāneme muvāfīk vechle huşul-i mesrūriyyetimi cümleden ziyāde bi'l-hāşşa ve bi'l-fī'il hā'iz şeref-i 'ubūdiyyeti ve mazhar-ı hūsn-i taqdīr-i cihān kıymeti olduğum efendimiziñ kendi fazl u keremlerinden beklemekte olduğumu 'arz u ityāna cür'et eylerdim.

(Veliyy-i ni'metā) hiç şüpheye maḥal yoktur ki lisān-ı 'abīr-i efşānları luṭf-ı haqq ile o feyz ü fütūḥa mazhardır ki 'ālemde aqşāyı muhāzır-ı 'āliyāt olan (nezd-i 'āle'l-'ālede) bile yalnız bir kelime-i mūnciyesi ṭālī'-i naḥīsimiñ hātīme-i eyyām-ı taḥakkümü ve fātīḥa-i iḳbāl ü temennī olacağına i'tikādım ber-kemāldır.

Binā'en alā zalik bu imtidādli ye'siñ acısını bi-haqqın çıkartacak bir şerefli mes'ūdiyyetle buraca mesrūr buyurulmaqlığıñ esbābınıñ istiḥşālī 'ināyetini ez ser nevi niyāz ile ḥatm-i kelām ve cemī' zamānda melce-i yegānem olan hużūr-ı ma'ālī mevḫūr-ı mün'imānelerine ise kemāl-i şıdḳ ile 'arz-ı ta'zīmāt-ı mālā kelām eylerim bāḳī emr ü fermān.

Muḳaddime-i ‘ubūdiyyet-nāmemi şān-ı ‘ālī-i şafderānelerinde (kendi mevḳı‘-i istiṣnāsıyla mütenāsib) bir vaşf-ı müsteşnā ile tevşih ü terşī‘a taşaddī etmek öyle bir ḳarīhaya muhtāçtır ki onuñ sermāyesi menba‘-ı [283] vāridāt-ı ğaybiyye vü mürd-i lā-yehāt lā-raybiye denilen (feyz-i ḳudsī) olmaḳ iḳtizā eder.

O tecellīde bir ḳarīha ise bugün ḳuluñuz ki bir mücrim de deĝil eñ mühezzeb bir rūḥper-i fütūhda daḫi ḳat‘iyyen ḥüküm olunamaz.

Yalnız şu ḳadarcık diyeyim ki taşvīr-i māhiyāt-ı ‘ulviyyede mahāret-i kāmileyi ḥā’iz bir vaşşāf için (sermāye-i ḳalem olacaḳ) ne ḳadar fażā’il-i ‘aḳliyye ve meḥāsin-i insāniyye var ise kāffesini cāmi‘ bir (cevher-i ekmel) taşavvur olununca mir’at-i müteḥayyile öñünde efendimizden başḳa işbāt-ı vech-i vecih edecek bir cān daha mutaşavver deĝildir.

‘Ulviyyete ‘ā’id ḥaşāyiş-i cevheriyye ve meziyyāt-ı ḥaḳīḳiyye ile münevver olan vicdān-ı sāmī-i faḫīmānelerinde (fevḳā’l-‘āde) bir mürüvvetle (fevḳā’l-küll) bir fażiletin ictimā‘ vü imtizācından müteḥaşşıl bir ṭab‘-ı zībālīñ me’āşir-i ṭabī‘iyyesinden olaraḳ liyāḳat-i kemterānemiñ ḥāricinde nā’il olduĝum o luṭufkārāne iltifātların göñlümü tenvīr eden mebāhātini ‘arz u taḳdīre de ‘ālemde hiçbir kelāmın ḳuvve-i ifādesini kāfi göremem.

Binā’en ‘aleyh nüşha-i cāndan şafḫa-i beyāna naḳli ḳābil olmayan o baḫş-i ‘azīm üzerinde daḫi ancaḳ şu icmāli dermiyān edeyim ki ḫayātın gerçekten ḫayāt denilecek eyyāmı var ise o da ḥāşşaten o iltifātların içinde geçirdiĝim günlerden ‘ibāret olabilir.

‘Ālemde sürür denilen lezzet-i ḳalbiyyeniñ eñ dilārālarımı rūḫa [284] ilḳā eden şu mazhariyyet-i ‘ubeydānemiñ vecībe-i şükrānına gelince bu bābdaki ‘acz ü ḫayretim zāten bedīhi olduĝu için (i’tirāf-ı ḳavli vü ḳalemīden) müstaĝnī bulunduĝu mişüllü dersi‘ādete vuşülüm onda taḳdīmüne şitāb etmek vücūbu altında bulunduĝum ‘arīza-i rıḳıyyetkārāneyi bugüne ḳadar te’ḫirdeki ḳuşūrumu da birtāḳım te’vīlāt-ı safsaṭa perdāzāneye boĝmaḳtan ise doĝrudan doĝruya merāḫim-i ğayr-ı mütenāhiye-i faḫīmānelerine ḳarşı iḳrār-ı cürm ü günāh etmek (celb-i ‘afv u ‘āṭafet maḳşadına) daha mülāyim düşeceĝine göre hemān o ṭavr-ı maĝfiret-i ḫāḫāneyi bi’l-iltizām kemāl-i ta‘zīm ile ḫāḳpāyı ‘ālī-i bende-perverīlerine yüzümü sürerim bāḳī emr ü fermān.

Haylî zamandır ki müte‘addid-i ma‘rûzâtımın ecvibe-i muntazırasını alamadıktan başka geçende tebrîk-i rütbe-i cedîde-i kerîmânelerini mutażammın keşide kılınan telğraf-nâme-i ‘acizîniñ dağı cevâb-ı ihsân-ı me’âbına nâ’il olamadığımdan dolayı pek dilhırâş bir endîşe de kaldım.

Muĥâbereye bu kadara kadar fâzıla-i medîde verdirecek bir sebep-i mûcib taĥayyül edemediğimle berâber ĥüdânekerde vücûdca bir ‘arızanın ĥaylûletine ihtimâl vermek gibi müstetbi‘ ĥadşe-i derûn olur bir ma’nâyı ise gönül kaţ‘ân kabûl edemediğinden şu hâlde qarârsız bir buĥrân içinde müteĥayyir ü muţtarib bulunuyorum.

[285]

İzâĥa ihtiyâc var mıdır ki şu ma‘lûliyet ‘âleminde efkâr-ı ĥazînânemi teselliye edebilen şey ancak beyân-ı ‘âfiyet ve kelâm-ı bâhirü’l-ĥaĥîkatlerinden rûĥumuñ bulmakta olduğı şamîmî lezzetten ‘ibâret iken bunca zamân şu medâr-ı maĥz-ı ĥayâtımdan maĥrûmiyyet hâlinde kalmak gönülüm için ne kadar mü’essir bir derd ĥükmünü almış olacağınıñ istinbâtını muvâzene-i muñşifânelerine terk eylerim.

Bu da müsellemdir ki ‘alâka-i uĥuvvetten fazla şunûf-ı meziyyât-ı ‘âliyye ile pîrâye-dâr ve binâ’en ‘aleyh beyne’l-‘â’ile yegâne mâ-bihi’l-iftihâr olan zât-ı ‘âlîleri gibi bir dâder-i vâlâ güheriñ şeref-i muĥâberesinden eñ az bir müddet maĥrûmiyyete bile taĥammül pek müşkil, pek tâkatsizdir.

Artık luţfen bu (lâ-yütâĥ) fâşılaya nihâyet verilip sür‘at-i mümkinine ile mübeşşer-i ‘âfiyet ü mürîş-i meserret olan kerem-nâme-i ‘âlîlerini itâre ile teskîn-i ĥadşe-i dil ü câna ‘inâyet-i seniyyeleri derkâr buyurulmak temennîsiyle ĥatm-i maĥâl eylerim efendim.

172

Felek-i zadegân-ı ketebeden (...) Efendi bendeleri zâten gün görmüş ve bir ĥaylî ĥidemât-ı devlette bulunmuş olduğı hâlde dört seneden beri müte‘addid evlâd-ı şıĥâr ile menkûbiyyet ‘âleminde kalıp da artık (dâĥ-ı dil-i ehl-i inşâf) olacak kadar düĥâr-ı perîşânî ve sefâlet olduğı bir şırada (sirişt-i necîbâneleriniñ) ĥâşşa-i cevheriyyesi [286] olan şîme-i mürüvveti bi-ĥaĥkın naşîr-i müşfik müstemendân u maşîr-i müstaĥil-i biĥâregân olmak üzere bi’t-taĥdîr geçen gün o ĥaşlet-i fâzılanıñ bir kerem-i ‘âlîcenâbânesine vuĥû’ mürâca‘tında luţfen terfiyye hâline delâlet-i ‘aliyeleri bî-dirîĥ tutulmak va‘diyle mübeşşir buyurulmuş olduğunu bugün kemâl-i ibtihâc ile nezd-i

‘ācizānemde dermiyān u tahdīş eyleyerek zāten şıfat-ı mādiḥanıñ rūḥu olan ḥaşışa-i cāmī‘atū’l-ma‘ālī-i mürüvvetten gerçi (biñ ḥācet) birden istenilse hiçbirini de dirîğ eylemek şānından olmadığını ḳalben cāzim bulunuyorsa da ḥasbe’l-maḥcūbiyye diğeri bir istirḥāmınıñ (efendimize olan ḥuşūsiyyetimi işittiğinden dolayı) vesātet-i ‘ācizānemle ‘arz u teblīğ-i temennīsine mecbūr olduğunu ve o da şu aralık maḥlūl düşmüş olan falān maḥalde kā’in iki odalı bir ḥāneniñ şadaḳa-i seniyye-i cenāb-ı pādīşāhī olarak ‘uhdesine ihāle vü iḥsān buyurulması için taraf-ı vālāyı kerīmānelerinden nezd-i ‘ālīde icrāyı şefā‘at buyurulması maḳşadından ‘ibāret idüğünü söylediğinden ve ḥaḳıḳaten mūmā-ileyh pek acınacak bir sefālet ü zillet-i ḥāksārāne içinde ḳalmış bulunmasına göre ḥaḳḳ-ı ‘ācizānesinde böyle bir ‘atıfet-i raḥīmāneye delālet buyurulacak olur ise muḳarrer olan ecr-i cezīli müstağnī‘i tezkār idüğünden mücerred (Ed’-dallu ‘ale’l-ḥayrī kefā‘ilihi)⁵⁷ ḥükm-i münīfine ittibā‘dan hiçbir vakitte dirîğ-i ‘ināyet buyurulmayacağı cezm-i ḳaṭ‘isinde bulunduğumuñ ‘arz u ifādesine müşāberet eylerim bāḳī.

[287]

173

Cenāb-ı mennān, ‘ömr ü şevket-i şāhāneyi bī-pāyān, ve te’yīd-i essū’l-ḳavīm ḥilāfet ü salṭanat meslek-i ‘āle’l ‘ālindeki şunūf-ı muvaffaḳiyāt-ı celīle-i şehinşāhīyi müzdād u firāvān buyursun.

Bugün cihānı tenvīr eden nūr-ı mübīn-i ma‘delet ki cemī nazarlarda ğurre-i şubḥ-ı sa‘ādet ondan kināyet ü maṭla‘-ı celīl-i ‘adīmü’l ‘adīli ise münḥaşırān ḳalb-i ḥümāyūn-ı cenāb-ı ḥilāfet-penāhīden ‘ibārettir.

Sirāc-ı āsumān-ı ḥaḳıḳat olan envār-ı ‘ālem-i ārānıñ merkez-i iltimā‘ı nezd-i sāmīsinde (zāten bī-günāh olduğum ḥalde) bugün kā’inatıñ menāzırını gözümde nihān eden bir zulmetgāh-ı ḥayf u esefiñ içine düşüp ḳalmış olduğumdan, nazar-ı ma‘nevī-i zıllullāhīniñ ‘ālem-i lāhūtta alıp dünya üzerinden ref‘-i zālām-ı ālāma şarf u ibzāl buyurmaḳta olduğu ziyāyı ḥaḳāyık nümāyı ‘adl ü nısfetle şafḥa-i ‘arz-ı ḥāl-i zarā‘at-i me’ālime ‘atf-ı lihāza-i ‘ināyet buyurulacak ḳatıbe-i umūrda ‘ālem-i ‘adāleti ihyā vü ‘adālet ‘ālemini dev bālā etmek ‘azm-i celīline mülābis olan, ve her nükte-i ḥikmet ḳarīniyle şīme-i ḥaḳḳāniyyeti şād ve bütün yañlış icrāları taşḥīḥ ü irşād edegelen o emr

⁵⁷ Hayra vesile olan hayrı yapmış gibidir.

ü irādāt-ı ma‘ālī beyyināt-ı şehriyārīden bir hüküm-i münif-i ma‘delet perverāne ile taḥlīş-i ‘ubeydāneme ‘atıfet-i seniyyeniñ erzān u bī-dirīĝ tutulması niyāz-ı maḥşūsuna ictisār eyliyorum.

Fezleke-i ḥāl u keyfiyete gelince kulları bugünkü gün yetmiş [288] yaşını almış ve bütün ‘ömrümü dilḥ‘āh-ı ‘āliye muvāfiḵ bir meslek-i müstaḵīm üzerinde menāfi‘-i devlet-i ‘aliyelerine olarak ḥidemāt-ı şādīkāne ile geçirmiş bir ‘abd-i memlūkları bulunduğum ḥālde ‘inde’l-istiknāh māhiyeti mevḵı‘-i vuzūḥ u ‘āyana çıkacak bir maḵşad-ı şadākate ḥidmet yolunda dūçār-ı ğadr olduğumdan muvāfiḵ rızāyı ‘ālī-i cenāb-ı ḥilāfet-penāhī olmayan şu ḥāl-i maġdūriyyetten taḥlīş-i ‘ubeydānem ḥaḵḵında irāde-i seniyye-i ḥazret-i zıllullāhī şeref-sāniḥ buyurulmak bābında ve ḵaṭbe-i aḥvālde emr ü fermān ve işfāk-ı bī-pāyān şevketlü ḵudretlü merḥametlü veliyy-i ni‘met-i ‘ālem, Ḥalīfe-i Fārūḵī Şīm Efendimiz ḥazretleriniñdir.

174

Muḵaddimce ḥuzūr-ı ḥazret-i nezāret penāhīye taḵdīm etmiş olduğum bir varāḵpāre-i ‘ācizānemiñ müsveddesini geçen de nazargāh-ı ‘ālī-i kerīmānelerine ‘arz eylediğim zamān bu bābda ba‘zı ifādātım daḥi var ise de telaḵḵīsine meşāĝil-i seniyyeleri ğayr-ı müsā‘id görünmesine mebnī diĝer bir ziyāret-i ‘ācizānemde ‘arz eyleyeceğimi söylemiştim.

Aradığım şırayı hiçbir vaḵitte bulamayacağıma ya‘nī efendimizi işten ḥālī rāst gelemeyeceğime yaḵīn ḥāşıl ettiğim cihetle ma‘rūzātımı bu varāḵpāre üzerine yazmaĝa mecbūr oldum.

O da şundan ‘ibārettir ki o isti‘ṭāf-nāmemi ḥuzūr-ı müşārü’n-ileyh taḵdīm ettiğim gün mes’ülüm vechle (...) tesviyesi ḥaḵḵında (...) [289] emr-i i‘ṭāsı için va‘d-ı sāmī-i āşafāneleri sezāvār buyurulmuştu.

Bu ‘atıfet-i muḵarrere ile mübeşşir olduğumdan beri gönlümde o cihete ‘ā’id bir serāḥ-ı cemīl tecellisi ḥissediyor isem de henüz öyle bir emriñ fi‘len eşer-i meserret-i āverīni müşāhede ile ḵarīrū’l-‘ayn olamadığımdan, her bār-ı sevḵ-i iḥtişāşımdan ziyāde efendimiziñ kendi sirişt-i pāklarındaki mürüvvetiñ vüs‘at-i bī-pāyānına ‘ā’id i‘tiḵād-ı şādīkımdan gelen mürāca‘āt-ı mütevāliye-i ‘ācizānemiñ biri de o va‘d-ı ‘ālī hüküm-i celiliniñ mevḵı‘-i fi‘le celbi ‘ināyetini temennīye münḥaşır olup o mürüvvet-i ‘azīmeye istinād-ı tāmī olan gönlüm hiç şüphe edemez ki ḥaḵḵ-ı ‘ācizānemdeki sevābıḵ-ı elṭāf-

1 mütevâliyeleri üzerine bu zamîme-i fâ-ıkadān ‘ibâret (bir tâc-ı iftihâr daha) koymaktan elbette dirîğ-i fazîlet buyurulmayacaktır bâkî emr ü fermân.

175

Mehr-i münîr-i ‘ulvî mesîriñ taḥvîl burc-ı berîn eylemesi şîve-i semâvîsini tanzîr eden işbu tecellî-i celîlû’ş-şu’ünüñ ‘âlem-i idâre-i devlete yeñi bir feyz ü fütûḥ devri te’mîn eylemesi meserretinden yalnız erbâb-ı istifâdât-ı ma’düdeniñ değıl dolayısıyla her cihete şümülû tabî’î olan füyûzât-ı ‘amîmesinden dolayı bütün efrâd-ı vaṭanıñ da vicdânları hişşedâr olacağında şüpheyeye maḥal yoktur.

Vücûh-ı yakîniyyâttan (mâ-sebaḳ bürhânına) müstenid olan bu hükm-i [290] fâḥirî bi’l-cümle şuver-i lâzimesiyle teşriḥ ü tevşîḥ edebilmek (tenmiye-i feyz-i yezdân ile) ḥazînetü’l-ğayb-ı ma‘ânî olmuş bir qarîḥa-i güher-pâşa vâbeste olup bu ise (cevr-i dehr ile) keder-nâk bir ṭab‘-ı perîşânda bulunamayacağından hemân mefâtîḥ-i künûz-ı muḥassenât olan eḥâsin-i tedâbir-i ma‘âlî semîr-i âşafâneleriniñ tetâbu‘-ı âşâr-ı nâfi‘asıyla cümleñiñ qarîrû’l-‘ayn olması du‘âsına ḥaşr-ı maḳâle-i şükrân ve bu devr-i mes‘üddan kendi behre-i mâddiyye ve ma‘neviyye-i bendegânem baḥşinde ise kemâl-i faḥr ile ‘arz-ı iṭmi‘nân-ı dil ü cân eylerim bâkî emr ü fermân.

176

Şânıñızdan mürüvvet beklemek ḥaḳḳını «Tevsî‘-i ḥaşâ’ il-i insâniyyeye ḥidmet eden» ‘ilm ü ḥikmetiñ ne kadar kazâyâyı müsellemesi netâyicinden aldığımı meş‘ar-ı aḥîren yazdığım varaḳpâreniñ de ḥaḳâyıḳ-ı mûndericâtı o (câmi‘ü’l-ḥikemi ve vâsi‘ü’l-himemi)⁵⁸ vicdânıñ ḥuzûrunda naşıl olup da şekl-i ‘aḳîm şırasına geçip ḳaldığına ‘aḳlım ermiyor.

Ma‘rûzâtımıñ içinde zann ederim duygulu insânı ḡayrete getirecek müheyyicât pek kifâyetsiz derecede değıl idi.

Eğer o ḥaḳîḳatler daḡi (muḥâtabım ḥazretleriniñ) ḳalb-i muḥteremlerinde hiçbir hâl uyandıramadılar ise artık demek olur ki o zevâlî vicdân (ḥissiyât-ı insâniyyesini) külliyyen zâyî‘ etmiş bir bîçâredir.

⁵⁸ Hikmetleri toplayan ve gayretleri genişleten (yayan).

[291]

Bu hükümden neş'etle ümîdimiñ ye's-i tabî'îye inkılâbı te'essüründen ziyâde o vicdâna acırım ki kendisini vücûh-ı fazâ'il-i celîle ile müteḥallî tanıttırıp da bugün o fazîletleriñ muḳteziyâtından hiçbir semere ibrâzına muvaffıḳ olmamaḳla birçoḳ nazarlarda şânını tenzîl eyledi.

Ricâmîñ nuḳâṭ-ı istinâdiyesini görenler 'âlem-i insâniyyet için eñ mühim olan ḥikmet-i 'ameliyeniñ daḳâyıḳ-ı mebânîsine vâḳıf olup da ḥaḳâyıḳ-ı ma'anîsiyle ittişâfa sevḳ-i nefis etmemek ne büyük noḳşândır diyorlar.

Ma'mâfîh (evşâf ile mevşûf beyninde) muṭâbaḳat arayanlar ise ḥâliñizi ḳanatları olup da uçamayan deve ḳuşuna benzetiyorlar.

Nefs-i 'âcizânemce fikr-i ta'rîzden sâde olan işbu mesrûdât maḥzâ mülâḥazât-ı ehl-i nazardan alınma bir icmâl-i me'al ü noḳṭadan nükteye intikâl ise bi'l-ḥâşşa seciye-i ḳalb-i zîbâldır bâḳî.

177

Tafşîlât-ı zâ'ideye ḥâcet yoktur ki (mürüvvet) denilen (cevher-i necîb) insâna ne için verildiğini fehm ü taḳdîre müsta'id vicdânlara maḥşûş bir 'aṭiyye-i fıtrat olduḡu cihetle bu cevheriñ âşâr-ı fâḥiresini bi'l-fi'îl efendimizde görelî (ḳalbim) ḥuşûl-i maḳşadı için 'ulu himmet bî-hemtâlarına mütevekkil olup ḳalmıştır.

Eşref-i ḥaşâyîş-i 'ulviyye olan o cevher-i fâzîl (ḥâşşa-i [292] tabî'iyeleri maḥdûd bulunan ḥavâss-ı sâ'ireye muḳâbil) 'âlemde cemî' müstemendleri baḥtiyâr etmek 'azm-i 'âlîcenâbânesiyle muttaşîf olduğundan her bâr-ı mürâca'atlarım münḥaşırân oña ma'rûz ve binâ'en 'aleyh teyessür-i mesrûriyyetim ḥâşşaten onuñ faẓl u kereminden mes'ûldür.

'Âcizlere müzâheret fazîletini ḥayâtıñ eñ leṭâfetli lezzeti, büyüklüḡüñ eñ zevḳli neş'esi olduğunu taḳdîr eden o ḥâşşa-i celîl artık bugünkü mürâca'atımı evvelkiler gibi (...) re'yine tefvîz küreyvesine düşürmeksizin doğrudan doğruya bir ḳıḳar yoldan tervîc ü icrâ 'inâyetini dirîḡ buyurmaz ümîdindeyim.

(...) maḳâmınca nâm-ı 'âcizâneme ḥaşr edilen ma'zeret-i ma'lûmeye mübâyin icrâât-ı meşḥûde-i mütevâliyye şarâḥaten işbât etmektedir ki ḥaḳk-ı çâkerânemdeki ḳarârıñ

elyevm te'hîr hükümüne (birçok vechlerle eşedd-i meşâ'ib ta'bîrine mâ hüve'l-ḥaḳḳ gördüğüm) bî-keslikten başka bir sebep mutaşavver değildir.

Ḳadem ü istiṭâ'at gibi şıfat-ı lâzıme-yi nazâr-ı i'tibâra teşâdüften maḥrûm bırakan şu bî-keslik beliyesiniñ artık luṭfen üzerimden insilâbını müstelzem bir ḥimâye-i raḥîmâne eşeri ibrâz u irâ'esiyle bâlâda ma'rûz-ı i'tikâd u ittikâlimi 'ilme'l-yaḳîn derecesinden ḥaḳḳa'l-yaḳîn mertebesine ref' ü iṣâle 'inâyet-i 'aliye-i keremkârîlerini temennî eylerim bâḳî.

[293]

178

'Âcizleri zâten kendi idârelerini « Ferd-i âferîdeye âb-ı rû dökmeksizin » kendi sa'y u ictihâdlarında arayan erbâb-ı vicdândan bulunduğum hâlde (düşmekten kalkmaktan münezzeh olan) cenâb-ı ḥaḳḳıñ cilve-i taḳdîri eşeri olmak üzere biraz vakîttten beri (bütün 'â' ilece kâffe-i kuvvâmızı rehîn-i indirâs eder) bir faḳr u fâḳaya dūḳar olarak birçok evlâd-ı şıḡâr ile hâl-i 'ac-z-i iştîmâlimiz fevḳâ'l-'âde câlib-i enzâr-ı te'essür olur bir şüret-i fâci'a almış ve ma'mâfih şu günlerde çâkerḥânelerince (tezâyüd ihtiyâcâtı müstelzem) bir vaż'-ı ḥaml-i ḡâ'ilesi daḥi serzede-i zuhûr olmuştur.

Bu şüretle ḥânümânım içinde kat kat tezâ'uf eden ('ac-z u ihtiyâc) artık ḳuluñuzu 'âlemde eñ şabûr adamları bile ihtiyâr-ı züll-i sū'âle mecbûr eder bir ıztırâb-ı taḥammül fersâ içinde ve binâ'en 'aleyh mâ'badı mesdûd vücûh-ı efkâr-ı ḥâ'ibâne arasında bırakmasıyla ('inde yevmi'l-cem'i)⁵⁹ taḥaḳḳuḳ hükümü âzâde-i iştibâh olan « Şefîü'l-muḥsini iḥsâna »⁶⁰ maẓmûnunu te'emmüle meyyâl bir vicdân-ı zîbâle mâlik bulduklarını birçok elsine-i mevşûḳadan istiḥbâr u istibşâr etmiş olduğum zât-ı mekârim-i simât-ı raḥîmâneleriniñ luṭf u merḥamet ü şefḳat-i 'aliye-i 'acze perverîlerine mürâca'at cür'etinde bulunuyorum bâḳî mürüvvet ü iḥsân.

[294]

179

Bi'l-'âfiye mevḳı'-i me'mûriyyet-i 'aliyelerine vuşûl ile işe mübâşeret buyurulduğu mübeşşire-i cemîlesini ḥâvî ve ḥakk-ı 'âcizânemdeki ḥüsn-i teveccûh-i fâzilâneleriniñ

⁵⁹ Toplanma günü olduğunda.

⁶⁰ Muhsinlerin şefaatçisi ihsandır.

te'mîn-i beķāsını muhtevî (...) târîhli nemîka-i vâlâyı dânişverâneleri resîde-i dest-i ihtirâm u mündericât-ı 'âliyesi müstelzem sürûr-ı mâlâkelâm oldu.

Buradan hareket-i 'aliyeleri eşnâda def'âtla bendehânelerine kadar gelmek zahmeti ihtiyâr buyurulup da mülâkât-ı müyesser olamamasından dolayı beyân-ı te'essüf buyuruluyorsa da hükmi-kadere 'â'id olan bu mes'elede hiçbir tarafîñ medhali olamamak tabî'î vü müvâlât-ı kulüb-ı tarafeyn ise şekk ü iştibâhtan 'ârî bulunmasına göre şunda gönüllerce cây-ı esef 'add olunabilecek şey ancak her ictimâ'da müteleziz olageldiğimiz o tatlı muhabbetleriñ ziyâ'î kaźiyyesine münhaşır ve ma'a-hazâ 'ömürler müsâ'id olduğu hâlde yine o lezzete nâ'iliyyet ümîdinden fâriğ olamayacağımız bâhirdir, hemân cenâb-ı câmi'ü'l-müştaķiniñ elţâf-ı samedâniyesinden bunuñ hayırlı bir şüretle teyessürünü temennî eyleyelim 'azîzim.

180

Ṭaraf-ı eşref-i âşafânelerine olan 'ubüdiyyet-i kadîme-i memlûkânem ki [295] zâten peder-mânde olduğu hâlde ahîren kendi te'yîdât-ı maḥşûşa-i çâkerânemle de bi't-tezâ'uf hâ'iz-i nişâb-ı kemâl olmuştur.

Bu nisbet-i fâhiremiñ vazîfe-i mütehattimesi üzerindeki muvâzebet-i kalbiyyemi « Keşf-i hafâyâyı kulûbda kurb u ba'd kayıtlarından âzâde olan » vicdân-ı sâmi-i dâverilerine karşı muhtâc-ı te'mîn göremem.

Yine bu nisbetten aldığım kuvvet-i kalbiyyeye mebnîdir ki bir vech-i âtî nezd-i 'âlî-i faḥimânelerinde hüsn-i kabûle mazhariyyetimi birçok muḥaddimât-ı lafz-perdâzânededen arayıp da mürüvvetiñ (tâc-ı imtiyâzını) hâ'iz olan serr-i 'ulvî güher-i âşafânelerini uzun sözlerle taşdı'a lüzûm taşavvur etmem.

Hulâşa-i isti'fâfım şundan 'ibâret oluyor ki senelerden beri gerek bi'l-fi'l devlete ve gerek min vech-i intişâr-ı ma'rifete 'â'id hidemât-ı nâçiz-i bendegânem dolayısıyla rehîni 'ilm-i 'âlî buyurulması üzerine luţfen bir mutaşarrıflık ile taltîf ü iḳdâr-ı çâkerânem hakkında irâde-i maḥşûşa-i cenâb-ı şehriyârî şeref şâdır olup sâ'ika-i ihtisâş-ı kadîme ibtinâ'en bunuñ tecellî-i hükmi-kadime (dâ'ire-i hükümrânî-i faḥimânelerini) vücûh-ı müreccaḥât ile bi't-tercîḥ, zâten ta'alluḳ eylediği mefâriḳ-i bendegân üzerinde her türlü füyûzâtıñ tulu'na ner-fecr-i şâdiḳ teşkil eden sâye-i 'âlî-i âşafâneleri tahtında bulunmak ve binâ'en 'aleyh ḥakîmâne ve dânişverâne bir emre hidmet etmek emel-i maḥşûşuna [296] «Şâ'ibesiz bir ihlâş ile meclûb-ı tab'-ı selîm-i

āşafāneleri bulunan» gönlüm fevkā'l-‘āde ehemmiyet vermekte olduğundan ve huşul-
i maşşada ise taraf-ı sāmī-i dāverīlerinden nām-ı kemterīyye olarak yalnız iki satır bir
inhānıñ hükm-i ‘ālisi kāfi olacağından (haqq-ı ‘ubūdiyyete mürā‘āt, hüsn-i tavīyyete
mükāfāt ile muqābele cins-i fazīletten olmasına göre) şūret-i ilticāyı ‘ācizānem lutfen
muhakemeli bir fikr ü nazarla taht-ı te‘emmüle alınınca muṭlakā hüsn-i qabūlüme
müsā‘ade-i celīle-i cenāb-ı āşafāneleri bī-dirīg buyurulacağında iştibāhim olmadıgıñıñ
‘arz u beyānını te’kīd-i rābıṭa-i ‘ubūdiyyete medār-ı tevessül ittiḥāz ederim bākī.

181

Taşdı‘atımıñ tekerrürü efendimizi uşandırmayacağını (meşreb-i ehl-i kerem bezl-i
himemden bıkmaz) me‘ālī gönlüme te’мін eylediği için o yolda hiçbir tereddüde
maḥal görmüyorum.

Ġayret-i ihvāniyye hāşşa-i fāzılasıyla şöhret şi‘ār olan vicdān-ı sāmī-i kerīmāneleriniñ
ıztırābıma ‘ā’id vuḫūf-ı tāmīde (haqq-ı ‘ācizānemde) kendilerinden «Nekerdend
rağbet hüner perverān. Bişādī-i havīş ez ğam-ı dīgerān» vādīlerinde huşūşī bir hiss-i
te’essür beklemekliğimi istilzām eyliyor.

[297]

Ma‘māfih is‘āf-ı mes’ülüm ḥadd-i zātında biraz ağırca bile olsa oña muqābil daḥi (dil-
i hūşmendān būd-ı bārkeş) mażmūnunuñ hükmü lāyih-ı fikr ü nazar olarak ‘ulū
himmet-i seniyyeleriniñ o şıḳleti hiç menzilesine tenzīl eyleyeceğini qalbime te’мін
ediyor.

El-hāşıl herhangi cihete tevcīh-i veche-i taşavvur eylesem lehü'l-ḥamd ümīd ü
tevessülümü te’yīd eder (şuver-i yakīniyyeniñ) envā‘ı nazar-ı ibtihācımıñ öñüne çıkıp
cilvenümāyı te’мінāt olmaḳta ve muqaddimen ‘arz etmiş bulunduğum (peder-mānde)
ḫuḳūḳ każīyyesi ise bunlarıñ cümlesi üzerine bi-ḫaqqın vech-i rüchānını irā’e vü
te’мін ile fark-ı iftiḥārıma başkaca bir tāc-ı itmi’nān koymaḳta bulunduğunu ‘arz u
taḥdīs ile bugün soñ derece-i mecbūriyyette olarak yazdıđım bir isti‘āf-nāme-i
kemterīniñ lutfen şūret-i maḫşūşada olmaḳ üzere hüsn-i taqđimine bezl-i mürüvvetle
zāten mev‘ūd olan ğāye-i maşşad-ı istintāca himem-i ‘aliye-i keremkārilerini niyāza
mütecāsir oluyorum bākī.

(MA‘ARİF NEZĀRET-İ CELĪLESİNE)

Cenāb-ı yezdān, e'āzım-ı tācdārān cihān içinde vücūhla cāmi' mābihi'l-imtiyāz şūret ü ma'nā olan ve binā'en 'aleyh āşār-ı fażā'il-i nā-şinīde ve envār-ı ḥaşā'il bir güzīdesiyle sertāser [298] şahāyif-i rūzgārı tezyīn ü tenvīr eyleyen veliyy-i ni'met bī-minnetimiz pādīşāhımız efendimiz ḥazretleriniñ 'umūmen cihāna devr-i selāmet ü 'umrān, ḥuşūsen 'ālem-i 'Oşmānīyye medār-ı teraḫḫī-i fażīlet ü 'irfān olan 'aşr-ı firūz şevket ü ḥilāfet-i fārūḫīyyānelerini bī-pāyān buyursun.

Ḥāşşaten hem-ser ṭāḫ-ı zātü'l-burūc, ḥāşiyeten āsumān-ı ma'rifete vāsītatü'l-'urūc olan 'atebe-i muḫaddese-i ḥümāyūnlarına min ḡayr-i ḥaddin 'arż-ı dībāce-i 'ubūdiyyet ü şadāḳate tevessül zımnında meḥāsin-i zāt-ı ḳudsiyye ve me'āşir-i himemāt-ı 'ulviyyelerini taḥdīşen burada bir muḫaddime-i vecīze-i sipāskārāne teşkiline tevcīh-i fikret eylediysen de nazar-ı ibtişārımıñ öñünde (vücūh-ı muḥassenāt-ı celīle-i cenāb-ı şehriyārī envārından müteşekkil) bir 'ālem-i feyz-i tecellī eyledi ki yegāne şa'şā'ası ḥıyre-sāz-ı dīde-i te'emmül olduḡu için bi'ż-zārūre zerresinden bile baḡ u beyāna imkān göremeyerek lāl ü ebkem ḳaldıḡım mişüllü ('ālemde 'acizimi müdrık olan) her şāḫib-i iz'āniñ da bu bahrū'l-envār-ı meḥāsine ḳarşı i'tirāf-ı ḥayretten başḳa bir şey 'arż u ityānına müteşaddī olamayacaḡı meczūmdur.

Binā'en 'alā zalik bu noḳtada hemān vazīfe-i nazīfe-i 'ubūdiyyeti tekrīr ile bi'l-iktifa (zāten müsellemler olan farṭ-ı 'acizle berāber) maḡzā ol şehriyār-ı 'ālī tebariñ intişār u ta'ammüm-i kemālāta ma'tūf u maşrūf [299] olan 'ināyāt-ı ma'ālī ḡāyāt cenāb-ı ḥilāfet-penāhīlerine (vazā'if-i aşliye-i me'mūriyyet ḥāricinde olarak) min vech bir ḥidmet-i fāḫirāne ifā eylemiş olmak emeliyle öteden beri ba'zı āşār-ı ḥuşūşiyeye-i ḳalemiyyemi ṭab' u neşre devām edegeldiḡim ma'lūm-ı 'ālī-i āşafāneleri olup o cümleden bu kere daḡı yeñi başılan eşer-i nāçiz-i bendegānemden ('atebe-i seniyyeye olarak) teclīd ettirilen bir nüşā-i maḡşūşa sābıḳları mişüllü luṭfen delālet-i aliye-i ḥazret-i nezāret penāhīleriyle li-ecli't-taḳdīm 'arż-ı ḥuzūr-ı sāmī-i āşafāneleri ḳılındı.

Ḥalīfe-i ḳudsī nihād efendimiz ḥazretleriniñ meftūr buyurulduḡları fażā'il-i aḫlāḳ-ı ilāhiyeden biri de (setr-i 'uyūb) ḥaşlet-i celīlesi olduḡuna göre bunuñ mündericātı miyānındaki neḳā'iz ü ḥaṭayāt-ı ḳalemiyyeye-i bendegāneme (teraḫḫumen) o şīme-i muḫaddese cānib-i sāmīsinden 'atf-ı nigāh-ı luṭf u kerem buyurulacaḡında iştibāhım olmamaḡtan fazla zāten 'avātıf-ı seniyyeye ḥadd u ḡāyet mutaşavvir olmaması ḥükmünce bu deḡersiz ḥidmet-i muvāzene vü zerre ve irānemiñ daḡı sevābıḳı mişüllü nezd-i 'ālīde (şāhāne) bir mükāfāta mazḫariyyeti ümīdi de ḳalb-i 'ubeydānemde pek

büyük bir kuvvetle mekân tutmakta bulunduğu rehîn-i dâniş-i bî-hemtâyı âşafâneleri buyuruldukte emr ü fermân.

[HATÂ ŞEVÂB CETVELİ]

HATÂ	ŞEVÂB	ŞAHİFE	SATIR
Küllî	Küll	07	04
Olmayacağından	Olamayacağından	21	13
Mefâtibih	Mefâtih	23	21
Hâşşaten fitrat-ı celîleden	Hâşşaten o fitrat-ı celîleden	30	20
Burada yalnız	Ma'mâfih burada şurasını da	32	08
Buyurmuş	Büyümüş	63	08
Yek	Pek	68	07
Telhîşa	Telmîhe	76	11
Münselib	Münâsib	122	07
Hâlî	Hâlî	136	03
Ta'ayyüşümünñ	Ta'ayyüşümüñ	143	07
Bu râddede	Bir râddede	146	04
İsti'tâfne-i	İsti'tâf-nâme-i	147	15
Nazmına	Nazmına bile	157	08
Üzere	Üzerinde	163	02
Nâm-ı nâyi-i	Nâm-ı nâme-i	178	16
Erası	Arası	179	13
Zahbirler	Zahîrler	186	21
Sipehsâlârîleri demek	Sipehsâlârîleri olmuş demek	189	06
Hâzret-i askerîniñ	Hâzret-i ser'askerîniñ	190	13
Cidân	Vicdân	200	17
Yaħmilü'l-küll	İnnemâ yaħmilü'l-küll	204	10
Küllerden	Güllerden	231	19
Uyandırmamak	Uyandırmamak	281	08

2.2. Mektupların Tablosu

Mektup Numarası	Sayfa Aralığı	Türü	Yazılan Kişi
217	5-8	Bir meşk şüreti	
2	9-10	‘Arz-ı hâl	II.Abdülhamid
3	10-11	‘Arz-ı hâl	II.Abdülhamid
4	12	Tebrîk	Maliye nezareti muavinliğine memur olan bir zata.
5	12-14	İsti‘âf-nâmedir	İstanbul’a gelen bir büyük zata.
6	14-15	Tebrîk	Maliye nazırı bir zata.
7	15-17	Teşekkür-nâme	Süreyya Paşa Hazretlerine
8	17-19	‘Arîza	II.Abdülhamid
9	19-20	Müsta‘tifâne	II.Abdülhamid
10	20-22	Teşekkür-nâme	II.Abdülhamid
11	22-23	Teşekkür-nâme	II.Abdülhamid
12	23-27	‘Arîza	II.Abdülhamid
13	27-28	Müzekkire	II.Abdülhamid
14	28-30	Teşekkür	II.Abdülhamid
15	30-31	Muhtıra	II.Abdülhamid
16	31	Müzekkire	II.Abdülhamid
17	31-33	Müzekkire	II.Abdülhamid
18	33-36	Müzekkire	II.Abdülhamid
19	36-37	Müzekkire	II.Abdülhamid
20	37-38	Müzekkire	II.Abdülhamid
21	38-39	Tavşiyе-nâme	II.Abdülhamid
22	39-43	Müzekkire	II.Abdülhamid
23	43-44	Teşekkür-nâme	II.Abdülhamid
24	44-45	Tezkere	Bir zata.
25	45-47	Müsvedde	II.Abdülhamid
26	47-48	Tezkere	II.Abdülhamid
27	48-49	Müzekkire	II.Abdülhamid
28	49	Delâlet temennisi	II.Abdülhamid
29	50-51	Ma‘zûliyyet ma‘âşî istid‘âsı	II.Abdülhamid
30	51-52	‘Arz-ı hâl	II.Abdülhamid
31	52-54	Delâlet ricası	II.Abdülhamid
32	54-55	İstid‘â-nâme	II.Abdülhamid
33	55-56	‘Arz-ı hâl	II.Abdülhamid
34	56-57	Müzekkire	II.Abdülhamid
35	57-58	Müzekkire	II.Abdülhamid

36	59-60	İnhā	II.Abdülhamid
37	60	Teşekkür	Başkitābet-i celīleye
38	60-62	Bir hizmete celb olunmasına dair.	Bir valiye.
39	62-64	Şakird tarafından hocasına yazılan bir mektup	Bir hocaya.
40	64-65	Tavşiyeye tezkere	(...) Efendi Hazretleri
41	65-67	İ'tizār	II.Abdülhamid
42	67-68	Müzekkire	II.Abdülhamid
43	68-70	Alacağın tesviyesine dair	Bir valiye.
44	70-71	Tezkere	İki birāder beyninde vāki' bir da'vānıñ şulhen tesviyesine delāleti mültemes bir tezkere'dir.
45	71-72	'Arīza	Bir me'mūr tarafından mensüb olduğu maqāma.
46	72	Teşekkür-nāme	Maliye Nezareti
47	72-73	Tebrīk	Şarfiyyāt me'mūriyetine gelen bir zāta.
48	73	'Arīza	II.Abdülhamid
49	74-75	Bir zāta yazılmıştır.	Şefkatī isminde bir zāta.
50	75-77	Müzekkire	II.Abdülhamid
51	77-80	İ'tirāz-nāme	Maaşla ilgilenen makama itiraz.
52	80-81	Tebrīk	Māliyye nezāretine gelen bir zāta tebrīk.
53	81-83	Tezkere	Bir ma'şūkaya tezkere.
54	83-84	Müzekkiredir	Sadaret makamına.
55	84-85	İltimas-nāme	II.Abdülhamid
56	85-87	İsti'tafnāme	II.Abdülhamid
57	87	Müzekkiredir	II.Abdülhamid
58	87-88	'Arīzadır	II.Abdülhamid
59	88-91	Müzekkire	II.Abdülhamid
60	91	Tavşiyeye-nāme	Bir zata.
61	91-93	'Arz-ı hāl	II.Abdülhamid
62	93-94	'Arz-ı hāl	II.Abdülhamid
63	94-96	İltimas-nāme	II.Abdülhamid
64	96-97	Müzekkire	II.Abdülhamid
65	97-98	'Arīza	Vülattan bir zāta.
66	98-100	Teşekkür-nāme	II.Abdülhamid
67	100-102	Müzekkire	II.Abdülhamid

68	102- 104	‘Ubūdiyyet-nāme	II.Abdülhamid
69	104- 106	Varaḳpāre	Şadrā‘zam zādeye
70	106- 108	Müzekkire	II.Abdülhamid
71	108- 110	Bir kitap mukaddimesi olmak üzere kaleme alınmıştır.	Kitap mukaddimesi.
72	110- 111	Müzekkire	Bir zata.
73	112- 113	‘Arz-ı ḥāl	II.Abdülhamid
74	113- 115	Bir zāta yazılmıştır.	Şadāretten munfaşıl bir zāta.
75	115- 116	‘Arz-ı ḥāl	II.Abdülhamid
76	116- 117	Müzekkire	Māliye nezāretine.
77	117- 120	Bir zāta yazılmıştır.	Mābeyn-i hümāyün baş kitābetinde bulunan bir zāta.
78	120- 121	Bir zāta yazılmıştır.	Mābeyn-i hümāyün baş kitābetinde bulunan bir zāta.
79	121- 123	Bir zāta yazılmıştır.	Vālilerden bir zāta.
80	123- 124	Teşekkür	İmāmece eşnāfından biriniñ büyüklerden bir zāttaki alacağı istifā ettiği sırada yazdırdığı bir teşekkürdür.
81	124- 126	Tavşiye-nāme	II.Abdülhamid
82	126- 127	Bir zāta yazılmıştır.	Hāfız Behram Ağaya.
83	127- 128	Arīza	II.Abdülhamid
84	128- 130	İstid‘ā	II.Abdülhamid
85	130- 132	İştiyāk-nāme	Sevgiliye

86	132- 134	Müzekkire	II.Abdülhamid
87	134- 135	‘Arz-ı hāl	II.Abdülhamid
88	135- 136	Ta‘ziyet-nāme	II.Abdülhamid
89	137	‘Arz-ı hāl	II.Abdülhamid
90	137- 139	‘Arz-ı hāl	II.Abdülhamid
91	139- 140	İstid‘ā-nāme	II.Abdülhamid
92	140- 141	İstid‘ā-nāme	II.Abdülhamid
93	141- 142	Müzekkire	Vezire
94	142- 143	İstid‘ā-nāme	II.Abdülhamid
95	143- 144	İstid‘ā-nāme	II.Abdülhamid
96	144- 146	İstid‘ā-nāme	II.Abdülhamid
97	146	İstid‘ā-nāme	Vekālet penāhī(Sadrazam)
98	146- 147	İstid‘ā-nāme	Vekālet penāhī(Sadrazam)
99	147- 148	Muḥṭıra	II.Abdülhamid
100	148	Muḥṭıra	II.Abdülhamid
101	148- 151	İstid‘ā-nāme	II.Abdülhamid
102	151- 153	‘Arīza	II.Abdülhamid
103	153- 154	Māddī bir ‘arīza	II.Abdülhamid
104	154- 155	Müzekkire	II.Abdülhamid
105	155- 157	‘Arz-ı hāl	II.Abdülhamid
106	157- 159	‘Arz-ı hāl	Aḥmedī es-sīr

107	160- 161	Bir telgraf.	Mâbeyn-i hümayûn başkitâbe-i celîlesine.
108	161	Bir mektûp.	Bir zata.
109	161- 163	‘Arîza	II.Abdülhamid
110	163- 164	Müzekkire	II.Abdülhamid
111	164- 166	İstid‘â	II.Abdülhamid
112	166- 167	Müzekkire	II.Abdülhamid
113	168- 170	Müzekkire	II.Abdülhamid
114	170- 172	Ta‘rîzli bir mektûp.	II.Abdülhamid
115	172- 173	Müzekkire	II.Abdülhamid
116	174- 175	Ta‘ziyet-nâme	II.Abdülhamid
117	175- 177	‘Arîza	II.Abdülhamid
118	177- 178	Müzekkire	II.Abdülhamid
119	178- 179	‘Arz-ı hâl	II.Abdülhamid
120	179- 181	Müzekkire	II.Abdülhamid
121	181- 182	İstid‘â	II.Abdülhamid
122	182- 184	İstid‘â	II.Abdülhamid
123	184- 185	İstid‘â	II.Abdülhamid
124	185- 189	Müzekkire	II.Abdülhamid
125	189- 191	İstid‘â	Müşîr doktor [...] paşaya.
126	191- 192	Bir niyâz-nâme-i ‘aşîkâne.	II.Abdülhamid

127	192- 193	Müzekkire	II.Abdülhamid
128	194- 195	‘Arz-ı hāl	II.Abdülhamid
129	196	‘Arz-ı hāl	II.Abdülhamid
130	197- 198	Müzekkire	II.Abdülhamid
131	199- 200	Tavşiyе-nāme	II.Abdülhamid
132	200- 201	Tavşiyе-nāme	II.Abdülhamid
133	201- 202	Müzekkiredir	II.Abdülhamid
134	202- 205	Muhtıra	II.Abdülhamid
135	205- 209	İstid‘ā	II.Abdülhamid
136	209	Bir mektüp.	II.Abdülhamid
137	210	‘Arīza	II.Abdülhamid
138	211- 212	Müzekkire	II.Abdülhamid
139	212- 213	Tavşiyе-nāme	II.Abdülhamid
140	213- 214	Tavşiyе-nāme	II.Abdülhamid
141	214- 216	Müzekkire	II.Abdülhamid
142	216- 218	Müzekkire	II.Abdülhamid
143	219- 220	‘Arz-ı hāl	II.Abdülhamid
144	220- 224	İştiyāk-nāme	Sevgiliye
145	224- 225	İştiyāk-nāme	Sevgiliye
146	225- 227	İştiyāk-nāme	Sevgiliye
147	227- 235	İştiyāk-nāme	Sevgiliye

148	235- 239	İştiyāk-nāme	Sevgiliye
149	239- 251	Tezkere	Sevgiliye
150	251- 253	Bir mektüp.	II.Abdülhamid
151	253- 256	Müzekkire	II.Abdülhamid
152	256- 259	İlticā-nāme	II.Abdülhamid
153	259- 260	‘Arz-ı hāl	II.Abdülhamid
154	260- 261	‘Arz-ı hāl	II.Abdülhamid
155	261- 262	Tebrik-nāme	Bir zata.
156	262- 263	Müzekkire	II.Abdülhamid
157	264- 265	‘Arīza	II.Abdülhamid
158	265	‘Arīza	II.Abdülhamid
159	265- 267	Fārisī ve manzūm bir teşekkür-nāme.	Māliye nāzırı sâbık devletli Maḥmūd Paşa Ḥāzretlerine.
160	268- 269	Müzekkire	Bir zata.
161	269- 271	Ta‘rīzi ḥāvī bir mektüp.	Bir zata.
162	271- 272	Müzekkire	II.Abdülhamid
163	273-	Tezkere	II.Abdülhamid
163	274 273- 274	‘Arīza	II.Abdülhamid
164	274- 276	Ta‘rīz-nāme	Bir zata.
165	276- 277	Delālet temennisi	II.Abdülhamid
166	278	Tavṣiye-nāme	II.Abdülhamid

167	279- 280	Bir mektup	II.Abdülhamid
168	280- 281	‘Arīza	II.Abdülhamid
169	281- 282	Muhtıra	II.Abdülhamid
170	282- 284	Hulūş-nāme	II.Abdülhamid
171	284- 285	Mektüp	Birinden kendi birāderine mektüp.
172	285- 286	Tavşiye	Yüce bir zata.
173	287- 288	‘Arz-ı hāl	II.Abdülhamid
174	288- 289	Muhtıra	II.Abdülhamid
175	289- 290	‘Arīza	Münir nāmında bir zata.
176	290- 291	Mu’āheze-nāme	II.Abdülhamid
177	291- 292	Müzekkire	II.Abdülhamid
178	293	İsti‘āne	II.Abdülhamid
179	294	Muvāşalat-nāmeye cevāp.	Bir zata.
180	294- 296	‘Arīza	Bir valiye.
181	296- 297	Tezkere	II.Abdülhamid
182	297- 299	Müzekkire	Ma‘ārif nezāret-i celilesine.

SONUÇ

İncelenen eserin büyük bir kısmı Mehmed İzzet Efendi'nin yaşadığı mağduriyetlerin sona erdirilmesi adına yazdığı mektuplardan oluşmaktadır. Bununla birlikte eserde mağduriyetlerini dile getiren insanlar adına yazılan mektuplara yer verilmiştir.

Tezin birinci bölümü inceleme kısmına ayrılmıştır. Burada eserin kaleme alındığı dönem olan 19.yüzyıl Türk Edebiyatı hakkında genel anlamda bilgi verilmiştir. Devamında ise eserin dış özellikleri ele alınmıştır. Burada Yeni Eserlerim'in dış özellikleri ve muhtevası (konu, dil ve anlatım, eserin şekil özellikleri, mektupların içeriği, mektuplardan hareketle dönemin özellikleri) incelenmiştir. 182 mektuptan hareketle dönemin özelliklerine bu bölümde yer verilmiştir.

Tezin ikinci bölümünde ise eserin büyük bir bölümünü oluşturan metin yer almaktadır. Yeni Eserlerim adlı yapıtın bu bölümde transkripsiyonlu metni verilmiştir. Burada 182 mektup bulunmaktadır. Bu mektuplarda dönemin padişahına ve devlet adamlarına yazılan arzuhâller, sevgiliye yazılan mektuplar, tavsiyenâmeler, tebriknâmeler görülmektedir. Metnin bulunduğu bu bölümde Arapça ve Farsça ifadeler de oldukça dikkat çekmektedir. Metin genel anlamda içinde bulunduğu sıkıntıları dile getiren ve bu sıkıntılara çözüm arayan, çözüm noktası olarak dönemin padişahı II. Abdülhamid'i gören Mehmet İzzet Efendi'nin arzuhallerini ele alır. Yine bu bölümde eserin içerisinde bulunan mektupların tablo halinin görülmesi mümkündür. Mektupların türü, kime yazıldıkları, hangi sayfa aralığında buldukları gösterilmiştir. Mektuplarda dönemin padişahı olan II. Abdülhamit Han'a bireysel başvuruda bulunabilecek imkânın olduğu da görülmüştür. Bu dönem ilmin ve alimin padişah tarafından itibar gördüğü bir dönem olarak anlatılmıştır.

Genel hatlarıyla ifade edilecek olursa bu çalışmada Mehmed İzzet Efendi'nin Yeni Eserlerim isimli kitabı transkribe edilmiştir. Mektupların içeriği ele alınmış, her bir mektubun kısa özeti sunulmuştur. Yine mektup içeriklerinden hareketle memurun hak ve sorumluluklarıyla ilgili önemli bilgilere ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- Bayak C *İzzet Mehmed Efendi* (<http://www.teis.yesevi.edu.tr>) 15 Aralık 2020.
- Berbercan M.T (2013) Türk yazı dilindeki ilk manzum mektup örnekleri, *Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi* 2(1): 73-92.
- Bozkurt N (2021) *Mektup- TDV İslâm Ansiklopedisi*. <http://www.islamansiklopedisi.org.tr> (25 Temmuz 2021).
- Demiray K (1974) Tanzimattan günümüze değin mektup. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi Mektup Özel Sayısı* 274: 88-96.
- Devellioğlu F (1988) *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lugat* (Aydın Kitabevi, Ankara).
- Donbay A (2011) *Edebiyatımızda 'mektup' türü ile ilgili başlıca çalışmalar*. *Erdem* 61: 83-102.
- Gökyay O.Ş (1974) Tanzimat dönemine değin mektup. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi Mektup Özel Sayısı*, 274: 17-23.
- Efendi Mİ (1304) *Yeni Eserlerim* (Alem Matbaası, İstanbul).
- Efendi Mİ (2021) *Osmanlıca Matbu Eserler*. <https://tarihvemedeniye.org/e-kutuphane/osmanlica-basma-eserler> (26 Temmuz 2021).
- El-mevārid *Arapça-Türkçe Çeviri Sözlük* (Telefon Uygulaması).
- El-Mu'cem'ül me'ānī *Arapça-Türkçe Çeviri Sözlük* (Telefon Uygulaması).
- İsen M, Horata O, Macit M, Kılıç F, Aksoyak İ. H (2011) *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı* (Grafiker Yayınları, Ankara).
- Okay M. Orhan, (2021) *Türk Edebiyatında Mektup*. <http://www.islamansiklopedisi.org.tr> (23 Ekim 2021).
- Parlatır İ (2012) *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü* (Yargı Yayınevi, Ankara).
- Salahī M (2021) *Kamus-ı Osmanī*. <http://www.osmani.cagdasozluk.com> (26 Temmuz 2021).
- Sarı İ (2018) *Transkripsiyon Alfabeti*. <http://www.isa-sari.com> (15 Mart 2018).

Şemsettin Sami (2021) *Kamus-ı Türkî, Osmanlıca Sözlük*. Kamusiturki.com (28 Temmuz 2021).

Ünver İ (1988) *XIX.yüzyıl divan şiiri*. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 32 (1-2):1-10.

Yeğın Abdullah, *Osmanlıca Ansiklopedik Lugat* (Telefon Uygulaması).

